

K&T

წიგნის გამოცემაში გაწეული დახმარებისათვის
ავტორი მადლობას უხდის ფონდს
”კულტურა და ტელეკომუნიკაცია”

UDC 070(479.22)

ქ-665

1999 წელს თბილისის გრ. რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის სამეცნიერო საბჭოზე ჟურნალისტიკაში ახალი ტიპის სახელმძღვანელოებზე ზრუნვა გადაწყდა. აქვე იშვა იდეა „ჟურნალისტის ბიბლიოთეკის? სერიის შექმნისა. სხვებთან ერთად, ნაშრომის დაწერა მეც დამევალა. „დიდი წვრილმანები? ამ სერიის პირველი წიგნია. მის მკითხველად მესახება ყველა, ვისაც საკუთარი ნააზრევის წერილობით გადაცემის ხელოვნების შესწავლა სწადია ასაკის, პროფესიისა და განათლების ცენზის მიუხედავად. ბედნიერი ვიქნები, თუ აქ სათავისოდ რაიმეს ჩემი კოლეგა ჟურნალისტები და მომავალი ჟურნალისტებიც იპოვიან.

წიგნი მომზადდა ჟურნალისტური კვლევის ცენტრში
თბილისი, კოსტავას 14, ტელ.: 999-442

პირველი გამოცემა
ISBN 99928-0-317-7

© თეიმურაზ ქორიძე 2002

თეიმურაზ ქორიძე

ფიფი
ნუნ-პანეჭი

თბილისი
2002

სარჩევი

თავი I

უმოკლესი გზა პოპულარობისკენ;
ვინ არის ჟურნალისტი?
როგორ გავხდით ჟურნალისტი;
ჟურნალისტის პროფესია – მითი და სინამდვილე;
მწერლები და ჟურნალისტები;

თავი II

ყოვლისმცოდნე ჟურნალისტები;
როგორ მოვამზადოთ საგაზეთო მასალა;
ყოვლისმცოდნეობა საშიში დაავადებაა;

თავი III

სტატია იწყება სათაურიდან;
სათაური;
ლიდი;
რუბრიკა;

თავი IV

საგაზეთო ენა და სტილი;
მაღალფარდოვნება სერიოზული სენია;
კიდევ რამდენიმე სიტყვა გაზეთის ენასა და სტილზე;
„როგორც არისტოტელე ამბობდა“;

თავი V

ძველი და მარადიული პრობლემები;
ინტერვიუ;
შეცდომები;
ჟურნალისტიკა შეკითხვების ხელოვნებაა;
მეტოქე თუ თანამოაზრე;

თავი VI

ჟურნალისტური პუბლიცისტიკა;

თავი VII

ყოვლისშემძლე პრესა;
დრონი მეფობენ;
ხელისუფლება და პრესა;
სახელმწიფო და პრესა;

თავი VIII

ჟურნალისტური გამოძიება;
პირველი საქმე;
როგორ დავიწყოთ;
მოდის გამოვიძიოთ;
როგორ მოვამზადოთ საგაზეთო მასალა ჟურნალისტური
გამოძიების შედეგებზე;

ეს მხოლოდ დასაწყისია;
კოლეგა.

ასეთ წიგნებს
ჩემს ახალგაზრდობაში
არც წერდნენ
და
ვერც დაწერდნენ

მეოცე საუკუნის, ანდა, თუ შეიძლება თქმა, დღეს უკვე «შარშანდელი» საუკუნის ორმოცდაათიან წლებში ჩვენი უნივერსიტეტის ჟურნალისტიკის ფაკულტეტის სტუდენტებს სწავლა, მართლაც, «საშინელი», გინდ «ძალიან საშინელი» წიგნებით გვიხდებოდა. ყველაფერი იდეოლოგიურად ჩაკირული იყო, სიტყვა ვერ სუნთქავდა, ყველა სახელმძღვანელო ერთმანეთზე უარესი «ჰაერის უკმარისობით» გამოირჩეოდა. ერთადერთი მაცოცხლებელი ნიავი «კოჯრიდან» კი არა, მეცხრამეტე საუკუნიდან უბერავდა – ჩვენი ერთგვარად მწირი, მაგრამ ალაღმართალი, საქვეყნო საქმისთვის თავგადადებული ჟურნალისტიკიდან. იქნებ ეს სულაც იმის ბრალი იყო, რომ მაშინდელ საქართველოში უმეტესად თავად მწერლები ჟურნალისტობდნენ. მწერალს ეს თითქოს ევალებოდა კიდევ.

წერის ჟინის უქონლად, ცხადია, კალამი «ცვედანი სიძის» ხელში აღმოჩნდება.

ნაცოდვილარს, ნაწვალებსა და ნაჩხირკედელავებს ყველაფერს «სიკვდილის ბეჭედი» აზის. ნამდვილ მწერალსა და ნამდვილ ჟურნალისტს შორის, ჩემის აზრით და ფიქრით, ის განსხვავებაა, რომ მწერალი რაღაც დროში და რაღაც ვითარებაში იქნებ ჟურნალისტად, სულაც პუბლიცისტად იქცეს, ყოველდღიური ცხოვრების გვერდით დადგეს, სათქმელი ერთგვარად გააცხადოს, გამოსაფხიზლებელ, დამრავმველ ზარს შემოჰკრას. ჟურნალისტი კი თავის ყოველდღიურ საქმიანობაში არ უნდა «გამწერლდეს». ჟურნალისტიკა ვერც გაფილოსოფოსებას იტანს. მწერლობა მარადიული ომია, ჟურნალისტიკა კი ყოველ ცისმარე შეტაკება.

ისე, კაცმა რომ თქვას, ცოტა მეც გაფილოსოფოსდი, წინათქმა გამიჭიანურდა, რაც ჩემი ახალგაზრდა მეგობრის თეიმურაზ ქორიძის ბრალია (ამ გვარ-სახელით ცნობილი კაცი დღეს რამდენიმეა საქართველოში და მკითხველს ვთხოვ, რომ «ჩემს» თემურს სხვაში ნუ აურევს).

როგორც ბევრს ამქვეყნად, ვინც თავისი ცხოვრებით პრესას არის მიბმული, ანდა, უბრალოდ, რომელიმე გაზეთის თუ ჟურნალის წაუკითხავად დღის დაღამება არ შეუძლია, მეც რამდენიმე ჩემი ფალავანი, გინდა ჯილა დაარქვით, მყავს შეთვალთვალელებული და სადაც იმათ გვარ-სახელს დავინახავ, როგორც იტყვიან, «წაუკითხავი ვერ გადამირჩება». ის კი არა, თუ გამომჩა, აუცილებლად მოვიძევ და მაინც წავიკითხავ.

ბოლო თხუთმეტი წლის მანძილზე სწორედ ერთ-ერთი ასეთი ჩემი საყვარელი ავტორია თეიმურაზ ქორიძე, რომლის პირველი აღმომჩენი, ჯერ კიდევ გაზეთ «თბილისის» რედაქციაში, დღეს უკვე ახალი ქართული ჟურნალისტიკის მეტრად შერაცხილი, ჩვენი საერთო მეგობარი და ფრიად ღვაწლდადებული არჩილ გოგელია (ამას მერე თვითონაც დაწერს თეიმურაზ ქორიძე).

უწინარესად მაინც რით მიიქცია თემურმა, როგორც ჟურნალისტმა, ჩემი ყურადღება? რით განსხვავდება სხვათაგან? – მას კალამთან ერთად თითქოს უხილავი

სასწორიც უჭირავს, სიტყვასაც და აზრსაც ერთნაირად სწონის, მუდამ ცხოვრების იმ ღურღურშია, სადაც ქვეყნის ბედისწერა ტრიალებს, არასოდეს, არანაირ ვითარებაში არ ზედაობს, ანუ ზერელედ არ ხნავს, ვიწრო კვალის გატანა არ სჩვევია. ერთი სიტყვით, თავისი საქმის უტყუარი ოსტატია.

და რა კარგია, რა ჩინებული, რომ ამ უტყუარმა ოსტატმა, არ ვიცი, ვინმესგან შეგონებით, თუ თავისი უკვე კარგა ხნის დაგროვილი გამოცდილებისგან იძულებულქმნილმა, მართლაც იშვიათი წიგნი დაწერა, რომლის მსგავსი, სრულებითაც არ მეშინია ამის თქმა, ქართულმა ჟურნალისტიკამ დღემდე არ იცის.

ეს არის წიგნი ყველა ჩვენგანის, ყველა ჟურნალისტის მიერ გამოვლილ მართლაც გოლგოთაზეც, ოსტატის გამოცდილებაზეც, დაოსტატების ხერხებზეც, ადამიანებზეც, მოვლენებზეც, ავზეც, კარგზეც, თანაც ისევე «სულმოთქმულად» და ისევე «გულმომტაცად» დაწერილი, როგორც თეიმურაზ ქორიძის, მართლაც, გონიერ კალამს ეკადრებოდა.

მე განგებ არ შევჩერდი წიგნის ცალკეულ დეტალებზე. არც განვჩხრიკე, არც გავარჩიე. ერთი კი უნდა ხმამაღლა ვთქვა: ამ გამორჩეული ნააზრევის გაცნობა ძველებს, ძველ ჟურნალისტებზე ვლასპარაკობ, დასტურ გოლგოთაგამოვლილებზე, უთუოდ სიამოვნებასა და სიხარულს მოჰგვრის, იქნებ ერთგვარი შენატრებაც განაცდევინოს, როგორც ზოგიერთ მშობელს ემართება სხვისი კარგი შვილის ხილვისას. ახლებს კი, ჩვენს ახალგაზრდა ჟურნალისტებს თუ «ჟურნალისტის ჩოხის» მაძიებელ სტუდენტ ახალგაზრდებს, არა მარტო სიამოვნებით წააკითხებთ თავს, არამედ ჟურნალისტიკის თავისებურ ემბაზად ექცევა და ნამდვილი ჟურნალისტის წმინდა წყალსაც გადაასხამს.

მეამაყება, რომ სათაური ამ წიგნისთვის – «დიდი წვრილმანები», თემურს მე შევთავაზე და მანაც სიამოვნებით მიიღო ჩემი რჩევა. ორივე ერთად კი დიდ დეილ კარნეგს დავესესხეთ.

არ ვიცი, გამომივიდა თუ არა, ცდით კი ბეჯითად ვეცადე, რომ ეს პატარა წინათქმაც ისეთივე ლალი ყოფილიყო, როგორიც თვითონ თეიმურაზ ქორიძის წიგნია.

გურამ გოგიაშვილი
24/IX 2001 წ.

თავი I

უმოკლესი გზა პოპულარობისკენ

ამ მომხიბვლელ ახალგაზრდას ყველა იცნობს. უცნობებიც კი ღიმილით ესალმებიან. მისით ამაყოფენ, რჩევას ეკითხებიან, სეროიზული პრობლემების გადაწყვეტას ანდობენ; მასთან დამეგობრებას თვით უმაღლესი რანგის ჩინოვნიკებიც ცდილობენ; მას ხანდაზმული ადამიანებიც კი ბაძავენ.

იგი არც ცნობილი სპორტსმენია, არც მსახიობი, არც ესტრადის მომღერალი, არც ვუნდერკინდი ფიზიკოსი, არც ტოპ-მოდელი და, წარმოიდგინეთ, ვერც განსაკუთრებული გარეგნობით დაიკვეხნის.

იგი ჟურნალისტია!

ჟურნალისტის კარიერაზე მთელ მსოფლიოში უამრავი ახალგაზრდა ოცნებობს. ოცნება, როგორც წესი, ტელევიზორსკვლავობიდან იწყება. დაღვინებასთან, ანუ ასაკის მომატებასთან ერთად, უპირატესობა თანდათან ენიჭება პრესის ჟურნალისტობას – როგორც უფრო რთულს და, შესაბამისად, უფრო პრესტიჟულს.

სარბიელი ხომ, რომ ინატრებთ, ისეთი უკიდევანოა – ასობით დასახელებისა და უკლებლივ ყველა გემოვნების შესაფერისი გაზეთი, ჟურნალი და საინფორმაციო სააგენტო. თუ ქართული ანზანის ყველა ასო უშეცდომოდ იცი, თანაც, ჟურნალისტობის დაუოკებელი სურვილიც გაქვს, ხელს ვერაფერი შეგიშლის. შეგიშლის კი არა, ძალიან ბევრი ქართველი ჟურნალისტი კარიერას პირდაპირ გაზეთის ან ჟურნალის მთავარი რედაქტორობიდან იწყებს.

არ მეგულება მსოფლიოში მეორე სახელმწიფო, სადაც ერთ სულ მოსახლეზე ამდენი ჟურნალისტი მოდიოდეს. საქართველო ამ მხრივ მართლაც უნიკალური ქვეყანაა. რაც მთავარია, საქართველოში ძალზე მცირეა იმ ჟურნალისტების რიცხვი, ვინც თვით «ნიუ-იორკ თაიმსის» მთავარ რედაქტორობაზე იტყოდა უარს.

ეს წიგნი არ იწერება იმ ადამიანებისათვის, ვისაც თავი პროფესიონალი ჟურნალისტი ჰგონია.

ეს წიგნი იმ ადამიანებისათვის იწერება, ვინც ფიქრობს, რომ სანამ პოპულარობისკენ მიმავალ ბილიკზე აირბენდეს, ცოტა რამ უნდა ისწავლოს. უფრო ზუსტად, კი არ ისწავლოს, იქნებ გაიზიაროს იმ ადამიანის მოკრძალებული გამოცდილება, ვისაც ეს მიმზიდველი, მაგრამ ძნელი ბილიკი ოდესღაც უკვე გაუვლია.

გონებამახვილი ვენეციელი, როცა მეთექვსმეტე საუკუნის დასაწყისში ხელნაწერ საინფორმაციო ფურცელს უშვებდა და ორიოდ გაბეტად (გრომად) ყიდდა, ალბათ ვერასოდეს წარმოიდგენდა, რომ მსოფლიო საგაზეთო ინდუსტრიას უყრიდა საფუძველს. ხოლო მას შემდეგ, რაც მეჩვიდმეტე საუკუნის დასაწყისში საფრანგეთში პირველი რეგულარული გაზეთები გამოვიდა, არ წყდება კამათი, ზოგადად, პრესის რაობაზე. ზოგის აზრით, ეს არის ინფორმაციის გავრცელების საშუალება და მეტი არაფერი. არცთუ უსაფუძვლოდ იმასაც ფიქრობენ, რომ ეს არის საზოგადოებაზე ზემოქმედების მძლავრი იარაღი, უებარი საშუალება საზოგადოებრივი ცნობიერების ჩამოსაყალიბებლად. სხვები დარწმუნებული არიან, რომ ეს არის იდეოლოგიური იარაღი. გავიხსენოთ თუნდაც პროლეტარიატის დიდი

ბელადის, ლენინის «ისკრასთან» დაკავშირებული იმედები და ამ გაზეთის როლი ბოლშევიკების ხელისუფლებაში მოსვლაში; გავიხსენოთ, რა იმედებს ამყარებდა ქართულენოვან გაზეთზე დიდი განმანათლებელი სოლომონ დოდაშვილი; ილია ჭავჭავაძის ხელმძღვანელობით გამოძავალი გაზეთების როლი იმ ეპოქის ქართული საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბებაში და მრავალი სხვა. თანამედროვე სამყაროში გაზეთს, ზოგადად, უზარმაზარი პოლიტიკური მნიშვნელობაც აქვს – ხელისუფლების მოპოვებისათვის დაუნდობელ ბრძოლაში გადამწყვეტი უპირატესობა ენიჭება იმ ჯგუფს, რომელსაც პრესაზე რეალური გავლენა გააჩნია.

გულახდილად რომ ვთქვა, პრესის რომელიმე ფუნქციისათვის რაიმე განსაკუთრებული უპირატესობის მინიჭება ძალიან მიჭირს, ვინაიდან თანამედროვე პირობებში პრესას აქვს ყველა ეს ფუნქცია და ბევრი სხვაც. მაგალითად, დეზინფორმაციის, საზოგადოებრივი აზრის გამმრუდებლის, პოლიტიკური მოწინააღმდეგის გამანადგურებლის, ძილის წამლის, მეხვის გასახვევი ქალაქის და ა.შ. უსასრულოდ.

ძალიან მოკლედ, ჟურნალისტიკა შეიძლება ასეთნაირადაც განვმარტოთ: ჟურნალისტიკა არის მკითხველისათვის ინფორმაციის მიწოდების ხელოვნება.

აქედან გამომდინარე, ბუნებრივად ჩნდება კითხვა:

ვინ არის ჟურნალისტი?

90-იანი წლების დასაწყისში პატივი დამდეს და თბილისში, ჟურნალისტიკის სახლში პრესის შესახებ კანონის რომელიღაც ვერსიის განხილვაზე მიმიწვიეს. ეს იყო რამდენიმე ათეულ გვერდზე გაჭიმული გრანდიოზული და, ფაქტობრივად, არაფრისმთქმელი დოკუმენტი. მისი ძირითადი ნაკლი ის გახლდათ, რომ თითქმის სიტყვასიტყვით იმეორებდა კონსტიტუციის, სისხლის, სამოქალაქო სამართლის კოდექსების, სხვა ნორმატიული აქტების ცალკეულ მუხლებს. რაც მთავარია, მოცემული იყო ჟურნალისტიკის განმარტებაც. იგი დაახლოებით ასე ჟღერდა: *«ჟურნალისტი არის პიროვნება, რომელსაც აქვს სპეციალური საუნივერსიტეტო ჟურნალისტური განათლება და მუშაობს რომელიმე გაზეთში, ჟურნალში, სააგენტოში, რადიოში, ტელევიზიაში ან გამომცემლობაში ნებისმიერ თანამდებობაზე».*

ამ განმარტებიდან გამომდინარე, მე უკვე აღარ მერქვა ჟურნალისტი, ვინაიდან საუნივერსიტეტო განათლებით ჟურნალისტი კი არა, აღმოსავლეთმცოდნე-ისტორიკოსი ვიყავი. სამაგიეროდ, კანონის პროექტში ჟურნალისტად მოიხსენიებოდა ყველა, ვისაც თბილისის უნივერსიტეტის ჟურნალისტიკის ფაკულტეტი ჰქონდა დამთავრებული, მუშაობდა რომელიმე გაზეთის კორექტორად და არასოდეს არც ერთი სტრიქონი არ დაეწერა!

სხვათა შორის, საბჭოთა პერიოდში «რესპუბლიკის დამსახურებული ჟურნალისტი» საპატიო წოდებები ხშირად ენიჭებოდათ ასოთამწყობებს, კორექტორებს, გამომშვებებს, მბეჭდავებს, გაზეთის გამსაღებლებს და ბევრ სხვა ტექნიკურ მუშაკს. ეს იყო კლასიკური საბჭოთა სტილი.

კანონის იმ პროექტს ბევრი სხვა ნაკლიც ჰქონდა და იგი, ბუნებრივია, პარლამენტმა განსახილველად არ მიიღო. მაგრამ აქ მთავარია თვით საკითხის

დაყენება – ვინ მიაჩნდათ ჟურნალისტად იმ პერიოდში: ის, ვინც უშუალოდ ქმნიდა ჟურნალისტურ პროდუქციას, თუ ის, ვინც გამოცემის ტექნიკურ მხარეს უზრუნველყოფდა.

კითხვა, ვინ არის ჟურნალისტი, დიდი ხნის განმავლობაში, მართლაც, ძნელად პასუხის გასაცემი აღმოჩნდა. ამბობდნენ, რომ ეს არის ის ადამიანი, ვინც წერს, არედაქტირებს, ან აკორექტურებს პრესისთვის განკუთვნილ მასალებს. მაგრამ ისიც ხომ შეიძლება, ერთი მოიპოვებდეს ინფორმაციას და მეორე წერდეს? საბოლოოდ, 1994 წელს, ბერლინში ყოფნისას ჟურნალისტის ასეთი განმარტება მოვისმინე: *«ჟურნალისტი არის პირი, ვისი შემოსავლების 30 პროცენტზე მეტი ჟურნალისტურ საქმიანობაზე მოდის».*

მთლად იდეალური, ალბათ, არც ეს განმარტებაა, მაგრამ ქართულ ვერსიაზე გაცილებით მრავლისმეტყველია, თუმცა, აუცილებლად მოითხოვს ცნების, *«ჟურნალისტური მოღვაწეობა»*, განმარტებას.

ვისაც ოდესმე მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში უმოღვაწია, უთუოდ იცის, რომ *«ჟურნალისტური მოღვაწეობა»* ნიშნავს ინფორმაციის მოპოვებას, მასალის გამოსაცემად მომზადებას, სხვის მიერ მომზადებული მასალების რედაქტირებას, ზოგადად, სარედაქციო სამუშაოს.

ჟურნალისტიკა არის აზრის სწორად, ნათლად და ლაკონურად გადმოცემის შესაძლებლობა. ამ თვისებების შექმნა ყველაზე პრესტიჟული უნივერსიტეტის აუდიტორიებშიც კი თითქმის შეუძლებელია. დიად საბჭოეთში ამაზე საუბარიც ზედმეტი იყო, ვინაიდან საბჭოთა ჟურნალისტიკის წინაშე იდგა ცხადზე ცხადი ამოცანა – კომუნისტური პარტიის საქმიანობის, მისი იდეოლოგიის პროპაგანდა და არასოციალისტური სამყაროს წინააღმდეგ მიმართული აგიტაცია. მართალია, დავალება არცთუ კორექტულია, სამაგიეროდ აბსოლუტურად გასაგები და, ამის გამო, დიდად დასაფასებელიცაა.

კომუნისტური რეჟიმისთვის პრესა მართლაც იყო იდეოლოგიური ბრძოლის ძალიან მძლავრი იარაღი. ამას არც არავინ მაღავდა. ბრძენი კომუნისტური პარტიის დავალებით, ნებისმიერი გაზეთის, ჟურნალის, რადიოსა თუ ტელევიზიის ყველა თანამშრომლის საიმედოობას სპეცსამსახურები გულმოდგინედ ამოწმებდნენ. ასეთ ვითარებაში, ჟურნალისტის პოპულარობა ძირითადად დამოკიდებული იყო არა პიროვნების ნიჭზე, უნარზე, ცოდნაზე ან, თუნდაც, სიმამაცეზე, არამედ... ყოვლისმცოდნე პარტიაზე – პოპულარული იყო ის, ვისაც პარტია დაავალბდა ყოფილიყო პოპულარული.

ეს არ ნიშნავს, რომ იმდროინდელ პრესაში ნიჭიერი ადამიანები არ მოღვაწეობდნენ. რა თქმა უნდა, იყვნენ, მაგრამ მათი შესაძლებლობების გამოსამჟღავნებლად პირობები, ფაქტობრივად, არ არსებობდა. ბუნებრივია, ძალიან ძნელი იყო კომუნისტურ პრესაში მუშაობის დაწყებაც. იმასაც ნუ დავივიწყებთ, რომ დიადი საბჭოთა ქვეყნის თვით უკანასკნელ წუთებამდეც კი, პრესის ავტორიტეტი უაღრესად მაღალი გახლდათ, – საზოგადოებისთვისაც და უმაღლესი რანგის პარტიული და საბჭოთა ფუნქციონერებისთვისაც.

სწორედ იმ დროს აღმოვჩნდი «თბილისში», საქართველოს კომპარტიის თბილისის საქალაქო კომიტეტის გაზეთში. წარმოიდგინეთ უპარტიო, უმუშევარი

ისტორიკოსი და პარტიული გაზეთის კორესპონდენტი! ეს იყო ყოველად გაუგონარი მკრეხელობა, დანაშაული ლენინის ანდერძის წინაშე. მაგრამ ეს იყო სინამდვილე.

როგორ გავხდი ჟურნალისტი

1985 წელს საბჭოთა უმუშევართა რიგებს შევუერთდი _ ნაქირავები ბინა, ცოლი, შვილები და... არავითარი შემოსავალი.

ღვთისა და ახლობლების წყალობით, საქართველოში კაცი ამას გაუძლებდა, მაგრამ ჩემს მდგომარეობას ართულებდა მილიციის უბნის რწმუნებული, შუახნის სიმპათიური მაიორი, ფილოსოფიის მოყვარული ინტელექტუალი. იგი ყოველ ორსამ დღეში ერთხელ მოდიოდა ჩემთან. ვსაუბრობდით ლიტერატურაზე, ისტორიაზე, ზოგადად, ცხოვრების ამოებაზე. მერე ადგენდა ოქმს ჩემი უსაქმურობის თაობაზე და აკრავდა «საქმეში». «საქმე» იზრდებოდა და თანდათან იკვეთებოდა ჩემი, საზოგადოების ხორცმეტის, პარაზიტის სახე.

არადა, ჩემი მხრივ, ვწერდი განცხადებებს რაიკომში, აღმასკომში, ქალაქკომში, ცეკაშიც კი და ვითხოვდი რომელიმე ქარხანაში მუშად მიღებას. ჩემი განათლების ცენზის გათვალისწინებით, მუშად ვერსად მიმიღეს. სამაგიეროდ, ჩამწერეს უმუშევარი ისტორიის მასწავლებლების სიაში 325-ე ნომრად, რაც ნიშნავდა, რომ რიგის მიხედვით, სკოლის მასწავლებლის ადგილს მივიღებდი 103 წლის ასაკში.

მაშინ აღმასკომებში მოქმედებდა მუქთახორობისა და პარაზიტოზმის წინააღმდეგ მებრძოლი კომისია. ყოველ ორ კვირაში ერთხელ მიბარებდნენ ამ კომისიის სხდომაზე და უბნულ ქურდბაცაცებთან ერთად მკიცხავდნენ უსაქმურობისა და უსაქციელობის გამო.

ვითარება მეტისმეტად დაიძაბა 1986 წლის მაისისათვის _ შეიქმნა ჩემი ე. წ. «შრომითი იძულების», უფრო პროზაულად რომ ვთქვათ, შრომა-გასწორების კოლონიაში (ციხეში) გადაგზავნის რეალური საშიშროება. სწორედ მაშინ ჩვენი ოჯახის დიდი მეგობრის, მსახიობ ზეინაბ ზოცვამის შუამდგომლობით გაზეთ «თბილისის» რედაქტორთან, არჩილ გოგელიასთან, აღმოვჩნდი.

ზეიკომ ბატონ არჩილთან ისე დამახასიათა, ჩემი თავი თვითონვე მომეწონა. თანაც, ჩემი ოჯახური მდგომარეობაც აუხსნა.

_ როგორ, მთელ თბილისს ვიცნობ და ამ ბიჭს რაიმე სამსახურს ვერ გამოვუძებნიო?! _ დაჰპირდა ჩემს პროტექტორს ბატონი არჩილი. მე კი მთხოვა, მის სახელზე დამეწერა განცხადება, რაც შე-იძლება დაწვრილებით.

გრძელი, ხუთგვერდიანი განცხადება მეორე დღესვე მივიტანე და მისაღებში მდივანს დავუტოვე. თუმცა არც არჩილ გოგელიას დიდი იმედი გამჩენია, ვინაიდან, იმ უამრავი თანამდებობის პირიდან, ვისაც მაშინ დახმარებას ვთხოვდი, უარით არავის გავუსტუმრებია.

მესამე დღეს, ზუსტად მახსოვს, 1986 წლის 18 მაისს დამირეკეს, რედაქტორი გიბარებსო.

მივედი.

_ კაცო, შენი წერილი წავიკითხე და სამი ღამეა არ მიძინია, _ მითხრა ბატონმა არჩილმა, _ ნუთუ ყველაფერი მართლაც ასეა?

_ ასეა-მეთქი, _ დავუდასტურე.

– იცი, რას გეტყვი, მე უამრავ ხალხს ვიცნობ, დღეს-ხვალ ზოგ-ზოგებს დავუკავშირდები და რაღაცას გამოგიძებნი. შენ ნუ შეგეშინდება, კაცო, ხან ასეა, ხან ისე. მილიციაში და აღმასკომში უკვე დავრეკე, ხელს არავინ გახლებს... არ მჯერა, ნუთუ მართლა ასეთი ამბები ხდება!

რედაქტორს დავემშვიდობე, კარამდეც მივედი, რომ არჩილმა ისევ დამიძახა:

– მოიცა, ერთი, თუ ძმა ხარ, არ გეწყინოს და, შენ რომ განცხადება მომიტანე, ვისი დაწერილი იყო?

– ჩემი, ვისი უნდა ყოფილიყო-მეთქი, – გამიკვირდა და, ცოტა არ იყოს, მეწყინა კიდევ.

– მაშინ, იცი რა, მოდი, ჩემთან მიგიღებ, რედაქციაში. ხელფასი ჯერჯერობით მაინცდამაინც დიდი არ გექნება, მაგრამ თანდათან ყველაფერი გამოსწორდება. ჰა, რას იტყვი?

რა მეთქმოდა.

მესამე დღეს კომუნისტური გაზეთის რედაქტორმა, რომელიც ჩემს ერთადერთ «ნაწარმოებს» – განცხადებას იცნობდა, დაწერა ბრძანება «თბილისში» კორესპონდენტად ჩემი დანიშვნის თაობაზე.

იმ დროს ეს იყო ყოვლად წარმოუდგენელი შემთხვევა. თბილისის კორესპონდენტად დანიშვნას ცეკას მდივნის დონე სჭირდებოდა. არჩილ გოგელია არ ცნობდა ნომენკლატურულ საზღვრებს. იგი გამოდიოდა საქმის პოზიციებიდან და თავის სარედაქტორო სამზარეულოში ზემოდან ჩარევის უფლებას არავის აძლევდა, თვით ცეკას ყოვლისშემძლე მდივანსაც კი. ამაში მერე და მერე უფრო დავრწმუნდი.

«თბილისი» არჩილ გოგელიას ხელში უმშვენიერეს გაზეთად იქცა. მისი ტირაჟი ყოველდღიურად იზრდებოდა. არჩილმა შექმნა პრეცედენტი, რომ თურმე შესაძლებელი ყოფილა მმართველობის კომუნისტური რეჟიმის სერიოზული კრიტიკა თვით კომუნისტურ გაზეთშიც კი.

თავად ის ფაქტი, რომ მე, «ვიღაც ქუჩიდან მოსული» არაჟურნალისტი, რამდენიმე თვეში უკვე პოპულარული ჟურნალისტი ვიყავი, თავისთავად მეტყველებს არჩილ გოგელიას, როგორც რედაქტორის არაორდინარულ აზროვნებაზეც, მამულიშვილობაზეც, საქმის ცოდნასა და სიყვარულზეც და სი-მამაცეზეც. მაშინდელ «თბილისში» ისეთი რამეები იბეჭდებოდა, რასაც ოფიცოზი ბევრ, მართლაც დემოკრატიულ ქვეყანაშიც კი ვერ ბედავს.

არჩილ გოგელიას «უფროსები» ხშირად ურეკავდნენ, ბიუროებზე და სხდომებზე იძახებდნენ, საყვედურობდნენ, ემუქრებოდნენ კიდევ, მაგრამ ყველაფერი ეს ჩვენამდე, უშუალო შემსრულებლებამდე არასოდეს მოდიოდა – არავითარი ე. წ. «სოციალური დაკვეთა», არავითარი შეზღუდვა, არავითარი საყვედური! არჩილი იყო არა მხოლოდ შესანიშნავი რედაქტორი, არამედ ჩვენი, რედაქციის ყველა თანამშრომლის უახლოესი მეგობარი, მასწავლებელი და შემწე.

არჩილ გოგელიას, ჩემს უფროს მეგობარს, ჩემი ოჯახის დიდ მოამაგეს ბევრჯერ უთქვამს, რომ მან «შექმნა ჟურნალისტი თეიმურაზ ქორიძე».

დიახ, არჩილ გოგელიამ შექმნა ჟურნალისტი ქორიძე და არა მხოლოდ ის. არჩილ გოგელიამ, ამ ნიჭიერმა, უანგარო და უბოროტო კაცმა, მეოცე საუკუნის ქართულ ჟურნალისტიკას აჩუქა ყოველგვარი კონიუნქტურისაგან თავისუფალი, პატიოსანი, თავდადებული, მაღალპროფესიონალი ჟურნალისტების მთელი თაობა.

მე ვამაყობ, რომ ვარ ამ თაობის ერთი წარმომადგენელი.

იმჟამინდელი «თბილისის» რედაქტორმა მაშინ შესძლო ის, რაც მანამდე თითქმის შეუძლებელი ჩანდა – პარტიულ ცენზურას თავისი პირობები წაუყენა და აიძულა კიდეც მიეღო ისინი. მან, საკუთარი კარიერის რისკის ფასად, რედაქციაში მოიწვია უამრავი ადამიანი, რომელთა დიდი უმრავლესობა ძალიან სწრაფად იქცა პოპულარულ ჟურნალისტად: ნანა ჯოხარიძე, ზვიად ქორიძე, მათა გოგოლაძე, ხათუნა მათაშვილი, კობა ახალბედაშვილი, ლევან თოფურიძე, სოსო სიმონიშვილი, გოგი ჩოჩიშვილი...

ახლა რომ იმ წლებს ვიხსენებ, ვრწმუნდები, რომ კარგი გაზეთის შექმნას და კარგი ჟურნალისტის აღზრდას უდიდესი მოთმინება, საზოგადოების ცოდნა, ალლო და, ალბათ, რაღაც ენით გამოუთქმელი სპეციალური ნიჭიც სჭირდება. ჩემი პირველი მასწავლებლები პრესაში ბატონ არჩილთან ერთად იყვნენ ლია გოდერძიშვილი, ირაკლი ბერიაშვილი, მარინე მათაშვილი და სხვები. ერთი მასწავლიდა, რა უნდა დამეწერა, მეორე – როგორ უნდა დამეწერა. მეც, ეტყობა ბეჯითი მოწაფე გამოვდექი.

იყვნენ ნამდვილი, ორთოდოქსი კომუნისტი ჟურნალისტებიც. იმათიც დიდად მადლობელი ვარ: რომ არა ისინი, ვერასოდეს ვისწავლიდი, როგორ არ შეიძლება წერა.

ერთ კურიოზულ ფაქტს გავიხსენებ.

«თბილისში» ჩემს მორიგ პუბლიკაციას პარტიის ქალაქკომის იდეოლოგიური განყოფილების მხრიდან, ასევე, მორიგი მწვავე რეაქცია მოჰყვა. ბევრი რომ არ გავაგრძელო, ამხანაგმა იდეოლოგებმა (შემდეგში, «ქვეყანა რომ გადაბრუნდა», თითქმის ყველა მათგანი მაღალი რანგის თანამდებობის პირი და ცნობილი «ეროვნული მოღვაწე გახდა!») კატეგორიულად მოითხოვეს ჩემი «პარტიული ხაზით» დასჯა. ბატონი არჩილი შვებულებაში იყო და რედაქტორის მოვალეობას ქალბატონი ნარგიზა მგელაძე ასრულებდა. მოიწვიეს რედაქციის საერთო პარტიული კრება და სასტიკად დამსაჯეს – სასტიკი საყვედური უკანასკნელი გაფრთხილებით, სააღრიცხვო ბარათში შეტანით! გაფორმდა ოქმი და გაეგზავნა ქალაქკომს.

საქმე ის არის, რომ არც კომუნისტური და არც რომელიმე სხვა პარტიის წევრი არასოდეს ვყოფილვარ. ეს, რა თქმა უნდა, იცოდა იუმორის უნიკალური ნიჭით დაჯილდოებულმა ქალბატონმა ნარგიზამაც.

– აკეთე, ძამიკო, შენი საქმე და, ესენი რამდენჯერაც მოითხოვენ, იმდენ საყვედურს გამოგიცხადებ, – დამამშვიდა მან კრების შემდეგ.

და მაინც, რომ არა ის ვერაგი და საშინლად ცნობისმოყვარე მილიციის მაიორი, ჩემი უბნის რწმუნებული, ჟურნალისტობაზე, ალბათ, ვერასოდეს ვიოცნებებდი.

ჟურნალისტის პროფესია – მითი და სინამდვილე

ოდესღაც არჩილ გოგელიამ მწარედ იხუმრა, ადამიანების უმრავლესობა დარწმუნებულია, რომ გაზეთები ჯიხურებში გამოდისო. მთლად ასე არ უნდა იყოს, მაგრამ ადამიანების უმრავლესობამ ნამდვილად არ იცის, რა დგას ჟურნალისტობის, ამ ინტელიგენტური და ელიტარული პროფესიის უკან.

ჟურნალისტიკა მართლაც არის ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული პროფესია მთელ მსოფლიოში. იმას რა სჯობს, როცა გიწვევენ ყველაზე პრესტიჟულ წვეულებებზე, შენთან დამეგობრებას ცდილობენ ცნობილი ბიზნესმენები, პოლიტიკოსები, არისტოკრატები და თვით სამეფო ოჯახების წევრები; შენს ეკრანზე გამოჩენას, ან შენს საგაზეთო პუბლიკაციას მოუთმენლად ელის მილიონობით ადამიანი; გიგზავნიან წერილებს, გთავაზობენ ნაირნაირ მომხიბლავ წინადადებას...

ისიც გაითვალისწინეთ, რომ თქვენი კარიერა არ არის სპორტსმენის ან ტოპ-მოდელის კარიერასავით სწრაფწარმავალი – თქვენმა ვარსკვლავმა იქნებ რამდენიმე ათეული წლის განმავლობაში იკაშკაშოს!

შესანიშნავი, მომხიბლავი პერსპექტივაა და ამიტომაც ასე ელტვის ახალგაზრდობა ჟურნალისტიკის პროფესიას.

არის კიდევ ერთი ფრიად სერიოზული მიზეზი – პროფესიის მოჩვენებითი სიიოლე. სიტყვა «მოჩვენებითი» შემთხვევით არ მიხსენებია. პრესის ბევრი მუშაკი, ჟურნალისტი დარწმუნებულია, რომ ან თვითონ არის გენიოსი, ან მისი პროფესიაა მეტისმეტად უბრალო. მთელი უბედურება ის არის, რომ 90-იანი წლების საქართველოს სინამდვილე მართლაც იძლეოდა ასეთი დასკვნის საშუალებას. წარმოიდგინეთ, ოთხმილიონიანი ევროპის განაპირა სახელმწიფო ექვსასამდე დასახელების გაზეთით, ორასამდე ჟურნალით, ასამდე ტელე და რადიოკომპანიით, ამდენივე საინფორმაციო სააგენტოთი, ათეულობით პრესსამსახურითა და ათი ათასობით ჟურნალისტით! ადვილი რომ არ იყოს, ამდენი ხალხი ერთბაშად როგორ გაჟურნალისტდებოდაო, იფიქრებთ და მართალიც იქნებით. უფრო კონკრეტულად, მართალი იქნებით იმ შემთხვევაში, თუ ნამუშაკარს იმ ათეული ათასობით ადამიანისა, ვინც საკუთარ თავს ჟურნალისტს უწოდებს, მაღალი ან თუნდაც საშუალო ხარისხის პროდუქციად მივიჩნევთ.

სამწუხაროდ, სინამდვილე ერთობ პროზაული და უნუგეშოც კია.

მეოცე საუკუნეში საქართველო ორჯერ აღმოჩნდა სუვერენული, დამოუკიდებელი ქვეყნის როლში და ორივეჯერ თავისუფლება მას მოულოდნელად დაატყდა თავს. საქართველოს საზოგადოება მოუმზადებელი აღმოჩნდა თავისუფლებისათვის – ეკონომიკურადაც, პოლიტიკურადაც, ფსიქოლოგიურადაც. საზოგადოების დიდმა ნაწილმა თავისუფლება აღიქვა ყველაფრის კეთების (თქმის), თვითნებობის, თავხედობის უფლებად. ლოგიკა უმარტივესია – ჟურნალისტიკა არის უმოკლესი გზა თავის გამოჩენისაკენ. პრესა არის უძლიერესი იარაღი ჭკვიანი კაცის ხელში. რატომაც არ უნდა გავაკეთო გაზეთი (ჟურნალი, რადიო, ტელევიზია), თავიც გამოვიჩინო და ზოგიერთებს ჭკუაც ვასწავლო?! გაზეთის «კეთება» კი ძალიან იოლია: იყიდი საგამომცემლო კომპიუტერულ სისტემას, დაიქირავე რამდენიმე ტექნიკურ მუშაკს და უმუშევარ ფილოლოგს, გაივლი რეგისტრაციას და მიდი!..

ასეც მოხდა. საქართველოში არც მაშინ და არც შემდეგ არ არსებობდა ათეულობით ათასი პროფესიონალი ჟურნალისტი. მეტიც, არ არსებობდა სრულფასოვანი ჟურნალისტური სკოლა, სადაც მსმენელებს დამოუკიდებელ აზროვნებას, ნააზრევს ქალაქდზე მოკლედ და გასაგებად გადატანის კულტურას ასწავლიდნენ. იმიტომ კი არა, რომ ჩვენ ეს არ გვინდოდა – საბჭოთა საქართველოში არ იყო ამის ობიექტური პირობა.

1992 წელს ერთ ჩემს კოლეგას რამდენიმე გაზეთის გაერთიანების და მათ ბაზაზე ერთი სერიოზული გაზეთის გამოშვების იდეა შევთავაზე. მაშინ ჯერ კიდევ

გულუბრყვილოდ მჯეროდა, რომ საქართველოში ნებაყოფლობით გაერთიანება შესაძლებელი იყო. იდეა კი მოეწონა, მაგრამ ისე შემათავალიერა, როგორც უცხოპლანეტელი ან «საერთაშორისო იმპერიალისტური შეთქმულების» მონაწილე. მართლაც, რა გაერთიანებაზე შეიძლებოდა ფიქრი, როცა ირგვლივ ყველაფერი იშლებოდა. დაუკვირდით, თუნდაც გაზეთების დასახელებებს: «შვიდი დღე» და «ახალი შვიდი დღე», «საქართველო» და «ახალი საქართველო», «ეპოქა» და «ახალი ეპოქა», «კაბადონი» და «ახალი კაბადონი», «მერიდიანი» და «ახალი მერიდიანი», დოზანა და ახალი დოზანა.....

ყველაფერი ეს განკერძოების, განდაგანობის, უსაფუძვლო ამბიციურობის მანიშნებელია – ასე იყო ქვეყანაში და ასე იყო ამ ქვეყნის პრესაშიც.

ჟურნალისტობა, უმაღლეს კვალიფიკაციასთან, მრავალმხრივ ცოდნასთან, გამოცდილებასა და უსაზღვრო მოთმინებასთან ერთად უზარმაზარ ყოველდღიურ შრომას მოითხოვს. თუ კაცს ღმერთმა ჟურნალისტობის ნიჭი უბოძა, ამას რა სჯობს. მაგრამ ნიჭი და სიზარმაცე ყოვლად შეუთავსებელი ცნებებია. თავისი სპეციფიკის გამო, ჟურნალისტიკა ვერ ითმენს საქმის რამდენიმე წუთით გადადებასაც კი. იგი მოითხოვს მთელ ჩვენს რესურსებს. სისტემატური შრომით სავსებით შესაძლებელია, საშუალო ნიჭის ადამიანი ჟურნალისტიკის ვარსკვლავად იქცეს. ისიც შესაძლებელია, უნიჭიერესი კაცი არცთუ სისტემატური უსაქმურობის გამო, ჟურნალისტიკისათვის სამუდამოდ დაიკარგოს.

ჯერ კიდევ «თბილისში» მუშაობის დროს ჩემი კოლეგა და მეგობარი, ლევან თოფურიძე დაინტერესდა ჩემი მუშაობის წვრილმანებით. კერძოდ, ამტკიცებდა, რომ ვიცოდი რაღაც საიდუმლო, რაც სარედაქციო დავალების ძალიან სწრაფად შესრულების საშუალებას მაძლევდა. შინაც მესტუმრა. სანამ ლევანი ჩემს მეუღლესთან ჭორაობდა და ორივე ერთად ცხოვრების ამოებაზე მსჯელობდა, საგაზეთო მასალა მოვამზადე და ლევანს ვაჩვენე. თან «საიდუმლოც» გაუუმხილე: მენ ჯერ სამუშაო მაგიდასთან ჯდები და ფიქრს მერე იწყებ, მე ჯერ ვფიქრობ და სამუშაოდ მერე ვჯდები-მეთქი.

წმინდა ფიზიკური თვალსაზრისითაც, ჟურნალისტობა საკმაოდ მძიმე სამუშაოა. 90-იანი წლების ბოლოდან ქართულ პრესაში მშვენიერი სქესის მოზღვავებამ ჟურნალ-გაზეთების უმრავლესობა მდარე ხარისხის ფლირტაობაში გახლართა. აღარაფერს ვამბობ სერიოზულობის ქურქში გახვეულ აშკარა სიყალბეებსა და შეუნიღბავ პროვინციულ ჭორიკნობაზე. ოდესღაც ე.წ. მებრძოლი გაზეთები სალონური კინკლაობისა და კულუარული ანგარიშსწორების ასპარეზად იქცა. ღმერთმა დამიფაროს, ყველაფერს ქალებს ვაბრალებდე. უბრალოდ, იმის თქმა მინდოდა, 90-იანი წლების მიწურულს ოდესღაც «ვაჟკაცური» ქართული პრესა ცოტა ფემინისტური გახდა-მეთქი. ჟურნალისტად მუშაობა თავისთავად გულისხმობს 24-საათიან სამუშაო დღეს, ფათერაკიან თავგადასავლებს, სიცოცხლისთვის აშკარა ხიფათს, ოჯახურ კონფლიქტებს, უამრავ ყოვლად გაუთვალისწინებელ შემთხვევას...

თბილისის ზოოპარკში დიდხანს არ იყო სპილო. ბოლოს ხმა გავარდა, კიევის ზოოპარკმა ჩვენებური სპილოს მოყვარულების ინტერესები გაითვალისწინაო. «თბილისმა» პატარა სპილოს სახელის დასარქმევად კონკურსი გამოაცხადა. ატყდა ერთი ამბავი. ზოოპარკის ახალი ბინადრის ჩამოსვლის დღეც დაინიშნა. დეკემბერი იყო, ციოდა. საღამოს რვა საათისთვის «ბაჩო» ჯერ კიდევ არ ჩანდა. არც ათზე, არც

თორმეტზე არ გამოჩენილა. მოკლედ, რედაქციის დავალებიდან შინ დილის ხუთ საათზე დავბრუნდი – მშიერი, გაყინული და ღამენათევი.

ცოლის ალერსიან შეკითხვას, ამდენ ხანს სად ჯანდაბაში დახეტილობდიო, მიამიტად ვუპასუხე, – ზოოპარკში-მეთქი.

იქნებ მაჩვენოთ რომელიმე ცოლი, ვინც დაიჯერებს, რომ მისმა ქმარმა დეკემბრის სუსხიანი ღამე ზოოპარკის ბინადართა თვალთვლებაში გაატარა.

არადა, მართლაც ზოოპარკში ვიყავი!

«დრონის» პირველი ნომერი 1991 წლის 1 ივნისს გამოვიდა და რამდენიმე კვირაში უპოპულარეს გამოცემად იქცა. იმდროინდელ «დრონში» მოღვაწეობდა საქართველოს ისტორიაში, ალბათ, ყველაზე «ყოჩაღი» ჟურნალისტებით დაკომპლექტებული გუნდი: არჩილ გოგელია (რედაქტორი), თეიმურაზ მეტრეველი, გიორგი ჩოჩიშვილი, თამარ ჩიქოვანი, სოსო სიმონიშვილი, მერაბ რატიშვილი, თეიმურაზ ქორიძე... დრო ძალიან მძიმე იყო. ირგვლივ მოახლოებული სამოქალაქო ომის მძაფრი სუნი ტრიალებდა. ქვეყანა, ფაქტობრივად, რუსთაველზე, მთავრობის სასახლის წინ განლაგებული ე. წ. «კარავთა ქალაქიდან» იმართებოდა. პრეზიდენტი თავის გადაწყვეტილებებზე ამომრჩევლებს საინფორმაციო მიტინგებიდან ესაუბრებოდა. ურა-პატრიოტული ლოზუნგებით შეიარაღებული პრიმიტივი დემაგოგები ყოველ კუთხე-კუნჭულში თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობის სანაცვლოდ ბალახის ჭამისკენ მოგვიწოდებდნენ. შეურიგებელი ოპოზიცია პრეზიდენტ გამსახურდიასა და მისი ხელისუფლების გადადგომას მოითხოვდა. ხელისუფლება, თავის მხრივ, ყოველ დღე ათობით ახალ აგენტსა და მოღალატეს «ამხელდა». მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები თითქმის მთლიანად მონოპოლიზებული იყო ხელისუფლების მიერ. დაუბრკოლებლად მხოლოდ «დრონი» გამოდიოდა.

იმის გარდა, რომ სამთავრობო გაზეთები, რადიო და ტელევიზია თითქმის ყოველდღიურად ქართველი ხალხის მოსისხლე მტრად, რომელიდაც ქვეყნის აგენტად და სამშობლოს მოღალატედ მომიხსენიებდა, ჩემს ბინაში ხშირად იმართებოდა დაახლოებით ასეთი შინაარსის გულთბილი სატელეფონო საუბარი:

– ქორიძის ბინაა?

– დიახ.

– თეიმური შინ არის?

– არა, ჯერ არ დაბრუნებულა.

– ჰოდა, არც დაბრუნდება – უკვე ჩამოვახრჩეთ კოჯრის ტყეში.

ასეთი და კიდევ უფრო «ტკბილი» მუსაიფის შემდეგ, ნუ გაგიკვირდებათ, ჟურნალისტის ოჯახის წევრებმა ჟურნალისტისადმი ყოველგვარი ინტერესი დაკარგონ.

ჩემი ძველი და კეთილი მეგობარი, ტელეჟურნალისტი გურამ გორელიშვილი პირველიდან ბოლო დღემდე აფხაზეთის ომში იმყოფებოდა და თითქმის ყოველდღიურად რეპორტაჟებს გადმოსცემდა საბრძოლო მოქმედებების ადგილებიდან. ოჯახის წევრები და ჩვენ, გურამის მეგობრები გულის ფანცქალით ველოდით მის ტელეეკრანზე გამოჩენას. ძალიან დიდი იყო სიცოცხლის რისკი – ტყვია ხომ არავის ინდობს. 1993 წლის სექტემბერში, იმავე გურამ გორელიშვილის «არაოფიციალური მიწვევით» სოხუმში მეც გახლდით და, იმდროინდელ ამბებზე ნაწილობრივი წარმოდგენა რომ შეგექმნათ, ერთ მოგონებას შემოგთავაზებთ:

„თოლიებზე ნადირობა“

... აფხაზეთში ისეთი რამ მოხდა, მტერს რომ არ ვუსურვებდით _ ერთმანეთის პირისპირ აღმოჩნდნენ გუმინდელი მეგობრები, მეზობლები, ნათესავები. ამ დროს ძნელია გარკვევა, ვინ არის მტერი და ვინ _ მოყვარე. ტრაგედიას ისიც ამძიმებს, რომ ორივე მხარე თავისივე ხელით ნაშენებს ანგრევს. დანგრეულის ხელახლა აშენება კი ოდესმე ორივეს ერთად მოუწევს. მოყვრების მოსისხლეებად გადაქცევა ერთ დღეშიც შეიძლება, მოსისხლეების შერიგებას კი დიდი დრო და უფრო მეტი მოთმინება სჭირდება. ქართველს და აფხაზს სხვა სამშობლო არ გააჩნია. შთამომავლობის, სამშობლოს წინაშე ორივე ვალდებულია საკუთარ თავს მოერიოს, როგორმე ბოღმა და სიძულვილი დაითმინოს, რომ მტრობით დანგრეულის სიყვარულით შენება შეძლოს...

სოხუმის ერთ-ერთ ქუჩაზე მოწყობილ იმპროვიზებულ ბაზრობაზე უთუოდ შეამჩნევთ ფრთამოტეხილ და დაკოჭლებულ მტრედს. იგი ამ ძმათამკვლელი ომის სიმბოლოა.

... სოხუმის აეროპორტის ადმინისტრაციული შენობის გვერდით გდია თავლია კუბო. ისიც ამ ძმათამკვლელი ომის სიმბოლოა...

_ ჰოხ, გამარჯობა, გურამ, ჯიმა. სად ხარ, კაცო. თხის მწვადებზე რომ გეპატიჟებოდი, რატომ არ წამოხვედი!

_ გმადლობთ, ჩემო ბატონო. აგერ, დამთავრდება ომი და მერე ვიქეიფოთ.

_ კი ვიქეიფოთ, ბატონო, მარა, თხის მწვადი აღარ იქნება მაშინ.

_ რაო, რა მოუვიდა თქვენს თხას?

_ რა მოუვიდა, ჩემო გურამ ბატონო და, აფხაზები რომ შემოვიდნენ შრომაში, გადევნიდა ჩემი თხა არძინბას მხარეს!..

გურამ გორელიშვილს, საქართველოს ტელევიზიის კორესპონდენტს სოხუმში ყველა იცნობს. ისიც ყველას იცნობს _ რიგით მეზობლებს, მეთაურებს, რესპუბლიკის ხელმძღვანელებს, სოხუმელ მოქალაქეებს, გლეხებს... იცნობენ კი არა, გურამი, უბრალოდ, უყვართ _ მისი სიმამაცის, ობიექტურობის, საქმის სიყვარულისა და ერთგულების გამო.

მეთერთმეტე თვეა აფხაზეთშია. ომის ყველა დეტალი და ნიუანსი იცის. იცის, ვის რა უჭირს და ვინ რით ცხოვრობს.

სოხუმში, საზოგადოდ, აფხაზეთში, ფრონტის ორივე მხარეს ბევრი ჟურნალისტი მუშაობს. ისინი მამაცი ადამიანები, პროფესიონალები არიან. მათ არ უჭირავთ ხელში იარაღი. მათი იარაღი საკუთარი თვალი, ყური, გონება და სინდისია. ჩვენში ასეთი ტრადიციაა _ ჟურნალისტებზე არავინ წერს, ფილმს არავინ იღებს. ჟურნალისტს არავინ აჯილდოებს. ხოლო თუ ვინმეს ჟურნალისტის ლანძღვა-გაკიცხვა მოუწია, იცოცხლოთ, ქვეყნის ამშენებელი რომ იყოს, მისთვის ერთ ტკბილ სიტყვასაც არავინ გაიმეტებს.

გურამ გორელიშვილი აფხაზეთში დიდსა და პატარას მისი ობიექტურობისა და კაიკაცობისთვის უყვარს.

გურამმა იცის, რომ ამ ობიექტურობისა და კაიკაცობისათვის ოდესმე იქნებ დასაჯონ კიდეც. ამბობს, ჩემი შვილების და ჩემი თავის წინაშე ხომ მაინც მართალი ვიქნებიო.

სწორს ამბობს.

გურამ გორელიშვილი არ არის გმირი. იგი პატიოსანი კაცია და პატიოსნად იხდის ვალს სამშობლოს წინაშე: იგი ამ საზარელი ომის ისტორიას ქმნის.

აფხაზეთში ბევრი ჟურნალისტი მუშაობს. განსაკუთრებით აღსანიშნავია თავგანწირვა ადგილობრივი გაზეთებისა და ტელევიზიის თანამშრომლებისა, რომლებსაც ერთი წუთითაც არ შეუწყვეტიათ მუშაობა. მათზე, ალბათ, ოდესმე ცალკე უნდა ითქვას და დაიწეროს. ახლა მხოლოდ ერთ მათგანზე, გურამ გორელიშვილზე ვითხარით ორიოდ სიტყვა.

ნურავის გეწყინებათ – გურამი ჩემი ძველი, ძველი მეგობარია.

მე ვამაყობ ამ მეგობრობით» («დრონის» ინფორმაცია).

და მაინც, ნუ შეგეშინდებათ, ჟურნალისტობა არ არის რთული – მთავარია, იპოვოთ საჭირო სიტყვები საჭირო აზრის გადმოსაცემად.

ოფიციალური ცნობა:

გაეროს ადამიანის უფლებათა დაცვის კომისიის ცნობით, 1980-1999 წლებში მსოფლიოს სხვადასხვა ცხელ წერტილში დაიღუპა 2335 ჟურნალისტი, უგზო-უკვლოდ დაიკარგა – 201. მონაცემები არ არის დაზუსტებული.

ახლა, თუ ჯერ კიდევ არ გადაგიფიქრებიათ ჟურნალისტობაზე ოცნება, გავაგრძელოთ საუბარი.

მწერლები და ჟურნალისტები

დიდი ხნის წინათ კონსტანტინე გამსახურდიამ ბრძანა, ჟურნალიზმმა წარყვანა მწერლობაო. იმედია, დიდი მწერალი ქართულ ჟურნალისტიკას და ქართულ მწერლობას გულისხმობდა.

მწერალ გამსახურდიას დროინდელი ქართული ჟურნალისტიკა, ანუ ქართული საბჭოთა ჟურნალისტიკა, ვერ ვიტყვი გარყვნილი-მეთქი (მე ხომ დიდი მწერალი არა ვარ!), მაგრამ უკიდურესად ტენდენციური რომ იყო, ამას წყალი არ გაუვა. იგი, როგორც ყველაფერი დანარჩენი საბჭოეთში, კომუნიზმის დიად და აბსურდულ მიზანს ემსახურებოდა. უფრო ზუსტად, ემსახურებოდა კომუნისტური პარტიის დიქტატის შენარჩუნებას, ისევე, როგორც უშიშროების კომიტეტი, შინაგან საქმეთა სამინისტრო, არმია, პროკურატურა, სასამართლო, რაიკომი, აღმასკომი, კომკავშირი და... მწერლობაც.

ოღონდ, თუ მწერლები საკუთარი სიცოცხლის რისკის ფასად მაინც ახერხებდნენ ანტისაბჭოთა პროდუქციის შექმნას, ჟურნალისტებისაგან ამის გაკეთება ყოვლად წარმოუდგენელი იყო – მრისხანე ცენზურა გაზეთიდან დაუყოვნებლივ აქრობდა ყოველ საეჭვო სიტყვას.

რა თქმა უნდა, იმ დროსაც იყვნენ ნიჭიერი ჟურნალისტები, მაგალითად, ჩვენი თანამემამულე რუსი ჟურნალისტი მელორ სტურუა, მაგრამ მათი ნიჭიერება ძირითადად იმაზე იხარჯებოდა, რომ «ბედნიერი» საბჭოთა ხალხისთვის როგორმე

«დამპალი» იმპერიალისტური სისტემა შეეძულებინა და მსოფლიოს ჩაგრული ხალხები შეეყვარებინა.

როცა ბატონი კონსტანტინე ჟურნალიზმის მიერ მწერლობის წარყვანაზე, ანუ გარყვანაზე საუბრობდა, უპირველეს ყოვლისა, იმ პერიოდის პრესაში გაბატონებულ საგაზეთო ენას და სტილს გულისხმობდა. გადაშალეთ საბჭოთა პერიოდის ნე-ბისმიერი გაზეთი და მწერლის სიმართლეში უმაღლეს დარწმუნდებით:

«ლაგოდებელი მეთამბაქოეები უდიდესი შრომითი აღმავლობით შეხვდნენ სკკპ XXIV ყრილობაზე სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის, სკკპ პოლიტბიუროს წევრის, ამხანაგ ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევის გამოსვლას. ამხანაგ ლ. ი. ბრეჟნევის ღრმა შინაარსიანმა სიტყვამ, სადაც მოცემულია თანამედროვეობის სრული და ამომწურავი ანალიზი, ლაგოდებელი მშრომელები კიდევ ერთხელ და სამუდამოდ დაარწმუნა კომუნისტების დიადი იდეის ურყევობასა და ჭეშმარიტებაში. ამხანაგ ლ. ი. ბრეჟნევის მგზნებარე სიტყვით აღფრთოვანებული ლაგოდებელები პირობას დებენ, რომ მომავალ ხუთწლიან გეგმას სამ წელიწადში შეასრულებენ. საკ-ოლმეურნეო მინდვრებში, ბრიგადებში, რგოლებში, ფერმებში, პარტიულ და კომკავშირულ უჯრედებში იმართება სახელდახელო მიტინგები. ახალი ძალით მჩქეფარებს სოციალისტური შეჯიბრება. ლაგოდებელი მეთამბაქოეები ახალ-ახალ შრომით ნობათებს უძღვნიან თანამედროვეობის უდიდეს პოლიტიკურ ფორუმს, სკკპ XXIV ყრილობას და ამ დიდ ფორუმზე მსოფლიო პროლეტარიატის უდიდესი ბელადის, ამხ. ლეონიდ ილიას ძის გამოსვლას...»

შეიძლება შევცვალოთ თარიღები, გვარები და მოვლენები, მაგრამ საბჭოთა ეპოქის საგაზეთო პუბლიკაციების პათოსი ამით ნამდვილად არ შეიცვლება. დიდი-დიდი, შეიძლება დაახლოებით ასეთი სახე მიიღოს:

«სამტრედიის აბრეშუმის ძაფსაღები ფაბრიკის მუშა-მოსამსახურეები გუშინ სასწრაფოდ შეიკრიბნენ ადგილობრივი პარტიული კომიტეტის ინიციატივით. პარტკომის მდივანმა, ამხანაგმა პ. სტურუამ დამსწრეთ გააცნო სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილება ანტისაბჭოთა ელემენტების, საბჭოთა ხალხის პირსისხლიანი მტრების რიკოვის, ზინოვიევის, კამენევის და სხვა მენშევიკ-ტროცკისტთა დაპატიმრების შესახებ.

სიტყვაში გამოსულმა ამხანაგებმა ერთხმად დაგმეს პროლეტარიატის დაუძინებელი მტრების ანტისაბჭოთა ძირგამომთხრელი საქმიანობა და მათთვის სასჯელის უმაღლესი ზომა, დახვრეტა მოითხოვეს. კრების მონაწილეები მქუხარე ტაშით შეხვდნენ ორატორთა ინიციატივას და მშრომელებს კიდევ უფრო მეტი სიფხიზლისაკენ მოუწოდეს, ვინაიდან ჩვენს შორის შესაძლოა კიდევ ბოგინობდნენ ჩვენი კლასობრივი მტრები.

კრების მონაწილეებმა მხურვალედ დაუჭირეს მხარი სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილებას და აღუთქვეს დიდ სტალინს, პოლიტბიუროს, პარტიის ცენტრალურ კომიტეტს, დიდი სტალინის ღირსეულ თანამებრძოლს, ამხ. ლავრენტი ბერიას, რომ...»

ენა მართლაც საოქმო-კაზიონურია, სტილი საბჭოთაა, შინაარსი შემადრწუნებელია. სწორედ ეს შემადრწუნებელი შინაარსი განსაზღვრავდა იმ ეპოქის ჟურნალისტიკის სტილსა და ენას. ეს იყო მაუზერის ენა და სტილი და ამაში კონკრეტულად ვინმეს დადანაშაულება, უბრალოდ, უაზრობაა.

ჟურნალიზმმა კი არ გარყვნა მწერლობა, მმართველობის საბჭოთა პარტიულმა სისტემამ გარყვნა ჟურნალიზმიც, მწერლობაც, ხელოვნებაც, ზნეობაც და ასე შევეგებეთ თავისუფალ საქართველოს.

კონსტანტინე გამსახურდიამ, ალბათ, მშვენივრად იცოდა ყველაფერი ეს, მაგრამ სათქმელი ბოლომდე რომ ეთქვა, მასაც უბოდიშოდ იმ გზას გაუყენებდნენ, რომელსაც მანამდე მიხეილ ჯავახიშვილი, ტიციან ტაბიძე და მრავალი სხვა გაუყენეს.

მწერლებს ჟურნალისტებთან შედარებით უზარმაზარი უპირატესობა აქვთ – განუსაზღვრელი დრო და შეუზღუდავი თემატიკა. ჟურნალისტიკაში საქმე ცოტა სხვაგვარადაა – რედაქციის ყველა თანამშრომელი და, მათ შორის, მისი უდიდებულესობა რიგითი ჟურნალისტი შეზღუდულია დროშიც, სივრცეშიც და თემატიკითაც. როგორც წესი, ჟურნალისტი ასრულებს დავალებას მკაცრად განსაზღვრულ თემაზე. მან იგი უნდა შეასრულოს მკაცრად განსაზღვრულ დროში და უნდა დაწეროს სტრიქონების მკაცრად განსაზღვრული რაოდენობა. მოკლედ, ასე:

ხუთშაბათს, ორ საათზე, 80 სტრიქონი, ასათიანის პოლიტიკური მრწამსის შესახებ.

ბიჭი ხარ და, ნუ შეასრულებ!

იმის მიუხედავად, რომ საქართველოში კატასტროფული რაოდენობის (ოღონდ, ჟურნალისტებზე გაცილებით ნაკლები) გამოჩენილი მწერალი გვყავს, მათ შორის არ მეგულება ორიოდე მათგანიც კი, რომელიც ჟურნალისტობას მოინდომებდა. სამწუხაროდ, ისეთებიც თითებზე ჩამოსათვლელია, ვინც ჟურნალისტობას შეძლებდა. მწერლობასა და ჟურნალისტობას შორის დაახლოებით ისეთივე მსგავსებაა, როგორც «გუბერსკის» ციხესა და ოპერის თეატრის შენობებს შორის – ორივე აგურითაა ნაშენი.

მწერლებსა და ჟურნალისტებს შორის არის კიდევ ერთი «პაწაწინა» განსხვავება: პოპულარული ჟურნალისტი რომ გახდეს, ამისთვის იქნებ რამდენიმე თვეც საკმარისი იყოს; მწერლის აღიარებას კი აუცილებლად სჭირდება მომავალი თაობების დასტური.

თავი II

ყოვლისმცოდნე ჟურნალისტები...

როგორ მოვამზადოთ საგაზეთო მასალა

ამაზე უკვე ვისაუბრეთ: ჟურნალისტის პროფესია ახალგაზრდობას საკუთარი ცხოვრებისეული გამოუცდელობისა და პროფესიის მოჩვენებითი რომანტიკულობის გამო მოსწონს – მე, ჟურნალისტი, ქარივით თავისუფალი ვარ, ვაკეთებ რასაც მინდა, დავდივარ სადაც მინდა, შევხვდები ვისაც მინდა...

მართლაც მომხიბლავი პერსპექტივაა, თუ დავუმატებთ, რომ თქვენ უკვე გიცნობენ პოპულარული პოლიტიკოსები, სამხედრო პირები, სპორტსმენები, ჰოლივუდის ვარსკვლავები და კრიმინალური სამყაროს წარმომადგენლებიც კი.

იქნებ ოდესმე მართლაც ასე მოხდეს, მაგრამ სინამდვილე პროზაულია და რომანტიკისთვის ადგილს არ ტოვებს. წარმოიდგინეთ ასეთი ტიპიური ვითარება: დილის სარედაქციო თათბირზე ჟურნალისტებს დავალებებს ამლევენ – თბილისში მსოფლიო სახელის პრიმა-ბალერინა ნინო ანანიაშვილი ჩამოსულა; სახელგანთქმულ ნინო რამიშვილს ოთხმოცი წელი შესრულება; ფილარმონიაში ლეგენდარული რასტრაპოვიჩი დაუკრავს; თბილისის «დინამო» ინგლისურ «ვესტ ჰემს» ეთამაშება; შინაგან საქმეთა მინისტრი თანამდებობიდან გადამდგარა; დისიდენტი მერაბ კოსტავა ციხიდან გამოუშვიათ; ავჭალის კოლონიაში პატიმრების ამბოხი დაწყებულა...

მოკლედ, თქვენ მართლაც მდიდარი არჩევანის შესაძლებლობა გაქვთ, მაგრამ დავალებებს ხომ რედაქტორი იძლევა! და ეს «დიქტატორი» რედაქტორი გავალებთ მოამზადოთ საგაზეთო მასალა შრომის სამინისტროს ერთ-ერთ ჩინოვნიკთან. შეგიძლიათ უარი თქვათ ამ არცთუ პრესტიჟული დავალების შესრულებაზე, მაგრამ გაითვალისწინეთ, რომ ასეთ შემთხვევაში, რედაქტორსაც შეუძლია უარი თქვას თქვენთან თანამშრომლობაზე. უფრო გასაგებად – სავსებით შესაძლებელია, უმუშევარი დარჩეთ და თქვენც ბედს ურიგდებით. მეტიც, ცდილობთ ამ დავალებიდან რაც შეიძლება მეტი «გამოწუროთ».

იწყებთ ინფორმაციის შეგროვებას ბატონ ვახტანგზე – პირობითად ასე დავარქვათ ჩინოვნიკს. თქვენი კოლეგა-ჟურნალისტი გკარნახობთ, რომ ამ სამინისტროს საზოგადოებასთან ურთიერთობის განყოფილებაში მუშაობს მისი თანაკურსელი ქალბატონი, რომელსაც შეუძლია ინფორმაცია მოგაწოდოთ ამ პიროვნებაზე. ხვდებით ქალბატონ იზას და არკვევთ, რომ ბატონი ვახტანგი ამ თანამდებობაზე თურმე სულ ორი წელიწადია მუშაობს. მანამდე ჯერ მძლოლად მუშაობდა, მერე გარაჟის გამგედ. იმავე ქალბატონ იზასთან არკვევთ, რომ თქვენი მომავალი რესპონდენტის თაობაზე საინტერესო ინფორმაცია შეიძლება მოგაწოდოთ სამინისტროს გარაჟის ყოფილმა გამგემ, რომელიც ამჟამად სიღნაღში ცხოვრობს.

მივლინებით მიემგზავრებით სიღნაღში. ხვდებით ბატონ ნიკოს, რომელსაც იქაურები «წიწკანას» სახელით იცნობენ. მას ჯერ არ უნდა წარსულის გახსენება, მაგრამ, მერე, მწვადზე და ჭიქა ღვინოზე ფრიად საინტერესო ამბებს ჰყვება. ჰო, კინალამ დამავიწყდა: ეცადეთ, არ გამოიყენოთ დიქტოფონი, მით უფრო – ვიდეოტექნიკა, ინფორმაცია არ ჩაიწეროთ. თქვენს ხელში დანახული რაიმე ტექნიკა, თვით ავტოკალამიც კი, მოსაუბრეს თქვენს მიმართ ერთგვარი შიშით და უნდობლობით განაწყობს. მას, არც მეტი, არც ნაკლები, პოლიციის ან სასამართლოს ასოციაციები უჩნდება. იწყებს სიტყვებისა და მოვლენების შერჩევას. მოკლედ, ფსიქოლოგიური დისკომფორტი ექმნება. მაშ, ყველაფერს როგორ დაიმახსოვრებთ? – ძალიან კარგად! – მთავარია, საუბრის დროს შეძლოთ ყურადღების კონცენტრაცია. გახსოვდეთ, რომ თქვენ აქ ჩამოხვედით სამუშაოდ და არა დროს სატარებლად. საუბრის შემდეგ, ეცადეთ, გაიხსენოთ ყველაფერი, რასაც, შესაძლოა, საქმესთან რაიმე კავშირი ჰქონდეს. ისიც გახსოვდეთ, ვიდრე მასალა არ მოგიმზადდებათ, არ არსებობს არავითარი მეორეხარისხოვანი ინფორმაცია – ყველაფერი პირველხარისხოვანია.

მოკლედ, ძია წიწკანა, ოდესღაც გარაჟის გამგე, ახლა კი ფერმერი-მევენახე გიამბობთ, რომ ბატონი ვახტანგი, მეტსახელად «მაღაზია», მისი გარე ბიძაშვილი და თანასოფლეელია. ვიდრე დედაქალაქში ჩავიდოდა, ღვინის ქარხანაში შოფრად მუშაობდა. დაბადებულია 1945 წელს. ჰყავს ცოლი და სამი შვილი. განათლებულია. კარგი ორატორი და საინტერესო მოსაუბრეა. ხშირად ცრუობს, ოღონდ შენიღბულად. როცა აქაურ უფროსობასთან საქმე გაფუჭებია, დასახმარებლად წიწკანასთან მისულა. მასაც სამინისტროს გარაჟში მოუწყვია. სულ მალე მინისტრს მოხვედრია თვალში და მის პირად შოფრად გადასულა. მერე იმდენი უქნია, თავისი კეთილისმყოფელი წიწკანა გარაჟის გამგეობიდან მოუხსნევინებია და მისი ადგილი დაუკავებია. მერე სამეურნეო განყოფილების უფროსად და, საბოლოოდ, მინისტრის მოადგილედ დაუწინაურებიათ.

ძია წიწკანას თქმით, ვახტანგი-მაღაზია ნიჭიერი, თუმცა დაუნდობელი და ორპირი კაცია. საქმე, რომელიც აბარია, არ იცის, მაგრამ ამას შესანიშნავად ფარავს მოჩვენებითი სერიოზულობითა და სიმკაცრით. ტიპიური კარიერისტია. იცის უფროსობასთან თავის დაჭერა. თუ დასჭირდა, არც ქრთამის აღებასა და გაცემაზე ამბობს უარს. კარგად მღერის. მალე თვრება და საკუთარ მოქმედებაზე ყოველგვარ კონტროლს კარგავს. ამის გამო ხშირად ძალიან უხერხულ მდგომარეობაში ვარდება. თანამშრომლებს არ უყვართ და ზურგს უკან დასცინიან კიდეც.

რას იტყვით, საკმაოდ მსუყე ინფორმაციაა, არა? ახლა იგი უნდა შეამოწმოთ და გაამდიდროთ. ამიტომ კვლავ სამინისტროში მიდიხართ. ოღონდ ძალიან ფრთხილად მოქმედებთ. იქაურმა თანამშრომლებმა უნდა იცოდნენ, რომ თქვენ იქ უკეთილშობილესი მიზნებით მიხვედით – ამზადებთ საგაზეთო მასალას საქმისთვის თავდადებულ ჩინოვნიკზე.

გახსოვდეთ, რომ განაწყენებული თანამშრომლები უფროსების მიმართ მაინცდამაინც დიდი ობიექტურობით არ გამოირჩევიან. ამიტომ უნდა იმოქმედოთ ე.წ. «ორმაგი დაზღვევის» პრინციპით – შეაგროვოთ ცნობები მომხრეებისგანაც და მოწინააღმდეგეებისგანაც. განსაკუთრებით, თუ საქმე ეხება რაიმე კრიმინალურ ისტორიას. თუ ორივე მხრის მოსაზრებები გაქვთ, მათი შეჯერება და დასკვნის გამოტანა თქვენს გონებამახვილობაზე, გამოცდილებაზე და, რაც მთავარია, თქვენს სინდისზეა დამოკიდებული. შესაძლოა, ჩვენს პირობით გმირზე, ბატონ ვახტანგზე

შეგროვებული ინფორმაცია თავისთავად საინტერესო იყოს, მაგრამ ვიდრე მასალას ამზადებთ, იგი იქნებ პენსიაზე გავიდეს, ან რაიმე უბედურება დაატყდეს თავს. ასეთ შემთხვევაში, თქვენი ნაშრომი წყალში გადაყრილად ჩათვალეთ – პროფესიული ინტერესის გარდა ამქვეყნად არსებობს კიდევ მორალი.

ჩვენს შემთხვევაში ჯერჯერობით ყველაფერი წესის და რიგის მიხედვით მიდის. უკვე ხელთა გაქვთ საკმაოდ სერიოზული ინფორმაცია თქვენი მომავალი რესპონდენტის ბავშვობის, სწავლა-განათლების, ხასიათის, ოჯახური და სამსახურებრივი მდგომარეობის, ინტერესების შესახებ. საგაზეთო მასალაში, რა თქმა უნდა, ყველაფერზე არ ილაპარაკებთ, მაგრამ ამ ცოდნით შეიარაღებული მიდიხართ ბატონ ვახტანგთან. სავსებით შესაძლებელია, მან თქვენზე გაცილებით უკეთესი შთაბეჭდილება მოახდინოს, ვიდრე ელოდით. ასე იქნება თუ ისე, თქვენ დაახლოებით იცით, «რა ენაზე» უნდა ესაუბროთ რესპონდენტს. იცით, როგორ უნდა დაუხატოთ მკითხველს მისი პორტრეტი. თქვენ ვალდებული ხართ უკუაგდოთ ყველა საექვო ინფორმაცია, რომელიც რესპონდენტის სასარგებლოდ არ ლაპარაკობს – ადამიანს ისედაც ბევრი ნაკლი აქვს და რაიმეს მიკერება სულაც არ არის აუცილებელი. წინასწარ მიღებული ინფორმაცია გეხმარებათ პიროვნების ხასიათის გასახსნელად, ამ პიროვნების «გასაშიშვლებლად».

დაახლოებით ასეთი პრინციპით მოქმედებს მსოფლიოს ყველა კვალიფიციური და სინდისიერი ჟურნალისტი. თუმცა, ამქვეყნად არც უსინდისო დაილევა, მაგრამ მათზე, მოდი, ნუ ვილაპარაკებთ.

და კიდევ ერთი – ნურასოდეს დაივიწყებთ, რომ თქვენ, ჟურნალისტს, უბრალო მოკვდავთა (თუნდაც ეს «უბრალო» ქვეყნის პრეზიდენტი იყოს) წინაშე ძალიან დიდი უპირატესობა გაქვთ და ამ უპირატესობის ბოროტად გამოყენება არ შეიძლება. ასეთმა ერთადერთმა შემთხვევამაც კი, შესაძლოა, სამუდამოდ დალუპოს თქვენი ჟურნალისტური კარიერა. პრესა არ უნდა იყოს წვრილმანი ანგარიშსწორების სარბიელი.

ინფორმაცია შეგროვებულია, შთაბეჭდილება ჩამოყალიბებულია. ახლა წმინდა ტექნიკური მხარე რჩება – ამ ყველაფრის ქაღალდზე გადატანა. თუ როგორ კეთდება ეს, ამის ნიმუშად შემოგთავაზებთ 1991 წლის სექტემბერში რუსულ «Независимая газета»-ში გამოქვეყნებულ ინტერვიუს საქართველოს მაშინდელ პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიასთან:

„ავტოპორტრეტი

- თქვენ დიქტატორი ბრძანდებით, ბატონო ზვიად?*
- აი-აი! რომელი დიქტატორი და რომელი დიქტატორული რეჟიმი აიტანს ანარქიას, რაც აქ ხდება – გესმით? ერთი შეტაკება იყო...*
- 2 სექტემბერს? ტე-ეს-ენმა უჩვენა.*

– დიახ. და მაშინაც მილიციას შეეშინდა, როცა დაუწყეს ცემა და ქვების სროლა, თვითონ ჰაერში ისროდა.

– იქ ხომ დაჭრილებიც იყვნენ...

– ამისთვის მილიციასაც ვსჯით. მეტი რა ვქნათ? ისინი კი... ახლა ამუქებენ, თითქოს ეს სისხლიანი რეჟიმი, დიქტატორული რეჟიმია... და ასე შემდეგ.

შეგახსენებთ, რომ ჩვენთან ბევრად მეტი დემოკრატიაა, ვიდრე საფრანგეთში, ამერიკის შეერთებულ შტატებში და... სადაც გნებავთ! არც ერთი დემოკრატიული სახელმწიფო არ აიტანს იმას, რასაც ჩვენ ვიტანთ, გესმით?

– ესე იგი, თქვენ გული გტკივთ და ეს ყველაფერი გაწუხებთ?

– ცოტათი მაწუხებს, როცა ხედავ, რომ დიქტატორის იარაღის, რის წინააღმდეგაც ვიბრძოდი მთელი ცხოვრება, მე მაკერებენ, მე კი არ დამიმსახურებია – აი, ეს...

– «სვობოდამ» გადმოსცა თქვენი გამოსვლა თბილისის მიტინგზე, სადაც თქვენ ხალხს მოუწოდებდით – სიტყვა-სიტყვით – «ოპოზიციის ჩაქოლვას». როგორ შეიძლება ასე იყოს?

– აბსოლუტური სიგიჟეა! მსგავსი რამ არ ყოფილა. ალბათ, მე ვთქვი, რომ ოპოზიცია გვესვრის ქვებს, და, აი, ეს გადაასხვავებრეს, ვითომ ჩვენ ვესვრით... ერთადერთი, რაც ვთქვი, რომ – ჩვენ არ ავიტანთ... მოკლედ, თუ ისინი სამხედრო ძალადობას მიმართავენ, აი, მაშინ მიიღებენ პასუხს. და ეს ბუნებრივია. მათ კი ახლა აიჩემეს: აი, ძალადობისკენ მოუწოდებსო! მე კი მხოლოდ ის ვთქვი, რომ შეიარაღებულ ძალადობას პასუხს გავცემთ. აი, მეტი არაფერი.

– თქვენ აკრძალეთ «ნეზავისიმაია გაზეტა»?

– მე მგონი, მაინც გამოდის... მაგრამ ცოტათი გვაწყენინა თქვენმა წარმომადგენელმა ბროლაძემ. ჩვენ მოვითხოვთ ბროლაძის შეცვლას. ეს არაობიექტური ჟურნალისტია.

– ანუ, თქვენ ინტერვიუს აძლევთ გაზეტას, რომელიც თავადვე აკრძალეთ?

– შემდგომში ჩვენი მეგობრული ურთიერთობა «ნეზავისიმაია გაზეტასთან» ისევ აღდგება. ყველაფერი ბროლაძის გამო მოხდა. არაობიექტური ინფორმაცია დაბეჭდა.

– რომელი?

– მიჭირს ახლა გითხრათ. არ მახსოვს. ჩვენთან ყველაფერ ამაზე პრესცენტრი რეაგირებს. ის პასუხობს.

– და სად არის «იზვესტია» და «კომსომოლკა»? ისინი რატომ არ გამოდიან?

– იმიტომ, რომ იქაც «ველურ» რაღაცეებს ბეჭდავენ.

– თქვენი შეხედულებით, არსებობს გაზეთი, რომელიც საქართველოზე სიმართლეს წერს?

– რუსეთის?

– ან ცენტრალური.

– მე არ მინახავს. სიმართლე გითხრათ... ყველაფერი არც ვიცი, თვითონ საქართველოში არის ობიექტური გაზეთები. მაგრამ არის, რა თქმა უნდა, პროვოკატორულიც.

– რა ულტიმატუმი წაგიყენეს სამხედროებმა?

– უპირველესად, საბჭოთა ხელისუფლების, კომუნისტური რეჟიმის აღდგენა და დამოუკიდებლობის გაუქმება...

- მათ სურდათ, თქვენ კომუნისტი გამბდარიყავით?
- აი... თითქმის ეს. მე ვუთხარი, რომ ჩვენ სუვერენული სახელმწიფო ვართ, რომ ეს არ შეგვიძლია... ასეთი დიალოგი იყო. მაგრამ ისინი პირდაპირ იმუქრებოდნენ, რომ დაიწყებდნენ გვარდიის დაპატიმრებას. მე ვუთხარი: «ვერ გაბედავთ ამის გაკეთებას, რადგან ჩვენ გვარდიას უკვე მილიციის სტატუსი მივანიჭეთ». ანუ გვარდია დარჩა, როგორც იყო, მხოლოდ ქალაქში მოხდა ეს, მათ კი ახლა აიჩემეს, რომ გვარდია დავშალე. ეს ტყუილია.....
- როგორ აფასებთ რუსეთის პოზიციას ჩრდილოეთ და სამხრეთ ოსეთის გაერთიანების შესახებ?
- ეს პროვოკაციული განცხადებაა, პირდაპირი ჩარევა ჩვენს შინაურ საქმეებში.
- პასუხს გასცემთ?
- რა თქმა უნდა, გავცემთ. ხვალ პარლამენტი იკრიბება.
- მაინც ვინ აწყობს ასეთ «პროვოკაციებს», ბატონო ზვიად? როგორ ფიქრობთ?
- შოვინისტები. იმპერიული ძალები.
- კრემლის აგენტები?
- არ გამოვრიცხავ.
- რას გრძნობთ, როცა პარლამენტში შეურაცხყოფას გაყენებენ?
- დიახ, რა თქმა უნდა, აღშფოთებული ვარ, მაგრამ არ მინდა სისხლის სამართლის საშუალებები გამოვიყენო... პრეზიდენტის შეურაცხყოფისთვის კანონი კი არსებობს, მაგრამ სინდისი ხომ უნდა იქონიონ?
- მაგრამ როცა თქვენ თვითონ შეურაცხყოფთ პარლამენტში თქვენს მოწინააღმდეგეებს?
- იცით, ისინი ზოგჯერ მაიძულებენ, ვუპასუხო. მაგრამ ყოველთვის ვეძებ გამოსავალს. მინდა დავიჯერო, რომ ეს შესაძლებელია და ყოველი ძალით ვცდილობ.
- გასაგებია... მაინც აქამდე რატომ არ მიეცით გლეხებს მიწა? გორბაჩოვმაც კი გააკეთა ეს. თქვენ ოპოზიცია ბრალს გდებთ, რომ პრივატიზაციას არ იწყებთ...
- ტყუილია! არა-არა, ეს ტყუილია!.. მაგრამ საჭიროა საკანონმდებლო საფუძველი. ჩვენ ახლა ხანს მივიღეთ კანონი. გავაკეთებთ. ტატიანა მალკინა, ანდრეი კარაულოვი».

უმაღლესი კვალიფიკაციის ორმა ჟურნალისტმა, იურიდიული ჟარგონი რომ მოვიშველიოთ, ჯვარედინი დაკითხვის ქარცეცხლში გაატარა პოლიტიკურ ინტრიგებში გამოუცდელი პრეზიდენტი და მკითხველს მისი ნამდვილი სახე დაანახა. და ეს მათ მოახერხეს ამ პიროვნების წინასწარი საფუძვლიანი შესწავლით.

ყოველმცოდნეობა საშიში დაავადებაა

ერთხელ საქართველოს მეორე პრეზიდენტმა ედუარდ შევარდნაძემ მიიღო ფრიად ორიგინალური გადაწყვეტილება – ყოველ ორშაბათს ჟურნალისტისათვის მიეცა რადიოინტერვიუ. პრეზიდენტი ალბათ ფიქრობდა, რომ ასეთი ნაბიჯი მას ხალხის მასებთან დაახლოებდა. ორშაბათის ინტერვიუ ყოველთვის ერთსა და იმავე ჟურნალისტს მიჰყავდა.

ჟურნალისტი ქალბატონი ამავე დროს გახლდათ პრეზიდენტის პრესსამსახურის თანამშრომელი, ხშირად ხვდებოდა თავად პრეზიდენტს, მის

მომხრეებს და ოპოზიციონერებსაც. იგი ზედმიწევნით კარგად იცნობდა პრეზიდენტის უახლოეს გარემოცვას, იყო თითქმის ყველა პოლიტიკური მოვლენის ცენტრში. ბუნებრივია, მის განკარგულებაში იყო უზარმაზარი ინფორმაცია. ამიტომაც, თუ გამოუცდელივით, ჟურნალისტმა ძალზე სწრაფად ირწმუნა, რომ შეემლო თვითონვე ეპასუხა პრეზიდენტისთვის დასმულ თითქმის ყველა კითხვაზე. ალბათ ამის გამოც იყო, რომ «ორშაბათის ინტერვიუმ» მალე დაკარგა აქტუალობა, მსმენელმა კი – მისადმი ყოველგვარი ინტერესი. პრეზიდენტის ინტერვიუ ანეკდოტების წყაროდ იქცა. კითხვა-პასუხი დაახლოებით ასე გამოიყურებოდა:

კითხვა: ბატონო პრეზიდენტო! – ამას წინათ, პრეზიდენტ ქლინტონთან შეხვედრისას თქვენ აღნიშნეთ, რომ გაერომ უფრო მოქნილი და მკაცრი პოლიტიკა უნდა გაატაროს სეპარატიზმის გამოვლინებათა წინააღმდეგ. თქვენ აგრეთვე ბრძანეთ, რომ ორგანიზაციული თვალსაზრისით, გაერო საკმაოდ «ზანტი» ორგანიზაციაა და უჭირს გადაწყვეტილების ოპერატიულად მიღება. ასეთი მოქმედება, დამეთანხმებით, ხელს უწყობს სეპარატისტულ მოძრაობას. გაერო რომ ოპერატიულად მოქმედებდეს, საქართველო დიდი ხანია მოაგვარებდა პრობლემებს აფხაზეთთან, აზერბაიჯანი – მთიან ყარაბაღთან, რუსეთი – ჩეჩნეთთან და ასე შემდეგ. თქვენი აზრით, უნდა გარდაქმნას თუ არა მუშაობა გაერომ, უნდა ჰყავდეს თუ არა მას მობილური სამხედრო ძალა, უნდა შეემდოს თუ არა გადაწყვეტილების სწრაფად მიღება?

პასუხი: დიახ, მართალი ბრძანდებით.

პრეზიდენტი ასეთ ლაკონიურ პასუხს იქნებ არც იძლეოდა, მაგრამ იგი ძალიან ხშირად იძულებული იყო, უბრალოდ, «გადაემდერებინა» ჟურნალისტის ნათქვამი. ვინაიდან თავის კითხვაში ჟურნალისტმა უკვე თქვა პასუხის ყველა შესაძლო ვერსია და პრეზიდენტს სალაპარაკო თითქმის არაფერი დაუტოვა.

ჟურნალისტებს, მათ შორის საკმაოდ ცნობილ ჟურნალისტებსაც, ხშირად ეჩვენებათ, რომ მკითხველს რაიმე თემაზე მისი საუბარი უფრო აინტერესებს, ვიდრე ამ საქმის სპეციალისტისა.

დიდი ხნის წინათ, საქართველოს ტელევიზიის პირველი არხით გადაიციმოდა კლასიკური მუსიკისადმი მიძღვნილი გადაცემათა ციკლი. წამყვანი შესანიშნავად ერკვეოდა კლასიკურ მუსიკაში და გადაცემასაც მშვენივრად უძღვებოდა. მაგრამ მაყურებლისა და მსმენელისათვის გაუგებარი იყო ამ გადაცემაში მიწვეული სპეციალისტის – მუსიკოსის მონაწილეობა – მთელი გადაცემის განმავლობაში იგი ან უბრადა იჯდა ან, თუ წამყვანი რაიმეს ჰკითხავდა, უმაღვე სიტყვას ჩამოართმევდა და საკუთარ შეკითხვას თვითონვე პასუხობდა.

თავისი სიტყვაძუნწობით ცნობილ საქართველოს სამხედრო მინისტრს, გენერალ თევზაძეს ერთმა ტელეჟურნალისტმა დაახლოებით ასეთი შინაარსის შეკითხვა დაუსვა:

– ბატონო მინისტრო, ქვეყნის წლევეანდელი სამხედრო ბიუჯეტი ... მილიონი ლარია. ეს თანხა ჯარის მხოლოდ გამოკვებისთვისაც კი არ არის საკმარისი. იარაღის შეძენასა და სამხედრო მომზადებაზე ლაპარაკიც ზედმეტია. არა გყავს საშუალო და უმცროს მეთაურთა შემადგენლობა. ამას ზედ დაერთო ბიუჯეტის სეკვისტრი, რომელმაც თქვენი უწყების ფინანსური შესაძლებლობები კიდევ 30 პროცენტით შეამცირა. ასეთ ვითარებაში, შევძლებთ თუ არა დაკარგული ტერიტორიების იარაღის ძალით დაბრუნებას?

ჟურნალისტმა ამ შემთხვევაშიც ყველაფერი იცის, ყველაფერს ამბობს და «საწყალ» მინისტრს სათქმელსაც არაფერს უტოვებს. ამიტომ გენერლის პასუხიც უკიდურესად ლაკონიური და გროტესკულია:

– *თქვენ როგორ ფიქრობთ?*

საპრეზიდენტო არჩევნებისას საქართველოს ტელევიზიის პირველი არხით გადაიკა ვრცელი ინტერვიუ შევარდნაძესთან. აქ უცნაური, რა თქმა უნდა, არაფერია. უფრო ზუსტად, არაფერი იქნებოდა, ერთი გარემოება რომ არა – ინტერვიუ მოქმედი პრეზიდენტის და მომავალი ასპროცენტიანი პრეზიდენტის, ედუარდ შევარდნაძის, უახლოეს მრჩეველს, გელა ჩარკვიანს მიჰყავდა.

ეტყობა, ვიღაც ძალიან «ჭკვიანმა» დაახლოებულმა პირმა ურჩია პრეზიდენტს, რომ თუ ინტერვიუს ჩარკვიანს მისცემდა, ეს ამომრჩეველთა თვალში უფრო პრესტიჟულად გამოჩნდებოდა. სინამდვილეში ფოლკლორიდან კარდად ცნობილი გუგულისა და მამლის დიალოგი გამოვიდა – კორესპონდენტი სამი საათის განმავლობაში განუწყვეტლივ ხოტბას ასხამდა რესპონდენტს და ისიც თავმდაბლად იფერებდა.

ამ გადაცემით, სავარაუდოა, შევარდნაძემ ამომრჩეველთა რამდენიმე ათასი ხმა დაკარგა.

ასეთი მაგალითების მოყვანა მსოფლიოს ყველა ქვეყნის პრესიდან შეიძლება. მდიდარი ინფორმაცია ხშირად აცდუნებს ხოლმე ჟურნალისტს – გაზვიადებულ წარმოდგენას უქმნის საკუთარ შესაძლებლობებზე. მას ხშირად ავიწყდება (ან შეგნებულად ივიწყებს!), რომ მკითხველს სამხედრო ამბების შესახებ ჟურნალისტისაზე მეტად გენერლის აზრი აინტერესებს, პოლიტიკის შესახებ – პრეზიდენტისა, მათემატიკის შესახებ – მათემატიკოსისა, ფეხბურთის შესახებ – მწვრთნელისა და ა.შ. თუ არ გსურთ სასაცილო ვითარებაში აღმოჩნდეთ, ნუ ეცდებით საკუთარი ცოდნის დემონსტრირებას – ეს თქვენი ნაწერებიდან თუ ნათქვამიდან ისედაც ჩანს. იმასაც ნუ დაივიწყებთ, რომ არიან ადამიანები, ვისაც ნებისმიერ დარგში თქვენზე განუზომლად მეტი ინფორმაცია აქვთ.

ბევრმა ჟურნალისტმა საკმაოდ კარგად იცის ფსიქოლოგია, ფილოსოფია, ისტორია, პოლიტოლოგია, სამხედრო საქმე და ა.შ. შეუძლია სწორი დასკვნების გამოტანა და მომავლის წინასწარმეტყველებაც კი. თუ გავითვალისწინებთ, რომ ჟურნალისტს, პარლამენტის წევრისგან განსხვავებით, არა ჰყავს ოპონენტი, რომელიც დაუყოვნებლივ მიუთითებდა შეცდომაზე, მართლაც დიდია საკუთარი ცოდნა-განათლებით თავის გამოჩენის ცდუნება. რას ვიზამთ, ჟურნალისტებიც ადამიანები არიან და ადამიანური სისუსტეები არც მათთვის არის უცხო. მართალია, საკუთარი ცოდნით კოპწიაობისათვის კანონმდებლობაში რაიმე სასჯელი არ არის გათვალისწინებული, მაგრამ სავსებით შესაძლებელია, ერთობ სასაცილო ვითარებაში ჩაიგდოთ თავი.

ჟურნალისტის ნაშრომი (როგორც მწერლისა) აისბერგს უნდა ჰგავდეს – ხილული მისი მცირე ნაწილი უნდა იყოს. თუ თქვენ საკუთარ საქმეს მაღალ პროფესიულ დონეზე ასრულებთ, მკითხველს აისბერგის წვერიდან მისი მთლიანი მოცულობის წარმოდგენა სულაც არ

გაუჭირდება, ანუ მკითხველს თქვენი ცოდნის და ტალანტის დადგენა თქვენი დაწერილი რამდენიმე წინადადებითაც კი შეუძლია. ასე რომ, თუ თავის გამოჩენა გსურთ, აკეთეთ საქმე და ნუ ეცდებით თავის გამოჩენას. თუმცა, შეცდომებისგან არავინაა დაზღვეული.

ერთ ჭკუის სასწავლებელ ისტორიას გაიმბობთ:

1988 წლის ზაფხულში რედაქციაში მეცნიერი-მათემატიკოსი გვესტუმრა. ეს იყო ორმოცდაორი-ორმოცდასამი წლის კაცი, მეცნიერებათა დოქტორი. ბატონი ზურაბი ამტკიცებდა, რომ მან შეძლო ამოეხსნა დღემდე საიდუმლოებით მოცული ერთი ფორმულა. მისი სიტყვებით, ამას გლობალური მნიშვნელობა ჰქონდა. ამტკიცებდა, რომ საქართველოს ელიტარული სამეცნიერო წრეები ხელოვნურად აჭიანურებდნენ მის აღიარებას, ვინაიდან მეცნიერებათა აკადემიის ზოგიერთ ჩინოვნიკ-მეცნიერს ამ აღმოჩენის მითვისება სურდა, ზოგს მისი შურდა, ხოლო სხვას – მისი არ ესმოდა.

უმაღლეს სამეცნიერო წრეებში შურიანობა სულაც არ არის ახალი ამბავი და არც გამკვირვებია. რწმენა ამ კაცის გენიალურობის თაობაზე მას შემდეგ უფრო განმამტკიცდა, რაც მის რამდენიმე კოლეგას ვესაუბრე, მეცნიერებათა აკადემიის ერთ-ერთ ხელმძღვანელსაც შევხვდი და ისიც დავადგინე, რომ ბატონ ზურაბს ინგლისის ერთ-ერთი ძალიან პრესტიჟული უნივერსიტეტი ეპატიჟებოდა.

მოკლედ, ფორმულების ჯუნგლებში თვენახევრის ხეტიალის შემდეგ გაზეთში ბატონი ზურაბისა და მისი აღმოჩენის თაობაზე საკმაოდ ვრცელი წერილი გამოვაქვეყნე. გულის ფანცქალით ველოდი რეაქციას სამეცნიერო წრეებიდან. ყოველ შემთხვევაში, იმ ადამიანებიდან მაინც, ვინც ჩემს სტატიაში რეტროგრადებად მოვიხსენიე.

თქვენც არ მომიკვდეთ, არავითარი გამოხმაურება!

შეიძლებოდა მეფიქრა, რომ გავიმარჯვე, მაგრამ ბატონ ზურაბსაც რომ არავინ შეეხმინა, ამან დამაეჭვა.

კიდევ ერთხელ გადავამოწმე ჩემს ხელთ არსებული მასალები. კიდევ ერთხელ ვესაუბრე სპეციალისტებს და კიდევ ერთი სტატია გამოვაქვეყნე. ისევ დუმილი. მხოლოდ ნოემბრის ბოლოს დამირეკეს მეცნიერებათა აკადემიიდან და ბატონ ზურაბთან ერთად მიმიწვიეს.

დათქმულ დროს მივედი. კაბინეტში რამდენიმე სოლიდური ასაკის მეცნიერი გველოდა. კედელზე დაფა ეკიდა და ზედ სწორედ ის ბედკრული ფორმულა ეწერა. ბატონ ზურაბს ტაქტიანად სთხოვეს ამ ფორმულის ამოხსნა. მანაც დაიწყო, მაგრამ მალევე შეაჩერეს და მსჯელობაში ხარვეზზე მიუთითეს. ბატონი ზურაბი ჯერ დაიბნა, მერე გაწიწმატდა და თუმცა ხმა უბატონოდ არავის გაუცია, გაგულისებულმა მიგვატოვა.

პატივცემულმა მეცნიერებმა ძალიან უბრალოდ ამიხსნეს, რომ ეს ფორმულა მართლაც ყოფილა თეორეტიკოსი მათემატიკოსების მრავალი თაობის ვნებათაღელვის საგანი. საბოლოოდ მეცნიერებას დაუდგენია, რომ ეს იყო ამოუხსნელი ფორმულა, «მათემატიკური თამაში». ბატონ ზურაბს არავინ ჩაგრავს და მისი ნაშრომის მითვისებასაც არავინ აპირებს, ვინაიდან ამას არავითარი აზრი არა აქვსო. რაც შეეხება საზღვარგარეთ მიწვევას, ბატონი ზურაბი ცოტა ახირებული, მაგრამ უდავოდ ნიჭიერი ადამიანია. თუ თავისი თეორიული კვლევის სფეროს შეცვლის, წარმატებების მოპოვებაც შეუძლია და იმიტომაც იწვევენო.

ბატონი მეცნიერები თავის დროზე იმიტომ არ გამომეხმარნენ, რომ მიხვდნენ, შევცდი. ისინი გაზეთის და იქნებ ჩემს სახელსაც გაუფრთხილდნენ. მაღლობის მეტი რა მეთქმის. იმავე მეცნიერებს ძალიან მწარედ რომ გავკვრიტიკებინე, ღირსი ვიყავი, – დავისჯებოდი ზედმეტი თავდაჯერებულობის გამო.

თავი III

სტატია იწყება სათაურიდან

სათაური

შეიძლება ასეც გვეთქვა და ჭეშმარიტებასთან უფრო ახლოსაც იქნებოდა – წამება სათაურიდან იწყება. დაუკვირდით, მსოფლიოს არც ერთი ქვეყნის არც ერთ გაზეთში უსათაურო სტატია არ ქვეყნდება. ეს იმიტომ ხდება, რომ საგაზეთო პუბლიკაციის კომპოზიციაში სათაური სრულიად განსაკუთრებულ, შეიძლება ითქვას, უნიკალურ ფუნქციას ასრულებს: სათაურად გამოტანილი ის ერთი ან რამდენიმე სიტყვა უნდა შეესაბამებოდეს პუბლიკაციის შინაარსს; უნდა იყოს ლაკონიური და გონებამახვილური; მკითხველს უნდა აიძულებდეს, გაეცნოს პუბლიკაციას. რთული ამოცანაა? – დიახ, რთულია და სწორედ ამის ბრალია, რომ ძალიან ხშირად თვით გამოცდილი ჟურნალისტებიც კი ცდილობენ როგორმე თავიდან აიცილონ სტატიის დასათაურების შრომატევადი პროცესი. ამას ისინი უბრალოდ და გენიალურად ახერხებენ – რედაქტორთან უსათაურო სტატიები მიაქვთ.

ზოგი რედაქტორი ამას გაგებით, შემწყნარებლურად ხვდება, ზოგი ბუზღუნებს, ზოგი ბობოქრობს, მაგრამ, საბოლოოდ, ყველაფერი თავის ადგილას დგება: ყველა რედაქციაში მოიძებნება ერთი ან რამდენიმე ადამიანი, ვინც იცის, რომ სათაური სადღაც სტატიის სტრიქონებში (შინაარსში) ან სტრიქონებს შორის იმალება. უფრო ხშირად, მნიშვნელოვანი სტატიის სათაურს გუნდური წესით ეძებენ – რამდენიმე ადამიანი გულმოდგინედ ეცნობა სტატიის შინაარსს და ყველა თავის ვარიანტებს წერს. მერე ყველა ერთად ირჩევს ერთ შეჯერებულ ვარიანტს. ბევრ სერიოზულ გაზეთს სათაურის ოსტატის ერთი ან რამდენიმე შტატიც კი აქვს.

1985-1990 წლების მოდელის გაზეთ «თბილისს» სტატიის დასათაურების ერთდროულად რამდენიმე დიდოსტატი ჰყავდა – თვით მთავარი რედაქტორი არჩილ გოგელია, ჟურნალისტები – ლია გოდერძიშვილი, ირაკლი ბერიაშვილი და ნანა ჯოხარძე. გაზეთ «7 დღეში» სათაურის გამოგონების გუნდური თამაში ვირტუოზულობამდე იყო აყვანილი და მასში რედაქციის თითქმის ყველა თანამშრომელი, მათ შორის ტექნიკური მუშაკებიც სიამოვნებით მონაწილეობდნენ.

სათაური არ არის რაიმე განყენებული ცნება. ის არის, თუ შეიძლება ასე ითქვას, მთელი სასათაურო კომპლექსის ერთ-ერთი (და მთავარი!) ელემენტი. თუ პროფესორ ვ.ი. ჩერედნიჩენკოს დავესესხებით (Основы журналистики, курс лекций, г. Краснодар,

1998 რ.), სასათაურო კომპლექსი შედგება ისეთი ელემენტებისაგან, როგორცაა ანონსი, რუბრიკა, გაზეთის თემატური სვეტის დასახელება, ლიდი, საკუთრივ სათაური, ქვესათაური, გამოტანა ტექსტში. პრესის აღქმის ფსიქოლოგიის კანონებით, მკითხველის მიერ წასაკითხი (გასაცნობი) მასალის შერჩევისას გადამწყვეტი როლი სწორედ სასათაურო კომპლექსს ენიჭება. ამ კომპლექსში კი ყველაზე მნიშვნელოვანი ადგილი საკუთრივ სათაურს უჭირავს.

პროფესორი ჩერედნიჩენკო იქვე ფრანგ კრიტიკოსს, ლუი ფორესტსაც იმოწმებს: *«კარგად დასათაურებული კარგი წიგნი აუცილებლად მოიპოვებს წარმატებას; ცუდად დასათაურებული კარგი წიგნი ვერასოდეს მოიპოვებს წარმატებას, კარგად დასათაურებულმა ცუდმა წიგნმა შესაძლოა მოიპოვოს წარმატება».*

დავუბრუნდეთ სათაურის ფუნქციას. ზოგიერთი მკვლევარის აზრით, ზოგ ნაწარმოებში (სტატიაში) სათაური მხოლოდ ასახელებს პრობლემას, რომლის გადაჭრის მცდელობა შემდეგ მოცემულია ტექსტში; სხვაგან – სათაური ტექსტში მოცემული შინაარსის თეზისი შეიძლება იყოს; ზოგჯერ კი ეს არის ე.წ. კოდი, ტექსტის გასაღები, რომლის გაშიფვრა მხოლოდ ტექსტის გულისყურით წაკითხვის შემდეგ არის შესაძლებელი.

1994 წელს უცნობმა პირებმა დაუდგენელი მიზნით მოკლეს პრეზიდენტ შევარდნაძის ძველი თანამებრძოლი და მეგობარი, შევარდნაძის ფონდის ხელმძღვანელი სოლიკო ხაბეიშვილი. პრესამ ძალიან მტკივნეულად აღიქვა ეს თავხედური მკვლელობა. ერთ-ერთი საგაზეთო პუბლიკაციის სათაური ასე იკითხებოდა: «ვინ მოკლა სოლიკო ხაბეიშვილი?!» ტექსტში მოცემული იყო მკვლელობის რამდენიმე შესაძლო ვერსია. ცნობილი დისიდენტის და პოლიტიკური მოღვაწის, გია ჭანტურიას მკვლელობასთან დაკავშირებით, გაზეთმა «დრონმა» გამოაქვეყნა ვრცელი სტატია ორიგინალური სათაურით «მე მოვკალი გია ჭანტურია». რა თქმა უნდა, გია ჭანტურია სტატიის ავტორს არ მოუკლავს. იგი გამოძიების მასალებზე დაყრდნობითა და მკვლელობის შემდეგ განვითარებული მოვლენების ანალიზის საფუძველზე ამტკიცებდა, რომ გამოძიება თავიდანვე არასწორი გზით წარიმართა და მკვლელობაში ეჭვიმტანილის როლში, შესაძლოა, ნებისმიერი ჩვენგანი აღმოჩენილიყო. ორივე შემთხვევაში, სათაურში გამოტანილია პრობლემა, რომლის გადაჭრის მცდელობა შემდეგ მოცემულია ტექსტში. ტექსტში მოცემული შინაარსის ერთ-ერთი თეზისის სათაურად გამოტანის ნიმუშებად შეიძლება ჩაითვალოს ასეთი სათაურები: «თუ ხვალინდელზე არ ვიზრუნეთ, ზეგინდელზე ფიქრი არ დაგვჭირდება», «ვალეები მომავალი თაობებისათვის» («მომომხილველის» ინფორმაციები).

პირველ სტატიაში საუბარია, ზოგადად, განათლების პრობლემებზე, მეორეში – საქართველო-თურქმენეთის ეკონომიკურ ურთიერთობებზე.

ახლა, რაც შეეხება ე.წ. კოდირებულ სათაურებს. 1994 წელს გაზეთ «დრონში» გამოქვეყნდა საკმაოდ ვრცელი ანალიტიკური წერილი სათაურით «განდაგანა». ერთი შეხედვით, სათაური ამავე სახელწოდების პოპულარული ქართული ხალხური ცეკვის (იგივე – «აჭარული») ასოციაციას იწვევს. სტატიაში მართლაც ხშირად მოიხსენიება სიტყვები «აჭარა», «აჭარელი», «აჭარული» და ა.შ. მაგრამ აქ საუბარია არა მშვენიერ აჭარულ ცეკვაზე, ან უგემრიელეს აჭარულ ხაჭაპურზე, არამედ

საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლებისა და საქართველოს ერთ-ერთი რეგიონის, აჭარის ხელისუფლების ურთიერთობაზე. კერძოდ, აჭარის ხელისუფლების ცენტრალურისადმი ფაქტობრივ დაუმორჩილებლობაზე, მის ოჩნობასა და საქართველოსგან გან და გან თავის დაჭერაზე. მკითხველისათვის სათაურის ნამდვილი მნიშვნელობა მხოლოდ სტატიის შინაარსის გაცნობის შემდეგ ხდება ცხადი.

ერთი ასეთი მხიარული მაგალითიც. გაზეთმა «დრონმა» 1992 წელს გამოაქვეყნა მომცრო ინფორმაცია მყვირალა სათაურით «ირაკლი წერეთელმა ნატო შეაცდინა».

ნატო, მოგეხსენებათ, საქართველოში და მთელ მსოფლიოში გავრცელებული ქალის სახელია. ერთი შეხედვით ჩანდა, რომ ახალგაზრდა ხმაურიანმა პოლიტიკოსმა მართლაც ვინმე ქალბატონი ნატო შეაცდინა. რა თქმა უნდა, მსგავსი არაფერი მომხდარა – ერთ-ერთ პრესკონფერენციაზე წერეთელმა ჩვეულებრივ წაიტარაბახა, მე NATO – ჩრდილო ატლანტიკური სამხედრო ბლოკი გავაცუცურაკეო. სტატიის (თუ სათაურის!) ავტორმა კი ცოტა «იეშმაკა» და აბრევიატურა NATO ჩვეულებრივი ქართული ასოებით დაწერა, რითაც ერთბაშად «დაშიფრა» მთელი სათაური.

ზემოთ აღნიშნულის გარდა, საგაზეთო სათაური შეიძლება ასრულებდეს ისეთ ფუნქციას, როგორცაა ინფორმაციული, ნომინაციური (номинативная), ემოციურ-შეფასებითი, სარეკლამო, ინტეგრაციული, კომპოზიციური. ეს ჩამონათვალი შეიძლება გაგრძელდეს. სათაურებზეც შეგვიძლია კიდევ ბევრი ვილაპარაკოთ, მაგრამ მთავარი მაინც უკვე ნათქვამია – სათაური საგაზეთო სტატიის უმნიშვნელოვანესი ელემენტია. მან მკითხველის ყურადღება უნდა მიიქციოს, ტექსტის წაკითხვამდე დააინტერესოს; ტექსტიდან გამოჰყოს ყველაზე მნიშვნელოვანი, მკითხველს მიაწოდოს წინასწარი ინფორმაცია. მან მკითხველს უნდა გაუადვილოს იმ უმთავრესის აღქმა, რისთვისაც მოცემული სტატია დაიწერა. და, რაც მთავარია, დაეხმაროს მას სტატიის დამახსოვრებაში. სწორედ ის სტატია არის კარგი და მნიშვნელოვანი, რომელიც მკითხველს სათაურით ახსოვს.

ერთი პოპულარული ქართული ანდაზა მახსენდება, თუ ურემი შეშას ვერ მოიტანს, იგი ხომ თვითონ შეშაო. წარმოვიდგინოთ ასეთი ვითარება – მთელი გაზეთი მხოლოდ სათაურებითაა გადავსებული. ასეთ ვითარებაში, სათაური თვითონ ასრულებს ტექსტის მოვალეობას, იგი თვითონ არის ინფორმაცია. გადახედეთ თანამედროვე გაზეთების პირველ გვერდებს და ამაში თავად დარწმუნდებით.

ეს მხოლოდ პირველი გვერდებია და მას თავისი ფუნქცია აქვს. მთელი გაზეთის მხოლოდ სათაურებით შევსება, მართლაც, ცოტა სასაცილოა, მაგრამ უნდა გავითვალისწინოთ, რომ XXI საუკუნის უკიდურესად საქმიან ატმოსფეროში ჩამოყალიბდა მკითხველთა უზარმაზარი არმია, რომელიც ინფორმაციას იღებს... სათაურებიდან. ამიტომ დღის წესრიგში კიდევ ერთი საჭირბოროტო პრობლემა დგება – სათაურისა და ტექსტის შესაბამისობა, უფრო ზუსტად, სათაურისა და ტექსტის ურთიერთგავლენა და ურთიერთდამოკიდებულება. ყველაფერი გასაგები რომ იყოს, ასეც შეიძლება ვთქვათ: ზოგჯერ სტატიის ტექსტი შობს სათაურს, ზოგჯერ სათაური შობს სტატიის ტექსტს. მეტიც, თუ სათაური ძალიან მახვილგონივრულადაა ნაპოვნი, შეიძლება ამ სათაურის თემაზე სტატიების მთელი ციკლი შეიქმნას.

შინაური, ვასთან ერთად
კარნაჟი და გერბი
ჩა გვიწერეთ.
ბეჭდვა: სტუდია

ასაჰად

2002 წლის
25 თებერვალი - 3 მარტი

დასაჰადი

N9 (394)
თასი
50 ტომარი

**უღანაჰაჰლო ბენერლის
დაკრუნება**

უღანაჰაჰლო ბენერლის
დაკრუნება
პასაჰოლონი
კარნაჰანი
სიჰალი
სიჰალი
საჰანი
პარკანი
საჰანი
საჰანი
საჰანი

32-4 33

**ნუზარ ჩუხუა:
პრეზიდენტს
«მუხა»
მე ვესროლა!**

32-4 33

**რუსეთის იმპერიის
ბვირბვინი**

ბვირბვინი
ბვირბვინი

32-7 33

**რაჰაჰ
ჩხიკვაძე: გეიგეთ,
მეზიჰდაა პოლიტიკა!!!**

32-7 33

**ქასი.
ჩრდეთს
დასავლეთს
შეუბრა
ანუ 41 ბიბი
კილომეტრი
წოლვაჰ**

32-11 33

**კობა ლავითაშვილი:
306 ვისთაჰ
არის
შეჰ-
რუ-
ლი?!
ბაჰაჰ
ბაჰაჰ**

32-8 33

**ანა კლანდიაჰ:
გული
არაჰისთიჰ
გადაჰიჰლია!**

ინტერვიუ
პიტაჰ
საჰითბებჰ

32-4 33

**ანთოლოგიიდან
ამოსეული ლექსი**

ანთოლოგიიდან
25 თებერვალი
გუჰონ
კოლაჰ
ნაღარბჰ
გამოჰცჰ
დობს
მუჰაჰებს

32-6 33

**„საღონის“ უჩეჰაჰო სტაჰკაჰი
ურეჰეული ამბულაჰი**

32-12 33

**გიჰინა ბარათაშვილი:
ვერა, ვერა
შეჰეჰლი
გარდაჰე-
ლილი
დაღის
ნახა...**

32-3 33

**ცხენგლის
თეატრის
მსახიობი მამუკა
ბეღლიაშვილი
შეჰარდაჰებს
ერთ ყუთ წებოს
უგზაჰინს!**

32-4 33

**ერთი სიზმრის
იგეჰრია**

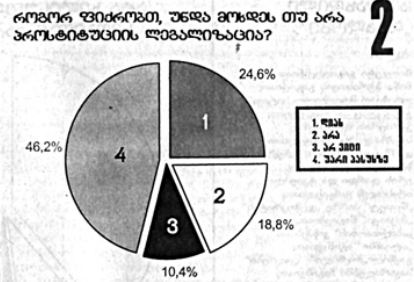

32-7 33

	<p>როგორ დავიჭიროთ სააკაშვილი</p> <p>სად ჩაასხმს იუსტიციის საინინსტრუს კუთვნილი 806 ლარის ბანკნოტი</p>		<p>ასლანა თაყვის ბეურნოვა გაღათელა</p> <p>„ოცდაერთს საათში დაგვანდობის“ ანუ ძველის „ალკრინივას“ რა უნდა</p>
---	---	---	--

საბჭოთა
25-3
2002 წ. 10.13
სახალი

ვერსია

„გაეიქო, მე კინაღამ პანკისში ამოყვანი თავი“

ბარკოვრტის გზაზე „ახალი ვერსიის“ გამოცემების ოჯახზე თავდასხმას ცდილობდნენ

2-4

ბრძოლა „ახალი ვერსიის“ და „რაზონის“ წინააღმდეგ

„ციხე შიგნიდან ტყდება“ - მეთოდი, რომელსაც კარგად იყენებენ

4

ვინ ესპრის პირველ ქვას ქართულ გეგას

ალექს კარტოზია მიხეილ სააკაშვილს უყვება

„გოგური პრინციპით“ ახლა მასწავლებლები შეიკრიბნენ

7

კოდორის ხეობის დასვენებას მიჰყვება დღეები ელით

3

მინც რა წვრია ასეთი გაეროს ყბადაღებულ დოკუმენტში

13

საითხან მიღის ნარკოზაფხის - მოსიარულა შედარაზის გზა

საქართველოში ნარკომანთა სამკურნალო სპეციალური ცენტრი არ არის

10

„დემარტია ანარია არ არის“

კომუნისტები ეროვნულ მოძრაობას ასეთი ლოზუნგებით უპირისპირდებოდნენ

<p>19 თემურ ბაბუანი: „ფილითი აზიანებული ძველანა არ არსებობს“</p>	<p>20 სალი გვინებაძე: „ათი წლის რომ ვიყავი, მოდებოდა მომიხდა“</p>	<p>23 ლეჰან ლეჰიძის ძართული ბლუზ-ჯგუფი რუსულ სცენას იაყრობს</p>	<p>25 საჩუქარი კინოთეატრ ქოლოგასეგან</p>
---	--	--	---

ვეფლისის უწყებანი

28
თებერვალი

№ 21 (32)

გაზეთი "ვეფლისის უწყებანი" (თბილისი) • დაარსდა 1828 წ. • გამოცემა განახლდა 1996 წ. • 1997 წ. • გამოდის ორშაბათობით, ოთხშაბათობით და პარასკეობით • ფასი - 40 თეთრი

პარლამენტი მიწაში იჩიქნება

მცხეთის რაიონში, სოფელ ჩარდახში, წერეთლის ყოფილი მეურნეობის ტერიტორიის დანაწილებამ და იჯარით გადაცემამ ადგილობრივი მოსახლეობის უკმაყოფილება გამოიწვია. ხაქმე ის არის, რომ აღნიშნული ტერიტორიის საუკეთესო მონაკვეთი (400 ჰექტარი) პარლამენტის სამეურნეო სამსახურმა იჯარით აიღო. შაშინ, როდესაც მოსახლეობისათვის ჯერ კიდევ არ არის მიწისაღივლი მიწის ნაკვეთები. ამჟამად მოქმედი კანონის თანახმად კი სწორედ შათ ენიჭებოდათ უპირატესობა მიწის შეპატრონეობაში.

3

ონკოლოგიური მეურნეობა უფასო იქნება

დადგენილება ამის თაობაზე ორივედ დღეში გამოქვეყნდება. შორსმ ვარდისფერ საბინატროს მიერ გამოყოფილი 370 000 ლარით ონკოლოგიის სამედიცინო ცენტრში სახელმწიფოს დახვედვით ამ

კურნალა 350-მა ავადმყოფმა წელს ამ საქონისათვის გათვალისწინებული იყო 1077.000 ლარი. პარლამენტის 23 თებერვლის სხდომაზე დებუტატმა შალვა ნათელაშვილმა განაცხადა, რომ პოლიტიკის მიღებას მხარს არ დაუჭერდა, თუ სახელმწიფო თავის თვალში არ ითვლებდა ონკოლოგიურ დაავადებათა მეურნეობის ხარჯებს. მას მხარი დაუჭირეს სხვა დებუტატებმაც. ფინანსთა მინისტრმა გამოანახა რეზერვები და გადაინდოა ვინაიდან თვის გამოყოფილ სახსრებს დებუტატმა 3.500.000 ლარი სპეციალურად ონკოლოგიური პრობლემების მოსაგვარებლად, რაც იმის ნიშნაცაა, რომ ონკოლოგიური სამედიცინო ცენტრი წელს 5000 ავადმყოფს უმკურნალებს უფასოდ.

NATO

ზიზს დიდი
თვალები აქვს

3

აფსაზათი
შეტაკებები
გრძელდება

4

მუშების
ბირეა

5

ზაძარია ფალიაშვილი
ტრიბუნი არქივიდან

6

მხატვარი
თამაზ
ბაბაბაძე

7

სპორტი 11

MENU

რა თქმა უნდა, უმჯობესია ჯერ საკუთრივ სათაური ვიპოვოთ და სტატიის ტექსტი მერე დავწეროთ. ასეთ შემთხვევაში, ავტორი უფრო დისციპლინებული და მიზანდასახული ხდება. ტექსტის მთავარი მიმართულებიდან გადახვევა, ფუჭი წიაღსვლები და ზედმეტი სიტყვაუხვობა თითქმის გამორიცხულია.

თვალშისაცემი სათაურების გამოგონებისას, მუდამ უნდა გახსოვდეთ, რომ არსებობს ზომიერება. არ შეიძლება «დაუკრეფავში გადასვლა», ანუ თქვენი საგაზეთო მასალისათვის მისი სათაურით იმაზე მეტი მნიშვნელობის მინიჭება, ვიდრე მას სინამდვილეში აქვს. წიგნიერი მკითხველი ისევე იოლად გრძნობს უმცირეს გადაჭარბებას, როგორც დიდი სიმფონიური ორკესტრის დირიჟორი, ყალბ ნოტს.

ახლა ორიოდ სიტყვა იმის თაობაზეც, როგორი სათაურები არ უნდა იყოს თანამედროვე პრესაში. სანიმუშოდ 1991 წლის მოდელის გაზეთი «თბილისი» ავიღოთ:

«თავისუფალ საქართველოში ეს ტყვე იშრიალებს»;

«ახმეტელები და წალენჯიხელები თბილისში»;

«ხეხილიც მოგვიძღვნეს ნობათად»;

«იმპერიული, თავსმოხვეული კანონები _ როდემდე?»;

«ერთობა ჩვენი ტახტია»;

«სამკურნალო ცენტრი»;

«ლამაზი ჰანგები _ პატარებს»;

«ნაგავი საბავშვო ბაღის კარებთან»;

«ნაბიჯები დამოუკიდებლობისაკენ».

«მტრის ჯიბრზე დაიზრდებიან!»;

«ბაზარი, მისი არსი და მნიშვნელობა»;

«მკაცრად დავიცვათ მოთხოვნები».

და მრავალი, მრავალი სხვა. ბუნებრივია, ამგვარი სათაურების წაკითხვის შემდეგ, მკითხველს ძირითადი ტექსტის გაცნობის ყოველგვარი სურვილი გაუქრება. სანიმუშოდ «თბილისი» იმიტომ ავირჩიე, რომ იგი ტრადიციული ოფიციალზის წარმომადგენელია. უფრო ზუსტად, ასეთი იყო 1991 წელს. პოსტკომუნისტურ, გარდამავალ ეპოქაში, დასათაურების ასეთი ტენდენცია მეფობდა და ამ, ერთი შეხედვით, სასაცილო სათაურების გამო, რაიმე სერიოზული დასკვნის გამოტანა სარისკო საქმეა. კიდევ ერთხელ გავიმეორებ, რომ ეს არის პრესის ისტორია, ანუ ეს არც შეცდომაა და არც პრესის საწინააღმდეგო რაიმე შეგნებული ქმედება. ეს არის მართვის კომუნისტური სისტემის გამოვლენა პრესაში. თუმცა, ვიმეორებ, 1991 წელს საქართველოში კომუნისტური რეჟიმი დე იურე აღარ არსებობდა. რატომ გააგრძელა «თბილისმა» და ზოგმა სხვა გაზეთმა კომუნისტური ტრადიციები, ამის ახსნაც შეიძლება, მაგრამ, სამწუხაროდ, ამ წიგნში, ალბათ, ეს ვერ მოხერხდება. ყოველ შემთხვევაში, ამ წიგნის პირველ გამოცემაში.

ლიდი

Lead ინგლისური სიტყვაა და დასაწყისს ნიშნავს. აქ, რა თქმა უნდა, არ არის საუბარი შესავალზე, ან წინასიტყვაობაზე. ლიდი არის ე.წ. «გაშლილი» ქვესათაური,

სადაც რამდენიმე წინადადებაში მოცემულია სტატიის ძირითადი არსი. სათაურებზე საუბრისას ვთქვი და ახლაც გავიხსენოთ, რომ ჩვენ ვცხოვრობთ დროის ქრონიკული დეფიციტის პირობებში. ამიტომ პრესის გაცნობისას მკითხველს უნდა შეექმნას მაქსიმალური კომფორტი – მან მინიმალურ დროში უნდა შეძლოს მაქსიმალური ოდენობის ინფორმაციის გაცნობა. სწორედ ამას ემსახურება ის ორი-სამი, იშვიათად, მეტი აბზაცი, რომელიც უშუალოდ სათაურს ან ქვესათაურს მოსდევს. ბევრ ჩვენგანს უნახავს საქმიანი ჯენტლმენი, რომელიც რამდენიმე დოლარს იხდის მრავალ ათეულგვერდიან გაზეთში. იქიდან რამდენიმე გვერდს იტოვებს, დანარჩენს კი გულგრილად უშვებს სანაგვე ურნაში. ადამიანები გაზეთებს კითხულობენ ტრანსპორტში, რესტორნებში, ქუჩაში, სამუშაო ადგილას და ა.შ. ასეთ ვითარებაში ძალიან დიდია ალბათობა, რომ თუ მკითხველს საგაზეთო სტატიის პირველივე ფრაზები არ დააინტერესებს, საერთოდ შეწყვეტს კითხვას.

გასათვალისწინებელია კიდევ ერთი, არანაკლებ მნიშვნელოვანი ფაქტორი – უსასტიკესი კონკურენცია გაზეთებს შორის მკითხველის მოსაპოვებლად. ამიტომ ლიდების (ისევე, როგორც სათაურების) შედგენისას რედაქციების, ავტორების გამომგონებლობას, ფანტაზიასა და გონებამახვილობას საზღვარი არა აქვს. სწორედ ეს გარემოება ართულებს ლიდების კლასიფიკაციას, ლიდების ტიპების მეტნაკლებად სრულ დახასიათებას.

ვინაიდან, ზოგადად, ჟურნალისტიკაში რაიმე სირთულესა და სრულყოფილებაზე საუბარი ცოტა საჩოთიროდ მეჩვენება, ალბათ, სჯობს დავეთანხმოთ ჩვენთვის უკვე ნაცნობ პატივცემულ პროფესორ ჩერედნიჩენკოს და ლიდის რამდენიმე სახეობის აღწერით შემოვიფარგლოთ.

1. თხრობითი ლიდი – ეს არის მოქმედების განვითარების აუჩქარებელი, თანმიმდევრობითი გადმოცემა ქრონოლოგიური ორიენტირების მითითებით. ასეთი ლიდი, როგორც წესი, გამოიყენება კრიმინალური ისტორიების გადმოცემისას, როცა უფრო საინტერესოა პასუხი კითხვაზე «როგორ მოხდა?», ვიდრე «რა მოხდა?».

«სკოლისკენ მიმავალმა მემვიდეკლასელებმა ახალთახალი თეთრი «ყიგული» დაინახეს – შუა ქუჩაზე კაპოტახდილი იდგა. მანქანის ირგვლივ სამი ბიჭი ფუსფუსებდა, ერთი საჭესთან იჯდა. სკოლის ზარის ხმაც გაისმა. გიომ და ირაკლიმ ფეხს აუჩქარეს. ისინი მანქანასთან ძალიან ახლოს იყვნენ. ისე ახლოს, რომ გაიგონეს, როგორ ჩაულაპარაკა საჭესთან მჯდომმა ამხანაგებს – მოდიან!»

ბიჭებმა კაპოტი დახურეს, მანქანიდან «კალაშნიკოვის» ავტომატები გადმოიღეს. ერთი მანქანასთან დარჩა, მეორე შუა ქუჩაზე დადგა, მესამემ პოზიცია «ყიგულის» მარცხნივ დაიკავა.

გაოცებული გიომ და ირაკლი უყურებდნენ, როგორ მიუახლოვდა შავი «ვოლგა» ავტომატიანებს. პირველად კაპოტზე დაყრდნობილმა ბიჭმა გაისროლა. «ვოლგა» გაჩერდა. ბიჭები უნილბოდ იყვნენ. ნაქსოვი ქუდები ეხურათ. ისინი მშვიდად იდგნენ და სამი მხრიდან უწყვეტი ჯერიტ ტყვიას უშენდნენ შავ «ვოლგას» («დრონის» ინფორმაცია).

2. ლიდი-რეზიუმე – ეს არის მოვლენების ან შედეგების მოკლე შინაარსი, სადაც ექვსი ძირითადი კითხვიდან (ვინ? რა? როდის? როგორ? სად? რატომ?) პასუხი 3-4-ზეა გაცემული. ეს თავისთავად უკვე არის ინფორმაცია. ხოლო ტექსტი, რომელიც მას მოჰყვება, უბრალოდ ხსნის, ან აზუსტებს ლიდში ნათქვამს. *«გუშინ ცნობილი გახდა, რომ მოსკოვის დროით 16 საათსა და 30 წუთზე ბარენცის ზღვაში ჩაიძირა რუსეთის*

სამხედრო ფლოტის სიამაყე, წყალქვეშა ნავი «კურსკი». დაუზუსტებელი ინფორმაციით, მისი ეკიპაჟი 80 კაცზე მეტი იყო» («დრონის» ინფორმაცია).

3. ერთმნიშვნელოვანი (ცალკეული) ლიდი – ასეთი ტიპის ლიდი გამოჰყოფს სტატიაში აღწერილი მოვლენის ერთ რომელიმე მნიშვნელოვან ასპექტს.

«1999 წლის არჩევნებში ხმა მისცა ორმა მილიონმა ადამიანმა, ანუ იმდენმა, რამდენი ხმის უფლების მქონე ადამიანიც ცხოვრობს ქვეყანაში. მწვანეთა აზრით, ეს ნიშნავს, რომ არჩევნები გაყალბებულია – ფაქტია, რომ მასში ამომრჩეველთა 100 პროცენტს მონაწილეობა არ მიუღია» («დრონის» ინფორმაცია).

«უზენაესი სასამართლო აგრძელებს სისხლის სამართლის საქმის განხილვას რაფიელ ასაბაშვილისა და თამაზ ხოლოაშვილის მიმართ, რომლებსაც ბრალად ედებათ პოლიციელების მძევლად აყვანა, ყაჩაღობა და მატერიალური ზიანის მიყენება» («დრონის» ინფორმაცია).

4. ლიდი – „დაყოფილი ნახტომი“. აქ ალბათ მცირე განმარტება იქნება საჭირო. «დაყოფილი ნახტომი» არის საპარამუტო სპორტში გავრცელებული ტერმინი (როგორც საბჭოთა საჰაერო-სადესანტო ჯარების ყოფილ ოფიცერს, შეგიძლიათ, მენდოთ). იგი გამოიყენება იმ სიტუაციის აღსანიშნავად, როცა პარამუტისტი გადმოხტომიდან სამი წამის შემდეგ კი არა, მღელვარებისგან სუნთქვაშეკრული მაყურებლების წინაშე მხოლოდ უკანასკნელ წამს ხსნის პარამუტის გუმბათს.

ასეთი ტიპის ლიდი ყოფითი მოვლენებისა და სცენების აღწერით იწყება. მთავარი ფრაზა გადატანილია ლიდის ბოლოს. დაახლოებით ისე, როგორც ნებისმიერი ანეკდოტის კულმინაციური ფრაზა.

«დნეპრისპირა დიდი ქალაქის გარეუბანში, მყუდრო, მწვანეში ჩაფლულ ქუჩაზე, «ხრუმხოვის» ბინაში ცხოვრობს 8 წლის სანდომიანი, ცოცხალთვალეა და მკვირცხლი გონების ქართველი მანდილოსანი. იგი საბჭოთა კავშირის ისტორიაში არასოდეს ასრულებდა რაიმე მნიშვნელოვან პოლიტიკურ როლს, მაგრამ თითქმის თხუთმეტი წლის განმავლობაში იყო საბჭოთა კავშირის უპირველესი ლედი, მუღღლე კაცისა, ვის სახელს დღესაც ერთგვარი შიშით და კრძალოვით ვახსენებთ – ლავრენტი ბერია!» («7 დღის» ინფორმაცია).

«კაცი კვდებოდა ჩუმად და უპრეტენზიოდ. ოჯახშიც სუფევდა ხაზგასმული სიჩუმე და სიმყუდროვე, ყველა თავის საქმეს აკეთებდა: ერთი ავადმყოფს ეჯდა სასთუმალთან, მეორე საჭმელს ამზადებდა, მესამე ექიმთან გარბოდა, მეოთხე წამალს შოულობდა... ამ ოჯახში სიკვდილზე არავინ ლაპარაკობდა, მასზე ფიქრსაც კი გაურბოდნენ.

ჩვენც გავურბივართ საუბარს ისეთ საჭირბოროტო თემაზე, როგორიც არის არსებობა სიკვდილით დასჯის ინსტიტუტისა» («7 დღის» ინფორმაცია).

5. მიზეზ-შედეგობრივი ლიდი. როგორც მისი დასახელებიდანაც ჩანს, ამ ტიპის ლიდისათვის დამახასიათებელია მიზეზ-შედეგობრივი კავშირის არსებობა. მიზეზიც და შედეგიც, შესაძლოა, ერთ აბზაცში იყოს მოცემული, შესაძლოა, ისინი რამდენიმე ფრაზით, ან აბზაცითაც კი იყვნენ დაშორებული – გემოვნების და ოსტატობის საქმეა. ამ ტიპის ლიდების ერთი დამახასიათებელი ნიშანი ისიც არის, რომ ხშირად ჯერ შედეგზეა საუბარი, მერე – მიზეზზე.

«გიორგი ჯაბაური კიდევ ერთი «ჩეკისტია», ვინც, მის მიმართ განხორციელებული რეპრესიების გამო, სასამართლოს სარჩელით მიმართა.

უშიშროების ოფიცერი რეაბილიტაციას და მისთვის მიყენებული მორალური ზარალის ანაზღაურებას – 10 ათას დოლარს ითხოვს» («დრონის» ინფორმაცია).

6. ლიდი – „ცრუ მანევრი“. ეს არის ეფექტური დასაწყისი კვანძის გახსნით. მკითხველს უყვარს მწვავე შეგრძნებები და ავტორიც «თამაშობს» – იწყებს საოცარ ისტორიას და მას მოულოდნელი ფაქტით ამთავრებს. ასეთი ლიდის გამოყენებისას ძალიან დიდი სიფრთხილეა საჭირო – მკითხველმა შეიძლება არ გაპატიოს იმედის გაცრუება და თქვენი ნაწერები აღარასოდეს წაიკითხოს.

«არგენტინელ გამპირებს გარეგნულად არაფერი აქვთ საერთო სავალალოდ სახელგანთქმულ გრაფ დრაკულასთან, თუმცა ჩაკოს პროვინციის მოსახლეობას მათი ხსენებაც კი შიშის ზარსა სცემს. ღამის სიბნელეში ისინი უჩუმრად თავს ესხმიან მსხვერპლს, სხეულში ბასრ კბილებს არჭობენ და სისხლს სწოვენ. ნაკბენის ადგილას კი ოდნავ შესამჩნევ ნაჭრილობებს ტოვებენ.

პირუტყვის სისხლის მსმელი დამურები დიდ ზარალს აყენებენ ჩაკოს პროვინციის მესაქონლეობას...» (პროფ. ჩერედნიჩენკოს ინფორმაცია).

7. დრამატული ლიდი. ტექსტიდან გამოტანილია, ავტორის აზრით, ყველაზე დრამატული მომენტი. ხშირად, ასეთი ლიდი წინ უძღვის საომარი მოქმედებების, ავარიების, კატასტროფების, დანაშაულობებისადმი მიძღვნილ მასალებს.

«თორმეტის თხუთმეტ წუთზე ტეხურის ქუჩიდან ჩიქოვანის ქუჩაზე ესკორტი შევიდა. მაშინვე გაისმა გამაყრუებელი აფეთქების ხმა. ძველი, წითელი «ზაპოროჟეცი» ჰაერში აფრინდა და უამრავ ნამსხვრევად გაიშალა. ირგვლივ ყველა სახლის ფანჯარა ჩაილეწა.

ხუთი წლის ოთარ ერაძე ვეღარასოდეს ითამაშებს ფეხბურთს – იგი აფეთქების ტალღამ მოკლა. დაიღუპა კიდევ ოთხი ადამიანი. ოცამდე კაცმა სერიოზული ტრავმა მიიღო» («საქართველოს რესპუბლიკის» ინფორმაცია).

8. ისტორიული ლიდი. ავტორი, მკითხველის ყურადღების მისაპყრობად, ისტორიიდან იხსენებს რომელიმე საინტერესო ფაქტს, რომელიც თავისი შინაარსით უკავშირდება სტატიაში აღწერილ მოვლენას.

«1989 წლის 9 აპრილს ტრაგედიით დამთავრდა საქართველოს ისტორიაში ერთ-ერთი უგრძესი საპროტესტო მიტინგი – ხელისუფლება სასტიკად გაუსწორდა მომიტინგეებს, დაიღუპა 16 უდანაშაულო ადამიანი» («მიმომხილველის» ინფორმაცია).

«1511 წელს უფლისწულმა გიორგიმ ღალატით მოკლა მშობელი მამა – მეფე ალექსანდრე პირველი, თვალები დათხარა ძმას, დიმიტრის და ორიოდე წლით დაისაკუთრა კახეთის მეფის ტახტი.

მამის მკვლელსა და არამზადას შთამომავლობა დღესაც ასე მოიხსენიებს – «ავგიორგი» («თბილისის» ინფორმაცია).

9. ლიდი „ვა-ბანკი“. ავტორი ცდილობს პირველივე წინადადებით გააოგნოს, ააფორიაქოს მკითხველი. არც ერთი ლიტონი სიტყვა, არც ერთი ყალბი ნოტა! «ნასროლი» აუცილებლად «ათიანში» უნდა მოხვდეს, სხვანაირად ყველაფერი დაღუპულია. ასეთ ლიდს მიმართავენ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი, ხშირად, უკვე გახმაურებული ინფორმაციის შემცველი სტატიის (როგორც წესი, პუბლიცისტურის) გამოქვეყნებისას. ავტორს უნდა ჰქონდეს ასპროცენტიანი გარანტია, რომ მისი ნათქვამი მკითხველში ზუსტად ნავარაუდევ ემოციებს გამოიწვევს. რისკი ძალიან დიდია. თუ წარმატებაში ოდნავ მაინც გეპარებათ ექვი, სჯობს თავი

შეიკავოთ და გაკაფული გზით იაროთ. ამისთვის არავინ დაგძრახავთ. ამ ტიპის ლიდის შეთხზვას ნიჭთან ერთად დიდი გამოცდილება, სიტყვის უდიდესი გრძნობა და ვირტუოზული ოსტატობა სჭირდება. თუ თქვენ დარწმუნებული ხართ, რომ ყველაფერი ეს გაქვთ, მით უფრო მეტი სიფრთხილე გმართებთ – თქვენ გენიალობასა და ბანალობას შორის გადებულ ბეწვის ხიდზე გადიხართ.

ამგვარი შესავლის კლასიკურ ნიმუშად ითვლება 1906 წელს სან-ფრანცისკოში მომხდარი გამანადგურებელი მიწისძვრისადმი მიძღვნილი ჯეკ ლონდონის სტატიის პირველი წინადადება: *«სან-ფრანცისკო აღარ არსებობს»*.

სტატიის ავტორისათვის საკუთრივ ამგვარი შინაარსის ლიდის შექმნა კი არ არის საფრთხე, ან გადაულახავი სიძნელე, უაღრესად ძნელია თქვენს მიერ უკვე პირველ ფრაზაში ნათქვამის სტატიის ტექსტით დასაბუთება, მკითხველის დარწმუნება, რომ ეს მართლაც ასეა. არ დაივიწყოთ, რომ ძალიან ხშირად მკითხველს მისთვის კარგად ნაცნობ თემაზე ესაუბრებით.

ამ ტიპის ლიდის კიდევ ერთ ნიმუშს შემოგთავაზებთ: *«სამარისებურ სიჩუმეში თითქოს შორიდან მოისმა მოსამართლის მრისხანე სიტყვები: «დანაშაულისთვის, რომელიც გათვალისწინებულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის...» ბრალდებული სკამზე დაეშვა, სახეზე ხელები აიფარა და ისე მოისმინა უკანასკნელი ფრაზა: «მიესაჯოს სასჯელის განსაკუთრებული ზომა – სიკვდილი...»*

განსასჯელის სკამზე იჯდა კაცი, რომელსაც სულ ცოტა ხნის წინ ტაშს უკრავდა მთელი მსოფლიო» («თბილისის» ინფორმაცია).

10. ლიდი – რემარკა. ეს ფრანგული სიტყვა (remarque) შენიშვნას, მინაწერსაც ნიშნავს და პიესაში ახალი მოქმედების დაწყების წინ სცენის აღწერასაც. ასეთი ლიდები ხშირად გამოიყენება ისეთი ჟურნალისტური ჟანრით სარგებლობისას, როგორცაა ნარკვევი ან ჩანახატი. თუმცა, ვინაიდან ჟურნალისტიკა არ არის ზუსტი მეცნიერება (მე თუ მკითხავთ, ჟურნალისტიკა საერთოდ არ არის მეცნიერება!), ნებისმიერი შინაარსის სტატიას შეგიძლიათ მიუსადაგოთ ნებისმიერი ტიპის ლიდი.

ამის მაგალითსაც შემოგაშვებლეთ:

«მხატვრის ღარიბული ნათელი ოთახი; შუაგულში – მივიწყებული მოლბერტი; მაგიდაზე – შენიშვნებით აჭრელებული ქაღალდები; კედლებზე ნახატები და წიგნები; ჰაერში – სიგარეტის სქელი ბოლი. გარეთ თბილი წვიმა მოდის, მაგიდას სამნი უსხედან და ცხოვრების ამოებზე საუბრობენ» («დრონის» ინფორმაცია).

როგორც ხედავთ, ლიდი აშკარად რემარკის სტილისაა. სტატია კი სულაც არ მიეკუთვნება ნარკვევის ან ჩანახატის ჟანრს – ეს უფრო არის მხატვრული რეცენზია მშვენიერი პოეტის მშვენიერ ლექსებზე. თუმცა, გირჩევთ წინასწარ გულს ნუ გადაიღვეთ ჯერ კიდევ დაუწერელი სტატიების ტიპებსა და ჟანრებზე ფიქრით. უბრალოდ, უნდა იცოდეთ მათი არსებობის შესახებ. პრაქტიკულ საქმიანობაში მათი გამოყენების გზებს კი თვითონ პრაქტიკა გიკარნახებთ. არსებობს ერთი ძალიან უბრალო და უკვდავი წესიც: ჯერ უნდა შექმნათ ნაწარმოები თავისი რუბრიკით, სათაურით, ქვესათაურით, ლიდით, ეპილოგით, დასკვნითა თუ შეგონებით და მერე იფიქროთ მის რომელიმე ჟანრზე მიკუთვნებაზე, მის კომპოზიციურ აგებულებაზე, თუნდაც, – ლიდის სტილზე. თუ ვერაფერს მოიფიქრებთ, ამითაც ბევრი არაფერი დაშავდება – გააგრძელეთ მკითხველისთვის საინტერესო ნაწარმოებების შექმნა, მათი

მეცნიერული შესწავლა კი ჟურნალისტიკის თეორეტიკოსებს დაუთმეთ. აი იმათ, ჟურნალისტიკის სფეროში თეორიულად ყველაფერი რომ იციან და პრაქტიკულად არაფერს აკეთებენ.

ლიდებზე საუბარი ისე გაგვიჭიანურდა, ალბათ, თავი მოგაწყინეთ კიდეც. რას ვიზამთ, როგორც დიდი პროლეტარული მწერალი, მაქსიმ გორკი (ალექსეი პეშკოვი), ამბობდა, ხელოვნება მსხვერპლს მოითხოვს. ჟურნალისტიკა კი ხელოვნებაა.

11. ლიდი – ირონია. ალბათ უჩემოდაც მიხვდით, რომ სტატიის (ან საუბრის) დასაწყისში ავტორი რაღაც მოვლენის საილუსტრაციოდ და მკითხველის კეთილგანწყობის მოსაპოვებლად ირონიას იყენებს. ამგვარი ლიდების დიდოსტატად თავის დროზე ითვლებოდა საქართველოს ტელევიზიის პირველი არხის წამყვანი, პროგრამა «ენერჯის» ავტორი, მერაბ ბერაძე. ძალიან საჭირო გამოგონებაზე, ბიუროკრატიაზე, უსამართლობაზე, მოკლედ, უსერიოზულეს თემაზე საუბარს ბატონი ბერაძე დაახლოებით ასე იწყებდა:

«სვანს ქლაქიდან სტუმარი ეწვია, სოფლის დათვალიერების დროს შენიშნა, კოშკიდან ვიღაც თოფს უმიზნებდა და შეშინებული მასპინძელს მივარდა, – მგონი მკლავენ, რამე მიშველოო.

– მაგ საქმეს ველარაფერს ვუშველი, მაგრამ ნუ იდარდებ – მაგასაც მოუვა სტუმარი და აუცილებლად ავიღებს შენს სისხლსო, – დაამშვიდა მასპინძელმა».

ამას ჟურნალისტი ყოველგვარი შესავლის გარეშე, ძალიან სწრაფად გიამბობთ და ასევე ძალიან სწრაფად ახერხებს თქვენი კეთილგანწყობის მოპოვებას – თქვენ ბოლომდე უყურებთ ბერაძის ტელეგადაცემას.

«ოთხმოციანი წლების ბოლოს მთელი ცივილიზებული სამყარო შესძრა ცნობამ, რომ ქართულმა საბჭოთა სუკმა დახოცა ქართული ეროვნულ-გამათავისუფლებელი მოძრაობის დიდი ლიდერის, უმანკო ქათმები! დახოცა არა ტრადიციულად – დანით ყელის გამოჭრით, არამედ ბარბაროსულად – მასობრივი განადგურების იარაღის (საწამლავის) გამოყენებით» («საქართველოს რესპუბლიკის» ინფორმაცია).

ავტორის ირონია აშკარა და შეუფარავია. ცხადია, მას ყოფილი ქათმების ბედი არ აინტერესებს. და თქვენც იძულებული ხართ ძირითად ტექსტში მოძებნოთ პასუხი კითხვაზე – რისი თქმა უნ-და ავტორს.

ირონიული სათაურისა და შესავლის კიდეც ერთ მაგალითს შემოგთავაზებთ და ლიდებზე საუბარი ამით დავამთავროთ:

„ნაღმი „სამშობლოში“.

ორშაბათი, 1991 წლის 22 იანვარი სხვა დღეებისგან არაფრით გამოირჩეოდა – გასტრონომები ძველებურად ცარიელი იყო, კვერცხის რიგში უამრავი ადამიანი იდგა. ბაზრის ფასებიც კატასტროფულად ყვიროდა. ხალხი ძველებურად ლანძღავდა «ადამონ ნიხასს», ოს ექსტრემისტებს და, რასაკვირველია, გორბაჩოვსაც» («7 დღის» ინფორმაცია).

სათაურიდან გამომდინარე, მკითხველი, ცოტა არ იყოს, შემცბარი და აფორიაქებულია – ეს ის დროა, როცა ნაღმი, პირდაპირი გაგებით, მართლაც შეიძლება ყველგან აღმოჩნილიყო. თუმცა, ირონიული დასაწყისის გაცნობისთანავე იგი მშვიდდება და ინტერესით კითხულობს ტექსტს, სადაც არაფერია ნათქვამი არც ცარიელ გასტრონომიულ მაღაზიებზე, არც ოსურ მოძრაობა

«ადამონ ნიხასზე» და, რა თქმა უნდა, არც სსრკ პირველ და უკანასკნელ პრეზიდენტ მიხეილ გორბაჩოვზე.

რუბრიკა

Rubrika ლათინური სიტყვაა (ruber – წითელი) და ნიშნავს კანონის სათაურს, რომელსაც ძველი რომაელები წითელი საღებავით წერდნენ. თანამედროვე ინტერპრეტაციით, ეს არის განყოფილების სათაური გაზეთში, ჟურნალში ან ტელეგადაცემაში.

საქმეში ჩაუხედავ ადამიანებს ძალიან ხშირად გულწრფელად აკვირვებთ, ვინ კითხულობს ან როგორ კითხულობს სქელტანიან გაზეთებს. პასუხი ძალზე უბრალო და პროზაულია – თავიდან ბოლომდე იმ გაზეთებს არავინ კითხულობს. კითხულობენ მხოლოდ იმას, რაც აინტერესებთ. აქვე ჩნდება მეორე კითხვა: რა პრინციპით უნდა იპოვო საინტერესო მასალა ასგვერდიან გაზეთში? ძალიან იოლად – იცი, სად ეძებო «შენი» რუბრიკა. მოკლედ, რუბრიკა, როგორც სათაური, ლიდი და ბევრი სხვა რამ, ემსახურება მკითხველის ინტერესებს. უფრო ზუსტად, უფრო ხილდება მკითხველის დროს და გაზეთის მისთვის საინტერესო გვერდზე მიუთითებს.

თანამედროვე მსოფლიოში ურუბრიკო გამოცემა, უბრალოდ, წარმოუდგენელია, – ისინი თვით კედლის გაზეთებშიც კი გვხვდება.

რუბრიკის მიზანია, მკითხველს გაზეთში ან ჟურნალში სწრაფად აპოვნინოს მისთვის საჭირო თემა. უკეთ რომ ვთქვათ, პრესის რუბრიკაცია მასალების თემატურად დალაგებას და თემების დასათაურებას ნიშნავს. მართალია, სხვადასხვა გამოცემას თემების რუბრიკაციის მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი მანერა აქვს, მაგრამ მკითხველს ეს მხოლოდ უადვილებს ამოცანას.

სქელტანიანი, ანუ მრავალგვერდიანი (32, 48 გვერდი და მეტი) გაზეთები, როგორც წესი, დალაგებულია ე.წ. «რვეულებად». ერთი «რვეული» ერთი მთავარი რუბრიკითაა გაერთიანებული: «პოლიტიკა», «ეკონომიკა», «სოციალური სფერო», «სამართალი», «საერთაშორისო ცხოვრება», «მოდა», «სპორტი» და სხვა. ყოველი მთავარი რუბრიკა, თავის მხრივ, იყოფა შედარებით ლოკალურ თემებად, ეს უკანასკნელი – კიდევ უფრო წვრილმან თემებად და ასე შემდეგ.

16-დან 32 გვერდამდე ფორმატის გაზეთების რუბრიკაცია, როგორც წესი, გვერდების მიხედვით კეთდება. ერთი რუბრიკა მოიცავს გაზეთის ერთ ან ორ, იშვიათად სამ გვერდს. XX საუკუნის 90-იანი წლების ქართულ პრესაში ამის ბევრი მაგალითია – «დრონი», «7 დღე», «მომომხილველი», «რეზონანსი» და სხვა.

რუბრიკაციის ე.წ. «შერეული» სტილის მიმდევარია ძალიან პოპულარული და ძალიან სიმპათიური რუსული გაზეთი «Аргументы и факты». მისი ზოგი გვერდი ერთი რუბრიკითაა გაერთიანებული, ზოგ გვერდზე რამდენიმეა. გვერდების რუბრიკები დაახლოებით ასეთი შინაარსისაა: 1. პოლიტიკა; 2. პიროვნება; 3. საზოგადოება; 4. ეკონომიკა; 5 სახლი, ქუჩა, ქალაქი; 6. პეტერბურგი; 7. კულტურა; 8. მოსკოვი; 9. რისკის ზონა; 10. უკუკავშირი; 11. წვრილმანები (подробности); 12. სპორტი; 13. ტელევიზია; 14. «ა და ფ» გთავაზობთ; 15. სახეები...

ამავე გაზეთში ფრიად ორიგინალურად და საინტერესოდაა გადაწყვეტილი ყოველი სტატიის რუბრიკაციის პრობლემა. თავად განსაჯეთ: «ბაგირის გადაწევა», «მოსკოვური კორიდა», «გარჩევები», «ახლა ამინდზეც», «ლატაკები რომ არ იყვნენ», «სულის ყვილი», «ნახატები კონვერტიდან», «ბანდიტები», «სადაც დელიკატესი იზრდება», «სადღაც წავლენ, სადღაც მივლენ» და ასე შემდეგ. ალბათ, იმის თქმა საჭირო აღარ უნდა იყოს, რომ უშუალოდ თემების რუბრიკების დასახელება თვით თემების შინაარსის მიხედვით მუდმივად იცვლება. სტაბილურია მხოლოდ გვერდების რუბრიკაცია. ამიტომ მკითხველს მისთვის საინტერესო მასალის პოვნა სულაც არ უჭირს.

სერიოზული გამოცემები, როგორც წესი, სერიოზულ, «მძიმე» რუბრიკებს («პოლიტიკა», «ეკონომიკა»...) გაზეთების პირველივე გვერდებზე ათავსებენ. პირველ და ბოლო გვერდებს განსაკუთრებით საინტერესო, მნიშვნელოვან თემებს უთმობენ. ასევე სერიოზული «საზოგადოებრივი ჟღერადობის» პრესტიჟულ მასალებს გაზეთის ცენტრალურ გვერდებზე განაწესებენ ხოლმე. საგულისხმოა, რომ სერიოზული გამოცემები შეძლებისდაგვარად ერიდებიან გაზეთში რუბრიკების ადგილების ცვლას. მომავალ რედაქტორებსაც ამას ვურჩევ: პრინციპული მნიშვნელობა არა აქვს, გაზეთის (ჟურნალის) რომელ გვერდს რომელ რუბრიკას დავეთმობთ, მთავარია, ისინი არ ცვალოთ, თორემ მასალების რუბრიკაცია თავის დანიშნულებას დაკარგავს. ეს ნიშნავს, რომ თქვენი გაზეთიც ერთგული მკითხველების ნახევარს მაინც გამოემშვიდობება.

თუმცა, შეგიძლიათ არც დამიჯეროთ – ჩვენ, ნამდვილი ქართველები, ხომ სხვისას კი არა, საკუთარ გამოცდილებასაც არ ვენდობით!

კიდევ ერთ ნიმუშად, განსაკუთრებით მამაკაცებში საკმაოდ პოპულარულ ჟურნალს, «Клаксон»-ს შემოგთავაზებთ.

გვერდების რუბრიკები: «ბრიფინგი», «ოქმი», ინფორმაცია», «გზაჯვარედინი», «ავტომობილი და ბიზნესი», «მსოფლიო პრემიერა», «პრაქტიკა, ანალიზი, რჩევები», «საახალწლო საჩუქარი», «რუსული ბაზრის სიახლეები», «მრგვალი მაგიდა», «საუბრის საბაზი», «ავტომობილი ზოგიერთებისთვის», «კლუბი, «ორი ბორბალი»...

ბარემ უფრო «დავწვრილმანდეთ»: «საბაჟო», «ფრთხილად, სიყალბეა!» «ფიასკო», «როგორ მიდის თქვენი საქმე?», «საინფორმაციო წყაროებიდან» (საერთო რუბრიკა «ოქმი, ინფორმაცია»); «ეხ, გზები...», «საკრედიტო ხაზი», «ექსპერიმენტი», «მახლობელი საზღვარგარეთი», «სუფთა ეზო», «ახალი ამბები» («გზაჯვარედინი»); «გიგანტების ცხოვრებიდან», «ევროპული ბაზარი», «მარკეტინგი», «NOTEBOOK», «დანიშვნა» («ავტომობილი და ბიზნესი»); «გადასახადები», «აქსესუარები», «შპარგალკა» («პრაქტიკა, ანალიზი, რჩევები»).

რა თქმა უნდა, შემდეგლო მომეტანა სხვა უამრავი მაგალითი მსოფლიოს პოპულარული ჟურნალ-გაზეთებიდან, მაგრამ სანიმუშოდ, ვფიქრობ, ესეც საკმარისი უნდა იყოს.

ნურავინ იფიქრებს, რომ კომუნისტურმა პრესამ რუბრიკების სიკეთე არ იცოდა ან მკითხველთა დაინტერესების ამ მეთოდს არ იყენებდა. იცოდა კიდევ და იყენებდა კიდევ, ოღონდ, თავისებურად: საბჭოთა რესპუბლიკების ამბები გადმოიცემოდა რუბრიკით «ჩვენს დიად საბჭოეთში», კაპიტალისტური უცხოეთისა – «რკინის ფარდის მიღმა», «იქ, სადაც ბატონობს კაპიტალი», ან «დია სემის სამშობლოში»; კრიმი-

ნალური ქრონიკებისა – «მგელი ცხვრის ქურქში»; ეკონომიკისა – «სოცშეჯიბრის დროშით»; განათლებისა – «ძია ლენინის ანდერძი»; ახალგაზრდობისა – «კომკავშირი პატაკს აბარებს», საბავშვოსი – «ნორჩი ლენინელები»... საქმე ზოგჯერ მართლაც დაუჯერებელ კურიოზებამდე მიდიოდა – ერთი სპორტული გაზეთი, ხაზს ვუსვამ, სპორტული გაზეთი, სისტემატურად აქვეყნებდა სპორტულ ინფორმაციებს რუმბრიკით... «ცოტა რამ სპორტის შესახებ!»

თავი IV

საგაზეთო ენა და სტილი

ოდესღაც, როცა მხოლოდ მკითხველი ვიყავი, გულუბრყვილოდ ვფიქრობდი, რომ არ არსებობდა არავითარი განსაკუთრებული «საგაზეთო ენა და სტილი». მერე მივხვდი, რომ საგაზეთოს გარდა, არსებობს კიდევ საოქმო, იურიდიული, დიპლომატიური, სამთავრობო, სატელევიზიო, სატელეფონო, ქურდული, პოლიციური, ბაზრული ენები და ამ ენებზე მეტყველების სულ მცირე, ოთხი სტილი: კაპასური, ავარული, ანჩხლური და აშარული.

ეს, რა თქმა უნდა ხუმრობაა, მაგრამ ისეთი ხუმრობა შევარცხვინე, რომელშიც ჭეშმარიტება არ ურევია – ენებისა რა მოგახსენოთ, მაგრამ დაახლოებით ასეთი მიმართულების ჟარგონები ქართულ და სხვა ენებზეც ნამდვილად არსებობს.

ვფიქრობ, ტერმინი «საგაზეთო ენა» მთლად სწორი არ უნდა იყოს. ალბათ, უფრო ზუსტი იქნებოდა, გვეთქვა «საგაზეთო ჟარგონი». თუმცა, ამაზე საუბარი უკვე დაგვიანებულია – ტერმინი «საგაზეთო ენა» დამკვიდრებულია. ოღონდ იგი აღნიშნავს რაღაც საშუალოს სალიტერატურო ენასა და სპეციფიკურ ჟარგონს შორის.

რაც ახლა მოგახსენეთ, საკამათო მოსაზრებაა. ენის სპეციალისტები, შექმნილი ვითარების გათვალისწინებით, ალბათ, დაადგენენ სალიტერატურო და საგაზეთო-სატელევიზიო ქართული ენის მოქმედების საზღვრებს. იქამდე ჯერ საკმაოდ შორია. მანამდე იმაზე ვისაუბროთ, რაც რეალურად გვაქვს. საგაზეთო ენისა და სტილის არსებობა კი თანამედროვე პირობებში არავითარ ეჭვს არ იწვევს.

ძალიან მოკლედ, ეს არის ყოვლად ჩვეულებრივი ქართული სალიტერატურო ენა ზოგიერთი მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი თავისებურებით. სწორედ ამ თავისებურებებზე უნდა ვისაუბროთ და, რაც მთავარია, მომავალში გამოვიყენოთ კიდევ.

თანამედროვე ჟურნალისტიკის მოთხოვნებიდან გამომდინარე, ჟურნალისტმა სათქმელი უნდა თქვას მოკლედ, სხარტად და რაციონალურად, ანუ რაც შეიძლება ნაკლები სიტყვებით გადმოსცეს რაც შეიძლება მეტი ინფორმაცია. თანაც, ეს უნდა გაკეთდეს მაქსიმალურად სწრაფად.

ოდესღაც მეც მქონდა საბჭოთა პრესაში მუშაობის ბედნიერება და შემძლია კატეგორიულად ვამტკიცო: საბჭოთა და თავისუფალ პრესას შორის განსხვავება უზარმაზარია. მაშინ პრესა იყო იარაღი მმართველი პარტიის ხელში. ამიტომაც არავის უკვირდა, როცა ყველა მოკავშირე რესპუბლიკაში გამომავალი ყველა გაზეთი

ერთდროულად, გაზეთის ყველა გვერდზე ბეჭდავდა გენსეკ ბრეჟნევის სიტყვას და ბრეჟნევისადმი მიძღვნილ დაახლოებით ამგვარი შინაარსის ბარათებს:

«ძვირფასო ლეონიდ ილიას ძევ!

ჩვენ, აბაშელი მესიმიინდეები აღფრთოვანებული ვართ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის და პირადად თქვენი, ძვირფასო ლეონიდ ილიას ძევ, ბრძნული გადაწყვეტილებებით, რომლებსაც ჩვენთვის, აბაშელი მესიმიინდეებისათვის ახალ-ახალი წარმატებები მოაქვს.

პარტიულ კონფერენციაზე თქვენი გამოსვლა აბაშელმა მშრომელებმა, ისევე როგორც მთელმა საბჭოთა ხალხმა, აღვიქვით, როგორც დიადი მოწოდება ახალი წარმატებებისაკენ. თქვენ, ჩვენო ძვირფასო ამხანაგო ლეონიდ ილიას ძევ, ხართ ის მანათობელი შუქურა, რომლისკენაც ილტვის მსოფლიო პროლეტარიატი და საერთოდ, მთელი მსოფლიოს პროგრესული ძალები. ჩვენ ძალ-ღონეს არ დავიშურებთ თქვენს მიერ დასახული ამოცანების შესასრულებლად. პირობას ვდებთ...»

ამ ენაზე ახლა აღარავინ მეტყველებს. მსოფლიოს არც ერთი თავმოყვარე გაზეთი საკუთარ თავს უფლებას არ მისცემს სიტყვების ამგვარი უაზრო ბრახაბრუხი გამოაქვეყნოს. მაშინ ქვეყნდებოდა! მეტიც, პრესის პარტიულობიდან გამომდინარე, ასეთი შინაარსის მასალების გამოქვეყნება სავალდებულო იყო.

«დინამო» იმ დღეს მოგვევლინა ერთ მუშტად შეკრულ თავდადებულ მებრძოლთა რაზმად, სადაც ყველა ერთისათვის და ერთი ყველასათვის იბრძოდა. იბრძოდა და გაიმარჯვა. ეს იყო გამარჯვება გამარჯვებაზე მეტი, გამარჯვება იმედის-მომცემი და სამაგალითო. სამაგალითო მთელი ერისთვის! ახლა, ამ ძნელბედობის ჟამს სრულიად საქართველოს მართებს ისეთივე ერთიანობა და თავდადება, როგორც მისი შვილების ერთმა ნაწილმა გამოიჩინა «დინამოს» სტადიონის მწვანე მიწოდორზე («თბილისის» ინფორმაცია).

მოდით, ერთმანეთს შევადაროთ რაიკომის რომელიღაც კაბინეტში შეთხზული «აბაშელი მესიმიინდეების მიმართვა» და სპორტული ჟურნალისტის ხელით დაწერილი საფეხბურთო მატჩის რეცენზია. იმის მიუხედავად, რომ ამ ორი «ლიტერატურული ძეგლის» შექმნის თარიღებს შორის განსხვავება სოლიდურია, მსგავსება ფანტასტიკურია: იგივე არაფრისმთქმელი მაღალფარდოვნება, იგივე სტილი, იგივე გაცვეთილი ფრაზეოლოგია, იგივე კეკლუცობა, საზოგადოებრივ ცნობიერებაზე ზეგავლენის მოხდენის იგივე წარუმატებელი მცდელობა...

ასე წერა, რა თქმა უნდა, სასაცილოა, ცუდია, მაგრამ მაინც, თვით XXI საუკუნეშიც კი ასე წერენ. ზოგი იმის გამო, რომ სხვანაირად არ შეუძლია, ზოგი იმის გამო, რომ ასე წერა კარგი ჰგონია. მაღალფარდოვნება, თუნდაც ძალიან მაღალ დონეზე შესრულებული, ვნებს ნებისმიერი ჟანრის საგაზეთო მასალას. აქ არ არის საუბარი მაღალფარდოვნების ელემენტების გამოყენებაზე. ზოგჯერ ეს იქნებ აუცილებლობამ მოითხოვოს, მაგრამ დიდი სიფრთხილეა საჭირო, რომ «აბაშელი მესიმიინდის» როლში არ აღმოჩნდე.

«გუშინვე გაირკვა, რომ პოლიცია ავიწროებს და სხდომის დარბაზში არშეშვებით ემუქრება გურამ აბსანძის მეუღლესაც. რამ გამოიწვია პოლიციის ასეთი გააქტიურება, ჩვენთვის უცნობი დარჩა იმ მოტივით, რომ პოლკოვნიკმა სიტყვის თქმის ღირსადაც არ ჩაგვთვალა» («ახალი თაობის» ინფორმაცია).

სხვათა შორის, პრესაში ხშირია «არშეშვება-არგაგება-არჩამოსვლა-არდაშვებას» მსგავსი ხელოვნური, გამოგონილი გრამატიკული ფორმები (ისევე, როგორც ყოველად გაუგებარი «გადაჭრაღი», «მოგვარებაღი», «შესრულებაღი», «გაკეთებაღი»...) ჟურნალისტმა, ეტყობა, არ იცის სიტყვა «მოტივის» მნიშვნელობა. თანაც, ერთი საკმაოდ ბანალური აზრის გამოსათქმელად რაც შეიძლება მეტი სიტყვის გამოყენებას ცდილობს: *«რამ გამოიწვია პოლიციის ასეთი გააქტიურება, ჩვენთვის უცნობი დარჩა იმ მოტივით, რომ პოლკოვნიკმა სიტყვის თქმის ღირსადაც არ ჩაგვთვალა»*. ალბათ, სჯობდა ეს აზრი ჟურნალისტს დაახლოებით ასე გამოეთქვა: *«პოლიციის გააქტიურების მიზეზი ვერ დავადგინეთ, ვინაიდან პოლკოვნიკმა პასუხი არ გვაღირსა»*.

«გასული წელი არჩილ ჩოხელის კარიერაში ქართველ სამხისტთა შორის საუკუნის მესამე და წლის მეორე სპორტსმენის ტიტულით აღინიშნა. თუმცა, მიუხედავად წარმატების ბარაქიანობისა, მას თვითმყოფადობა არ დაუფლებია» («დილის გაზეთის» ინფორმაცია).

ასეთი ყოველად უაზრო წინადადების გამოგონებასაც ნიჭი უნდა! ჟურნალისტმა არ იცის, კონკრეტული აზრის გამოსახატავად რომელი სიტყვა უნდა გამოიყენოს. თუმცა იშვიათად, მაგრამ ასე ემართება უცხოელს, რომელმაც იცის სიტყვები, მაგრამ არ იცის ელემენტარული გრამატიკა და ამ სიტყვებისთვის წინადადებაში ადგილის მონახვას ვერ ახერხებს.

ჟურნალისტმა არ იცის, რომ «გასულ წელს» ქართულად ჰქვია «შარშან»; რომ სიტყვათშეთანხმება «წარმატების ბარაქიანობა» ქართულ ენაში არ არსებობს; რომ ადამიანს შეიძლება დაეუფლოს შიში, სიყვარული, სიძულვილი, შიმშილი, კმაყოფილებაც კი, მაგრამ «თვითმყოფადობის დაუფლება» ყოველად წარმოუდგენელია!

ტირაჟირებული უაზრობების კიდევ რამდენიმე ნიმუში ვნახოთ და მერე იქნებ რაიმე დასკვნის გამოტანაც შევძლოთ. ნიმუშები აღებულია გაზეთ «ახალი თაობიდან», თუმცა ასეთივე წინადადებები ნებისმიერ გაზეთში შეიძლება შეგვხვდეს:

1. *«მოქვაშირი შევარდნაძის შიშველ მდგომარეობაში დატოვებას არ დაუშვებს»* (სათაური).

2. *«ეს ერთგვარი ინიციატივა, რომელიც «ახალი ფრაქციის» ინიციატივით გაფორმდა, ახალი არ არის და ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში სხვადასხვა პოლიტიკურ წრეებში გამუდმებით ფიგურირებს»*.

3. *«შორს ვარ იმ აზრისგან, რომ მას რაღაცას ვკარნახობდე და ყველას მოვუწოდებ, ამ თემაზე წინასწარ აკვიატებული დამაჯერებელი და არადამაჯერებელი არგუმენტებით ბაასი შეწყვიტოთ»*.

4. *«არ შეიძლება იმაზე საუბარი, რომ ჩვენ დღეს კიდევ ერთხელ დავმარცხდით, ან კაპიტულაციას აქვს ადგილი»*.

5. *«როცა მოსამართლეს ამაზე მიუთითეს ჟურნალისტებმა, მოსამართლემ ნათქვამს იგნორირება გაუკეთა»*.

6. *«გურამ აბსანძის პროცესზე მსგავსი უპრეცედენტო შემთხვევა მეორედ მოხდა»*.

7. *«ჟურნალისტებს მან უბრძანა, დაეკავებინათ ის ინსტანცია, საიდანაც საერთოდ არ ისმის განსასჯელების, თვით ბატონი გურამ აბსანძის (მას ყველაზე მაღალი ხმა აქვს) ხმის გაგონებაც კი»*.

8. *«ჩვენ პირიქით, ვიცავდით განსასჯელების უფლებებს, რამაც მიგვიყვანა იქამდე, რომ მოსამართლესთან შევედით პოლემიკაში».*

9. *«ამრიგად, მე თავი დავიზღვიე ამჯერად».*

და უამრავი სხვა ამგვარი.

სამწუხაროდ, ჩვენს პრესაში შექმნილ ვითარებას ჯერჯერობით გაუმჯობესების ტენდენცია არ ემჩნევა. XXI საუკუნის დასაწყისში საქართველოში არ არსებობს არც ერთი, ვიმეორებ, არც ერთი გაზეთი, რომელიც ენობრივი თვალსაზრისით არ სცოდავდეს. სცოდავდეს კი არა, ქართული ლიტერატურული ენისადმი პრესის დამოკიდებულება, უბრალოდ, მკრეხელურია. გულახდილად რომ ვთქვა, პრესაში გამოქვეყნებული ამგვარი ტექსტებისათვის სახელის დარქმევა ძალიან მიჭირს. ეს რაღაც უფრო მეტია, ვიდრე, ზოგადად, უვიცობა, უპასუხისმგებლობა, ან საქმისადმი უსინდისო დამოკიდებულება.

მაინც ვცადოთ გავარკვიოთ, რა ფენომენტთან გვაქვს საქმე. ხოლო რა შეიძლება მოჰყვეს მშობლიური ენისადმი ასეთ დამოკიდებულებას, ეს ცალკე სერიოზული კვლევის საგანია.

ძალიან მოკლედ განვიხილოთ ნებისმიერი ზემოთ მოხმობილი ციტატა. მაგალითად, აი, ეს:

«როცა მოსამართლეს ამაზე მიუთითეს ჟურნალისტებმა, მოსამართლემ ნათქვამს იგნორირება გაუკეთა».

ამ წინადადების პირველი ნაწილი ვულგარული მაღალფარდოვნების ნიმუშია: «როცა მოსამართლეს ამაზე მიუთითეს ჟურნალისტებმა». კონსტანტინე გამსახურდიას მწერლური სტილი ამ წინადადებას ისე უხდება, როგორც სახედარს საყურე. ამის გარდა, ამ წინადადების ავტორი საკუთარი ინიციატივით თავს ბრიყვულ ვითარებაში იგდებს – რა მორალური ან იურიდიული უფლება აქვს ჟურნალისტს «მოსამართლეს მიუთითოს!» ავტორი ვერ ერკვევა ელემენტარულ კონსტიტუციურ ნორმებში. რაც შეეხება გამოთქმას, «იგნორირება გაუკეთა», ესეც უვიცობის, უცხო სიტყვით კვლეუცობის და მშობლიური ენისადმი ყოვლად უდიერი დამოკიდებულების ნიმუშია. სჯობდა ჟურნალისტს ეთქვა «მოსამართლემ წაუყრუა», «ყურადღება არ მიაქცია», «არ უპასუხა», ბოლოს და ბოლოს – «ფეხებზე დაიკიდა».

ზემოთ მოხმობილი მაგალითები მხოლოდ მშობლიური ენის უცოდინრობის კი არა, ზოგადად, გაუნათლებლობის ბრალია – ჟურნალისტი, ერთი მხრივ, ვერ პოულობს საჭირო სიტყვებს აზრის ნათლად გადმოსაცემად, მეორე მხრივ, არც რაიმე ნათელი აზრი აქვს. სამაგიეროდ, სიტყვების კორიანტელით საკუთარი უვიცობის შენიღბვას ცდილობს და ვინაიდან მისი ნამოდვარაზი გაზეთის ფურცლებზე ქვეყნდება, ამას აღწევს კიდევ.

ვიდრე ხელში კალამს აიღებდეთ და «ფეხი გავიქნიე ხელი» ან «ამრიგად, მე თავი დავიზღვიე ამჯერადო» დაწერდეთ, გაიხსენეთ, რედაქტორის თვალის ახვევა ან თავბრუს დახვევა მართლაც შესაძლებელია, მკითხველისა – ყოვლად წარმოუდგენელია. ისიც გაითვალისწინეთ, რომ სტატიები იწერება არა რედაქტორისთვის, არამედ მკითხველისათვის.

ოდესღაც, ვიდრე საინფორმაციო სივრცეს და, შესაბამისად, ჩვენს გონებას ტელევიზია დაიპყრობდა, საქართველოში ზღაპრული პოპულარობით სარგებლობდა

მსახიობ ეროსი მანჯგალადის საფეხბურთო რადიორეპორტაჟები. მსმენელები ოთხმოცდაათი წუთის განმავლობაში სულგანაბული ისხდნენ რეპროდუქტორებთან. მათ აინტერესებდათ არა მარტო მატჩის მიმდინარეობა და მისი შედეგი, არამედ რადიო-შოუ უნიჭიერესი მსახიობის შესრულებით:

«მიმდინარეობს თამაშის მეორე ნახევრის მეოცე წუთი. ერთმანეთს ხედებიან თბილისის «დინამოსა» და იუგოსლავიის «ოლიმპიას» ოსტატ ფეხბურთელთა გუნდები. ანგარიშია ოთხით ნოლი, ოთხით ნოლი თბილისელთა სასარგებლოდ. ჯარიმა. დაარტყამენ ჩვენი სტუმრები, იუგოსლავიელები. ჩვენს კარამდე იქნება, ასე, 40-45 მეტრი. ემზადებიან. თუ იუგოსლავიელები ამ ჯარიმას გაიტანენ, ანგარიში გახდება..... ახლავე მოგახსენებთ, ანგარიშია 4:0, ესე იგი, ანგარიში გახდება... 4:1 თბილისელთა სასარგებლოდ. უეფას თასის გათამაშებას რომ გამოვეთიშოთ, მაშინ საპასუხო მატჩი ლიუბლიანაში უნდა წავაგოთ ანგარიშით 4:0 ან 5:1. დარტყმა... არის! რამ დამაწყებინა, კაცო, ეს ლაპარაკი, ა?..»

ეროსი მანჯგალადის რადიორეპორტაჟებზე დღესაც ლეგენდები დადის. ახლა წარმოიდგინეთ, იქნებოდა თუ არა იგი პოპულარული კომენტატორი, ასეთი ტექსტებით რომ ელაპარაკა: *«მარჯვენა მხრიდან შეტევა განახორციელა...» «შეტევაშია გიორგი კიკნაძე...» «ყაველაშვილმა ჯამარაულს პასი გაუკეთა...» «ბავარიელები ცენტრში ძალების აკუმულირებას ახდენენ...», «ბუკვალურად შეიძლება ითქვას...»*

ეს გამოთქმები მე არ გამომიგონია. ბევრი ქართველი სპორტული კომენტატორი, სამწუხაროდ, მართლაც ასე ლაპარაკობს და კიდევ უფრო უარესად – წერს. ისინი საკუთარ თავს სპორტის რომელიმე სახეობის სპეციალისტებს უწოდებენ. ალბათ, ასეცაა, მაგრამ მათ ნაამბობს რომ თავს და ბოლოს ვერ გაუგებ, ესეც მართალია.

«პასი გაუკეთას» სინდრომი, ვფიქრობ, რუსიციზმებიდან უნდა მოდიოდეს (сделал пас). პოსტკომუნისტურ საქართველოში ცოტა უცნაური ვითარება შეიქმნა. ტოტალური რუსულენოვანი საქმის წარმოება წარსულს ჩაბარდა და იმავე საქმის ლიტერატურულ ქართულ ენაზე საკეთებლად ჯერ ვერ მოვიცალეთ. ამიტომ იმ სიტყვებს ვხმარობთ, რომლებიც პირველად გაგვახსენდება. «ბუკვალურად რომ ვთქვა», რუსული დავივიწყეთ და მშობლიური ქართულიც ვერ ვისწავლეთ.

დავუბრუნდეთ პრესას.

საგაზეთო სტატიებში ძალიან ხშირად გვხვდება ე.წ. შეუსაბამობანი: *«მე დავკითხე შევარდნაძე რუსულად, რადგან კარგად ვიცი რუსული და გავჭედავდი, გავჭედე კიდევაც»* («საქართველოს რესპუბლიკის» ინფორმაცია). ამ ქურდული ჟარგონის («გავჭედე») გამოყენებით, ავტორს სურს თქვას, რომ შევარდნაძეს ლოგიკით აჯობა, «კუთხეში მიიმწყვდია», ხოლო ამ კეთილშობილი მისიის განხორციელების საშუალებად რუსული ენის კარგად ცოდნას ასახელებს. ეს აბსურდია. რუსული ენის ზედმიწევნით კარგად ცოდნა შევარდნაძის, ან ნებისმიერი სხვა ადამიანის «კუთხეში მისამწყვდევად» საკმარისი არ არის. ეს მაშინ იქნებოდა საკმარისი, შევარდნაძეს რუსული ენის გრამატიკაში გამოცდა რომ ჰქონოდა ჩასაბარებელი.

«ჩვენი კლინიკის სამასკაციანი კოლექტივი აღშფოთებულია თქვენი კორესპონდენტის საქციელით, რომელიც თავზედურად შემოიჭრა ჩვენს კლინიკაში, გვემუქრებოდა და მუშაობის საშუალებას არ გვაძლევდა» («თბილისის» ინფორმაცია).

შეუიარაღებელი თვალითაც ჩანს, რომ ჟურნალისტი ტანკზე ამხედრებული არ შეჭრილა კლინიკაში, ხოლო უიარაღო ჟურნალისტმა როგორ მოახერხა სამასკაციანი კოლექტივის აფორიაქება, რბილად რომ ვთქვათ, გაუგებარია.

«პროფესორის ხელფასი თვეში ხუთასი მანეთია. ამ ფულით ბაზარში მხოლოდ ორი გოჭის ყიდვა შეიძლება, ე.ი. პროფესორი თვეში ორ გოჭად მუშაობს. ამ დროს რამდენია კომერციული მაღაზიის მეპატრონისა და მისი თანამშრომლების შემოსავალი? ძალიან ბევრი, იმდენად ბევრი, რომ პროფესორისას რამდენჯერმე აღემატება. სამართალია ეს?» («თბილისის» ინფორმაცია).

შეგვიძლია გულწრფელად თანავუგრძნოთ ღარიბ პროფესორს, მაგრამ რა შუაშია მაღაზიის მეპატრონე? ავტორს პროფესორის სიღარიბე ვაჭრის ბრალი ჰგონია და არა სახელმწიფოს არასწორი ეკონომიკური პოლიტიკისა.

მაღალფარდოვნება სერიოზული სენია

თანამედროვე პრესაში მაღალფარდოვნებისთვის ადგილი აღარ რჩება. გთხოვთ, სწორად გამიგოთ, მე ვლაპარაკობ არა ე.წ. სიტყვაკაზმულობაზე, არამედ მაღალფარდოვნებაზე. როგორც წესი, ასიდან ოთხმოცდაცხრამეტ შემთხვევაში ავტორი მაღალფარდოვნებით საკუთარი უმწეობის, უსუსურობის, უვიცობის შენიღბვას ცდილობს და... ყოველთვის მარცხდება.

წერის ე.წ. «მაღალი» სტილი, ანუ მაღალფარდოვნება დამახასიათებელი იყო კომუნისტური პრესისათვის და ანდერძით მიიღო პოსტკომუნისტურმა პოლიტიკებულმა პრესამ. არსებობს მაღალფარდოვნების რამდენიმე სახეობა.

ნამდვილი მაღალფარდოვნება. ეს არის მაღალ ინტელექტუალურ დონეზე შესრულებული პრესისათვის განკუთვნილი მაღალფარდოვანი ლიტერატურა. უფრო მეტად, ეს არის რომელიმე ლიტერატურული ნაწარმოების განხილვა, ცნობილი პიროვნების საიუბილეო თარიღისადმი მიძღვნილი ნაწარმოები, ფაქტის ან პიროვნების გახსენება, პოლიტიკური პოლემიკა და სხვა.

მაღალფარდოვნების მიზანია სიტყვების თამაშით, წინადადებების კონსტრუქციებით აზრის რაც შეიძლება ლამაზად, ემოციურად გადმოცემა და ამით მკითხველის ცნობიერებაზე ზემოქმედება.

«არა, თარაშ, ეს არ მოხდება – უკვდავებას ვერ კლავენ, საქართველო კი უკვდავია და თუ მოკვდება, მზესთან ერთად მოკვდება...»

რა ვთქვათ, ასეთი ჯილაგის და თოხუმის ხალხი ვართ ქართველები – მტრობას და წყენას დიდხანს ვერ ვიჩერებთ გულში. იმ დღეს, თარაშ, უნივერსიტეტში ლექციაზე მივიჩქარი, მაგვიანდება და ლამის საკუთარ თავს გავუსწრო. ვხედავ, ერთი ჩემი ნაცნობი პროფესორი მოდის, ეროვნებით ოსი. მოდის და მოდენის ფიქრების ნახირს, თვალების აწევა უჭირს, მძიმედ მოიქნევს ჩანთას. მხართან გამისრიალა მისმა მზერამ და ვითომ ვერ დამინახა, უფრო ღრმად ჩაღუნა თავი... მივედი, მივესალმე და გადავკოცნე, როგორც ადრე... იქნებ ეს არის ჩვენი ქართული სისუსტე, თარაშ. იქნებ ამიტომ დაგვაფრინდება ხოლმე მხარზე ყორანი?!» («თბილისის» ინფორმაცია).

ეს არის პროფესორ ჯემალ აფციაურის მიერ შესრულებული ეპისტოლარული ჟანრის მაღალფარდოვნება – ავტორი საქართველოში შექმნილ პოლიტიკურ

ვითარებაზე ესაუბრება თავის ოდინდელ მეგობარს, თარაშს. ამ წერილს A-3 ფორმატის გაზეთის მთელი გვერდი უჭირავს. მიუხედავად მაღალფარდოვნებისა, იგი თავიდან ბოლომდეც კი შეიძლება წაიკითხოთ. ეს არის ავტორის, პროფესორ აფციაურის დამსახურება. მან იცის, როგორ იმოქმედოს მკითხველზე.

მაღალფარდოვნების ნიმუშად შეიძლება ჩაითვალოს დათო მალრადის პოეზიისადმი მიძღვნილი ეს სტატიაც – დაკვირვებული თვალი დაინახავს შესანიშნავ პოეტს:

„ტყე წიწამურისკენ გამოთოფილია ...

მხატვრის ღარიბული ნათელი ოთახი; შუაგულში – მივიწყებული მოლბერტი; მაგიდაზე შენიშვნებით აჭრელებული ქალაღები; კედლებზე – ნახატები და წიგნები; ჰაერში – სიგარეტის სქელი ბოლი. გარეთ თბილი წვიმა მოდის. მაგიდას სამნი უსხედან და ცხოვრების ამოებაზე კამათობენ...

ოდესღაც მისი საიმპერატორო უდიდებულესობის ფავორიტი, დაღესტნელ მემზობხეთა რისხვა, ბრწყინვალე სეფექალების გულთა მპყრობელი, განთქმული თამადა და მოლექსე, აწ უკვე გადამდგარი, მარტოსული გენერალი სევდიანად იგონებს წარსულს: «მახსოვს, ტრფობაში დამთარსეს, გულს ახლაც კვამლი ევლება, სიტყვად იწვიმა ქალაღზე შეკავებულმა ცრემლებმა...».

გენერალმა მშვენივრად იცის საკუთარი თავის ფასიც და საკუთარი ნაკეთებისაც – ომში მრისხანე და დაუნდობელი იყო, ქეიფში – თავაწყვეტილი, მეგობრებში – ყოჩი, ქალებში – უბადლო, ტოლებში – უბრალო, სასახლეებში – ქედმაღალი: «კვამლში ვახვევდი რამაზანს, მეხზე რომ მეხი დამერთო, დილიდან ვჭექდი ზარბაზანს, ვითარცა გლოვის კამერტონს. ხან მერეოდა გოდება, კანჭში მწვდებოდა ოღრაში, იმ ქვეყნად დაახსომდებათ, აქ რომ გავადე გოგრაში...»

დიახ, ეს გრიგოლ ორბელიანია, სინამდვილედ რომ აქცია მწუხარე სახის რაინდის ათასი წლის ნაოცნებარი: «ვინც მხნე ლამანჩელს იცნობდა, მწუხარე სახის ბაზიერს... რასაც ის დატინგიცობდა, მე სინამდვილედ ვაქციე».

«...ეხრ, ღრაფინია!» – ამქვეყნად ხომ ყველაფერი წარმავალია: სიძულვილიცა და სიყვარულიც, დარდიც, ვაებაც, სიხარულიც და სიამოვნებაც. ახლა ყველასგან დავიწყებულ, ყავლოგასულ, უსაქმოდ დარჩენილ გენერალს სისხლნასვამი ხმალი სადღაც კუთხეში უყანგდება, აქსელობანდებს წვიმა უსველებს, ირგვლივ სეფექალებიც აღარ ეხვევიან. აღარც ომებია, აღარც დუელია, აღარც ძველი ბიჭები და აღარც ორთაჭალის ბალები. ბებერი ნაგენერლოლი პეროვსკაიას ქუჩის კაფეში თავჩაქინდრული ზის და ზიზლით უსმენს უცხო ჯაზურ მუსიკას.

მე ნიკალასთან ერთად გახლდით ორთაჭალის დუქანში, ჯამბაზთა ყიჟინამ რომ დაიგრგვინა, მეფე-იმპერატორი, ნიკოლოზ მეორე ჩამოაგდესო. მაშინ ნიკალამ თანაგრძნობით გახედა მეფის პორტრეტს და ნაღვლიანად ჩაილაპარაკა: «რა უიღბლო ყოფილა ჩემი სეხნია». ჩვენ ერთად მოვხატეთ თბილისური დუქნები, ერთად ვაჟღირალებდით ხარფუხში არღანს და ერთად ვეტრფოდით უმშვენიერეს მარგარიტას. ერთად მივდიოდით კახეთში და ერთად გვევსებოდა ცრემლებით თვალი, როცა ხბოს დასაკლავად წამოაქცევდნენ.

დარბაზი ხალხით იყო გაჭედული და ძლიერ ციოდა. სცენაზე მაღალი, ძალიან ნაცნობი, ძალიან სიმპათიური ახალგაზრდა კაცი იდგა და საოცარ ლექსებს კითხულობდა. ეს სურათი, მგონი, გუშინ ვნახე. ის კაცი დათო მალრადე იყო.

იქნებ, არაფერიც არ მინახავს – არც სცენა ყოფილა და არც სცენაზე დათო მალრადე. უბრალოდ, ხელში დათოს ლექსები ჩამივარდა, წავიკითხე და ყველაფერი ეს მომეღანდა.

თქვენც წაიკითხეთ» («დრონის» ინფორმაცია).

ცრუ მაღალფარდოვნება. ეს არის პრესაში ძლიერ ფეხმოკიდებული დაავადება. რაც უფრო გამოუცდელია, რაც უფრო გაუნათლებელია ავტორი, გული და ხელი მით უფრო ეწევა მაღალფარდოვნებისკენ:

«... სამოცდაათი წელია თავისუფლებაწართმეული ქართველი ერი ბორგავს და გმინავს თავისი უფლებების აღსადგენად. მაღლობა ღმერთს, გვყვანდნენ ერისკაცნი, გამუდმებით რომ გვაფხიზლებდნენ და გვამხნევებდნენ, ახლაც, ამ აბოზოქრებულსა და აფოფრილ საქართველოშიც გვყავს ერისკაცი და წინამძღოლი. გავყვეთ, ვენდოთ ჩვენს წინამძღოლს, მის ალლოსა და ჭკუას, რადგან ეროვნულსა და პოლიტიკურ მოღვაწეს აქვს ნიჭი, უნარი – სამშობლოს დამოუკიდებლობის მოპოვებისა.

...დიდხანს თათბირობდნენ უბუცესნი.

ბოლოს ერთი მათგანი გამოეყო მოთათბირეთ, მიუახლოვდა მესსიას, პირჯვარი გადასახა და ერის მამობა მიულოცა...

ქრისტე აღსდგა! – დაჭექა ერის სულის ნათლულმა.

– ჭეშმარიტად! – დაიქუხეს ყოველი მზრიდან» («თბილისის» ინფორმაცია).

ავტორს სურს მხარი დაუჭიროს პრეზიდენტობის კანდიდატს. უფრო ზუსტად, სურს ამომრჩეველს წარუდგინოს ხალხისთვის წამებული რაინდი და ამ მიზნით ყალბ მაღალფარდოვნებას ირჩევს. შედეგი, როგორც მოსალოდნელი იყო, სასურველის საწინააღმდეგაა.

«ქალი ამასობაში ნელა წამოიმატა. სანთლები ციმციმებდნენ. ღვთისმშობელი, როგორც ყოველთვის, ახლაც მოწყალე იყო. წმინდა გიორგის კი მკვეთრად ემჩნეოდა თვალებში ნაღველი და მკაცრი სევდა. ნათელმოფენილი ტაძრიდან ნელა გადიოდა ფერმიხდილი ქალი, რომელსაც დაჭრილი ფრთებივით მისდევდა ცისფერი, ნისლივით თხელი და გამჭვირვალე მოსასხამი» («თბილისის» ინფორმაცია).

როგორც წესი, ასე წერენ 14-დან 17 წლამდე ასაკის ახალგაზრდები, ანუ ეს არის ლიტერატურული ვარჯიში, რომლის ადგილი არ შეიძლება იყოს სერიოზულ პრესაში.

«ქალაქს მოედო საზარელი ამბავი – უნივერსიტეტის ეზოში ბიჭები მოუკლავთო.

ეზო სავსე იყო ცრემლგამშრალი, გაოგნებული, დამუნჯებული ხალხით. სიჩუმე იყო დამუხტული და საზარელი.

– ვაი თქვენს დედას, შვილებო! – კვნესოდა ვიღაც» («თბილისის» ინფორმაცია).

შემდეგ ავტორი განაგრძობს შეგონებებს, რომ კაცის კვლა ცოდვას, ცუდია, არ შეიძლება. ამას აკეთებს ისეთივე მაღალფარდოვნებით, როგორც დაიწყო. მკითხველი პირველივე სიტყვებიდან ცნობს მაღალფარდოვნებას ამოფარებულ გულგრილობას. ავტორი ვერ ახერხებს მისთვის გულის აჩუყებას. მკითხველს აინტერესებს არა უმაქნისი შეგონებები, არამედ ამ მართლაც შემზარავი მკვლელობის დეტალები: ვინ მოკლა, როგორ მოკლა, რატომ მოკლა და ა.შ.

«დროა დიდ-დიდმა ფუნქციონერებმა საღად იაზროვნონ, თავი დაანებონ ვირემზაკობას, ზედმეტ პრობლემებს ნუ გვიქმნიან, ისედაც გაძალღებულ ცხოვრებას ნულა გვირთულებენ. სავსებით დაუზარლად შეუძლიათ აღმოსავლეთ ევროპიდან გამოიყვანონ ჯარები, რაკი მათი საჭიროება აღარ არსებობს, დემობილიზაციაში გაუშვან და ჯარისკაცებსაც და ოფიცერებსაც გზა დაულოცონ თავთავიანთი სამშობლოსაკენ, სადაც მათი წინაპრები განისვენებენ.

მათ უნდა შეიგნონ, რომ დღეს ყველანი ყველაფერს კარგად ვხედავთ და ვაფასებთ, ბრმა-ყრუები აღარ არიან, დემაგოგიური ზღაპრებით ველარავის მოატყუებენ!..» («თბილისის» ინფორმაცია).

როგორც მიხვდით, ეს არის ნაწყვეტი საბჭოთა არმიის წინააღმდეგ მიმართული სტატიიდან. ავტორის მოთხოვნა სამართლიანია – გაიყვანეთ საბჭოთა ჯარები აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებიდან! ავტორის მოთხოვნის მამაცური ფორმაც, შინაარსიც და თვითონ წინადადებების კონსტრუქციაც კარიკატურის შთაბეჭდილებას ტოვებს. სურვილის მიუხედავად, მკითხველი ვერ თანაუგრძნობს ავტორს, თუმცა იცის, რომ მისი მოთხოვნა სამართლიანია. ავტორის მიზანი აქაც მიუღწეველია. ეს სტატია მე თვითონაც თავიდან ბოლომდე მხოლოდ იმისთვის წავიკითხე, რომ თქვენთვის მეთქვა: – ასე წერა არ შეიძლება. ეს არის უმაქნისი სიტყვაუხვობისა და ცრუ მაღალფარდოვნების ნიმუში.

მიამიტობა. ეს სიტყვა ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით, გულუბრყვილობას, უემზაკობას, ადვილად დაჯერებას ნიშნავს. ვერ ვიტყვი, რომ ადამიანისთვის ცუდი თვისებაა, მაგრამ პრესაში გამოქვეყნებული მიამიტობა სასაცილო და უადგილოა.

XX საუკუნის ოთხმოცდაათიანი წლების დასაწყისის ქართულ პრესას თუ გადავხედავთ, სისულელემდე დასული მიამიტობა-გულუბრყვილობის უამრავ მაგალითს აღმოვაჩინოთ.

აღბათ, თავისთვისაც მოულოდნელად პოლიტიკურ ელიტაში აღმოჩენილმა ოდესღაც მშვენიერმა მწერალმა და ჟურნალისტმა, მაღალფარდოვნად რომ ვთქვა, ქართული ენის ეროვნულ სამსახურში ჩაყენება განიზრახა. თანაც, დაუყოვნებლივ: ძირს რუსიციზმები, ძირს ბარბარიზმები, ძირს უცხო ტერმინოლოგია – ქართული ენა უნდა გაიწმინდოს! გურამ პეტრიაშვილის აზრით, მკრეხელობაა, როცა პამიდორს ამ ინტერნაციონალური ტერმინით მოვიხსენიებთ. გაცილებით «ეროვნული» და გამართლებული იქნება, თუ მას წმინდა ქართულ «ოქროვამლას» დავარქმევთ. ან ეს ვიოლინო რაღაა, როცა გვაქვს მშვენიერი ვიოლინოს გარე ბიძაშვილი ფანდური, ხოლო ყელზე მიბჯენილ ფანდურს რატომაც არ უნდა დავარქვათ «ყელფანდურა?!» ან ეს ვერტმფრენი რას ჰგავს! – «ცადღეებია» ამ მფრინავი მანქანისათვის სწორედ ზედგამოჭრილი იქნება! და, საერთოდ, დადგა დრო, თავისუფალ საქართველოში ქართველი ჩიტი ქართულად ჭიკჭიკებდეს!

თქვენთვის ეს ახლა დაუჯერებლად და სასაცილოდ ჟღერს, მაგრამ მაშინდელ ქართულ პრესაში ასეთი რამეები მართლაც იწერებოდა და ამ იდეებს მომხრეებიც ჰყავდა. მათ უმრავლესობას გულწრფელად სჯეროდა, რომ ქართული ენის ამგვარი გენერალური «დასუფთავებით» დიდი ეროვნული საქმე გაკეთდებოდა. ბევრი «პატრიოტი» დღესაც დარწმუნებულია, რომ მსოფლიოს ხალხთა ენებში არსებულ ყველა სიტყვას მოეძებნება ქართული შესატყვისი და უცხოური ტერმინოლოგია საჭირო არ არის; რომ ქართული ენა მსოფლიოში ყველაზე მდიდარი, ყველაზე

კეთილხმოვანი, ყველაზე მრავლისმთქმელი, ყველაზე ლაკონიური, ყველაზე ძველი, ყველაზე, ყველაზე... ენაა. სიამოვნებით დავეთანხმებოდი ამ აზრს, რომ არ ვიცოდე, რომ თვით ისეთი სიტყვებიც კი, როგორცაა, პური, ეკლესია, ფიქრი, უჯრა, საათი, ამანათი, არაქათი, მაგიდა, ქისა, რაფა, დახლი, ხარჯი, მოედანი, ბეჭედი, ფანჯარა, ასლი, ლაშქარი, ამქარი, ამბავი, ხაბარი, ჯეელი და სხვა უამრავი «წმინდა ქართული» სიტყვა... არაქართული წარმოშობისაა. თუმცა, ეს ქართული ენის ლექსიკურ სიღარიბეს ან ამ სიტყვების არაქართულობას სულაც არ ნიშნავს.

მეორე უკიდურესობაში მას შემდეგ გადავვარდით, რაც ევროპასა და ამერიკაში ნასეირნები და ქართული ხაზინის ქურდობით გამდიდრებული «ახალი ქართველები» მოგვევლინენ (90-იანის შუა წლები). განსწავლულობით, ფულის შოვნის ნიჭითა და დახვეწილი მანერებითაც გაგვაკვირვეს და ახალი ტერმინოლოგიითაც გაგვამდიდრეს. ჯერ იყო და, შევარდნაძე წამდაუწუმ გვიმეორებდა მაგიურ «პლურალიზმს», რომლის ადგილი შემდეგ უადგილოდ დაიკავა «მენეჯმენტმა». იმერეთის გუბერნატორი თავდავიწყებით იყო შეყვარებული «ტენდერზე», ჟურნალისტები განუწყვეტლივ იმეორებდნენ «ვიზავის» და «მედიას», ურაპატრიოტების საყვარელ სიტყვად «მენტალიტეტი» იქცა, ეკონომისტებისა – «მენეჯერი»; საშუალო ნიჭის უჩინო მეცნიერებმა ლამის დაგვაყრუეს «რამეთუ», «ოდენ», «მანქურთის» წამდაუწუმ და უადგილო ხმარებით. და მაინც, მეოცე საუკუნის ბოლოს ყველაზე გაცვეთილი სიტყვებია «განპირობებული» და «გარკვეულწილად». ერთიცა და მეორეც ე.წ. რუსული «კალკია» (“обусловленный” და “по известной мере”). ორივე ამ სიტყვას, რა თქმა უნდა, აქვს არსებობის უფლება, მაგრამ მათი ასე უსაშველო ექსპლუატაციაც არ შეიძლება. როცა პრესას ეცნობი, გეგონება, ამქვეყნად ყველაფერი «განპირობებულია» და ყველაფერი «გარკვეულწილად» ხდება.

გაცვეთილი სიტყვებისა და ფრაზეოლოგიისგან თავის დაღწევა პრაქტიკულად შეუძლებელია, მაგრამ პროფესიონალმა ჟურნალისტმა ისინი მხოლოდ აუცილებლობის შემთხვევაში უნდა გამოიყენოს.

მრავალსიტყვაობა. ჩემი პირველი სერიოზული პუბლიკაცია ერთი მილიციელის უმსგავსო საქციელს ეხებოდა. სანამ დავწერდი, ჩემი ჭკუით, ყველაფერი კარგად ავწონ-დავწონე, სათაურიც მოვიფიქრე, შესავალში დიდი სულხან-საბა ორბელიანის იგავ-არაკიც გავიხსენე. მოკლედ, კარგა მოზრდილი მრისხანე ანტიმილიციური სტატია გამოვაცხე.

ირაკლი ბერიაშვილმა, განყოფილების გამგემ, სტატია ყურადღებით წაიკითხა, სათაური შეცვალა, შესავალი გაანახევრა და სტატიის ტექსტი ერთი მესამედით შეამცირა. თან შემაქო, – მშვენივრად დაგიწერიაო. ასე გალამაზებული წერილი მოხვდა რედაქტორთან, არჩილ გოგელიასთან. მანაც შესავალს კიდევ ერთი წინადადება მოაკლო და დარჩენილი ტექსტიც კიდევ ერთი მესამედით შეამცირა.

გულში ცოტა მეწყინა და შევფიქრიანდი კიდევ – ალბათ, დამწყები რომ ვარ, არ მენდობიან, თორემ ის ჩემი შეთხზული მშვენიერი, გულისამაჩუყებელი წინადადებები ნამდვილად არ უნდა წაეშალათ-მეთქი.

ამას წინათ ის ჩემი პირველი წერილი წავიკითხე და შემძლია გულახდილად გაგიმხილოთ – მისი უმტკივნეულოდ შემცირება კიდევ შეიძლებოდა. თავის დროზე ბერიაშვილმაც და გოგელიამაც დამინდეს – სწორედ იმიტომ, დამწყები რომ ვიყავი.

დღეს სიამოვნებით შევამცირებდი თითქმის ყველა ჩემს პუბლიკაციას. ძალიან ვწუხვარ, რომ ახლა ამის გაკეთება შეუძლებელია.

თქვენც ჩემსავით რომ არ იდარდოთ, ნუ დაინდობთ საკუთარ ნაწერს – რაც მეტად «დაწურავთ», რაც მეტად «გაკრეჭთ», მკითხველის მით უფრო მეტ კეთილგანწყობას და, შესაბამისად, პოპულარობას მოიხვეჭთ. ისიც გახსოვდეთ, რომ ჭკვიანი რედაქტორი ჰონორარს რაოდენობაში კი არა, ხარისხში იძლევა!

კიდევ რამდენიმე სიტყვა გაზეთის ენასა და სტილზე

დიახ, საგაზეთო ენა და სტილი, თავისებურებების მიუხედავად, ლიტერატურული ენის ჩარჩოებში უნდა თავსდებოდეს, მაგრამ მაინც არის ერთი საკმაოდ უხერხული მოვლენა, რომელსაც გვერდს ვერ ავუვლით.

თბილისის საღამოს გაზეთის რედაქტორმა ბატონმა არჩილ გოგელიამ დილის თათბირზე ჯერ კიდევ ახალბედა ჟურნალისტს სახელგანთქმულ ქართველ მეცნიერთან ინტერვიუ დამავალა. ჩემს განკარგულებაში სულ რამდენიმე საათი იყო. დავრეკე ბატონი აკადემიკოსის სამსახურში. მითხრეს, რომ ამერიკელ კოლეგებთან ერთად ერთ-ერთ ინსტიტუტში ვნახავდი. გავქანდი მითითებულ ინსტიტუტში – შინ წავიდაო; დავურეკე შინაც – არ მოსულა, ალბათ, ცეკაში შეხვედრაზე წავიდაო; დავუკავშირდი ცეკას – შეხვედრა ხვალ გვაქვს დანიშნულიო... ბევრი რომ არ გავაგრძელო, ჩემთვის მოცემული დრო ხელში ისე შემომადნა, აკადემიკოსის გზაკვალს ვერ მივაგენი.

რედაქტორები დავალების შეუსრულებლობას ძალიან მტკივნეულად, ლამის პირად შეურაცხყოფად აღიქვამენ. ამ მხრივ, ბედნიერი გამონაკლისი არც ჩემი რედაქტორი ყოფილა. ამიტომ ფრიად ორიგინალური გადაწყვეტილება მივიღე – ჩემსავე კითხვებს აკადემიკოსის ნაცვლად პასუხები მე თვითონ გავეცი. იგი იმ პერიოდში ძალიან პოპულარული კაცი იყო და, შესაბამისად, მასზე ძალიან ბევრი მსმენოდა.

დანიშნულ დროს «ინტერვიუ» მზად იყო. რედაქტორმა წაიკითხა, საექვო ვერაფერი აღმოაჩინა და დასაბეჭდად ვიზა მისცა. ინტერვიუ იმ დღესვე გამოქვეყნდა.

რედაქტორთან მეორე დილით, ტრადიციული თათბირის დროს დარეკეს. ბატონმა არჩილმა ისე გადმომხედა, მივხვდი, აკადემიკოსმა «ჩამიშვა». როგორც მერე გაირკვა, აკადემიკოსს რედაქტორისთვის უთქვამს, ის თქვენი ჟურნალისტი ან გენიოსია, ან დიდი ავანტურისტი. მისთვის არავითარი ინტერვიუ არ მიმიცია, მაგრამ იმ შეკითხვებზე სწორედ იმას ვუპასუხებდი, რაც თვითონ მოუფიქრებიაო.

ამიტომ იყო, რომ რედაქტორს ჩემი «გონებამახვილობისთვის» მადლობა არ გამოუცხადებია, მაგრამ არც დავუსჯივარ.

რა თქმა უნდა, მე არც გენიოსი ვყოფილვარ, არც ავანტურისტი და არც ნათელმხილველი. უბრალოდ, როგორც ყოფილმა თარჯიმანმა ვიცოდი, რომ ადამიანების უმრავლესობა აზროვნებს და საუბრობს მკაცრად ჩამოყალიბებული სტერეოტიპების ჩარჩოებში. ეს განსაკუთრებით ეხება პოლიტიკურ მოღვაწეებს,

დიპლომატებს, მაღალი თანამდებობის პირებს, გამოჩენილ მეცნიერებს, სპორტსმენებს და ა.შ. როგორც წესი, ისინი ერთი შეხედვით საინტერესო, მაგრამ მაინც ბანალურ კითხვებზე ბანალურ პასუხებს იძლევიან. თუ თქვენ რესპონდენტს იცნობთ, ბევრ კითხვაზე მისი პასუხის გამოცნობა დიდი სიძნელე სულაც არ არის. სავარაუდო პასუხის კი არა, ზოგჯერ თვით იმ სიტყვების გამოცნობაც კი შეიძლება, რომლებსაც რესპონდენტი საკუთარი აზრის გადმოსაცემად საუბრისას გამოიყენებს. როგორც მოგახსენეთ, «გამოცნობის» ამ ტექნიკას ვირტუოზულად ფლობენ თარჯიმანი-სინქრონისტები.

ამ მაგალითით იმის ხაზგასმა მინდოდა, რომ გაზეთის ენა და სტილი სპეციფიკურია, ხოლო ამ სპეციფიკის ჯერ შესწავლა და მერე პრაქტიკულად გამოყენება – აუცილებელი. ჩემი ცუდი საქციელის გამეორება სავალდებულო არ არის, მაგრამ ყველა მომავალმა ჟურნალისტმა უნდა იცოდეს – თავმოყვარე ჟურნალისტისთვის დავალების შეუსრულებლობისათვის არავითარი გამამართლებელი საბუთი არ არსებობს. მათ შორის არც ასეთები: სტუმრად ვიყავი, სიცხე მქონდა, ნათლია მესტუმრა, მეგობრებმა რესტორანში დამპატიჟეს...

„როგორც არისტოტელე ამბობდა ...“

კამათისას, რაღაც მოსაზრების მტკიცებისას, მოპაექრეზე ზემოქმედების მოსახდენად, ზოგჯერ, სულაც კოპწიაობისა და საკუთარი (ხშირად, არარსებული) განსწავლულობის სადემონსტრაციოდ გამოჩენილი ადამიანების დამოწმება-ციტირება პრესაში საკმაოდ გავრცელებული მოვლენაა. იშველიებენ ფილოსოფოსების, მხედართმთავრების, მეცნიერების, პოლიტიკოსების, პოპულარული ადამიანების გამონათქვამებს. ზოგჯერ ზუსტად, ზოგჯერ მხოლოდ იმისთვის, რომ მოიშველიონ და ამ ცოდნით აუდიტორიის წინაშე თავი მოიწონონ.

მართალია, საკუთარი მოსაზრების გასამაგრებლად გამოჩენილთა შეწუხება მაინცდამაინც არ მომწონს და ვერც ვინმეს ვურჩევ ასე მოიქცეს, მაგრამ ამის აკრძალვა და დანაშაულად გამოცხადება, ვფიქრობ, უაზრობა იქნებოდა. ოღონდ, საჭიროა ზომიერება და ავტორისა და ციტატის ზუსტად შერჩევა.

თუ არ ვცდები, 1993 წლის დასაწყისში ჩემსა და ჩემს კოლეგას, თეიმურაზ მეტრეველს შორის მოულოდნელად კამათი გაიმართა. ახლაც დარწმუნებული ვარ, იმ კამათში მართალი მე ვიყავი, მაგრამ ეს ამბავი ხელახალი კამათის წამოსაწყებად არ გამხსენებია. იმიტომ გავიხსენე, რომ ნიჭიერმა ჟურნალისტმა და ლიტერატორმა თეიმურაზ მეტრეველმა ჩემს წინააღმდეგ კამათში შესანიშნავად გამოიყენა დეილ კარნეგი: *«...აკი უკვდავი დეილ კარნეგი გვაფრთხილებს, «ათიდან ყოველი ცხრა კამათი მთავრდება იმით, რომ მისი თითოეული მონაწილე უფრო ღრმად რწმუნდება საკუთარი აზრის აბსოლუტურ სისწორეში».*

თავიდანვე კარგად მესმოდა, რომ თეიმურაზ ქორიძე ამ ათიდან მეათე არ იყო, ამიტომაც ჩემს წერილში მივმართავდი არა იმდენად მას, რამდენადაც მიუმხრობელ და მიუკერძოებელ მკითხველს... «

პოლემიკური წერილის სათაურიც კარნეგისეული და მრავლისმეტყველი იყო: *«არა, ეს კაცი არ არის ათიდან მეათე».*

ჩემმა კოლეგა-ოპონენტმა ზუსტად გამოიყენა დეილ კარნეგის შეგონება და მისი აზრი წერილის სათაურშიც შესანიშნავად «გაათამაშა».

მართალია, «გულახდილობა არ აღამაზებს ადამიანს», მაგრამ მაინც, იგი კაცის ერთი შესანიშნავი თვისებაა: არც ისე კეთილშობილი ვარ, რომ გითხრათ, ჩემს წინააღმდეგ მიმართულმა თეიმურაზ მეტრეველის ამ პატარა ჟურნალისტურმა შედეგმა დიდად გამახარა-მეთქი, მაგრამ «სიმართლე _ თვალში სინათლეო», ხომ გაგიგონიათ.

გასული საუკუნის 70-80-იანი წლების საქართველოში საკმაო პოპულარობით სარგებლობდა სახელმწიფო ტელევიზიის პოლიტიკური მიმომხილველი აბონ ციციაშვილი (შეგახსენებთ, რომ კერძო ტელეარხები იმ ეპოქაში არ არსებობდა). თავად ებრაული წარმოშობის ბატონმა აბონმა სახელი გაითქვა სიონიზმისა და ამერიკის შეერთებული შტატების საგარეო პოლიტიკის დაუნდობელი კრიტიკით. იგი, მართლაც, მამაცურად და დაუნდობლად უსწორდებოდა არარსებულ ოპონენტებს.

მის სახელთან ერთი ასეთი ნახევარსიმართლევაცაა დაკავშირებული: ერთხელ აბონ ციციაშვილმა პრეზიდენტ რეიგანის ლანძღვა-გაკილვით რომ გული იჯერა, თავისი ტირადა, სწორედ რეიგანის გასაგონად და გულზე გასახეთქად, ასე დაამთავრა: **«ეტყობა, პრეზიდენტ რეიგანს დაავიწყდა ქართული ანდაზა _ რაც მოგივა დავითაო, ყველა შენი თავითაო»**. ეს არის ბრძნული ხალხური გამონათქვამის ყოვლად შეუფერებელ კონტექსტში მოხსენიების შესანიშნავი ნიმუში.

არაკომპეტენტურობის კიდევ ერთი «მხიარული» მაგალითი. მისი ავტორი ცხოვრებისეული გამოცდილებით დამძიმებული გაადვოკატებული მილიციელია. ბრძნულ გამოთქმას ისიც სათაურშივე იშველიებს: **«თეიმურაზ ქორიძე, «მცდარი ცოდნა უარესია, ვიდრე არცოდნა», გირჩევ, გაუტო!»**

ამგვარი ბრძნული სათაურის შემდეგ, ანდაზები ტექსტშიც უხვად უნდა იყოს. არის კიდევ, მაგრამ, სამწუხაროდ, ყველგან უადგილოდ: **«...იმდენად კარგავ წონასწორობას, რომ ადამიანს ლანძღავ საქვეყნოდ? არ გაგიგია მაინც ანდაზა _ «სხვისი ჭირი ჭკუას ვერ შეგმატებსო?»**

ასეთი შინაარსის ანდაზა მართლაც არ გამიგია. ბუნებაში იქნებ არსებობს კიდევ, მაგრამ ამ კონტექსტში რომ ავტორს უადგილოდ მოჰყავს, ცხადია. რა თქმა უნდა, გაცილებით «პრესტიჟული» იქნებოდა ეს ანდაზა გაეხსენებინა: «სხვისი ჭირი _ ღობეს ჩხირიო».

საბჭოთა ავტორები, ბუნებრივია, ყველა შესაძლებელი ვითარების განზოგადების მიზნით, ლენინის, მარქსის, ენგელსის, სტალინის, სხვა ბელადების ციტატებს იშველიებდნენ: როგორც დიდი ლენინი იტყოდა... როგორც მარქსი აღნიშნავდა... როგორც ენგელსი ამბობდა... როგორც დიდმა სტალინმა თქვა... ეს იყო აშკარა, მაგრამ აუცილებელი ფარისევლობა, ვალის მოხდა მმართველი კომუნისტური პარტიის წინაშე. სამწუხაროდ, ბევრს იგი ჩვევად ექცა. ახლა «ბელადების» ოდესღაც სიბრძნედ გასაღებულ სიყალბეებს აღარავინ ეტანება, სამაგიეროდ, დიდ გასავალშია არისტოტელე, პლატონი, დეკარტი, რუსო, ვოლტერი, ნაპოლეონი, ლაროშფუკო, ჯეფერსონი, აინშტაინი და მრავალი სხვა ყოვლად უდანაშაულო ისტორიული პიროვნება. თანამედროვეები მათ ზოგჯერ ისეთ რამეებს აბრალებენ, თავში, ალბათ, არასოდეს რომ არ მოსვლიათ.

გამოცდილმა «ციტატისტმა» იცის, რომ მკითხველი მისი ნათქვამის (ნაწერის) შემოწმებას არ დაიწყებს. ამიტომ ხშირად თავს უმწეო «გამოჩენილის» უსაზღვრო ექსპლუატაციის უფლებას აძლევს – მკვდრები ვერ გაიგებენ, ცოცხლები არ შეამოწმებენ! ამიტომ საქმე გასაოცარ კურიოზებად დევნის: ერთმა გაპოლიტიკოსებულმა ლიტერატორმა საგაზეთო სტატიაში ცნობილი გამონათქვამი სტეფან მალარმეს დააბრალა, იმ პერიოდშივე გამოქვეყნებულ მეორე სტატიაში – არტურ რემბოს. არადა, ეს «ცნობილი გამონათქვამი» სულაც ალექსანდრ პუშკინს ეკუთვნოდა!

თანამედროვე პრესაში საკუთარი აზრის დასადასტურებლად ან მისი სისწორის შესამოწმებლად ბრძნული აზრების, ანდაზების, თუ იგავების მოსახმობად, პრაქტიკულად, ადგილი აღარ რჩება. თუმცა, ავტორის წინაშე ციტატების გამოყენების აუცილებლობაც ხშირად ჩნდება. განსაკუთრებით, როცა საქმე გვაქვს რეპორტაჟულ ჟანრთან. ვიმეორებ, აქ საუბარია საგაზეთო სტატიის რომელიმე მოქმედი პირის მიერ ნათქვამის ციტირებაზე და არა გამოჩენილ ადამიანთა გამონათქვამების დამოწმებაზე.

ციტირების დროს დიდი სიფრთხილე და სიზუსტეა საჭირო. არც ლაკონიურობა უნდა დავივიწყოთ. მაგალითად: *«საქართველოს სამხედრო მინისტრმა, გენერალ-ლეიტენანტმა დავით თევზაძემ განაცხადა, რომ მას არავითარი საერთო არა აქვს პრალაში იარაღის შეძენასთან».*

სჯობდა ჟურნალისტს ეს ფრაზა ასე დაეწერა: *«გენერალმა თევზაძემ უარყო საკუთარი მონაწილეობა ჩეხური იარაღის შეძენაში».*

ციტირება გარდაუვალი და აუცილებელია ისეთი ურთულესი ჟურნალისტური ჟანრის გამოყენებისას, როგორცაა პოლემიკა. ამ საკითხზე ვრცლად მომავალში უთუოდ ვისაუბრებთ, მაგრამ ერთი რამ ახლავს უნდა ითქვას – პოლემიკის დროს აუცილებელია ციტირების კულტურის დაცვა. მოხმობილი ციტატა სიუჟეტური თვალსაზრისით დასრულებულ აზრს უნდა გამოხატავდეს და წინა და მომდევნო აზრების შინაარსზე დამოკიდებული არ უნდა იყოს. თუ ასეთი დამოკიდებულება არსებობს, მაშინ ჩვენ, უპირველეს ყოვლისა, უნდა ვისაუბროთ ამ დარჩენილი აზრების შინაარსზე და მის კავშირზე უშუალოდ მოხმობილ (ციტირებულ) ტექსტთან.

ციტატები აუცილებელია იმ შემთხვევაშიც, როცა ჟურნალისტი ე.წ. «მრგვალი მაგიდის», ანუ აზრთა გაზიარების სტილით წერს. აქ არ არის აუცილებელი ავტორის სტილის შენარჩუნება. პირიქით, უნდა დარჩეს მთავარი აზრი, დანარჩენი შეიძლება კარგად «გაშალაშინდეს», ჟურნალისტის და რედაქტორის გემოვნებით «ჩამოიქნას».

ნუ დაივიწყებთ, რომ ნებისმიერი სირთულის, მნიშვნელობის თუ საზოგადოებრივი ჟღერადობის მქონე საგაზეთო სტატია არის მხოლოდ საგაზეთო სტატია და არა აკადემიურ გამოცემაში გამოქვეყნებული სამეცნიერო ნაშრომი. საგაზეთო სტატიაში არ არის სავალდებულო ყველა თეზისის, მოსაზრების დასაბუთება და შესაბამისი მეცნიერული ნაშრომებიდან ციტირება. მთავარია, იცოდეთ, რომ რასაც წერთ ან ამბობთ, ყველაფერი სიმართლეა. გაზეთში წყაროების მითითება და სქოლიოების გაკეთება სასურველი არ არის. ამას არც არავინ აკეთებს, გარდა იმ ადამიანებისა, რომლებსაც, როგორც ზემოთაც გითხარით, ნებისმიერი საშუალებით თავის გამოჩენის წყურვილი კლავთ.

ახლა სასაცილოდ ჟღერს, მაგრამ ოდესღაც სავსებით სერიოზულად ტარდებოდა გრანდიოზული პარტიული და კომკავშირული ღონისძიებები, პრესაში კი ასეთი შინაარსის ინფორმაციები ქვეყნდებოდა:

«საქართველოს ლენინური კომკავშირის XXXI ყრილობას ესწრებოდა ქვეყნის 2445 პირველადი კომკავშირული ორგანიზაციის 3532 დელეგატი. მათ შორის, სკკპ წევრი – 2980, სკკპ წევრობის კანდიდატი – 335, ალკკ წევრი – 350, მუშა – 2200, ქალი – 1700, ქართველი – 901, სომეხი... აზერბაიჯანელი... რუსი... უკრაინელი...»

«საანგარიშო პერიოდში ახალგაზრდობისა და კომკავშირელთა ძალებით შესრულებულია 1125 მილიონი მანეთის სამუშაო. მათ შორის: მძიმე მრეწველობაში – 435 მლნ.; მსუბუქ მრეწველობაში – 330 მლნ.; ენერგეტიკაში – 225 მლნ.; სოფლის მეურნეობაში – 125 მილიონი...»

აქ საუბარი არ ეხება ამ ციფრების ნამდვილობას – ისინი, რა თქმა უნდა, ყალბია. ჩვენთვის სხვა რამ არის საინტერესო: საჭიროა თუ არა პრესაში ამგვარი ყოვლად უინტერესო სტატისტიკის გამოქვეყნება. წარმოდგინეთ, საფეხბურთო მატჩის საგაზეთო რეპორტაჟი, სადაც დაწვრილებითაა მოთხრობილი, რამდენჯერ დაუსტვინა მსაჯმა, მოედანზე რამდენჯერ დაეცა თითოეული მოთამაშე, ვინ რამდენი ჯარიმა დაიმსახურა, რომელი გუნდი რამდენ წუთს ათამაშებდა ბურთს, რამდენი დარტყმა მოიგერია მეკარემ, რამდენი ასცდა კარს და ა.შ. წმინდა სტატისტიკისთვის ეს ციფრები იქნებ, მართლაც, აუცილებელია, მაგრამ ისინი მკითხველს არ აინტერესებს. ამიტომ, პრესაში ციფრებისა და რიცხვების დამოწმებისას ძალიან დიდი სიფრთხილეა საჭირო – ისინი მხოლოდ მაშინ უნდა გამოვიყენოთ, როცა ამას უკიდურესი აუცილებლობა მოითხოვს. მაგალითად, თუ თქვენ 1980 წლის მოდელის სკკპ პოლიტბიუროს ასაკობრივი შეფასება გსურთ, არ არის საჭირო პოლიტბიუროს ყველა წევრის დაბადების თარიღის აღნიშვნა. სავსებით საკმარისია ითქვას ერთი ფრაზა: *«პოლიტბიუროს 17 წევრიდან 15 დაბადებულია მეცხრამეტე საუკუნეში»*.

თავი V

ძველი და მარადიული პრობლემები

ახლა ძნელია პასუხის გაცემა კითხვაზე: რა იყო პირველად, თვითონ ჟურნალისტიკა, თუ თეორია ჟურნალისტიკაზე. ეს არ არის ყბადაღებული კაზუსტიკა – ამის ცოდნას პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს.

ჟურნალისტური მოღვაწეობა ისე დავიწყე და საკმაოდ ცნობილი ჟურნალისტიც ისე გავხდი, ჟურნალისტიკის თეორიაზე, თუ თეორიულ ჟურნალისტიკაზე იოტისოდენა წარმოდგენაც კი არ მქონია – ბრძოლის ხელოვნებას ვსწავლობდი უშუალოდ ბრძოლის ველზე. ჩემს თავზე მოულოდნელად დატეხილ განსაცდელს (კორესპონდენტის მოვალეობას) თეორიული თვალსაზრისით მომზადებული რომ შევხვედროდი, რა თქმა უნდა, ჟურნალისტური მოღვაწეობის დაწყება ბევრად გამიადვილდებოდა. უნდა ვადიარო, რომ იმ შორეულ და ბედნიერ დროს ბევრი არაფერი ვიცოდი ისეთი პოპულარული ჟურნალისტური ჟანრის შესახებაც კი, როგორცაა

ინტერვიუ

ეს არის, მართლაც, ყველაზე პოპულარული ჟურნალისტური ჟანრი, ანუ მიმდინარეობა ჟურნალისტურ ხელოვნებაში. დავწერე ეს სიტყვები და იძულებული ვარ აქვე დავუმატო, რომ ის არის არა მხოლოდ ჟურნალისტური ჟანრი, ინტერვიუს გარეშე, უბრალოდ, წარმოუდგენელია საგამომიებო პრაქტიკა; ამ ჟანრს განეკუთვნება უმაღლეს სახელმწიფოებრივ დონეზე გამართული რეფერენდუმები – მოსახლეობის გამოკითხვები; ქვეყნის მოსახლეობის ანკეტირება აღწერის მიზნით; მთელ მსოფლიოში ძალიან ფართოდ გავრცელებული რადიო-სატელევიზიო შოუ-გამოკითხვები და სხვა.

დამწყები ჟურნალისტების ერთი ნაწილი (იმის მიუხედავად, გავლილი აქვს თუ არა თეორიული ჟურნალისტური მომზადება) დარწმუნებულია, რომ ინტერვიუ ძალიან ადვილი და ხელმისაწვდომი ჟანრია. დიდი ამბავი, მიხვალ შენთვის საინტერესო კაცთან, რამეს ჰკითხავ, ის გიპასუხებს და შენ ჩაიწერ!

მეორე ნაწილი დარწმუნებულია, რომ ეს არის რაღაც საიდუმლოებით მოცული ჟანრი და იგი ხელეწიფება მხოლოდ რჩეულთა ამა ქვეყნისა!

სხვათა შორის, თავის დროზე მეც დამწყებ ჟურნალისტთა ამ კატეგორიას ვეკუთვნოდი.

რა თქმა უნდა, პროფესიულ დონეზე ინტერვიუს შესრულება რაიმე გადაულახავ სიძნელესთან დაკავშირებული არ არის. თუმცა, არც ისე უბრალოდაა საქმე, ზოგს ერთი შეხედვით რომ შეიძლება მოეჩვენოს: – კარგი ინტერვიუს მოსამზადებლად საჭიროა თეორიული ცოდნაც, ჟურნალისტური მუშაობის გამოცდილებაც და წინასწარ, გულდასმით მომზადებაც. ამისთვის მთავარია იცოდეთ, რა ტიპის ინტერვიუ გინდათ და, საერთოდ, კარგად გაიცნობიეროთ თქვენი მიზანი მოსალოდნელ ინტერვიუსთან, უფრო ზუსტად – რესპონდენტთან დაკავშირებით.

შინაარსის მიხედვით, შეგვიძლია გამოვყოთ ინტერვიუს რამდენიმე ძირითადი ტიპი:

1. შვლის ნუკრი. რედაქციისა და მკითხველების (მსმენელების, ტელემაცურებლების) ინტერესებიდან გამომდინარე, გულწრფელად გვაინტერესებს რომელიმე კომპეტენტური ადამიანის აზრი ამა თუ იმ მოვლენის შესახებ. ანუ ჩვენ გვაქვს ინფორმაცია რაიმე მოვლენის თაობაზე, მაგრამ არ ვიცნობთ მის არსს, წინაპირობას, პერსპექტივას და ა.შ. ამიტომ მივმართავთ კომპეტენტურ პირს და კომენტარს ვთხოვთ. ჩვენ არ ვეკამათებით რესპონდენტს, არ ვცდილობთ ფაქტების გაანალიზებას ან «ჩამჭრელი» შეკითხვებით რესპონდენტის კუთხეში მიმწყვდევას. ვიმეორებ, გვაინტერესებს მხოლოდ მოვლენის, ფაქტის კომენტარი.

ინტერვიუს ამ ტიპს, თავისი უმტკივნეულობისა და კეთილშობილური მიზნის გამო, ვუწოდოთ «შვლის ნუკრი». თუმცა, თავისი ფორმით იგი ძალიან წააგავს ოფიციალურ საკანცელარიო პროტოკოლს, მაგრამ ეს ნუ შეგაშფოთებთ – ზოგჯერ ისიც საჭიროა.

2. დედა ტერეზა. ეს არის ინტერვიუს ის ტიპი, როცა ჟურნალისტმა იცის მოვლენის, ფაქტის არსი, აქვს ზოგადი ინფორმაცია, მაგრამ არ იცის ბევრი საინტერესო წვრილმანი და კომპეტენტურ პირთან მათ დაზუსტებას ცდილობს. აქაც,

როგორც «შვლის ნუკრის» შემთხვევაში, ჟურნალისტი გვევლინება ფაქტების, მოვლენების კეთილსინდისიერ აღმწესხველად და რესპონდენტის შეკითხვებით თავბრუს დახვევას, ან მისგან ინფორმაციის «გამომალვას» არ ცდილობს. რესპონდენტი, შესაძლებლობის ფარგლებში ეხმარება ჟურნალისტს მის ხელთ არსებული ინფორმაციის გავრცელებაში. ამ ტიპს «დედა ტერეზა» სწორედ ამიტომ დავარქვით.

3. აპერკოტი. ეს არის კრივის ტერმინი და ნიშნავს დარტყმას მოწინააღმდეგის ნიკაპში, ქვემოდან ზემოთ. როგორც წესი, ძლიერ და ზუსტად შესრულებულ აპერკოტს მოწინააღმდეგის ნოკაუტში გაგზავნა მოჰყვება ხოლმე. ეს არის ინტერვიუს ტიპი, როცა ჟურნალისტმა მომხდარი ფაქტის, ან მოვლენის ირგვლივ ძალიან ბევრი რამ იცის. ისიც იცის, რომ რესპონდენტი მას (ანუ საზოგადოებას) საკუთარი ან უწყების დანაშაულის დაფარვის, «მუნდირის ღირსების» გადარჩენის, ან სხვა რამ მიზეზის გამო სიმართლეს უმაღლავს. ამიტომ ჟურნალისტი რესპონდენტის კომპეტენციის შემოწმებას და მის მხილებას ცდილობს.

თუკი თქვენ აპერკოტის გამოყენებით თანამოსაუბრის ნოკაუტში გაგზავნას აპირებთ, იყავით ძალიან ფრთხილად – კრივი ვერაგი სპორტია, პაწაწინა, უმნიშვნელო შეცდომების პატიებაც კი არ უყვარს. საკმარისია ოდნავი მოდუნება, ყურადღების ოდნავი დაფანტვა, რომ მოწინააღმდეგემ უძლიერესი დარტყმა მოგაყენოს და თქვენი ბროლის კომპები მირაჟით გაუჩინარდეს. ამის ძალიან ბევრი პრეცედენტი არსებობს, განსაკუთრებით მაშინ, როცა საქმე გვაქვს მოსამართლეებთან, პროკურორებთან, სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომლებთან, გამოცდილ და გამჭრიახ პოლიტიკოსებთან, ადვოკატებთან და ა.შ.

4. პორტრეტი. ეს არის ინტერვიუს ყველაზე რთული და ყველაზე პრესტიჟული ტიპი. თავად მისი დასახელებაც მიგანიშნებთ, რომ ჟურნალისტი რესპონდენტის პორტრეტის დახატვას ცდილობს. მან შეიძლება დახატოს დადებითი ან უარყოფითი პორტრეტი, გააჩნია, რა მიზანი აქვს. როცა ჟურნალისტი კითხვა-პასუხით რესპონდენტის უარყოფითი პორტრეტის დახატვას ცდილობს, იგი არავითარ ინიციატივას, არავითარ შედავას არ აძლევს თანამოსაუბრეს. პირიქით, თავისი კითხვებით მისი წონასწორობიდან გამოყვანას, განერვიულებას ცდილობს. ამ მიზნით, ზოგჯერ თავის შეკითხვებს იმეორებს კიდევ.

ასეთ შემთხვევაში, ჟურნალისტი სიტყვა-სიტყვით იწერს მოსაუბრის ნათქვამს. არ ცდილობს მისი ნალაპარაკევის გრამატიკულ და სტილისტურ გამართვას. წერს ზუსტად ისე, როგორც რესპონდენტი ლაპარაკობს. ხაზს უსვამს მის არცთუ ინტელიგენტურ მანერებს. ამგვარი, უარყოფითი პორტრეტის მაგალითად ამ წიგნის წინა თავში მოვიყვანე ტატიანა მალკინას და ანდრეი კარაულოვის ინტერვიუ საქართველოს პირველ პრეზიდენტთან. თუ არ შეწუხდებით, გთხოვთ, კიდევ ერთხელ გადაათვალიეროთ ეს ნაშრომი. თქვენ აუცილებლად დაინახავთ, ჟურნალისტები როგორი მონდომებით ძერწავენ არაკომპეტენტური, გამოუცდელი, გაუწონასწორებელი, წინააღმდეგობრივი პიროვნების სახეს. მეტიც, ისინი აშკარად დასცინიან კიდევ რესპონდენტს. გეთანხმებით, არ არის მაინცდამაინც კეთილშობილური საქციელი. სამაგიეროდ, ინტერვიუ აშკარად აღწევს მიზანს. მისი ავტორები ვირტუოზულად მოქმედებენ. მათი თეორიული მომზადებაც და წერის ტექნიკაც უნაკლოა.

უფრო ხშირად, ჟურნალისტებს ე.წ. «ლამაზი პორტრეტის» დახატვა უწევთ. როცა მიზანი ასეთია, ამოცანის შესრულება ერთიორად რთულდება. ინტერვიუს

მოსამზადებელი სამუშაოები უფრო რთული და ხანგრძლივია. ჟურნალისტი ვალდებულია დეტალურად შეისწავლოს მომავალი რესპონდენტის წარსული და ახლანდელი მოღვაწეობა, მისი ხასიათი, ჰობი, საუბრის თუ წერის მანერა. უნდა გაითვალისწინოს, რომ ნიჭიერი ადამიანები, ცოტა არ იყოს, ჭირვეული და ახირებული ხალხია. ჟურნალისტს დიდი მოთმინება მართებს, რომ განზრახვაზე ხელი არ აიღოს. როგორც წესი, ამ შემთხვევაში, ჟურნალისტის ურთიერთობა რესპონდენტთან ხანგრძლივია და იგი ინტერვიუს გამოქვეყნების შემდეგაც დიდხანს გრძელდება. რესპონდენტის გავლენა ზოგჯერ ისე დიდია, რომ ჟურნალისტი მისგან დიდხანს ვერ თავისუფლდება. თუმცა, ამაში საშიში არაფერია – კარგი ადამიანის გავლენას და ავტორიტეტს ცუდი შედეგი არასდროს არავისთვის არ მოუტანია.

თუ «ლამაზი პორტრეტის» დახატვა გსურთ, გულმოდგინედ უნდა დაუკვირდეთ ყველა სიტყვას, ყველა წინადადებას. არავითარი გრამატიკული, სტილისტური და ორთოგრაფიული შეცდომა. ოღონდ, უნდა ეცადოთ, რესპონდენტის ტექსტს შეუნარჩუნოთ ავტორისეული სტილი. რთული, ძალიან რთული ამოცანაა, მაგრამ სავსებით შესაძლებელია. და რომ ეს ასეა, ამაში იოლად დარწმუნდებით, თუ ყურადღებით წაიკითხავთ ჟურნალისტ იამზე ასანიშვილის ინტერვიუს შესანიშნავ ქართულ მწერალ გურამ დოჩანაშვილთან:

„გურამ დოჩანაშვილის ცხოვრების ისტორია

ინტერვიუში თუ რამე მოგეწონათ, ჩემია და თუ არ მოგეწონათ – ჟურნალისტის. გურამ დოჩანაშვილი.

– საშინლად ორპირი ვარ. როცა ვერდის ვუსმენ, ის მირჩევნია როსინის, როცა როსინის ვუსმენ, მაშინ როსინი მირჩევნია ვერდის.

– და უფრო დიდი მაინც ვინ არის?

– ბახი და მოცარტი, რომელიც ისეთია, საცეკვაო მოედანზე რომ ხულიგნები შემოცვივდებიან...

– ასე თუ გავაგრძელებთ, ორპირი კი არა, «მრავალპირი» აღმოჩნდებით.

– ასე გამოვა, ალბათ, თუ კი ყველას ჩამოვთვლი.

მაგრამ გინდათ, დიდი საიდუმლო გაგანდოთ? იცით, რომ შემოქმედი არ არსებობს? ისინი ყველანი მეორადები არიან, შავი ძუშები, გადამწერები. ხელოვნება სულიწმინდაა. სულიწმინდის მადლი, ღმერთი ქმნის მათი ხელით. ბიბლიიდან მოდიან ბახიც და მიქელანჯელოც. რუსთაველის ყველა აფორიზმი ბიბლიურია და, საერთოდ, შემოქმედის დანიშნულებაა, ბიბლია უბიბლიოდ მიიტანოს ადამიანებამდე. ბიბლიიდან მოდიან შოთაც, ილიაც, აკაკიც, ნიკო ლორთქიფანიძე – ჩვენი სინდისი და პატიოსნება.

იცით, დავით გურამიშვილი მიყვარს განსაკუთრებით. ერთი შეხედვით, აკადემიურია და თითქოს უცნაურია, მე რომ მომწონს, მაგრამ, წარმოიდგინეთ, დღეს რომ ასეთი კაცი გვყავდეს...

– თანამედროვე ქართულ მწერლობაზე რას იტყვით?

– ოთხი მოთხრობა მიყვარს: რეზო ინანიშვილის «თოვლი», გიორგი ლეონიძის «ღვინჯუა», გურამ რჩეულიშვილის «შაშას რევოლუცია» და ჯემალ ქარჩხაძის «იგი».

– თქვენი უამრავი გმირიდან ყველაზე გამორჩეულად ვინ გიყვართ?

– ყველა კარგი ბიჭია. ხომ კარგი ბიჭები არიან კანუდოსელები? ლუკა რა კარგი ვინმეა, არა? განსაკუთრებით მიყვარს დილის ქალი – როსა. გახსოვთ? ის თვით დიდ ქალზე – ტერეზაზეც კი ძლიერია...

– ანა-მარია? რატომ კლავთ ამ მშვენიერებას ასე უცებ და საზარლად?

– სხვათა შორის, ადრეც მკითხეს და იცით, რა ვუპასუხე? განა შეიძლება, ბედნიერება დიდხანს გაგრძელდეს-მეთქი?

ჩემი ირაკლის წასვლის შემდეგ გამახსენდა და ვინაზე – ეს რამ მათქმევინა-მეთქი. ეტყობა, ბედნიერება მართლა ძალიან ხანმოკლეა... იცით, რა ბიჭი იყო ირაკლი? კეთილი, ლამაზი, ჭკვიანი. უკეთ ვინ მიცნობდა. იცოდა ჩემი პანიკიორი ხასიათი და სულ მამშვიდებდა ხოლმე.

– ბატონო გურამ, თქვენ უკვე ბაბუა ხართ...

– თინათინი! რომ მეგონა, ოჯახის ახალი წევრი გაჩნდა-მეთქი, ძველებიც წამართვა. საოცარი ბავშვია. სანამ დაიბადებოდა, ძალიან ვლელავდი. და იცით, მაშინ ირაკლი მედგა გვერდით. როგორც ყოველთვის მამშვიდებდა... იცით, რა კარგი ბიჭი მყავდა? არა, კი არ მყავდა, მყავს...

– ბატონო გურამ...

– არა, აღარ მინდა სიკვდილი. ათი წელი მაინც უნდა ვიცოცხლო კიდეც, თინათინს რომ დავამახსოვრდე. ისე არ წავალ... («დრონის» ინფორმაცია).

გთხოვთ, ყურადღება მიაქციოთ – პორტრეტი თითქმის სრულყოფილია, ჟურნალისტი კი არ ჩანს, იგი შესანიშნავადაა «შენიღბული». ანუ იგი საკუთარი შესაძლებლობებით კი არ კოპწიანობს, არამედ ცდილობს მკითხველს დაანახვოს თანამედროვე დიდი მწერალი, დახატოს მისი პორტრეტი და ამას აღწევს კიდეც.

ეს არის ჟურნალისტის მაღალი პროფესიონალიზმი. და იგი მხოლოდ შრომით და მონდომებით მიიღწევა. რა თქმა უნდა, კონსტანტინე გამსახურდიასი არ იყოს, ცოტა ნიჭიცაა საჭირო.

5. ანკეტა. ასეთი ტიპის ინტერვიუს დროს, როგორც წესი, რამდენიმე რესპონდენტს ურიგდება ერთი და იგივე შინაარსის კითხვარი. ვინც ქართულ პრესას თვალყურს ადევნებს, შეიძლება ახსოვდეს, რომ 1998-1999 წლებში ამგვარი «ანკეტური» ინტერვიუები იბეჭდებოდა გაზეთ «დრონი» რუბრიკით «გზაზე ერთი ქვეყანა მიდიოდა». საუბარი ეხებოდა ქვეყნის მომავალ საშინაო და საგარეო პოლიტიკას.

6. თამადა. ეს არის ინტერვიუს ტიპი, როცა რამდენიმე ადამიანი ერთდროულად მსჯელობს რომელიმე ერთი პრობლემის გარშემო. ასეთ შემთხვევაში, ჟურნალისტი სპიკერის როლში გამოდის – სასურველი მიმართულებით წარმართავს საუბარს. ბუნებრივია, ასეთი ინტერვიუ რომ საინტერესო გამოვიდეს, ბევრი რამ არის დამოკიდებული ჟურნალისტის პროფესიონალიზმსა და მისი, როგორც წამყვანის ხელოვნებაზე. იქნებ იგი ძალიან კომპეტენტური, ძალიან ნიჭიერი ადამიანი იყოს, მაგრამ აკლდეს ლიდერის თვისებები. ამიტომ, თუ თქვენ ერთხელ მაინც მეგობრების წრეში არ გითამადაიათ, ამგვარი ტიპის ინტერვიუს გაძღოლა, სჯობს, სამერმისოდ გადასდოთ. ეს რჩევა, უპირველეს ყოვლისა, ტელე და რადიოჟურნალისტებს გამოადგებათ.

შეცდომები

მათგან დაზღვეული არავინაა. მთავარია, დღეს არ გაიმეოროთ ის შეცდომა, რომელიც გუშინ უკვე მოგივიდათ. თუ თქვენ ხვდებით, რომ სისტემატურად ერთსა და იმავე შეცდომას იმეორებთ, სჯობს, სანამ დროა, სხვა პროფესიაზე იფიქროთ. თუ თქვენ საკუთარ შეცდომებს ვერ ხედავთ და ამაზე მუდამ სხვა (მაგალითად, რედაქტორი) მიგითითებთ, მაშინაც გაცლა სჯობს.

ჩემი აზრით, ინტერვიუს გაძლოლის დროს, ჟურნალისტებს ძირითადად სამი სახის შეცდომა მოსდით:

1. ჟურნალისტი ინტერვიუსათვის თავად არ არის სათანადოდ მომზადებული. რედაქტორმა დაავალა, ხვალ «მრგვალ მაგიდასთან» ელიტური მოდის ექვსიოდე სპეციალისტი შეიკრიბება და უნდა უთამადაო. ისიც დაუფიქრებლად თანხმდება. თუ თქვენთვის დავალების მიზანი ბუნდოვანია, დამერწმუნეთ, ინტერვიუ არ გამოგივით. სერიოზული დავალების შესასრულებლად აუცილებლად მოითხოვეთ იმაზე ცოტა მეტი დრო, ვიდრე სინამდვილეში გჭირდებათ.

თუ გრძნობთ, რომ ბევრი ფიქრის მიუხედავად, ინტერვიუს მიზანი თქვენთვის მაინც ბუნდოვანია, სჯობს დავალების შესრულებაზე უარი თქვათ. ამით ქვეყანა არ დაიქცევა – თითქმის ყველა რედაქციაში მოიძებნება ჟურნალისტი, ვისთვისაც ჰონორარი თავმოყვარეობაზე მაღლა დგას.

2. მოსაუბრისათვის ინიციატივის დათმობა. რამდენჯერ გინახავთ ასეთი გულსაკლავი სურათი: ტელეეკრანზე მიმდინარეობს დისკუსია პროფესორ შარაძის ან პოლიტიკოს ჟირინოვსკის მონაწილეობით. წამყვანი სვამს საკითხს, რომელზეც დისკუსიის ყველა მონაწილემ უნდა ისაუბროს. თანაც, ყველა აუცილებლად თანაბარ პირობებში უნდა იყოს. ამ დროს, ბატონი შარაძე (ან ბატონი ჟირინოვსკი...) ხელთ იგდებს მიკროფონს და დაუსრულებლად თავისას მიერეკება. ძალიან ხშირად, პოლიტიკოსები ჟურნალისტის ნებისმიერი შეკითხვის, ან დისკუსიის ნებისმიერი თემის მიუხედავად, წინასწარ «დასწავლილი» ტექსტით საუბრობენ, წამყვანი კი გაწბილებული ზის და უმწეოდ დაჰყურებს საკუთარ ხელებს. თუ თქვენ მოსაუბრეთა «ხელში აყვანა» და საუბრის მთავარი თემის შესაბამისად წარმართვა ვერ მოახერხეთ, ინტერვიუ ჩაშლილია. თუნდაც საუბარი ძალზე ცხარედ და საინტერესოდ წარიმართოს.

მართალია, ასეთი შემთხვევები უფრო მეტად ტელეეკრანებიდან გვახსოვს, მაგრამ გაზეთის ფურცლებზეც საკმაოდ ხშირია.

3. მთავარი თემიდან გადახვევა.

1980 წელს კახეთში ქორწილში გახლდით. ცნობილი და პატივცემული თამადა, ყოველი სამი-ოთხი ჭიქის შემდეგ ნეფე-პატარძალს უბრუნდებოდა და მათ სადღეგრძელოს სვამდა. იმერელი სტუმრები, ეტყობა, გააოცა ძია ვანოს ორიგინალურმა თამადაობამ და ეს გამოხატეს კიდევ. მაშინ ბრძენმა თამადამ კიდევ ერთხელ შეავსო ჭიქა და ასეთი რამ ბრძანა:

– ამ ჭიქით ჩვენს ნეფე-პატარძალს გაუმარჯოს, ხალხო... იმათა, რომა, არ დაგვავიწყდეს, აქ რისთვისა ვართ მოსული!

ზოგჯერ ჟურნალისტი საკუთარი გამოუცდლობისა, თუ პროვინციული თავმდაბლობის გამო, აშკარად ექცევა რესპონდენტის გავლენის ქვეშ. ეს განსაკუთრებით მაშინ ხდება, თუ რესპონდენტი ცნობილი და გავლენიანი პირია. ზოგი ჟურნალისტი აღფრთოვანებული შესციცინებს თვალეში მოულოდნელად მისთვის კუმირად ქცეულ თანამოსაუბრეს – მას კი შენი მთავარი თემა სულაც არ ეპიტნება და სექსუალურ უმცირესობაზე დაწყებული საუბარი შეიძლება ისე გადავიდეს ლეიბორისტული პარტიის დაპირებებზე, თვალის დახამხამებაც კი ვერ მოასწროთ. კიდევ ერთხელ გავიმეორებ – საჭიროა სიფრთხილე. ერთი წამითაც არ უნდა დაივიწყოთ, რატომ წამოიწყეთ ეს საუბარი და რისთვის ზიხართ თქვენს თანამოსაუბრეებთან.

თუ ინტერვიუ აუდიო ან ვიდეოტექნიკაზე გაქვთ ჩაწერილი, გახსოვდეთ, რომ თქვენი თანამოსაუბრე ქრისტე არ არის, მხოლოდ ჭემმარტებებს ღაღადებდეს. ამიტომ მის ნალაპარაკვეს კრიტიკულად უნდა მოეკიდოთ.

ჟურნალისტიკა შეკითხვების ხელოვნებაა

მგონი, უკვე ვთქვი, რომ ჟურნალისტიკა შეკითხვების დასმის ხელოვნებაა. ძალიან ხშირად, ინტერვიუში კითხვა პასუხზე გაცილებით მნიშვნელოვანია. ყოველ შემთხვევაში, საინტერესო პასუხი რომ მიიღოთ, საინტერესო შეკითხვა უნდა დასვათ. მე ვიცნობდი ერთ ცნობილ ქართველ მწერალს, რომელიც სხვადასხვა გაზეთში სხვადასხვა ფსევდონიმით სისტემატურად აქვეყნებდა ინტერვიუებს... საკუთარ თავთან. სამართლიანობისათვის უნდა ითქვას, რომ ის კაცი, სანამ საკუთარ გენიალობას დაიჯერებდა, ურიგო მწერალი სულაც არ ყოფილა. უბრალოდ, ჟურნალისტობა მწერლობასთან შედარებით თამაშად მიაჩნდა და იმაშიც დარწმუნებული იყო, რომ «დიდ მწერალთან» ინტერვიუს მხოლოდ «დიდი მწერალი» თუ შეძლებდა. ბატონ «დიდ მწერალს» თავისი ინტერვიუები დიდსულოვნად მიჰქონდა რედაქციებში. თავად მწერლის გარდა ყველამ იცოდა, რომ ეს იყო საკუთარი თავის დაცინვა და საკუთარი ხელით ყელის გამოჭრა. აბეზარ მწერალს არცთუ გულუბრყვილო ჟურნალისტები არაფრისმთქმელ ავტოინტერვიუებს ამიტომაც უბეჭდავდნენ.

შეკითხვების ძალიან ზოგადი კლასიფიკაცია შესაძლებელია ინტერვიუს ტიპის და ავტორის (ჟურნალისტის) განზრახვის მიხედვით. ანუ შეკითხვები შეიძლება იყოს სტანდარტული, ნახევრად სტანდარტული, თავისუფალი და კომბინირებული.

სტანდარტულია შეკითხვები, როცა ისინი კითხვარის სახით არის შედგენილი და პასუხების გასაცემად ეგზავნება რესპონდენტს. როგორც წესი, ასეთ ხერხს ჟურნალისტები იმ პირებთან ურთიერთობისას მიმართავენ, ვისთან უშუალო შეხვედრა რაიმე მიზეზის გამო (მოუცლელიობა, ამბიციურობა...) ვერ ხერხდება. სხვათა შორის, ამ ხერხს ხშირად მიმართავენ არაჟურნალისტებიც. მაგალითად, საგამოძიებო ორგანოების თანამშრომლები.

სანიმუშოდ გაგაცნობთ ერთ ასეთ კითხვარს. მისი ავტორია საქართველოს შს სამინისტროს საგამოძიებო დეპარტამენტის უფროსი გამომძიებელი, ადრესატი – შპს «სახელმწიფო მარეგულირებელი საბჭოს გენერალური დირექტორი.

«ბატონო გივი!

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს საგამოძიებო დეპარტამენტის წარმომავალია სისხლის სამართლის საქმეები ფიზიკური პირების მიმართ, გადასახადით დასაბეგრი სხვა ობიექტის დამალვის ფაქტზე.

წინასწარი გამოძიებით დადგენილია, რომ ფიზიკური პირები თბილისის «მარცვლეულისა და ნავთობპროდუქტების საერთაშორისო ბირჟიდან» ახდენდნენ აშშ ხორბლის და სოიოს ზეთის, იტალიური ბრინჯისა და ხორცის კონსერვების შესყიდვას შ.პ.ს. «თ და კომპანიას» მეშვეობით.

გთხოვთ გვაცნობოთ:

1. გააქვთ თუ არა დადებული ხელშეკრულება აღნიშნულ ბირჟასთან ან შ.პ.ს. «თ და კომპანიასთან»?

2. ბირჟიდან აღნიშნული პროდუქციის შეძენისას რა უფლება-მოვალეობები ჩნდება თქვენსა და ფიზიკურ პირებს შორის?

3. საქართველოში კონკრეტულად რომელ სტრუქტურებს ეკუთვნის აღნიშნული პროდუქცია და რა სახის ხელშეკრულებები გააქვთ მათთან დადებული?

4. ხელშეკრულება დადებული გააქვთ პროდუქციის უშუალო მწარმოებელთან თუ რომელიმე, საქართველო, აშშ, იტალია, სახელმწიფო სტრუქტურასთან?

5. ვინ აწარმოებს აღნიშნული პროდუქციის იმპორტს და რა წესით? გთხოვთ მოგვაწოდოთ ჩვენთვის საინტერესო ხელშეკრულებების და თქვენი შ.პ.ს.-ს წესდების ასლები» («საქართველოს რესპუბლიკის» ინფორმაცია).

ამ კითხვარის ავტორი რომ მშობლიურ ენასთან ერთობ მწყრალად ბრძანდება, ამას თავი დავანებოთ. კითხვარიდან გამომდინარე, ფრიად სავალალო დასკვნების გამოტანა შეიძლება მისი ავტორის პროფესიული ცოდნის დონის თაობაზე. კერძოდ, ამ შეკითხვების ავტორმა ყურმოკვრიტაც არ იცის სასაქონლო ბირჟის მუშაობის სპეციფიკის შესახებ; არ იცის ელემენტარული საბაზრო ეკონომიკის საკითხები; არ იცის, რა დონეზე იდება სახელმწიფოთაშორისო ხელშეკრულებები; არ იცის, რას ნიშნავს საქონლის იმპორტი და ექსპორტი; საერთოდ, არ იცის, რით უნდა დაინტერესდეს ამ კონკრეტული საქმის გამოძიების დროს.

ასეთ უხერხულ მდგომარეობაში შეიძლება აღმოჩნდეს ნებისმიერი ჟურნალისტი, ვინც თავის პროფესიას, ან, კერძოდ, რომელიმე დავალებას გულგრილად მოეკიდება.

ნახევრად სტანდარტულია შეკითხვები, როცა კითხვარი წინასწარ იგეგმება, მაგრამ იგი საუბრის მიმდინარეობისას ვითარების კვალდაკვალ იცვლება. ასე ხდება თითქმის ყოველი უშუალო საუბრის დროს.

თავისუფალი ეწოდება ისეთ კითხვებს, რომელთა წინასწარ დაგეგმვა პრაქტიკულად შეუძლებელია, ანუ იმ შემთხვევაში, როცა თქვენ, ჟურნალისტი, შეგნებულად უთმობთ ინიციატივას სუბიექტს. ამის მაგალითად გამოდგება ახლახანს თქვენს მიერ წაკითხული ჟურნალისტ იამზე ასანიშვილის ინტერვიუ-პორტრეტი მწერალ გურამ დოჩანაშვილთან.

კომბინირებულ კითხვებზე, ალბათ, საუბარიც არ ღირს. აქ არის ყველანაირი შეკითხვა ერთად – სტანდარტულიც, ნახევრად სტანდარტულიც და თავისუფალიც.

აქვე იმასაც ვიტყვი, რომ თქვენს მიერ შესრულებული ინტერვიუ ფორმის მიხედვით, შეიძლება იყოს მონოლოგი, დიალოგი, გამოკითხვა, დისკუსია ან პრესკონფერენცია. კიდევ ერთხელ ვიმეორებ, რომ აქ, და ყველა დანარჩენ

შემთხვევაში, მოყვანილი კლასიფიკაციები არის პირობითი. მეტიც, ისინი სუბიექტურია, არა აქვს მტკიცებულების და, ბუნებრივია, არც კანონის ძალა – გნებავთ გაიზიარებთ, გნებავთ – არა. მე გთავაზობთ საკუთარ გამოცდილებას. პირადად თქვენ ან ნებისმიერმა სხვა დაინტერესებულმა პირმა შესაძლოა, საყოველთაოდ ცნობილ საგნებს და მოვლენებს სხვა სახელები დაარქვათ, ან მათი ანალიზით სულ სხვა დასკვნამდე მიხვიდეთ.

მეტოქე თუ თანამოაზრე

როგორც ვთქვით, ინტერვიუ ჟურნალისტიკის ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული და ყველაზე საინტერესო ჟანრია. კარგი ინტერვიუს მომზადებას ბევრი წვრილმანი ახლავს თან. დეილ კარნეგისა არ იყოს, ეს არის «**დიდი წვრილმანები**», რომელთა უგულვებელყოფა სასურველი არ არის. სამწუხაროდ, ყველაფერს ვერ გავწვდებით, მაგრამ ვიდრე ინტერვიუზე საუბარს დავამთავრებდეთ, ერთი რამ აუცილებლად უნდა ითქვას – ინტერვიუს ჟანრის საგაზეთო ნაწარმოების აკვარგიანობისათვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს თქვენს პარტნიორს, გნებავთ, აგრესიულ მეტოქეს, მოკლედ, იმ კაცს, ვისთანაც საუბრობთ – რესპონდენტს.

თანამშრომლები. რამდენი ადამიანია, იმდენი ხასიათია. უკლებლივ ყველას წინასწარ გამოცნობა ან შესწავლა შეუძლებელია. თქვენ, ჟურნალისტს, ამას არც არავინ მოგთხოვთ. უბრალოდ, უნდა გახსოვდეთ, რომ თქვენი ინტერვიუს სუბიექტი შეიძლება საკმაოდ აქტიური თანამშრომლობის მომხრე აღმოჩნდეს და ბევრი ინიციატივა სწორედ მისგან წამოვიდეს. რამე კი არ დამალოს, პირიქით, თვითონ იყოს დაინტერესებული რაღაც ინფორმაციის გავრცელებით და ამაში თვითონვე დაგეხმაროს. ვერ ვიტყვი, ხშირად-მეტეჟი, მაგრამ ასეთი რესპონდენტები ნამდვილად შემხვედრია. მათთან მუშაობა შედარებით იოლი და, რაც მთავარია, სასიამოვნოა.

გულგრილები. უფრო ხშირად, თქვენი პარტნიორი ინტერვიუზე გთანხმდებათ, ხაზგასმული თავაზიანობითაც გხვდებათ, მაგრამ მთელი საუბრის განმავლობაში ფანჯარაში იყურება, ტელეფონზე საუბრობს, გაგრძნობინებს, რომ მას თქვენთან საუბარი მაინცდამაინც არ აინტერესებს. ამგვარი გულგრილობა შეიძლება ნამდვილიც იყოს და მოჩვენებითიც. ზოგ ბიზნესმენს, პოლიტიკოსს, სპორტსმენს ან მსახიობს ჰგონია, რომ რაც უფრო ყინჩად და გულგრილად დაიჭერს თავს ჟურნალისტებთან, მით უკეთესი. ასეთი რამ ადამიანს უფრო ახალგაზრდულ ასაკში ემართება – ფიქრობს, რომ გულგრილის ნიღაბი სოლიდურობას მატებს. ამიტომ, თუ იგრძნობთ, რომ თქვენი რესპონდენტი ეშმაკობს და გულგრილობის ფარდის მიღმა შეიძლება ალალი გულითადობა იმალებოდეს, ნუ დაიწყებთ საუბარს პირდაპირ საქმეზე – შეუქეთ ჰალსტუხი, უთხარით, რომ ახლა სწორედ ასეთებია მოდამი; ესაუბრეთ კომპიუტერის მეხსიერებაზე, ადფრთოვანდით მისი პატარა ქალიშვილის სილამაზით და გონიერებით... თუ ამან არ გაჭრა, ბედს შეურიგდით – ბუნებაში მართლაც არიან გულგრილი ადამიანები.

აგრესიულები. 90-იან წლებში გავიცანი საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრი ბაკურ გულუა. ჩვენ მალე დავმეგობრდით. ეს იყო საქმიანი, ენერგიული და განათლებული კაცი. შესანიშნავად იცოდა ქართული და მსოფლიო ლიტერატურა. იყო პოეზიის კარგი მცოდნე და შემფასებელიც.

ამ მართლაც ნიჭიერმა კაცმა, ალბათ, თავისი ხასიათიდან გამომდინარე, ვერაფრით ვერ მოახერხა ნორმალური ურთიერთობის დამყარება ჟურნალისტებთან. აღიზიანებდა ჟურნალისტების მცირე არაკომპეტენტურობაც კი და ამის ხაზგასმას მაშინვე, პრესკონფერენციის მიმდინარეობისას ცდილობდა – *«თქვენ არ იცით ეს საკითხი»; «თქვენ არასწორად სვამთ შეკითხვას»; «თქვენ აშკარა უცოდინრობას ამჟღავნებთ...»*

ამის გარდა, ძალიან ხშირად შეკითხვაზე პასუხს შეკითხვითვე იძლეოდა – *«აბა, თქვენ რა გგონიათ?» «თქვენ რას ფიქრობთ?» «თქვენი აზრით, სხვანაირადაც შეიძლება?...»*

ჟურნალისტები ძალიან სწრაფად მიხვდნენ მინისტრის ამ სისუსტეს და სარგებლობდნენ კიდეც ამით – თითქმის ყველა გაზეთში იყო გაუთავებელი ქილიკი ბაკურ გულუას პრესკონფერენციების გამო. ამგვარი დამოკიდებულება, რა თქმა უნდა, ხელს უწყობდა მინისტრის არაპოპულარობას. არადა, თავისი მოღვაწეობით იგი ქილიკს, გაკილვას და მძაფრ კრიტიკას სულაც არ იმსახურებდა.

ბატონმა ბაკურმა ჟურნალისტებთან თავის ამ აგრესიულ დამოკიდებულებას სახელი თვითონვე დაარქვა – **ფრიადოსანი მოწაფის სინდრომი**.

თუ თქვენ საქმე გაინტერესებთ და რესპონდენტის უარყოფითი პორტრეტის დახატვას არ აპირებთ, თანამოსაუბრის აგრესიულ ტონს ყურადღებას ნუ მიაქცევთ (თუ, რა თქმა უნდა, ყველაფერი ეს ხელჩართულ ჩხუბსა და პირად შეურაცხყოფაში არ გადაიზრდება). გახსოვდეთ, რომ ზოგს, უბრალოდ, საუბრის აგრესიული მანერა აქვს და ამის უკან გულთბილი, წესიერი, საქმიანი ადამიანი დგას. ზოგი კი კარგად დასწავლილი არისტოკრატიული მანერებით და მეგობრული ტონით საკუთარ უგულობას და ბოროტ ზრახვებს მალავს. თქვენი, როგორც ჟურნალისტის ამოცანა, ორივე შემთხვევაში ძალიან რთულია – დასკვნების გამოტანას ნუ იჩქარებთ.

თქვენს დამოკიდებულებას რესპონდენტთან განსაზღვრავს თქვენი მიზანი. ეს დამოკიდებულება შეიძლება იყოს ცივი (ოფიციალური), თბილი (მეგობრული), მაგრამ არავითარ შემთხვევაში – გულგრილი ან აგრესიული. იმის მიუხედავად, თვითონ როგორ უჭირავს თავი რესპონდენტს. მასთან ურთიერთობისას აუცილებელია ხაზგასმული თავაზიანობა.

ხშირად ჟურნალისტი რესპონდენტს ერთობ შინაურულად ეპყრობა. ამით მას სურს ხაზი გაუსვას საკუთარ მეგობრულ დამოკიდებულებას საზოგადოებისათვის კარგად ცნობილ ადამიანთან. ეს მეგობრობა შეიძლება ბუნებაში, მართლაც, არსებობდეს, შეიძლება – არც არსებობდეს. მერწმუნეთ, ორივე შემთხვევაში მკითხველს აღიზიანებს თქვენი გრძნობების გამომზეურება. ფიქრობს, რომ ჟურნალისტს საკუთარი პერსონა რესპონდენტზე მეტად აინტერესებს.

თავი VI

ჟურნალისტური პუბლიცისტიკა

ოდესღაც უთქვამთ ფრთიანი სიტყვა, რომელიც თაობიდან თაობას გადაეცემა და, ვაგლახ, კაცობრიობას აღარასოდეს დაავიწყდება – გაზეთი ერთ დღეს ცოცხლობს.

სამწუხაროდ, ასეა. გუშინდელი გაზეთი ისტორიის კუთვნილებაა. მაგრამ, ვიდრე ჟურნალისტობაზე გულს აიცრუებდეთ, მოდი, დავფიქრდეთ, რა კვალს ტოვებს ადამიანის ცნობიერებაში გაზეთი თავისი ერთდღიანი არსებობით.

მახსოვს, ამ პრობლემაზე ჯერ კიდევ სამოციან წლებში, საშუალო სკოლაში სწავლისას ვკამათობდით. მაშინ იქნებ ცოტა გულუბრყვილო, მაგრამ შეიძლება ითქვას, გენიალური გამოსავალი იპოვა ჩემმა თანაკლასელმა და მეგობარმა, მომავალში შესანიშნავმა ბუღალტერმა და საქონელმცოდნემ როლანდ ჭკუასელმა: – კი, ბატონო, გაზეთი ერთ დღეს ცოცხლობს, მაგრამ აქ გამოქვეყნებულ რომელიმე სტატიას ხომ შეიძლება დიდი ხნის სიცოცხლე, სულაც მარადიულობა დაჰყვესო. ბოლოს და ბოლოს, ერნესტ ჰემინგუეის, ჯეკ ლონდონის და ილია ჭავჭავაძის პუბლიცისტური ნაწარმოებები ხომ თავის დროზე გაზეთებში გამოქვეყნდნაო!

სრული სიმართლეა. ამ დასკვნამდე მივა ყველა, ვინც ოდნავ მაინც ჩაუფიქრდება გაზეთის სიცოცხლის ხანგრძლივობის პრობლემას. გაზეთი ერთ დღეს ცოცხლობს, მაგრამ სწორედ ამ ნომერში შეიძლება გამოქვეყნდეს სტატია, რომელსაც საზოგადოებრივ ცნობიერებაზე ღრმა და ხანგრძლივი ზეგავლენის მოხდენა, მეტიც, ადამიანის ცნობიერებაში «რევოლუციის» მოწყობაც კი შეუძლია.

პუბლიცისტიკა არის ჟურნალისტიკის შემოქმედებითი, მხატვრული ჟანრი. სწორედ აქ შეიძლება მთლიანად გამოვლინდეს ჟურნალისტის, როგორც შემოქმედის ნიჭი და შესაძლებლობები. ამავე დროს, ეს არის ყველაზე პრესტიჟული ჟანრიც. ამიტომაც, რომ ყველა თავმოყვარე ჟურნალისტი ბოლოს და ბოლოს პუბლიცისტიკაში ცდილობს საკუთარი ძალების მოსინჯვას. ეს მცდელობა ზოგჯერ წარმატებით მთავრდება, უფრო ხშირად – კატასტროფით. ასეთია ცხოვრების კანონი – ზოგს უფალი ნიჭს ხვავრიელად დააბერტყავს, ზოგისთვის ძუნწობს. თუ პუბლიცისტიკაში არ გაგიმართლათ, ნუ იდარდებთ და გულს ნუ გაიტეხთ – თქვენ ხომ შესანიშნავი რეპორტიორი ხართ! ანუ თქვენ შეუცვლელი ფიგურა ხართ რედაქციაში. ჟურნალისტიკაში ეს ძალიან დიდი მიღწევაა.

ცუდი ის არის, რომ ზოგჯერ ჟურნალისტი ყოვლად უღიმღამოდ, უემოციოდ წერს და ჯიუტად არ სჯერა, რომ მის ნაშრომებს არავინ კითხულობს. **ჟურნალისტური პუბლიცისტიკის დანიშნულებაა საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბებისათვის ხელშეწყობა აუდიტორიის ემოციურ განწყობაზე ზემოქმედებით.**

დამწყები ჟურნალისტები, როგორც წესი, დარწმუნებული არიან, რომ პუბლიცისტური ნაშრომი აუცილებლად გრძელი, უხვსიტყვიანი, გატყლარჭულ-გადაპრანჭული მანერით დაწერილი უნდა იყოს, ხოლო მისი ავტორი – ვინმე თეთრწვერა ბრძენთაბრძენი. სინამდვილე გაცილებით პროზაულია: პუბლიცისტურ ჟანრს შეიძლება მიეკუთვნებოდეს ნებისმიერი ფორმის ჟურნალისტური ნაშრომი – ჩანახატიც, ნარკვევიც, სტატიაც, ინტერვიუც, პოლემიკაც, მონოლოგიც, რეპორტაჟიც, ფელეტონიც.

ერთ-ერთი არაბული ქვეყნის სამხედრო წესდება ამ სიტყვებით იწყება: «ბრძოლის წარმატებით წარმართვისათვის აუცილებელია მოწინააღმდეგის არსებობა!...»

ასევე, პუბლიცისტური ჟანრის ნაწარმოებისათვის აუცილებელია ცხადი მიზნის არსებობა: მე, ავტორმა, ვიცი, რაც მინდა. დანარჩენი უკვე «ტექნიკის» საქმეა – თუ აუდიტორიაზე ემოციურ ზემოქმედებას შევძლებ, ჩემი მიზანი მიღწეულია. სხვათა შორის, დიდი მნიშვნელობა არა აქვს აუდიტორიის საპასუხო რეაქციას. იგი შეიძლება დადებითიც იყოს და უარყოფითიც. თუ თქვენს პუბლიცისტურ ნაწარმოებს ასიდან თუნდაც სამი ადამიანი დადებითად შეაფასებს, ეს ნიშნავს, რომ თქვენ რაღაც მნიშვნელოვანი შეგიქმნიათ. ხოლო თუ ათი მოაზროვნე ადამიანის მაღალი შეფასება დაიმსახურეთ, თითქმის გენიოსი ყოფილხართ! თუ თქვენი პუბლიცისტიკის გამო არც ვინმე გლანძღავთ და არც ვინმე გაქებთ, როგორმე უნდა აჯობოთ საკუთარ თავს და კიდევ ერთხელ კრიტიკულად შეაფასოთ თქვენი ჟურნალისტური შესაძლებლობები.

როგორც მოგახსენეთ, პუბლიცისტური ჟანრის ნაშრომისთვის ნებისმიერი ფორმის მიცემაა შესაძლებელი.

ჩანახატი. 1996-97 წლებში ჟურნალისტი ირაკლი ბერიაშვილი უშვებდა ძალიან სიმპათიურ გაზეთს «ტფილისის უწყებანი». ეს იყო XIX საუკუნის 30-იან წლებში სოლომონ დოდაშვილისეული პირველი ქართული გაზეთის აღდგენის მცდელობა. ძლიერ სამწუხაროა, რომ მასაც დიდი წინაპრის ბედი ეწია – გამომცემელთა უსახსრობის გამო დაიხურა. უფრო სამწუხარო ის არის, რომ მაშინდელ საქართველოში არ გამოჩნდა ჭკვიანი ბიზნესმენი, რომელიც ამ ნიჭიერად გაკეთებულ გაზეთის გამოცემას დააფინანსებდა.

სხვებთან ერთად, «ტფილისის უწყებანის» რედაქციასთან თანამშრომლობდა უნიჭიერესი ქართველი მწერალი და პუბლიცისტი ნუგზარ შატაიძე. სწორედ მას ვთხოვეთ დაეწერა სტატია საგზაო პოლიციაზე. მანაც დავალება პირნათლად შეასრულა:

„მარტმა კული მოიქნია

ამოქროლდა ერთ საღამოსაც ცივი, ყინულივით ცივი ქარი, ამოიტანა დასავლეთით გაწოლილი მთების იქიდან გრძელი, ჭვარტლივით შავი ღრუბელი. გაიზარდა ის ღრუბელი, გაფუჭდა და მთელი ქალაქი შავად ჩამოაბნელა. საღამოს პირზე წამოვიდა თოვლი, ჯერ თითო-ოროლა ფიფქი, მერე მოუმატა, მოუმატა და ბოლოს ისე წამობარდნა, თვალწინ არაფერი ჩანდა.

მეტროს სადგურის წინ სამი ავტონსპექტორი დგას. ახლა იმათ საგზაო პოლიციელები ჰქვიათ, მაგრამ სინამდვილეში ისევ ის ჩვეულებრივი ავტონსპექტორები არიან. აცვიათ ტყავის ქურთუკები, ახურავთ თბილი ქუდებიც, მაგრამ მაინც სცივათ – ჯიბეებში ხელებჩაწყობილები ებუძვებიან ერთმანეთს. იმათგან ერთი – უფრო დაბალი ჩინისა, მგონი ეფრეიტორი – ორმოცი წლისა მაინც იქნება. სახეზე ეტყობა, რომ ძველი, გამოჯეგილი ავტონსპექტორია. აქვს ფართო ყვრიმალეები, ღრმად ჩამსხდარი, მოწკურული თვალები, მკაცრად მოკუმული თხელი ტუჩები და ქორული გამოხედვა. დანარჩენი ორი ძალიან ახალგაზრდები, მაგრამ ჩინით კი ამაზე უფროსები – ლეიტენანტები არიან.

ამ სამეულში ქეჩი ეფრეიტორია, ის არის ახალბედა ლეიტენანტების გზისმკვლელი და მასწავლებელი, როგორც მალე გამოირკვევა, მათი მამა და მარჩენალი.

თოვს. ინსპექტორებს თოვლი ადევთ ქუდებზე, ქურთუკის საყელოებზე, თოვლი ეფინებათ სამხრეებზე და ნელ-ნელა შლის მათ შორის ჩინობრივ განსხვავებას. ისინი კი ჯიუტად დგანან, ერთი შეხედვით უაზროდ აცეცებენ თვალებს, მაგრამ მხოლოდ ერთი შეხედვით, რადგან ჩამოივლის სულ მალე თეთრი «ნივა» და ეფრეიტორიც, იმ წამსვე, მაჯაზე ჩამოკონწიალებულ კვერთხს შემართავს, მანქანის მძღოლს ანიშნებს – გააჩერეო!

მანქანა სვლას შეანელებს, მოშორებით გაჩერდება, მაგრამ ინსპექტორები იმისკენ არც იხედებიან – წესია, თვითონ შოფერი უნდა ეახლოთ. შოფერს კი, როგორც ჩანს, ეზარება იმ ყიამეთში თბილი მანქანიდან გადმოსვლა.

ნელ-ნელა იღევა მოთმინების ძაფი.

– მიდი, რა, შენ მიდი, – ეუბნება ეფრეიტორს ერთ-ერთი ლეიტენანტი, – იქნება დაგვალევინო რამე...

– ხო დაგალევინეთ!

– ჰო, მაგრამ, კიდე გვინდა.

– ვა, კიდე გინდათ რა, ფლავია?!

შოფერი ლოდინით გაბეზრდება, უეცრად, მანქანას დასძრავს და თვალს მიეფარება.

– წავიდა, – ამბობს მეორე ლეიტენანტი.

– წავიდეს. სხვა არ ჩამოივლის? – ეღიძება ეფრეიტორს.

ელძიება მშვიდად, საკუთარი უპირატესობის შეგრძნებით და ამ დროს იგი ძალიან ჰგავს ხვად მგელს, რომელიც თავის ორ, უკვე კარგად მოჩრიხულ ლეკვს ნადირობას ასწავლის“.

ეს არის პუბლიცისტური ჩანახატის კლასიკური ნიმუში. თანაც დიდი თანაგრძნობის გამომხატველი იმ ადამიანებისადმი, ვის წინააღმდეგ არის მიმართული – საგზაო პოლიცია.

ნარკვევი. ჩვენს რედაქციაში რომ მოვიდა, გიორგი პატაშური ახალგაზრდა, ჟურნალისტიკაში სავსებით გამოუცდელი ბიჭი იყო. თუმცა, ასაკის მიუხედავად, ცხოვრების მკაცრი, მეტიც – სასტიკი სკოლა ჰქონდა გავლილი. ეს იყო ტალანტი, რომელიც სულ მალე ჟურნალისტიკაში კამკაშა ვარსკვლავად იქცეოდა. ჟურნალისტური თეორიისა ბევრი არაფერი გაეგებოდა, მაგრამ მისი ძლიერი გონება ყველაფერს დრუბელივით ისრუტავდა, ორი ერთნაირი შეცდომა არასოდეს მოსდიოდა. სამწუხაროდ, ჩვენი გაზეთის დახურვისთანავე იგი ჟურნალისტიკიდან წავიდა. ალბათ, სამუდამოდ. იგი ხომ საკუთარი ოჯახის ერთადერთი მარჩენალი იყო. ჟურნალისტური ჰონორარით კი ამას, უბრალოდ, ვერ მოახერხებდა.

ასე დაკარგა მეოცე საუკუნის მიწურულის ქართულმა ჟურნალისტიკამ ერთი ტალანტი. თუმცა, დარჩა მისი რამდენიმე ნამუშევარი, რომლებიც სანიმუშოდ გამოადგება ჟურნალისტური პუბლიცისტიკით დაინტერესებულ ადამიანებს:

„ინკასატორი

ორნი დადიან სინათლის ფულის ასაკრეფად. ერთი ინკასატორი ლაჟღაჟაა, სქელკისერა, მეორე დაბალი ტანის, გალეული, ჩვენი დროისათვის შესაფერისი ფიზიონომიით.

ოჯახის უფროსი და ვაჟიშვილი ლოჯში გაისუსნენ, ყურთასმენა კი ისე აქვთ მომარჯვებული, საკუთარი ტანსაცმლის შარი-შური ესმით.

ინკასატორს ქალები დახვდნენ.

ლოგინში მწოლიარე სკლეროზიანი მოხუცი და ოჯახის კაცების უგერგილობით ნერვებმოფუტკნული რძალი.

– უი, ჩვენი ზალიკო ხარ?

გახარებული შესვინის სკლეროზიანი, – როგორა ხართ, დედაჩემისა ხომ არაფერი იცი, როდის აპირებს ჩამოსვლას? (დედა რომ მოუკვდა, აღარ ახსოვს).

– ჩვენ, ქალბატონო, სინათლის ამბავზე ვართ მოსული, – ძალიან სერიოზული ტონით აცხადებს ლაჟღაჟა ინკასატორი.

რძალმა სკამი გამოუწია, ინკასატორი პირქუში სახით დაჯდა და გაპრიალებულ მაგიდაზე დიდი დავთარი დადო. გადაშალა ეს დავთარი, გვარი მოძებნა და გალეულს დაავალა – მიდი, ნახე, სოჩიკი!

ლაჟღაჟამ ნაკარნახები ციფრები ჩაიწერა. მიუმატა, გამოაკლო, ოთხ კლასში ნასწავლი არითმეტიკა სრულად გამოიყენა და ბოლოს ქალებს გამოუცხადა:

– 472 ლარი გაქვთ გადასახდელი.

– რაო?! – გაგიჟდა რძალი, – ათასში ერთხელ მოდის სინათლე, მაცივარი გადამწვარია, ტელევიზორი გადამწვარია, ხანდახან კერასინკაზე ვთბებით და მაინც 472 ლარია გადასახდელი?

– ასეა და რა ჩემი ბრალია?

სიმტკიცეს არ კარგავს ინკასატორი, – თუ გადაიხდით, გადაიხდით, არადა გადაგცემთ კომპიუტერს და მერე აღარაფერი გეშველებათ.

კომპიუტერის ხსენებაზე სიკვდილიმისჯილობივით შემოდინა ოთახში მამა-შვილი, პალტოებსა და ყურებიან ქუდეებში ჩაცმულ-დახურულები.

– ამ ბინას თუ გავყიდით, თორემ ჩვენ მაგდენი ფულის გადამხდელები არა ვართ, – გაბედა ხმის ამოღება ახალგაზრდა კაცმა.

– ვერ გაყიდით! – მკაცრად ამბობს ლაჟღაჟა. სახელმწიფოს ვალს თუ არ გაისტუმრებთ, ბინის გაყიდვის უფლებაც არა გაქვთ.

– რა ვქნათ, აბა, მეტი გასაყიდი არაფერი გვაქვს. – აკრუსუნდა ოჯახის უფროსი.

ლაჟღაჟაც ყურადღებით ათვალიერებს ოთახს: ძველი სერვანდი, უბრალო მინის ჭიქებით გამოტენილი, ორი თავმოსაწონებელი ნაჩუქარი ყანწი, რომლებიც დიდი ხანია ღვინის მაგივრად მტვრით ივსება...

– განა ვერ ვატყობ, რა შეძლების ოჯახი გაქვთ. მეც მინდა ანგარიში გაგიწიოთ, მაგრამ რა ვქნა... – ლბება ინკასატორი.

თითქოს მაშველი თოკი გადაუგდესო, ისე უცხად ჩაეჭიდნენ ოჯახის წევრები ამ დარბილებულ ტონს. ყველა ერთად ეხვეწება: «შენი ჭირიძე, ანგარიში გაგვიწიე, იქნებ რამე გვიშველო!»

ლაჟღაჟა გალეულს თავის აქნევით რაღაცას ანიშნებს, ისიც სასწრაფოდ მიდის მრიცხველთან და რაღაცას ჩხირკედელაობს. კეთილი ინკასატორი ბოლო სიტყვას ამბობს: სამოცდაათ ლარს ჩვენ გადაგვიხდით ხელზე, შვიდ ლარს სადაც აქამდე იხდიდით, იქ გადაიხდით, აი, ქვითარი! თუ ვინმემ რამე გითხრათ, თქვით, აქ არ ვცხოვრობდით, სოფელში ვიყავით-თქო წასული. რისკზე მივდივარ, მაგრამ რა ვქნა, მეცოდებით.

სამოცდაათ ლარზეც ყოყმანობენ კაცები. რძალი ძალის-ძალით მეზობელთან გზავნის მამამთილს სასესხებლად.

მადლობა ღმერთს, ზოგჯერ კროსვორდიც გამოადგება კაცს. ბაზრობის დირექტორის მამა, ბოლო ხანებში კროსვორდის სიყვარულით ძალიან დაუახლოვდა საწყალ მეზობელს. ერთად ხსნიან სუპერკროსვორდებს, კაიფვორდებს, გველვორდებს, ლადავვორდებს და ვინ იცის, კიდევ რამდენნაირ ემშაკვორდებს. დაბრუნების იმედი არა აქვს, მაგრამ პარტნიორის დაკარგვის შიშით, ბაზრობის დირექტორის მამა სესხს იძლევა».

რა თქმა უნდა, დაკვირვებული და კრიტიკულად განწყობილი კაცი გიორგი პატამურის ამ პულიცისტურ ნარკვევში სტილისტურ ლაფსუსებსაც აღმოაჩენს, მაგრამ გაითვალისწინეთ, რომ ავტორმა უნივერსიტეტში მხოლოდ სამი სემესტრი ისწავლა!

ამ პატარა პუბლიცისტური ნარკვევიდან ჩვენ ვხედავთ ერთ ტიპიურ ღარიბულ ოჯახს, არცთუ მებრძოლ ადამიანებს. ისინი, როგორც წესი, ერთგული და მუყაითი თანამშრომლები არიან და საქმეს პატიოსნად, უხმაუროდ აკეთებენ. ახლა უმუშევრად და მხოლოდ ღვთის წყალობის იმედად დარჩენილან. თაღლითი ინკასატორები, ხედავენ ამ ხალხის გაჭირვებას, «კაი ბიჭების» როლსაც თამაშობენ და საკუთარი ჯიბის სასარგებლოდ მაქსიმალურს აღწევენ. საბოლოოდ, ყველა კმაყოფილია, მკითხველის გარდა – ბევრმა მათგანმა ხომ აქ საკუთარი ოჯახური ტრაგედია დაინახა და ტკივილი გაუახლდა.

ავტორის მიზანი მიღწეულია. მას სურდა ჩვენთვის, მკითხველთა აუდიტორიისათვის, საკუთარი თავი დაენახვებინა და ეს შეძლო კიდევ. ერთი შეხედვით, – ძალიან უბრალოდ. მაგრამ იმასაც ნუ დაივიწყებთ, რომ გენიალობა სწორედ უბრალოებაშია.

სტატია. ეს არის პუბლიცისტური ჟურნალისტიკის ყველაზე გავრცელებული ფორმა, შესაბამისად, – ყველაზე რთულიც.

90-იანი წლების დასაწყისში გაზეთ «7 დღის» რედაქტორმა ვახტანგ აბაშიძემ შემომთავაზა დამეწერა პუბლიცისტური სტატია კანონმდებლობაში სიკვდილით დასჯის მუხლის არსებობის მიზანშეწონილობაზე. მოკლედ, სიკვდილით დასჯის აბსურდულობასა და ანტისაზოგადოებრივ ხასიათზე. შემომთავაზა-მეთქი, შემთხვევით არ წამომცდენია – არც ერთ რედაქტორს არასოდეს მოუვა თავში თავის თანამშრომელს პუბლიცისტური ნაშრომის დაწერა **დაავალოს**. ამგვარი დავალებები, საერთოდ, ბუნებაში არ არსებობს და თქვენც ნუ შეგეშინდებათ, რომ ოდესმე ვინმე ასეთ რამეს დაგავალებთ. იქნებ გთხოვონ, შეგთავაზონ, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ თქვენ მანამდე პუბლიცისტური «რაღაც-რაღაცეები» გიკეთებიათ.

ვატო აბაშიძის წინადადება, მართალია, რთული შესასრულებელი, მაგრამ ძალიან მნიშვნელოვანი იყო და მივიღე კიდევ. დავიწყე ისტორიით. შევისწავლე რუსეთის იმპერიის, საბჭოთა კავშირისა და საქართველოს სტატისტიკა (რაზეც ხელი მიმიწვდა, რა თქმა უნდა), ვესაუბრე უამრავ ადამიანს. ჩემდა გასაოცრად, ინტელიგენციის წარმომადგენელთა უდიდესი უმრავლესობა სიკვდილით დასჯის მომხრე აღმოჩნდა. რაც მთავარია, სხვანაირად ვერც წარმოედგინათ.

მე უკვე ვიცოდი, რაც უნდა დამეწერა, მაგრამ საჭირო იყო კიდევ რაღაც, რაც ყველაფერს თავის ადგილს მიუჩენდა. ეს «რაღაცაც» მალე გამოჩნდა: პროკურატურიდან გამომიგზავნეს 78 ქალბატონის ხელმოწერილი კატეგორიული

მოთხოვნა ერთი კაი თბილისელი ბიჭის მკვლელობაში ექვმიტანილის სიკვდილით დასჯის თაობაზე. ეს იყო შემზარავი დოკუმენტი! თუმცა, მაშინდელი პროკურატურისთვის ეს იყო საკმაოდ სერიოზული არგუმენტი კანონმდებლობაში სიკვდილით დასჯის მუხლის შესანარჩუნებლად.

მალე «7 დღეში» ეს სტატია გამოქვეყნდა:

„ჯვარს აცუთ ეგე!..“

... ნურაფერს ვიტყვით ომებსა და რევოლუციებზე, როცა კაცის კვლისათვის აქეზებენ და აჯილდოებენ ადამიანებს.

იმაზეც ნურაფერს ვიტყვით, აქვს თუ არა ადამიანს ისეთი კანონის შემოღების უფლება, რომელიც მას სხვა ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფის უფლებას ანიჭებს.

მოდით, იმაზე ვიმსჯელოთ, რას აძლევს საზოგადოებას ამგვარი კანონის არსებობა. რატომ, რისთვის უნდა არსებობდეს იგი. დავუშვათ, რომ სიკვდილით დასჯა არსებობს სხვათა დასაშინებლად, რომ სხვამ აღარ გაიმეოროს ერთის მიერ ჩადენილი ცოდვა.

თუ მართლაც, სხვათა შესაშინებლად არსებობს, რატომ ვამბობთ ასე მოკრძალებით: «1984 წლის სამ ოქტომბერს, საღამოს 16 საათზე განაჩენი მოყვანილია სისრულეში». და რატომ არ ვყვირით ქვეყნიერების გასაგონად: «ჰეი, თქვენ, მკვლელებო, ყაჩაღებო, მძარცველებო, მფლანგველებო და სამშობლოს მოღალატენო! გუშინ, დილის სამ საათზე სიკვდილით დასაჯეს ერთი თქვენისთანა ავაზაკი. განაჩენის შემდეგ იგი 28 თვის განმავლობაში იჯდა სიკვდილმისჯილთა საკანში, ყოველ გაფაჩუნებაზე ტანში ზარავდა, ყველგან ჯალათი ელანდებოდა. ზეზეურად ჩამოხმა და დაილია. გონება დაუჩლუნგდა – მხოლოდ სიკვდილზე ფიქრობდა. ბოლოს, ცენტრიდან ჩამოვიდა კაცი, რომელიც ზუსტად ურტყამს მიზანში (ეს სამიზნე ცოცხალი ადამიანის გულია). წაიკითხა სიკვდილმისჯილის საქმე, მერე კი მსხვერპლის ნახვა მოისურვა.

კარგად მისმინეთ, რა მოხდა შემდეგ: თქვენნაირ ავაზაკს საკანში ეახლა ახალგაზრდა, ცისფერთვალება და ფუნჩულახელებიანი კაცი. გაუღიმა, გაესაუბრა. უთხრა, რომ ცენტრიდან სპეციალურად გამოგზავნეს. მასთან საუბარი სურს და ამიტომ უფრო შესაფერის ადგილას წაყოლას სთხოვს. დაიმედეებული ავაზაკი ენდო, შეჰყვა ოთახში, შემობრუნდა და სწორედ ამ დროს «სტუმარმა» შიგ გულში დაახალა ტყვიან...»

არა, ასე არ ვამბობთ, რადგან ცივილიზებულ სამყაროში ასე არ არის მიღებული. ვამბობთ: «მიესაჯა სასჯელის განსაკუთრებული ზომა...» «განაჩენი აღსრულებულია».

თუ სხვათა შესაშინებლად ვსჯით, მაშინ რატომ დავივიწყეთ საჯაროდ ჩამოხრჩობის, დახვრეტის, თავის მოკვეთის, თუ ძელზე გასმის პრაქტიკა?!

რევოლუციის დიდმა ბელადმა ლენინმა შექმნა ტოტალური დაშინების ინსტრუმენტი, რომელმაც ფიზიკურად გაანადგურა ასი ათასობით, მილიონობით ადამიანი. იდეურ მოწინააღმდეგეთა გარდა ხვრეტდნენ ქურდებს, სპეკულანტებს, მეძავეებს.

და მაინც, საბჭოთა კავშირში ბოლო სამოცდაათი წლის განმავლობაში არნახული ტემპით განვითარდა ქურდობაც, სპეკულაციაც, პროსტიტუციაც.

საზარელი სტატისტიკა

რუსეთის უზარმაზარ იმპერიაში, რომელიც არასოდეს ყოფილა ჰუმანიზმისა და დემოკრატიის აკვანი, ბუნებრივია, მოქმედებდა სიკვდილით დასჯის კანონი. მას იყენებდნენ კიდეც. ჩვენ, საბჭოთა ადამიანებს, ბევრი რამ გაგვიგონია მეფის რუსეთის კანონების სისასტიკეზე. ალბათ, ასეც იყო.

იმ ციფრების სიზუსტეზე, რომლებსაც ახლა გაგაცნობთ, პასუხისმგებლობას ვერ ვიკისრებ. ისინი აღებულია 1989 წელს მოსკოვში გამომცემლობა «იურიდიჩესკაია ლიტერატურას» მიერ გამოცემული წიგნიდან «სიკვდილით დასჯა: მომხრენი და მოწინააღმდეგენი».

1826 წლიდან 1906 წლამდე, მთელი ოთხმოცი წლის განმავლობაში რუსეთის იმპერიის სასამართლოებმა სიკვდილი სულ 616 ადამიანს მიუსაჯეს. ვიმეორებ, ოთხმოცი წლის განმავლობაში სასჯელის უმაღლესი ზომა მიესაჯა სულ ექვსას თექვსმეტ ადამიანს. მათ შორის იყო 39 დეკაბრისტი და 252 პოლონეთის აჯანყების მონაწილე.

საბოლოოდ, სიკვდილით დასაჯეს ოთხი დეკაბრისტი, ხოლო თავისი სისასტიკით განთქმულმა რუსეთის ჟანდარმერიამ პოლონეთის აჯანყების ვერც ერთი მონაწილის მოძებნა ვერ მოახერხა! იმ ოთხმოცი წლის განმავლობაში კიდეც 156 სიკვდილმისჯილს შეუცვალეს სასჯელი, ვერ მოძებნეს კიდეც 28 კაცი. საბოლოოდ, სიკვდილით დაისაჯა სულ 180 კაცი. 180 კაცი 80 წელიწადში!

ვერ გეტყვით, დიდია თუ მცირე ეს ციფრი. მხოლოდ შეგახსენებთ, რომ საბჭოთა ისტორიულმა მეცნიერებამ ჯერჯერობით ვერ შეძლო დაედგინა, რამდენი მილიონი ადამიანი დაიხვრიტა საბჭოთა ხელისუფლების სამოცდაათწლიანი ისტორიის განმავლობაში.

სხვათა შორის, რუსეთის იმპერიაში იმ წლებში სახელმწიფო ქონების დატაცებისათვის, საერთოდ, სამეურნეო დანაშაულისათვის სიკვდილი არც ერთი ადამიანისათვის არ მიუსჯიათ.

სტატისტიკური მონაცემები, რომლებსაც ახლა მოგაწვდით, სავსებით საიმედოა, მაგრამ, გასაგები მიზეზების გამო, ვერ გავთქვამ მის წყაროს.

მაშ ასე, 1971 წლის პირველი იანვრიდან, ვიდრე 1990 წლის პირველ იანვრამდე, მხოლოდ ცხრამეტი წლის განმავლობაში, მხოლოდ საქართველოში სასჯელის განსაკუთრებული ზომა – სიკვდილი გადაუწყვიტეს 250 კაცს. აქედან ხუთი გარდაიცვალა, ან თავი მოიკლა; 50 შეიწყალეს, 195 დახვრიტეს.

რუსეთის უზარმაზარ იმპერიაში (სადაც საქართველოც შედიოდა) ოთხმოცი წლის განმავლობაში სიკვდილით დასაჯეს ას ოთხმოცი კაცი, პატარა საქართველოში ცხრამეტი წლის განმავლობაში – 195!

რუსეთის იმპერიაში სამეურნეო დანაშაულისათვის ოთხმოცი წლის მანძილზე არც ერთი კაცისთვის არ მიუსჯიათ «განსაკუთრებული ზომა», საქართველოში – ცხრამეტ წელიწადში დახვრიტა მიუსაჯეს თორმეტ კაცს! აქედან მხოლოდ ერთი შეიწყალეს, ერთი გარდაიცვალა, ათი კაცი კი დახვრიტეს!

ერთ რამესაც მიაქციეთ ყურადღება: სამეურნეო დანაშაულისათვის პირველი სასიკვდილო განაჩენი გამოტანილია 1971 წელს (მსჯავრდებული შეიწყალეს); მეორე – ზუსტად ათი წლის შემდეგ: სამაგალითოდ დაისაჯნენ იუზა კობახიძე და ალექსანდრე ზირაქაძე (მისი დახვრიტა ვერ მოახერხეს, რადგან, ოფიციალური

ცნობით, გარდაიცვალა ციხეში, ფილტვების კიბოთი, 1981 წლის 15 ნოემბერს). მომდევნო წელს სამეურნეო დანაშაულისათვის სიკვდილით დასაჯეს უკვე ოთხი კაცი: ამბროსი გერგედავა, მიტროფანე კელენჯერიძე, რეზო მსხვილაძე, მიხეილ ჩუმოურიძე. ხუთი კაცი დაისაჯა 1983 წელს – ვახტანგ ბახტურიძე, ვალერი კრუტინი, თენგიზ მავზარაშვილი, უშანგი კერესელიძე, გიორგი სააკაძე. ამის შემდეგ სამეურნეო დანაშაულისათვის სიკვდილით აღარავინ დაუსჯიათ, თუმცა ბევრის სიცოცხლე ეკიდა ბეწვზე.

და კიდევ ერთი ინფორმაცია: საქართველოს ციხეებში დღეისათვის სიკვდილით დასჯას ელოდება 19 კაცი.

დამნაშავე მართლმსაჯულება

...სამართლიანობა ვერ დამკვიდრდა.

ვერც დამკვიდრდებოდა, რადგან ჩვენს სასამართლოებს იმის შიშით, ვინმემ ზედმეტი ლმობიერება არ დაგვწამოსო, გამოაქვთ სიკვდილის ბევრი განაჩენი. ხშირად – ყოვლად გაუმართლებელი. მაგალითები გნებავთ? – კი, ბატონო: სამეურნეო დანაშაულისათვის თორმეტი სიკვდილმისჯილი კაცი. თუნდაც მხოლოდ ამ ადამიანების სიკვდილით დასჯა ეყოფა სამუდამო სირცხვილად ჩვენს მართლმსაჯულებას.

კიდევ უამრავი სხვა ადამიანი დაისაჯა იმის გამო, რომ საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის სისხლის სამართლის კოდექსში არის მუხლები (თუ არ ვცდები, მათი რიცხვი ოცდარვაა), რომლებიც ითვალისწინებენ სასჯელის განსაკუთრებულ ზომას (დამნაშავეთა სამყაროში მას მოფერებით უწოდებენ «ვიშკას»), უბრალოდ სიკვდილით დასჯას. როცა არსებობს კანონი სიკვდილით დასჯის შესახებ, მუდამ არსებობს საფრთხე, რომ ამას შეგნებულად თუ უნებლიედ გამოიყენებენ უდანაშაულო ადამიანის მიმართაც. მერე მას შეიძლება დაარქვან «სასამართლო შეცდომა», «სამწუხარო გაუგებრობა», უსამართლოდ დასჯილიც გაამართლონ, მაგრამ ეს მაინც ბევრი ვერაფერი ნუგეშია.

საქართველოში რომ მოეწყოს რეფერენდუმი სიკვდილის დასჯის კანონის გაუქმების შესახებ, საეჭვოა, უმრავლესობამ მის წინააღმდეგ მისცეს ხმა, რადგან დღეს ვერ ვხედავთ ბოროტებასთან ბრძოლის სხვა რეალურ გზას, ვიდრე არის დაკანონებული ძალადობა. და მაინც, თუ ოდესმე ასეთი დღე დადგა, სანამ საკუთარი ხელით საკუთარ თავს განაჩენს გამოვუტანდეთ, კიდევ ერთხელ დავფიქრდეთ, გავიხსენოთ, რამდენი უდანაშაულო ადამიანის სიცოცხლე შეიწირა «კანონიერმა მკვლელობებმა», ღმერთიც გავიხსენოთ, რომელიც ღაღადებს – «არა კაც ჰკლა!» («7 დღის» ინფორმაცია).

ამ პუბლიცისტური სტატიის გამოქვეყნება საქართველოსთვის ძალიან მძიმე, საყოველთაო ეიფორიის პერიოდს დაემთხვა. ეს ის დროა, როცა ქართული საზოგადოება მთვრალია «მოპოვებული» სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობით, მზადაა მის შესანარჩუნებლად სისხლის უკანასკნელ წვეთამდე იბრძოლოს, ბალახი ჭამოს, მოკვდეს კიდევ, მაგრამ მტერს არაფერი დაუთმოს. ეს არის პერიოდი, როცა სიკვდილზე იოლად ლაპარაკობენ.

საზოგადოების რეაქციაც შესაბამისი იყო. როგორც ზემოთ მოგახსენეთ, დაახლოებით ისეთი პროპორციით – ასიდან 95 მლანძღავდა, ან არ იზიარებდა ჩემს

(ანუ _ რედაქციის) მოსაზრებებს, 5 აღფრთოვანებული იყო. თანდათან ეს პროპორცია მომხრეთა სასარგებლოდ იცვლებოდა.

თუ შეიძლება, ცოტას წავიტრაბახებ: ეს იყო ერთ-ერთი პირველი პუბლიცისტური სტატია სიკვდილით დასჯის გაუქმების მოთხოვნით. შემდეგში მეც, ბევრმა სხვამაც ამ თემაზე საკმაოდ ბევრი ვიშრომეთ და, ბუნებრივია, მეამაყება, რომ საბოლოოდ სადღა აზრმა გაიმარჯვა _ საქართველოს პარლამენტმა სიკვდილით დასჯა გააუქმა. და ამაში ჩემი მოკრძალებული წვლილიცაა.

უნდა ითქვას, რომ პარლამენტსაც, პრეზიდენტსაც, პრესასაც, ყველას, ვინც მონდომებული იყო ამ ანტისაზოგადოებრივი კანონის გაუქმებით, დიდი, ძალიან დიდი ბრძოლა დასჭირდა, ძირითადად, ადამიანის, მოქალაქის მსოფლმხედველობის შესაცვლელად. და მაინც, მგონია, რომ ეს იყო რთული და მძიმე გადასაწყვეტი პარლამენტის მხრიდან _ მაშინ, 90-იანი წლების შუაში, ამ თემაზე რეფერენდუმი რომ ჩაეტარებინათ, სიკვდილით დასჯას მომხრეები მოწინააღმდეგეებზე ხუთჯერ მეტი მაინც ეყოლებოდა. მით უფრო დასაფასებელია ხელისუფლების მტკიცე პოლიტიკური ნება და გამბედაობაც _ იგი ხომ ამომრჩეველთა უმრავლესობის სურვილის წინააღმდეგ წავიდა. საბოლოოდ, ამ გადაწყვეტილებამ გაამართლა _ ჰკითხეთ თანამედროვეებს, სურთ თუ არა სიკვდილით დასჯის ხელახლა შემოღება!

ინტერვიუ. როცა პუბლიცისტურ ინტერვიუზე ვფიქრობ, მუდამ მახსენდება შესანიშნავი ჟურნალისტი და მოქალაქე **ნანა ჯოხარაძე**. მრავალ სხვა სიკეთესთან ერთად, მას ჰქონდა სწორედ ინტერვიუთი მკითხველზე ემოციური ზემოქმედების არაჩვეულებრივი ნიჭი. ძალიან ძნელია, ვინმეს ასწავლო ისე დააწყოს თუნდაც რომელიმე გენიალური აზრი, რომ მან მსმენელზე ან მკითხველზე ემოციურად იმოქმედოს. პუბლიცისტური ინტერვიუ შესრულების თვალსაზრისით, უაღრესად რთულია. თუმცა, ამის ერთი შესანიშნავი ნიმუში უკვე ვნახეთ (ი. ასანიშვილის «გურამ დოჩანაშვილის ცხოვრების ისტორია»). ახლა მეორეც ვნახოთ:

„პორტრეტი ინტერიერში

ვერისუბანი. ყოფილი ჯავახიშვილის ქუჩა. პატარა, ძალიან მყუდრო, ზღაპრიდან გადმოხატული წითელკრამიტიანი სახლი.

მონაწილენი:

მეუღლე _ ნელი მელიქიძე

შვილები _ ლიზიკო, გიგოლო, აჩიკო

შვილიშვილები _ სალომე, ელენე, გიორგი

რძალი _ ირინა კალანდაძე

სიძე _ გიორგი ბახტაძე

მოხრობელი

ვესტიბიულში ავთო ვარაზის ნახატი კიდია _ ახალგაზრდა კაცის პორტრეტი. ეს ჩვენი გმირია. მათთვის, ვინც შორიახლო ან მხოლოდ კაბინეტებიდან იცნობს, ნახატზე უცხო კაცია: ვარაზს ყურადღება არ მიუქცევია იმისთვის, რაც ყველას დასანახად ზედაპირზე დევს...

ლიზიკო

ორ წელიწადში მომიკვდა დედა, მამა, ბებია, ბაბუა. მეგონა, სულ მარტო დავრჩი. ხომ იცით, ასეთ დროს ყოველთვის გამოჩნდებიან ხოლმე ნათესავეები, ვინც დაობლებული ბავშვის აღზრდას იკისრებენ. მაშინაც ასე იყო. მაგრამ აჩიკოს არც დაუშვია, რომ შეიძლებოდა, ვინმე სხვას წავეყვანე.

რა თქმა უნდა, ბედნიერი ვიქნებოდი, მშობლები რომ მყოლოდა, მაგრამ მე ახლაც ძალიან ბედნიერი ვარ... ის, რაც ნელი მამიდამ და აჩიკომ გამიკეთეს... არ ვიცი, ალბათ, სხვას არავის შეეძლო გაეკეთებინა... აჩიკო ისე მეფერებოდა, ისე მანებივრებდა... ეს ყველაფერი თითქოს იმიტომ იყო ასე, რომ მე ერთადერთი გოგო ვიყავი ოჯახში...

მახსოვს, როცა აჩიკო ტელევიზიის თავმჯდომარედ დანიშნეს, ჩვენ წყნეთში ვიყავით და ტელევიზორით მოვისმინეთ ეს ამბავი. როცა ოჯახურ მდგომარეობაზე თქვეს, გამოაცხადეს, ორი შვილი ჰყავსო. იმავე წუთში დარეკა ტელეფონმა. აჩიკო საშინლად აღელვებული იყო. გვითხრა, ტელევიზორი არ გამორთოთ, უსმინეთო. ზუსტად ხუთ წუთში შეცდომა გაასწორეს – ორი კი არა, სამი შვილი ჰყავსო.

მთხრობელი

ნელიმ კარამდე გამომაცილა. ავთო ვარაზის ნახატისკენ გამექცა თვალი.

– თითქოს არ ჰგავს, არა? – მკითხა, თუ ისე, თავისთვის თქვა და იქვე დაამატა: – ბევრი მართლა ვერ ცნობს. ავთომ ნაჭუჭი შემოაცალა, კუნთები, უხეში, ხანდახან მრისხანე გამოხედვა... დატოვა მხოლოდ ის, რაც ჩემთვის ასე ნაცნობია – ბავშვის გულუბრყვილობა და დაუჯერებლობამდე სათუთი, ხელით შეხების რომ შეგეშინდებოდა, ზუსტად ისეთი სული.

ფარდა». („დრონის» ინფორმაცია).

რა თქმა უნდა, შეამჩნიეთ, რომ ნანა ჯოხარიძის ეს ნაშრომი, ცოტა არ იყოს, უცნაური ფორმისაა. გეთანხმებით, იგი მართლაც არ არის ის, რასაც ერთმნიშვნელოვნად დავარქმევდით ნარკვევს, ჩანახატს, დიალოგს, მონოლოგს ან სხვა რამეს. და მაინც, ეს არის ინტერვიუ, კიდევ უფრო ზუსტად, პუბლიცისტური ინტერვიუ, რომლის მიზანია, მკითხველს მისთვის უცნობი კუთხიდან დაანახოს საინტერესო პიროვნების შინაგანი სამყარო. ის, რისი დანახვაც, ჩვეულებრივ, ძალიან ძნელი, თითქმის შეუძლებელია. ჟურნალისტის ხელოვნებაც ის არის, რომ მან თქვენს (მკითხველთა) თვალწინ წარმოადგინა კაცი თავისი ღირსებებით და ადამიანური სისუსტეებითაც. ამ ნაშრომის წაკითხვის შემდეგ გიჩნდებათ სურვილი, როგორმე სწორედ მის გმირს დაუკავშიროთ თქვენი ბედი, მაგალითად, ხმა მისცეთ საპრეზიდენტო არჩევნებისას.

ჟურნალისტის ჩანაფიქრიც ეს იყო.

პოლემიკური პუბლიცისტიკა. როგორც ადრე ბევრჯერ მოგახსენეთ, ნებისმიერი ჟანრის პუბლიცისტურ ნაშრომს მხოლოდ მაშინ აქვს ფასი და მნიშვნელობა, თუ იგი შეეხება კონკრეტულ საქმეს (ამბავს, ფაქტს, მოვლენას...) და აქვს კონკრეტული მისამართი. თანაც, ეს «კონკრეტული საქმე» და «კონკრეტული მისამართი» საინტერესო და მტკივნეული უნდა იყოს საზოგადოების ერთი რომელიმე ფენისათვის მაინც. მაგალითად, ლიტერატურული წრეებისათვის საინტერესოა რო-

მელიძე მწერლის შემოქმედებაზე ან ცალკეულ ნაწარმოებზე გამართული პოლემიკა. ხოლო თუ ეს შეეხება, ვთქვათ, გადასახადებს, მაშინ დაინტერესებულთა წრე განუზომლად იზრდება. რა თქმა უნდა, გააჩნია შესრულების დონეს. უფრო ზუსტად, ჟანრის პოპულარობას სწორედ შესრულების დონე განსაზღვრავს. როგორც ჟურნალისტური მოღვაწეობის ბევრ სხვა სფეროში, აქაც დიდია «გადამლაშების» საფრთხე – თქვენ ფიქრობთ, რომ მოცემული თემა ძალიანაც საინტერესოა, მაგრამ ამ დროს მკითხველი, ანუ თქვენი პროდუქციის უშუალო «მომხმარებელი», შესაძლოა, ასე არ ფიქრობდეს.

ამოცანა კიდევ უფრო რთულდება იმით, რომ პოლემიკაში შესაძლოა მრავალმა ადამიანმა მიიღოს მონაწილეობა, მათგან კი პუბლიცისტის ნიჭი და შესაძლებლობა ბევრს არ ჰქონდეს. ან უარესი – პოლემიკა საერთოდ უსაგნო და უმიზნო აღმოჩნდეს. სამწუხაროდ, ასეთი მაგალითებიც მრავლად გვაქვს.

გთავაზობთ გაზეთ «ტფილისის უწყებანში» გამოქვეყნებულ ორ ნაშრომს. ვერ ვიტყვი, რომ ეს ნიმუშები საუკეთესოა ამ ჟანრში, მაგრამ, ვფიქრობ, მათ გააჩნია ყველა ის ნიშანი, რაც უნდა გააჩნდეს ამ ჟანრის ნაწარმოებს.

„გაზეთ „ტფილისის უწყებანის“ რედაქციას

თქვენი გაზეთის 1997 წლის 15 იანვრის 12(13-ში) გამოქვეყნებული წერილების დასტაზე («ვიდეოპატრული 02, ანუ Приглашение на Казнь», «სერჟანტმა თქვა» და «შარო საიდან მოდიხარ») ლაპიდარული პასუხის გაცემა უბრალოდ შეუძლებელია, რადგან მითითებულ წერილებში ბრალდებათა იმგვარი კორიანტელი დგას, რომ გაზეთს აშკარად «ჯვაროსნული ლაშქრობა» აქვს გამოცხადებული თბილისის საგზაო პოლიციის სამსახურის წინააღმდეგ. «მამხილებელი» ფაქტების მხატვრული აბსტრაგირების უსუსური მცდელობა, არაპროფესიული ჟურნალისტური გამოკვლევა და ანალიზი ამ «ნაცოდვილართა» გადაკითხვისთანავე გიქმნის იმის შთაბეჭდილებას, რომ მათი ავტორები (შეიძლება «ავტორიც») წესრიგს დანატრებული პიროვნება კი არ გახლავთ, არამედ ბოლმით გულგასიებული ის მძღოლები არიან, რომელთაც საგზაო პოლიციელებმა მოძრაობის წესების დარღვევა არ აპატიეს და მართვის უფლება ჩამოართვეს. ჩვენ, რა თქმა უნდა, არ გამოვრიცხავთ, რომ თბილისის საგზაო პოლიციის მრავალსაკაცო კოლექტივში მართლაც ერიოს უღირსი, გამომძალველი მუშაკი, მაგრამ ეს არავის აძლევს უფლებას ლაფში ამოთხვაროს მთელი სამსახური, რომელიც ძალას არ იშურებს ქალაქში სათანადო წესრიგის დასამყარებლად, არც თუ იშვიათად ებმება უთანასწორო ბრძოლაში შეიარაღებული ბანდიტების წინააღმდეგ და ასევე იშვიათად გამოდის ამ ბრძოლიდან უდანაკარგოდ.

რაც შეეხება ბატონ თეიმურაზ ქორიძის წერილს «სერჟანტმა თქვა», მისი შინაარსიდან ადამიანი ვერ დაადგენს რომელ ჟანრს ეკუთვნის იგი – მოთხრობაა თუ ფელეტონი. მიუხედავად ამისა, ჩვენ კატეგორიულად მოვითხოვთ, რომ ბატონმა თეიმურაზ ქორიძემ დააკონკრეტოს ანონიმი სერჟანტის ვინაობა. ეს აუცილებელია სექტანტ «გრაკლელის» მიერ წამოყენებულ ბრალდებათა გამოსაკვლევად, რათა პასუხისგებაში იქნან მიცემული ის პირები, ვინც მას სამუშაოში მიღებისათვის გამოსძალეს 1.000 დოლარი, და ახლაც აგრძელებენ ფულის გამოძალვას. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ვალდებულებ კი ვართ მივმართოთ სასამართლოს და მოვითხოვოთ

მორალური სატისფაქცია იმ დაუმსახურებელი შეურაცხყოფისათვის, რაც თქვენმა გაზეთმა მითითებული პასკვილებით მოგვაყენა. აქვე აღვნიშნავ, რომ მე, როგორც თბილისის საგზაო პოლიციის სამსახურის ერთ-ერთი ხელმძღვანელი, სრული ხელშეუხებლობის გარანტიას ვაძლევ «სერჟანტ გრაკლელს», თუ მის მიერ წამოყენებული ბრალდებების თუნდაც ერთი ფაქტი დადასტურდება.

პატივისცემით,

ქ. თბილისის საგზაო პოლიციის სამსახურის უფროსის მოადგილე, პოლიციის ვიცე-პოლკოვნიკი ვაჟა მასურაშვილი».

„მაშ ასე – დუელი!“

რა იარაღს მთავაზობთ, ბატონო ვიცე-პოლკოვნიკო?

... რადგან ასეთი რისხვა დავიმსახურე, ეტყობა, სათქმელი კარგად ვერ ვთქვი. ახლა უფრო გასაგებად ვიტყვი: საგზაო პოლიციის იმ თანამშრომლებით თუ ვიმსჯელებთ, ვინც უშუალოდ ქუჩაში დგას, ამ სამსახურში კატასტროფული ვითარებაა შექმნილი – თითქმის ყველა საგზაო პოლიციელი არის გამომძალველი. საგზაო მოძრაობის წესრიგის დაცვა არავის აინტერესებს. პირიქით, თითქმის ყველა დაინტერესებულია, რაც შეიძლება მეტი დარღვევებისა და დამრღვევების არსებობით. იმასაც მოგახსენებთ, რომ ამაში ყველაზე ნაკლებ დამნაშავე სწორედ პოლიციის თანამშრომელია. ვიდრე იგი საკუთარი ხელფასით ოჯახის შენახვას ვერ შეძლებს, არაფერი გამოსწორდება. სხვა სიტყვებით, პოლიციელი იძულებულია აკეთოს ის, რასაც აკეთებს.

მოდით, ერთობლივად, პოლიციის მუშაკების მონაწილეობით, საქართველოს ნებისმიერ კუთხეში ჩავატაროთ მოქალაქეების მარტივი გამოკითხვა ერთადერთი შეკითხვით: – არის თუ არა საგზაო პოლიციელი გამომძალველი? – თუ გამოკითხულთა 5 პროცენტი უარყოფით პასუხს გაგვცემს, სასამართლომ რომც არ მომისაჯოს, საკუთარი სურვილით მოვიხდით სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებულ სასჯელს საჯარო ცილისწამებისა და შეურაცხყოფისათვის.

ძლიერ მეეჭვება, ბატონმა ვაჟამ და საგზაო პოლიციის სამსახურის სხვა ხელმძღვანელებმა ჩემზე უკეთ არ იცოდნენ, როგორ იქცევიან მათი თანამშრომლები.

სხვათა შორის, ბანდიტებთან უთანასწორო ბრძოლა არ გახლავთ საგზაო პოლიციის პრეროგატივა, ამისთვის სხვა სამსახურები არსებობს.

რაც შეეხება თეიმურაზ ქორიძის წერილის ჟანრის დადგენას, არც ეს შედის საგზაო პოლიციის უშუალო მოვალეობაში. საერთოდ, რომელიმე ნაწარმოების რომელიმე ჟანრისთვის მიკუთვნება საკმაოდ უმადური და სარისკო საქმეა.

სამწუხაროდ, ვერ შევასრულებ ბატონ ვაჟა მასურაშვილის კატეგორიულ მოთხოვნას სერჟანტ გრაკლელის ვინაობის დაკონკრეტების თაობაზე.

თუ ჩემი ამგვარი პასუხი არ დაგაკმაყოფილებთ, მიმართეთ სასამართლოს, რომელსაც აგრეთვე არ ვეიტყვი სერჟანტის ვინაობას. მე ამის იურიდიული უფლება მაქვს.

ახლა ორიოდ უწყინარი შენიშვნა, რომლებიც პოლიციის სამსახურების ზოგიერთ ხელმძღვანელს უთუოდ გამოადგება მომავალი პასუხის დაწერის დროს. სამეცნიერო ტერმინი «ლაპიდარული» ნიშნავს უკიდურესად ლაკონიურს, მოკლეს

და იხმარება ძველ (რომაულ) ძეგლებზე გაკეთებული წარწერების დასახასიათებლად. «ლაპიდარული პასუხი» – უხერხული გამოთქმაა.

ტერმინი «სატისფაქცია» ნიშნავს შეურაცხყოფილის მიერ შეურაცხმყოფელის ორთაბრძოლაში, დუელში გამოწვევის მოთხოვნის დაკმაყოფილებას. დუელი, ჩვენთან, მართალია, კანონით აკრძალულია, მაგრამ თუ ბატონი ვაჟა მასურაშვილი ამას კატეგორიულად მოითხოვს, დავეთანხმები. იარაღის შერჩევაც მისთვის მიმინდია.

ბატონო ვაჟა, ჩემი მოკრძალებული თხოვნაა, შეძლებისდაგვარად ერიდოთ რთული (მით უფრო, უცნობი) მეცნიერული ტერმინოლოგიის გამოყენებას. სალიტერატურო ქართულ ენაზე, მადლობა ღმერთს, ყველანაირი აზრის გამოთქმა შეიძლება» («ტფილისის უწყებანის» ინფორმაცია).

წაიკითხეთ? – მაშინ უთუოდ დაგრჩებოდათ უკმაყოფილების გრძნობა იმის გამო, რომ საგზაო პოლიციის წარმომადგენლისათვის გაცილებით უფრო მწარე პასუხის გაცემა შეიძლებოდა. მაგრამ აქ არის ერთი უხერხულობა, რამაც ჟურნალისტი აიძულა უფრო თავშეკავებული ყოფილიყო.

ყველა პროფესიონალი ჟურნალისტი ადვილად დაინახავდა, რომ წერილი, რომელსაც ბატონი მასურაშვილი აწერს ხელს, არ არის უშუალოდ მისი დაწერილი. იგი შეკვეთილია და, ბუნებრივია, ავტორის არგუმენტაცია ვერ სცდება ფუჭი მაღალფარდოვნების საზღვრებს. მოკლედ, რედაქციისადმი გაგზავნილი წერილი, ფაქტობრივად, ანონიმური და ამიტომ გულგრილად შესრულებულია – როგორც წესი, პოლიციის ჩინები ასე არ იქცევიან. მათ შეიძლება ბლომად სტილისტური და გრამატიკული შეცდომები მოუვიდეთ, მაგრამ გულწრფელად წერენ. მართალია, თემა მტკივნეული და საჭირბოროტოა, მაგრამ ანონიმ ავტორთან კამათი უღირსი საქციელია. ჟურნალისტი გრძნობს თავის დიდ უპირატესობას და სავსებით სამართლიანად არ ამწვავებს ვითარებას.

პუბლიცისტური ინფორმაცია. ეს არის რაიმე მნიშვნელოვანი ინფორმაცია მოკლე კომენტარით. ოღონდ, თუ ამ ინფორმაციის პუბლიცისტურ ჟანრზე მიკუთვნება გსურთ, იგი მართლაც რეზონანსული უნდა იყოს. ავტორმა უნდა შეძლოს ინფორმაციის ისეთი ფორმით მიწოდება, რომ მკითხველი დააინტერესოს.

პუბლიცისტური ინფორმაციისთვის დამახასიათებელია უკიდურესი ლაკონიურობა. შედარებით მეტი ადგილი უნდა დაეთმოს კომენტარს, თვით ფაქტისათვის ე.წ. «საზოგადოებრივი ჟღერადობის» მინიჭების მიზნით.

„ინფორმაცია, რომელიც უკვე მსოფლიომ იცის

20 მაისს, დაახლოებით დღის თორმეტის ნახევარზე, ჯერჯერობით დაუდგენელმა ბოროტმოქმედებმა ცხინვალი-ჯავის გზაზე, სოფელ კეხვთან ცეცხლი გაუხსნეს ავტომანქანებს, რომლებშიც ოსი ეროვნების მოქალაქეები, ძირითადად, ქალები და ბავშვები ისხდნენ.

შედეგი შემზარავია – ოფიციალური მონაცემებით, დაიღუპა 32 ადამიანი. არიან მძიმედ დაჭრილები (რუსეთის ტელევიზიის ცნობით, დაიღუპა 50 ადამიანი).

უნდა ვაღიაროთ: ის, რაც 220 მაისს მოხდა, მოულოდნელი არ ყოფილა. იგი არის შედეგი ბოლო წლებში საქართველოში მიმდინარე ყოველად უგუნური ნაციონალისტური პოლიტიკისა. გავიხსენოთ, რა ჯიუტად, ხელალებით იქმნებოდა

მტრის, მოღალატის, აგენტის ხატი; რა გულგრილობით ლანძღავდნენ, ლაფს ესროდნენ, ავიწროვებდნენ ქართული ინტელიგენციის წარმომადგენლებს; რა მონდომებით უპირისპირებდნენ ერთმანეთს სხვადასხვა პოლიტიკური მრწამსის ადამიანებს, პარტიებს, ქალაქს და სოფელს, მამაკაცს და ქალს, დედას და შვილს..

უკვე რამდენი მაგალითი დაგვიგროვდა ადამიანებით ვაჭრობისა! XX საუკუნის მიწურულს ქართველი კაცი ადამიანს იტაცებს და ფულზე ჰყიდის.

ამას ჩვენ ვაკეთებთ, ქართველები, უდიდესი და უძველესი ცივილიზაციის მემკვიდრეები.

სხვას ნურაფერს დავაბრალებთ. ჩვენ, ქართველები ჩვენი ხელით ჯიუტი თვითდაჯერებით ვითხრით სამარეს.

დღესაც გაისმის მოწოდებები «სისხლის უკანასკნელ წვეთამდე ბრძოლის» შესახებ. არა, მომხდური მტრის წინააღმდეგ კი არა, – ჩვენივე ჯიშის, ჩვენივე გვარის, ჩვენივე სისხლის წინააღმდეგ! თურმე შეგვიძლია, ვიღაცის ფრიად საეჭვო პოლიტიკურ ამბიციებს გადავავლოთ ნორმალური ადამიანისათვის ყველაზე სანუკვარი და საფიცარი რამ – სამშობლო.

როცა ამდენი უაზრო შურისძიების, სისხლის ღვრის, ადამიანთა ცოცხლად დაწვის, თუ მსხვერპლად შეწირვის ამბავი გესმის, უნებლიედ გიპყრობს ფიქრი: ჩვენი, ქართველთა ადგილი აღარ არის თანამედროვე მსოფლიოში. ჩვენი ადგილი ისტორიაშია» («დრონის» ინფორმაცია).

ეს ინფორმაცია გამოქვეყნდა მაშინ, როცა საქართველოში ყოვლად გაუგონარი ქსენოფობია მძვინვარებდა. ბუნებრივია, მას უმდაფრესი რეაქცია მოჰყვა, როგორც ხელისუფლების, ისე ოფიციალის (ხელისუფლების მხარდამჭერი პრესის) მხრიდან: ამ ინფორმაციის ავტორი არის ქართველი ერის მოსისხლე მტერი, რუსეთის სპეცსამსახურების აგენტი, ერის მოღალატე, სისხლის სამართლის დამნაშავე და ა.შ. პოლემიკაში მონაწილეობდა მასობრივი ინფორმაციის უკლებლივ ყველა საშუალება და საზოგადოების თითქმის ყველა ფენის წარმომადგენელი – ე.წ. ელიტარული ინტელიგენტიდან დაწყებული. ცხინვალელი ლტოლვილითა და რომელიღაც კოლეჯის მოსწავლით დამთავრებული.

ინფორმაციის გამოქვეყნებიდან ხუთი წლის შემდეგაც კი, ერთ-ერთმა ქართულმა ჟურნალმა გამოაქვეყნა ვრცელი სტატია, სადაც ავტორი მოხსენიებული იყო ქვეყნის დამაქცევრად და პრეზიდენტ გამსახურდიას ერთ-ერთ მკვლელად.

მას შემდეგ დიდი დრო გავიდა. ქვეყანა დაწყნარდა და ახლა იმ ბრალდებების გამეორება თავში აღარავის მოუვა. ასეც უნდა მომხდარიყო, მაგრამ წარმოიდგინეთ საკუთარი თავი ავტორის ადგილზე.

ასეთია ცხოვრება – ზოგჯერ იქნებ დაუმსახურებლად გაქონ, ზოგჯერ, ასევე დაუმსახურებლად გლანძღონ. ჟურნალისტი ყველაფრისთვის მზად უნდა იყოს.

პუბლიცისტური ჩანახატი. ეს არის ჩანახატის ფორმის და პუბლიცისტური ჟანრის ნაშრომი. ამგვარი ნაშრომები, ძირითადად, სოციალურ თემებზე იქმნება და, როგორც წესი, მკითხველს ცრემლს მოჰგვრის ხოლმე. თუ ასე არ მოხდა, პუბლიცისტური ჩანახატი უმიზნო ან ცუდად შესრულებული ყოფილა. თუმცა, წაიკითხეთ ეს ნაშრომი და თავად განსაჯეთ, მიაღწია თუ არა ავტორმა მიზანს:

„თოვლის ბაბუა“

.....ის იყო გასასვლელისაკენ გავემართე, რომ ვიგრძენი, როგორ აფათურებდა ხელს ვიღაცა ჩემს უკვე დაცარიელებულ ჯიბეში. ხელი ხელში ვტაცე და მივბრუნდი: საკმაოდ სიმპათიურად ჩაცმული, წვერგაპარსული შუახნის მამაკაცი საცოდავი გამომეტყველებით მიყურებდა.

– არა გრცხვენია, ჯიბეში მიძვრები ამხელა კაცი?

სეირის მაყურებლები სწრაფად შეჯგუფდნენ ჩვენს ირგვლივ.

– რა ვქნა... სახლში მელოდებიან... ორი ბავშვი.. – მძიმედ, სვენებ-სვენებით ამოღერდა.

ვიგრძენი, სიმართლეს მეუბნებოდა.

– წამოდი ერთი, მაჩვენე, რა დამშეული ბავშვები გელოდებიან. ტყუილი რომ გამოდგეს, შენ თავს დააბრალებ!

გუნებაჩამხდარი დამმორჩილდა და გამომყვა. მანქანამდე ხმა არ ამოუღია. როგორც კი ჩავსხედით, მისამართი მითხრა და არც მერე გაუცია ხმა...

რვასართულიანი სახლის ბოლო სართულზე ავედით.

გასაღები გადაატრიალა და კარი შეაღო. შესასვლელში ორი უსუსური არსება იდგა. არაჩვეულებრივად ნათელი და მართალი ორი წყვილი თვალი მომშტერებოდა.

– მამიკო, ეს კაცი შენი ამხანაგია? – ჰკითხა გოგონამ, რომელიც ერთი წლით თუ იქნებოდა უფროსი თავის დაზე.

– ჰო, შვილო.

ბავშვები ოთახში შეცვივდნენ. მეც შევეყევი. სტანდარტულად მოწყობილი ოთახი: მაგიდა, სკამები, ტახტი, ორი სავარძელი. ოთახის კუთხეში, კედელზე, თაბაშირის ჩარჩოში ჩასმული სარკე...

ერთადერთი, რისი ნაკლებობაც ვიგრძენი ირგვლივ გამეფებულ სისუფთავესა და სიღარიბეში, ქალის ხელი იყო.

– ჩემი ცოლი (ამ სიტყვის გამოთქმა ძალიან გაუჭირდა) თურქეთშია, მუშაობს, მაგრამ ჯერჯერობით ფულს ვერ გვიგზავნის, – თითქოს მიმიხვდა აზრებს, – მე... მე... რა თქმა უნდა, არ ვიქცევი სწორად, მაგრამ, დამიჯერეთ, ამდენ მათხოვრობას და ვალებს ველარ ავუდივარ. როგორც გინდათ, ისე გამიგეთ, თქვენი ნებაა...

სუნთქვაშეკრულმა ჩავიბრინე რვა სართული, ავტომატურიდან ჩემი ჩანთა გამოვართიე და ქოშინით ავიტანე მერვე სართულზე... შესასვლელში როგორც დავტოვე, ისევე იდგნენ.

– თოვლის ბაბუა მოვიდა! – როგორც შემედლო მხიარულად ვთქვი, ჩანთა დავდე და გამოვბრუნდი.

კიბეებზე ბავშვების ხმამალალი, მხიარული შეძახილები მომდევდა.

კარი ნუციკომ გამიღო, ჩემმა ხუთი წლის გოგონამ.

– მამა, არაფერი მოგიტანია? – გაოცებულმა მკითხა.

– არა, შვილო, დღეს თოვლის ბაბუა სხვასთან მივიდა!» («ტფილისის უწყებანის“ ინფორმაცია).

ირონიული პუბლიცისტიკა. ჟუნალისტიკაში ხშირად იქმნება ვითარება, როცა მკითხველზე ემოციური ზემოქმედების საშუალებად ავტორები სწორედ ირონიას

ირჩევენ. ოღონდ, ძალიან ფაქიზი და წინდახედული მოქმედება, ძალიან დიდი სიფრთხილეს საჭირო, რომ კეთილგანწყობილი ირონია ცინიზმში არ გადაიზარდოს, მსუბუქი იუმორი – დაცინვაში, ნაკლის აღნიშვნა – შეურაცხყოფაში, გაუგებრობა – საჯარო ცილისწამებაში. კაცმა რომ თქვას, თქვენს ნაშრომში შეგიძლიათ, მართლაც, მწარედ დასცინოთ პირობით ოპონენტს, მაგრამ ნუ დაგავიწყდებათ, რომ არსებობს სახელმწიფო, სადაც ჟურნალისტური ეთიკის ნორმების გარდა მოქმედებს სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, რომელიც იცავს ადამიანის კანონიერ უფლებებს. ამიტომ თქვენი ოდნავი გადაჭარბება, ანუ, როგორც კახელები იტყვიან, – «დაუკრეფავში გადასვლა», შესაძლოა, სავალალოდ დამთავრდეს.

მართალია, ვთქვი, გაზეთი ერთი დღე ცოცხლობს-მეთქი, მაგრამ თქვენი განზრახ თუ უნებლიე შეცდომა იმ ერთდღიან გაზეთში იქნებ სასამართლოებში მრავალთვიანი მსჯელობითაც ვერ გადაიჭრას.

თქვენი მომავალი პუბლიცისტური ნაშრომისათვის ფორმის შერჩევა მხოლოდ თქვენი პრეროგატივაა – ასეთ დავალებას დედამიწაზე არც ერთი რედაქტორი არ იძლევა! ამიტომ თუ ბეწვის ხიდზე გავლა გეეჭვებათ, ნუ გაირთულებთ ცხოვრებას, ნუ დადებთ სასწორზე თქვენს ჟურნალისტურ რეპუტაციას – აკეთეთ ისე, როგორც იცით, როგორც შეგიძლიათ.

და კიდევ, ამქვეყნად უამრავი ცოდვა-ბრალი ტრიალებს და უამრავი ისეთი რამეც ხდება, ყურადღების ღირსი რომ არ არის. ირონიის საგნად ზოგჯერ ძალზე უმნიშვნელო მოვლენას ან უმნიშვნელო პიროვნებას ირჩევენ ხოლმე. ეს არის შეცდომა. ირონია არის გამანადგურებელი იარაღი ჭკვიანი და ნიჭიერი კაცის ხელში. როცა საზოგადოებისთვის არაფრისმთქმელ ფაქტზე, ან ყოვლად უმნიშვნელო ადამიანზე, თუნდაც უდახვეწილესი იუმორით რაიმეს დაწერთ, ეს ბედურებზე ზარბაზნებით ნადირობას ჰგავს და სერიოზულ ჟურნალისტს არ ეკადრება. სხვა საქმეა, ვინ შეაფასებს მნიშვნელობის ხარისხს, ანუ ზუსტად ვინ განსაზღვრავს, რა (ვინ) არის მნიშვნელოვანი და რა (ვინ) – არა. რთული პრობლემაა, მაგრამ გამოსავალი არის. მაგალითად, ასეთი: სანამ ამ ურთულეს ჟანრს შეეჭიდებოდეთ, კარგად დაფიქრდით, შეძლებთ თუ არა ასე მძიმე ტვირთის აწევას.

ახლა იმაზეც დავფიქრდეთ, რა შეიძლება მოხდეს თქვენი უმშვენიერესი ნაწარმოების გამოქვეყნების შემდეგ. უფრო ზუსტად – გამოქვეყნებისთანავე.

არ არის გამორიცხული, რომ შეგაქონ კიდევ – წარმოიდგინეთ, ჟურნალისტიკაში ასეთი რამეებიც ხდება! მაგრამ უფრო ხშირად ხდება სხვა რამ – თქვენი შესანიშნავი პუბლიცისტური ნაშრომისა და ყოვლად კეთილშობილური განზრახვის გამო ლანძვა-გინების ისეთ კორიანტელს მიიღებთ, სიზმრადაც რომ არ მოგლანდებიათ. რას იზამთ, ადამიანების უმრავლესობას იუმორის გრძნობა ან არა აქვს, ან ძალიან დაჩლუნგებული აქვს. თუ ირონიაზე ლანძვით გასაუხობენ, უნდა მოითმინოთ, ან შეურაცხყოფელს სასამართლოში უჩივლოთ. ასეთ ოპონენტთან პრესაში კამათს არავითარი აზრი არა აქვს – თქვენ უეჭველად დამარცხდებით.

ირონია, მისი სიმწარის მიუხედავად, შეიძლება იყოს, და უნდა იყოს კიდევ, კეთილგანწყობილი – ოპონენტის მოქმედებაში (ნაშრომში) თქვენ მწარედ დასცინით მთავარს და გულთბილად და ყოვლად სერიოზულად მოიხსენიებთ მეორეხარისხოვანს. იმის გარდა, რომ ამით მოწინააღმდეგის ერთგვარ სიმპათიას იმსახურებთ და მკითხველშიც ობიექტური კაცის სახელს იხვეჭთ, უკან დასახევ გზასაც იტოვებთ.

არსებობს მეორე გზაც – თქვენ ოპონენტის მოქმედებაში რაციონალურს ვერაფერს ხედავთ, ან არ გინდათ დაინახოთ. ამიტომ «ქვას ქვაზე არ ტოვებთ», ყველა ხიდს წვავთ და უკან დასახევ ყველა გზას იჭრით. დავარქვათ ამას პირობითად «ბოროტი ირონია». ნუ გაგიკვირდებათ – ზოგიერთი მოვლენა და ზოგიერთი ავტორი ალაღად იმსახურებს «ბოროტ», გამანადგურებელ პუბლიცისტური ჟანრის კომენტარს.

ახლა მაგალითებსაც შემოგთავაზებთ. ჯერ «კეთილგანწყობილი» ირონიული პუბლიცისტისა, შემდეგ – «ბოროტისა».

**„გრუპპენლექსი და თანამედროვე
ქართული ავანგარდული ლიტერატურა**

«სოფლის ბოლოში კი
ტურები ყმუიან ნაზად...»
(ლექსიდან «სიკვდილის ჰიმნი»)

ლიტერატურის მოყვარულებს საქმე მისალოცად აქვთ: ჯერ კიდევ 1990 წელს თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის უნივერსიტეტში ისტორიის ფაკულტეტის სტუდენტის, სერგი ლომაძის ინიციატივით ჩამოყალიბებულა ლექს-ჯგუფი «დემონი», რომელიც ლიტერატურაში უზარმაზარი რეფორმის გატარებას გვპირდება. თუმცა, რეფორმა რას მიქცია, «ჩვენ შოთა რუსთაველი უნდა შევცვალოთ, საიდუმლო ლიტერატურა გვაქვს, იმას მალე გამოვაქვეყნებთ და მერე ნახეთო,» – ბრძანა ჩვენს კორესპონდენტთან საუბარში ლექს-ჯგუფის ხელმძღვანელმა.

საიდუმლო ლიტერატურის გამოქვეყნებამდე კი ლექს-ჯგუფმა «დემონმა» გამოსცა წიგნი «დემონის მოვლინება». აქ არის ლექსებიც, მოთხრობებიც, რომანებიც. მოკლედ, წიგნი ლიტერატურის მოყვარულებს თუ სრულს არა, ნაწილობრივ წარმოდგენას მაინც შეუქმნის დემონელების ჯგუფურ შემოქმედებაზე.

მე, რა თქმა უნდა, ვერ გავბედავ ლექს-ჯგუფის წევრთა და წევრ-კორესპონდენტთა შემოქმედების დახასიათებას. შემოგთავაზებთ ორიოდ ციტატას წიგნის წინასიტყვაობიდან, რომელიც, აგრეთვე, ბატონ სერგი ლომაძეს ეკუთვნის:

«იგი (კახა ბაციკაძე) თავისი ლექსების გარანდვაზე არ ზრუნავს, – ეს არის ფორმით დაუმუშავებელი, არადაამკმაყოფილებლად გართმული პოეტური ნიმუშები, მაგრამ მათში უნიკალურადაა გამოყენებული საოცარი ხილვები, რომელნიც მიილტვიან სიყვარულის აპოთეოზისაკენ და ცაში გადაზრდილნი მარადისობას ერთვიან».

აქ რომ კახა ბაციკაძე არ იყოს ნახსენები, ვიფიქრებდი, ეს სიტყვები, ალბათ, ზურიკელა ვაშალომიძის ქიმიის მასწავლებელმა მისწერა ოღლა ბეზიას-მეთქი.

გრუპპენლექსის (ლექს-ჯგუფის) მამას განსაკუთრებით მოსწონს კახას ლექსები – «სიკვდილის ჰიმნი» და «დაე იმეფოს ქვეყნად დემონმა»...

გთავაზობთ ერთ პასაჟს სერგი ლომაძის აღმაფრთოვანებელი ლექსიდან «სიკვდილის ჰიმნი»: «საფლავები იხსნება, ამოდიან ახდილი კუბოები გვამებით და დაფრინავენ ჰაერში. ვირთხები მისევიან სხეულის მიმოფანტულ ნაწილებს, რათა გამოწოვონ რაც შეიძლება ბევრი სისხლი და გაიბერონ გაუმადლარი მუცელი...»

ლექსისა რა მოგახსენოთ, მაგრამ კახა, ჩემი აზრით, ვერ ერკვევა მედიცინაში – ვირთხები გვამებს სისხლს წოვენო, რომ ამბობს, ამას აბა, დემონელების გარდა რომელი პოეტი დაიჯერებს!

სერგი ლომაძე: «პოეტი არ დაკმაყოფილდა მარტო ლექსებით. იგი პროზის საზღვრებშიც შეიჭრა. აქ კახამ შექმნა ორი შედეგრი: პირველი – «სილურჯე» – განდიდება სწორუპოვარი სიყვარულისა, და მეორე – «ალფრედი – ადამიანი, რომლის ცხოვრებაც ლეგენდად იქცა».

მე ყურადღებით წავიკითხე ორივე შედეგრი (ამას დაახლოებით 10-12 წუთი სჭირდება) და შემძლია თამამად მოგახსენოთ, რომ კახას ამ ნაწარმოებში არის ყველაფერი: სიყვარული პირველი დანახვისთანავე, შავი ვარდების კონა, ალერსი, სატრფოს მოულოდნელი სიკვდილი, საფეთქელზე მიბჯენილი იარაღი, ატირებული ქვა და მისთანანი: «შორს მოვისროლე იარაღი და ტირილით დავემხე მიწას. გამახსენდა მისი სიტყვები: «ნეტავი თოლიები ვიყოთ!.. გავფრინდებოდით სადმე შორს, ყველაზე კარგ ადგილას, სადაც შესაძლებელია სიმშვიდისა და მყუდროების პოვნა. ვიცხოვრებდით ჩვენთვის ბედნიერად და დროს მხოლოდ ერთმანეთის სიყვარულში გავატარებდით...»

ოჰ, რა მშვენიერი და გულისამაჩუყებელი სიტყვებია, მაგრამ ისინი ხომ უკვე დიდი ხანია უთხრა თამუნამ ქრისტეფორეს (კინოფილმში «შერეკილები»).

მსოფლიო ლიტერატურის ისტორია ჯგუფური შემოქმედების არც ისე ბევრ მაგალითს იცნობს: ძმები გრიმები, ილფი და პეტროვი, მარქსი და ენგელსი... შოთა რუსთაველიც, დავით გურამიშვილიც, ვაჟა-ფშაველაც და გალაკტიონიც ინდივიდუალისტები იყვნენ. ერთობლივად შეიძლება დაიწეროს კოლექტიური საჩივარი სახლმმართველობაში, ღია წერილი პრეზიდენტისადმი, სასამართლოს განაჩენიც კი, მაგრამ არა ლიტერატურული ნაწარმოები. «დემონელების» ჯგუფური პოეზია გაუკუღმართებული ლექსუალური ურთიერთობების შთაბეჭდილებას ტოვებს და არა ავანგარდიზმისა, როგორც ეს გრუპპენლექსის მოყვარულებს წარმოუდგენიათ.

წიგნს ახლავს პოეტ ზაურ კალანდიას ბოლოსიტყვა. ბატონი ზაური, ეტყობა, დიდხანს ეკამათა ავანგარდისტებს, მაგრამ ვერაფერში დაარწმუნა. «წიგნში, ქვიშა-შლამთან ერთად ოქროს ნამცეცებია უხვად გაბნეული, ანუ ნამდვილი პოეზიაც და ეს მაწერინებს ამ ბოლოსიტყვასო», ბრძანებს ბატონი ზაურ კალანდია და მართალსაც ბრძანებს. ეს სიტყვებიც ამ წიგნიდანაა: «ტყეში საღამო მოდის, ფრთებით დაბურავს ბილიკს, დაღონებული ჭოტი იწყებს ხეებთან ქილიკს».

სამწუხაროდ, არ ვიცი, რომელ «დემონს» ვუთხრა მადლობა ამ მშვენიერი ლექსისთვის («ტყეში»).

სამართლიანობისთვის ისიც უნდა ითქვას, რომ რუსთაველის «დამმარხველ» პოეტებს წაკითხული უნდა ჰქონდეთ ვაჟა-ფშაველას, გალაკტიონის, ტერენტი გრანელის ლექსები და გი დე მოპასანის რომელიმე რომანიც კი («ტფილისის უწყებანის» ინფორმაცია).

ირონიული პუბლიცისტიკის ერთი ნიმუში, რომელსაც ახლა შემოგთავაზებთ, ეკუთვნის ჩემს მეგობარს გურამ შამანიდს. იგი შესანიშნავი ექიმია, ქირურგი. ჟურნალისტიკაში არასოდეს უმუშავია. «დაწვი სვეტიცხოველი...» მისი პირველი ჟურნალისტური ნაშრომი და... ირონიული («ბოროტი») პუბლიცისტიკის ნიმუშია.

გურამმა შემდეგ კიდევ ბევრჯერ დაამტკიცა, რომ მისი პირველი პუბლიკაცია «ციდან არ ჩამოვარდნილა», რომ მას მართლაც მოსდევს ძალა ქადილისა. თუმცა,

მისი მაგალითი მაინცდამაინც მისაზამი არ უნდა იყოს – იმ ასაკში, როცა გურამ შამანიდმა პუბლიცისტიკაში ძალების მოსინჯვა დაიწყო, ჟურნალისტები, როგორც წესი, აქტიურ საქმიანობას თავს ანებებენ და რომანების ან მემუარების წერას იწყებენ. ეს ისე ვთქვი, ჩემი ძველი მეგობრის გასაღიზიანებლად. ახლა კი დაპირებული მაგალითი, რომელიც მეოცე საუკუნის მიწურულის საქართველოს ერთ-ერთ უმწვავეს საკითხს, ეროვნულობას ეხება. უფრო ზუსტად, ავტორი სავესებით სამართლიანად აკრიტიკებს ცრუ-პატრიოტიზმს.

„დაწვი სვეტიცხოველი – ერი დაგიმახსოვრებს

ღია წერილი შაროს შამოსგან

ჩემი გურული ბებია ამბობდა: – ვიტყვი – ცუდი ვარ, არადა, გავსკდი გულზეო. ჰოდა, გულზე რომ არ გავსკდე, რამდენიმე სიტყვა უნდა ვუთხრა ჩემს განსწავლულ სეხნიას, გურამ შარაძეს.

ალარ მოგბეზრდა, კაცო, ამდენი დავა და ჩხუბი? სხვა საქმე არა გაქვს დეპუტატ კაცს? თუ მაინცდამაინც უნდა გაგლახოს ვიღაცამ?

ან რა პრობლემები გაწუხებს? ჯერ იყო და ალიაქოთი ატებე: არიქა, სომეხს პასპორტში სომეხი ჩავუწეროთო. მერე – ჩვენი რელიკვიები არავის ვანახოთო. ახლა იეღოველებს დაერიე და გაწყვეტას უპირებ.

გეყო რა, კაცო! ნუ გადააჭამე ამ ქართველობით და ქრისტიანობით ქვეყანას თავი!

ვითომ ერის შენარჩუნებაზე რომ ფიქრობ, პროფესორმა კაცმა ხომ უნდა იცოდე, რომ ყველამ, ვისაც თავისი ჯიში და ჯილაგი არ უყვარს, უკვე დიდი ხანია გამოიცვალა გვარი და ბაგრატიონი თუ არა, დადიანი მაინც გახდა?

ჩაწერე შარო! რაც შენ გსურს, ის ჩაწერე პასპორტებში! გინდ ჩინელი ჩამიწერე. მე ვისაც ვუყვარვარ, მაინც ვეყვარები და კვლავაც სოლოლაკელი შამო ვიქნები.

რა გააჭირე საქმე ამ «არაქართველებით»? გამაგებინე ერთი, ვინ არიან ეს არაქართველები? ნუთუ ვერ უნდა გაიგო, შე სწავლულო, შენა, რომ სომეხი, რუსი, აზერბაიჯანელი და ბერძენი – სომეხი, რუსი, აზერბაიჯანელი და ბერძენია და არავითარ შემთხვევაში – «არაქართველი». ველარ უნდა გაიგო, რომ ამ სიტყვამ დააქცია საქართველო?

სანამ შენნაირები არ დაივიწყებენ სიტყვა «არაქართველს», მანამ იქნება საქართველოში სეპარატიზმიც, ცენტრიდანული მოძრაობაც და სხვა ათასი უბედურებაც.

შენ თუ მოგწონს “Лицо кавказской национальности”-ს რომ გეძახიან? ასე ღიზიანდება სხვაც, როდესაც დადგები და ბერძენს, რუსს, სომეხს «არაქართველს» უწოდებ, შე დემოკრატო, შენა!

როგორ ფიქრობ, რა უნდა მეწეროს პასპორტში მე, თბილისში დაბადებულს, იმერელი დედის, გურული ბებიის, კახელი ცოლის, მეგრელი რძლის, იმერელი სიძის, ორი ბერძენი და ერთი ქართველი შვილიშვილის პატრონს, ღომზე და სულ-გუნზე გაზრდილს, ქართულად განათლება მიღებულ სოლოლაკელ ბერძენს, ვისი მშობლიური ენაც ქართულია?

ათასნაირად განმარტეთ ეროვნების ცნება ჩვენმა მეცნიერებმა, მაგრამ არც ერთს არ გაგხსენებიათ დიდი რუსი მეცნიერი ვლადიმერ დალი (რომელსაც არც მამა

ჰყავდა რუსი და არც დედა): «ადამიანი იმ ეროვნებას ეკუთვნის, რა ენაზე ფიქრობს და რა ენაზე სიზმარს ხედავს». იქნებ ვაცალოთ ხალხს სიზმარი იმ ენაზე ნახოს, რომელზეც ესიზმრება? თუ, ჩვენი სეხნია პეტრიაშვილივით, გსურს მოელანდო ხალხს სიზმარში და სომეხს სიზმრის ქართულად ნახვა აუკრძალო? იქნებ მივცეთ საშუალება ადამიანს თვითონ განსაზღვროს თავისი ეროვნება პასპორტის მიღებისას, რომ შენი და შენნაირების შიშით აღარ იცვალოს ხალხმა გვარი?

სულ არ მინდა, ბატონო, პასპორტი!

არსადაც არ მივდივარ!

აჲ, ჩემს სამშობლოში უნდა მოვკვდე და სანამ მოვკვდები, გულზე გაგბეთქვამ იმიტომ, რომ ჩემია ეს საქართველო!

ახლა იელოველების შესახებ.

შენნაირ ნასწავლ კაცთან (თანაც დოკუმენტები გაყრია ჯონჯოლივით) ეს მეორე ხარისხის ადამიანი (შენი აზრით, შე აზრიანო, შენა) პოლემიკას როგორ დავიწყებ. მხოლოდ ერთს ვიტყვი: პილატეს ქრისტე რომ არ ეწამებინა, შესაძლოა, ქრისტიანობა დღეს არავის გახსენებოდა. რომ არა ჯვაროსნული ლაშქრობები, შესაძლოა, ისლამი არ ყოფილიყო დღეს ასე ძლიერი...

ამგვარი ლოზუნგებით გინდა ერის გაერთიანება, შე პატრიოტო, შენა? არ გამოგივა, გენა, არა. მიტომ, რომ არ გივარგა იდეოლოგია. თვითონ არ იცი, რა გინდა (დეპუტატობის გარდა). იქნებ კვალი გინდა დატოვო საქართველოს ისტორიაში? შენნაირი გაქანების კაცი რომ ერმა დაიმახსოვროს, სულ ცოტა, სვეტიცხოველი უნდა დაწვა, შე ჰეროსტრატე, შენა.

ეროვნებით თბილისელი,

შენი სეხნია გურამ შამანიდი (შამო)» («დრონის» ინფორმაცია).

იმ დროს «დრონის» რედაქციაში ვმუშაობდი და დანამდვილებით ვიცი, რომ შამანიდის წერილის ადრესატმა თავი ისე დაიჭირა, თითქოს არაფერი მომხდარიყო _ არავითარი პასუხის გაცემის მცდელობა! პროფესორმა შარაძემ, მშვენივრად იცოდა, რომ მისი არგუმენტები მხოლოდ ბრბოს უვიცობაზე იყო გაანგარიშებული და სერიოზულ კრიტიკას ვერ გაუძლებდა. მისი «პატრიოტული» აქციების ერთადერთი მიზანი იაფი პოპულარობის მოხვეჭა იყო და არა სერიოზული მსჯელობა. ამიტომაც ბატონ პროფესორს მისი მოღვაწეობის წინააღმდეგ მიმართულ თითქმის არც ერთ სერიოზულ კრიტიკაზე პასუხი არ გაუცია.

სანაქებო საქციელია, თანაც ამით იგი ოპონენტების განიარაღებას ახერხებდა.

კიდევ ერთხელ ვიმეორებ, ჟურნალისტური პუბლიცისტიკის ფორმებზე (ჩანახატი, ნარკვევი, ინტერვიუ, სტატია, ინფორმაცია, პოლემიკა...) საუბარი პირობითია. ანუ არ არსებობს რაიმე მკაცრად დადგენილი საზღვრები, რომლის გადალახვა არ შეიძლებოდა.

ახლა ორიოდ სიტყვა ჟურნალისტური პუბლიცისტიკის შინაარსობრივ მხარეზეც.

ამ ჟანრის ნაშრომები, შინაარსის მიხედვით, შეიძლება ასე დავალაგოთ:

პოლიტიკური პუბლიცისტიკა;

მეცნიერული პუბლიცისტიკა;

სოციალური პუბლიცისტიკა;

უმიზნო, ანუ ცრუ პუბლიცისტიკა.

პოლიტიკური პუბლიცისტიკა. მისი განსაზღვრებიდანაც ჩანს, რომ ამგვარ პუბლიცისტურ ნაშრომს სწორედ რაღაც პოლიტიკური სარჩული უდევს. შეიძლება თამამად ითქვას, რომ 1985 წლიდან, ანუ ე.წ. «პერესტროიკის» ეპოქიდან მოყოლებული, მთელს მსოფლიო სოციალისტურ სისტემაში, ამ სიტყვის პირდაპირი გაგებით, აყვავდა პოლიტიკური პუბლიცისტიკა. «აყვავებულთა» შორის, რა თქმა უნდა, ერთ-ერთი «მოწინავე» საქართველოც იყო.

თავისთავად, პოლიტიკური პუბლიცისტიკა ძალიან ფართო ცნებაა (понятие растяжимое). აქ იგულისხმება სახელისუფლო, ოპოზიციური, საშინაო, საგარეო, ეკონომიკური, კულტურული და ა.შ. პოლიტიკა. ჩამოთვლილი სფეროები შეგვიძლია კიდევ უფრო დავაკონკრეტოთ, მიღებული – კიდევ დავაკონკრეტოთ და ასე შემდეგ. მაგრამ, ვფიქრობ, ასე დაწვრილმანება აუცილებელი არ უნდა იყოს, ყოველ შემთხვევაში, იმ ადამიანისთვის, ვინც თუნდაც ეს წიგნი ამ გვერდამდე წაიკითხა.

პოლიტიკური პუბლიცისტიკის უსაზღვრო პოპულარობა მსოფლიო პოლიტიკური სისტემის ძირფესვიანმა რეორგანიზაციამ გამოიწვია. ოთხმოციანი წლების შუაში დეკლარირებულ სიტყვის თავისუფლებას უზარმაზარი მსოფლიო სოციალისტური სისტემის რღვევა მოჰყვა. შეიცვალა აზროვნების კრიტერიუმები. ის, რაც ჯერ კიდევ გუშინ ურყევ ჭეშმარიტებად მიაჩნდათ (მაგალითად, მარქსიზმ-ლენინიზმი, ან წარმოების სოციალისტური წესი), დღეს ყოვლად ჩვეულებრივი სიცრუე და დემაგოგია აღმოჩნდა. ბუნებრივია, გამოჩნდნენ პუბლიცისტები, რომლებიც სიახლის გააზრებას, უხეშად რომ ვთქვათ, «მასებამდე დაყვანას» ცდილობდნენ და ისინიც, ვინც ამ სიახლეს თავგამოდებით ეწინააღმდეგებოდნენ.

პოლიტიკური პუბლიცისტიკის უმთავრესი მიზანი და დანიშნულებაა საზოგადოების სწორი პოლიტიკური ორიენტაციის ჩამოყალიბება. ჯერ კიდევ გუშინ ერთპარტიულ საქართველოში თავისუფლების პირველივე წელიწადს 150-მდე პოლიტიკური პარტია და, შესაბამისად, «ქვეყნის გადარჩენის» ამდენივე კონცეფცია გაჩნდა. ამან, ბუნებრივია, უკიდურესად დააბნია 70 წლის განმავლობაში პოლიტიკურ ცხოვრებას ჩამომორებული საზოგადოება. ეს აისახა ქვეყნის პოლიტიკური ხელმძღვანელობის მოქმედებაზეც. ძალიან ხშირად ეს მოქმედება არსებული სინამდვილისადმი არაადეკვატურ დამოკიდებულებაში გამოიხატებოდა. საზოგადოებაში, მის ელიტარულ ნაწილშიც კი, გაიღვიძა ქვენა, ცრუ-პატრიოტულმა გრძნობებმა – შოვინიზმმა, ქსენოფობიამ, ნაციონალიზმმა (ამ ტერმინის ყველაზე უხამსი გაგებით), სისასტიკემ, თავაშვებულობამ...

რა თქმა უნდა, მაშინვე დადგა ამ ანტისაზოგადოებრივ მოვლენებთან ბრძოლის აუცილებლობაც. უფრო ზუსტად, იდეოლოგიური საფუძვლის შექმნის აუცილებლობა.

სწორედ მწვავე პოლიტიკურმა პრობლემატიკამ შვა მწვავე, მაგრამ ზოგჯერ ბრწყინვალე პოლიტიკური პუბლიცისტიკის ნიმუშები. და ასე იქნება მუდამ, ვიდრე საზოგადოებაში იქნება პოლიტიკური პრობლემები. ანუ ასე იქნება მუდამ, ვიდრე სახელმწიფო იარსებებს.

„ჩვენ ვაკანონებდით... უზნობას

«მკვდრის აჩრდილთან ვინ იცინის,
მკვდრის აჩრდილთან ვინ იხუმრებს?»
გალაკტიონი

ზნობა დაკვარგეთ.

იგი მრავალი წლის განმავლობაში ნელ-ნელა, შეუმჩნევლად გვეცლებოდა ხელიდან. გვეგონა, დანაკარგი არც ისე მნიშვნელოვანი იყო და ეროვნული ხელისუფლების გამარჯვებისთანავე ყველაფერი თავის ადგილას დადგებოდა.

გავბედავ შეგახსენოთ, რა აღვირახსნილი ანტიოსური და ანტიაფხაზური კამპანიები მიმდინარეობდა ქართულ პრესაში. სამწუხაროდ, ჩვენს შორის არ აღმოჩნდა ისეთი კაცი, რომელიც წინ აღუდგებოდა ამ უგუნურებას. შედეგი ცნობილია – ცივილიზებული მსოფლიოს წინაშე ჩვენ, უძველესი კულტურის მატარებელი ქართველი ხალხი, წარვდექით მჩაგვრელებად, მკვლელებად, ბარბაროსებად. ამ შემთხვევაში არა აქვს მნიშვნელობა, ვის მხარეს იყო სიმართლე. მთავარია, რომ ჩვენ (ანუ ჩვენმა ოფიციალურმა ხელისუფლებამ) ვერ მოვახერხეთ და არც მოვინდომეთ პრობლემის ცივილიზებული, ადამიანური მეთოდებით გადაჭრა. ჩვენ წავუყრეთ არაქართველთა (განსაკუთრებით, ოსთა) დევნას საქართველოში. მათ ბინებიდან ასახლებდნენ, სამსახურიდან ითხოვდნენ, აძევებდნენ საქართველოს ტერიტორიიდან. ჩვენ კი ვდუმდით. გვეგონა, ყველაფერი ამით დამთავრდებოდა და უზნობის მსახურალი ხელი ჩვენ არ შეგვეხებოდა. თავს ვიმართლებდით, რომ «ქართველთა ისტორიულმა მტერმა» დაიმსახურა ასეთი მოპყრობა.

მაინცდამაინც არც მაშინ აღვშფოთებულვართ, როცა ქართველთა რაღაც მსოფლიო ისტორიულ მისიაზე დაიწყო ლაპარაკი; როცა კაცი, პრეზიდენტი, რომელსაც ჯერაც არაფერი შეექმნა სასიკეთო, მესიად, ღმერთად გამოვაცხადეთ; როცა დავაფუძნეთ ყავისფერი ორგანიზაცია – «ეროვნული იდეოლოგიის ასოციაცია»; როცა პირველად საჯაროდ დავიწყეთ პრეზიდენტისთვის სიყვარულის ახსნა (მერე შეჯიბრებაში რომ გადაიზარდა); როცა ქუჩებს და მოედნებს, მთელ საქართველოს მოედო ერთსულოვანი ოვაციები: «ზვი-ა-დი!» «ზვი-ა-დი!» როცა მინისტრებად ვნიშნავდით უვიცებსა და საეჭვო რეპუტაციის ადამიანებს.

ჩვენ ვაკანონებდით უზნობას.

ჩვენ ვხედავდით, რა კატეგორიის ხალხი ეტმასნებოდა ხელისუფლებას და ამას მშვიდად ვუყურებდით. ახლა ვგრძნობთ, რომ მაშინ ვცდებოდით, მაგრამ კვლავ მშვიდად ვუყურებთ, როგორ ეტმასნება იგივე ხალხი ახალ ხელისუფლებას. ვხედავთ, რა პრეტენზიები აქვთ უღირს ადამიანებს, მაგრამ პირში წყალს ვიგუბებთ – ვაითუ, რამე მოხდეს!

ის ადამიანები, რომლებიც დითირამბებს უმღეროდნენ კომპარტიას, ძალზე სწრაფად «გადაეწყვნენ» პრეზიდენტ გამსახურდიას ჰანგზე, ახლა კი აშკარად, სინდისის ქენჯნის გარეშე თვალებში შესცივინებენ დროებით მთავრობას და სამხედრო საბჭოს. ვიცი, ისინი გაიტანენ თავისას და ჩვენ კვლავ გავჩუმდებით, ვიდრე სასიკვდილო საფრთხეს არ დავინახავთ.

ნურავის ნურაფერს დავაბრალებთ: უზნეობას ჩვენ თვითონ ვუწყობდით ხელს.

უკვე გაისმის დამარცხებული პრეზიდენტის კრიტიკა და მაგება, საკუთარ «დამსახურებათა» წარმოჩენა იმათგან, ვინც, უზნეობა რომ ჰქონდეს, ხმის ამოღებას ვერ უნდა ბედავდეს.

გამარჯვებული ოპოზიცია უკვე ხელისუფლებად იქცა და იგი იწყებს იმ პირთა ვინაობის გარკვევას, ვისაც დაეკისრება პასუხისმგებლობა მომხდარის გამო. პასუხისმგებლობის დაკისრება დიახაც საჭიროა, მაგრამ სად არის გარანტია, რომ ჭეშმარიტების დადგენისა და აღდგენის საბაბით ანგარიშსწორება არ დაიწყება? ღმერთმა ნუ ქნას და, თუ მართლა ასეთი რამ დაიწყო (სხვათა შორის, ამას, ალბათ, თავისდა უნებურად, ხელს უწყობენ ყოფილი პრეზიდენტის თავგადაკლული მომხრეები), მერე ძნელი იქნება მტყუან-მართლის გარჩევა. ბოდიშს კი ვიხდი, მაგრამ მე არც მორჩილებას შეჩვეული ქართული პრესის იმედი მაქვს და არც ყველა მთავრობის საექვოდ ერთგული ქართული მართლმსაჯულებისა.

უახლოეს მომავალში უეჭველად დაიწყება მომხდარის იურიდიულად და პოლიტიკურად შეფასების მცდელობაც, ანუ იმის გარკვევა, რა იყო ეს: პუტჩი, სამხედრო გადატრიალება, სახალხო ამბოხი, რევოლუცია თუ სხვა რამ. ჩემი აზრით, ფორმალურად ყველა ამ განსაზღვრების დამტკიცება შესაძლებელია.

რა თქმა უნდა, გამარჯვებულთა იდეოლოგები შეეცდებიან დაამტკიცონ, რომ ეს იყო სახალხო ამბოხი, რომელმაც დაამხო ტოტალიტარული წყობილება. ამგვარი დასკვნის საწინააღმდეგო, ცხადია, არაფერი მაქვს გარდა იმისა, რომ, ჩემი აზრით, ამის გასარკვევად თავის შეწუხება არ ღირს. არა აქვს არავითარი მნიშვნელობა, რა იყო ეს – «პუტჩი», გადატრიალება, ამბოხი თუ რევოლუცია. მომხდარის საზოგადოებრივი სარგებლიანობა მომავალმა უნდა გაარკვიოს. თუ ჩვენ შევძლებთ სამართლებრივი, ჰუმანური, ეკონომიკურად ძლიერი სახელმწიფოს აშენებას, მაშინ, მართლაც, არა აქვს მნიშვნელობა დღეს მომხდარის იურიდიული საფუძვლის გარკვევას. დრო გამოგვიტანს მსჯავრს, ხოლო თუ ხელისუფლებაში კვლავ მოვა ბატონი გამსახურდია (რაც ძლიერ საეჭვოა), მაშინ ძალზე ბევრს არ ასცდება როზგი და სახრჩობელა; ანუ მომხდარი უთუოდ «პუტჩად» შეფასდება.

საქართველო ჯერ კიდევ ღელავს და ბობოქრობს. კვლავ გაისმის სროლის ხმა. კვლავ თარეშობენ სხვათა უბედურებაზე ხელის მოთბობის მოტრფიალე კრიმინალური ბანდები. «დემოკრატიისათვის თავდადებული» მოქალაქეები ყოველი შემთხვევისათვის კვლავ იჭყიტებიან დამწვარ-დანახშირებულ შენობებში, ვინძლო რაიმე საკბილო იშოვონ..

უვნებლად გადარჩენილი დიდი ილია და აკაკი ნაღვლიანად გაჰყურებენ გაპარტახებულ რუსთაველის პროსპექტს, ტყვიადახლილ ქაშუეთის გუმბათს. ვინ იცის, როგორ ტანჯავს მათ წმინდა სულელებს თანამედროვეთა უგუნურება («დრონის» ინფორმაცია).

მეცნიერული პუბლიცისტიკა. ეს არის პუბლიცისტური ნაშრომი მეცნიერების რომელიმე დარგზე (ფილოსოფია, იურისპრუდენცია, ლიტერატურა, ფიზიკა, ბიოლოგია, გენური ინჟინერია...). ეს არ გახლავთ რომელიმე დიდად პატივცემული პროფესორის უწყინარი საუბარი მეცნიერების ამა თუ იმ სფეროს ავ-კარგიანობაზე. ეს არის ფაქტებითა და ლოგიკით განმტკიცებული ემოციური მსჯელობა მეცნიერებაზე საზოგადოების ყურადღების მიპყრობის მიზნით. ანუ, მთავარია, არა თვით წმინდა მეცნიერული თვალსაზრისის წინა პლანზე წამოწევა, არამედ მეცნიერებისა და

საზოგადოების დამოკიდებულება, მეცნიერული მიღწევების საზოგადოების სამსახურში ჩაყენება.

ამგვარი ნაშრომების წერა მოითხოვს, ერთი მხრივ, უმაღლეს ჟურნალისტურ ოსტატობას, მეორე მხრივ, მეცნიერების იმ დარგის საკმაოდ საფუძვლიან ცოდნას, რომელზეც წერ. ამიტომ, ბუნებრივია, ქართულ სინამდვილეში მეცნიერული პუბლიცისტიკის ნიმუშებით მაინცდამაინც განებივრებული არა ვართ. ვგულისხმობ მაღალ პროფესიულ დონეზე შესრულებულ ნაშრომებს, თორემ არაფრისმთქმელი და არაფრის მომტანი ფსევდოპუბლიცისტიკით სავსეა ჩვენი სიყვითლეშეპარული პრესა.

ნიმუში, რომელსაც ახლა შემოგთავაზებთ, იურისპრუდენციას ეხება. უფრო ზუსტად, იმ ადამიანებს, რომლებიც სწორედ იურისპრუდენციის გვერდის ავლით ცდილობენ უმნიშვნელოვანესი იურიდიული დოკუმენტების შედგენას:

„შექსპირის მოტივები ქართულ კანონშემოქმედებაში“

ჩემთვის უცნობ დაწესებულებაში შეუმუშავებიათ და პარლამენტში განსახილველად შეუტანიათ შეთანხმების პროექტი საქართველოს მართლმადიდებლურ ეკლესიასა და სახელმწიფოს შორის.

პროექტს წინ უძღვის მოკლე «განმარტებითი ბარათი», სადაც ამგვარი დოკუმენტის მიღების აუცილებლობასა და შეთანხმების შინაარსზეა საუბარი. ჩვენც აქედან დავიწყეთ.

ამ პაწაწინა «განმარტებით ბარათში» პატივცემულ ავტორებს იმდენი სიბრძნევა ჩაუტყვიათ, თვით საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობასაც კი შეშურდება! თუნდაც ეს რად ღირს: «...სახელმწიფო აღიარებს 1921-90 წლებში საქართველოს ეკლესიისათვის მატერიალური და მორალური ზარალის მიყენების ფაქტს და როგორც ეკლესიისათვის ჩამორთმეული მატერიალური ქონების დიდი ნაწილის მფლობელი, კისრულობს ამ ზარალის ანაზღაურების ვალდებულებას».

1921-1990 წლებში კომუნისტურმა რეჟიმმა საქართველოს ეკლესიას რომ ზარალი მიაყენა, იმის ანაზღაურება ყოვლად წარმოუდგენელია: ათასობით დანგრეული და გაპარტახებული ეკლესია-მონასტერი, ათასობით დახოცილი მრევლი და ღვთისმსახური, დატაცებული და განადგურებული საეკლესიო ქონება, დაცემული ზნეობა...

რაკი ჩვენი ქველმოქმედი ხელისუფლება (და არა სახელმწიფო, როგორც ეს შეთანხმების პროექტშია მითითებული!) ამ ზარალის ანაზღაურებას კისრულობს, გამოდის, რომ იგი იმ წლების კომმარული დანაშაულობების თანამონაწილე და საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის სამართალმემკვიდრე ყოფილა. თუ ეს ასეა, მაშინ მან (ხელისუფლებამ) კეთილი უნდა ინებოს და ზარალი ყველა დაზარალებულს აუნაზღაუროს: მართლმადიდებლურ ეკლესიასაც, მეჩეთსაც, სინაგოგასაც, ამქრებსაც, ქარხანა-ფაბრიკების მეპატრონეებსაც და კერძო პირებსაც.

სახელმწიფო, ანუ ხაზინა იმ წლებში მიყენებული ზარალის ანაზღაურებას კისრულობსო, წერია ამ დოკუმენტში, მაგრამ ის კი აღარსად დაუწერიათ, კერძოდ, ვის ხარჯზე ან რა შემოსავლებით აპირებენ იმ, მართლაც, ენით უთქმელი ზარალის ანაზღაურებას. ალბათ, ისევ იმ დაზარალებული, განადგურებული, შეურაცხყოფილი მრევლის ზურგიდან.

ეს უკვე გრამატიკული და სტილისტური კი არა, სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის შეცდომაა და, ვეჭვობ, მისი გამოსწორება, კონკორდიუმთხველების ჭკუის ხალხმა შეძლოს.

«განმარტებით ბარათში» ასეთი «ბრძნული» განმარტებაც გვხვდება: «პროექტის მიხედვით, საეკლესიო სამსახური გათანაბრებულია საჯარო სამსახურთან. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ მოქმედი კანონმდებლობა საჯარო სამსახურის შესახებ საეკლესიო და საჯარო სამსახურს ერთმანეთთან ათანაბრებს. მართლმადიდებელი ეკლესიის დამოუკიდებლობისა და სახელმწიფო სამსახურისაგან განსხვავებული ამოცანების გამო, საჯარო სამსახურის შესახებ ნორმები საეკლესიო სამსახურში უშუალო გამოყენებას არ ჰპოვებს».

ეს არის ფარისევლობის, სიცრუის, თვალში ნაცრის შეყრისა და თავხედური დემაგოგიის ნათელი მაგალითი. მართალია, პროექტით საეკლესიო და საჯარო სამსახური გათანაბრებულია, მაგრამ, ნურას უკაცრავად, ისინი გათანაბრებული სულაც არ გახლავთო, ყოვლად უსირცხვილოდ გვატყუებენ პროექტის ავტორები და მართლმადიდებლურ ეკლესიას უფლებრივად საგადასახადო ინსპექციასთან ათანაბრებენ. მერე, ალბათ, ეკლესიის მნათეების მოხსნა-დანიშვნებსაც დაიწყებენ. მღვდლებზე ხომ ლაპარაკიც არ ღირს – გუბერნატორის ჩაურევლად ეს საქმე ვერასდიდებით ვერ გაკეთდება.

ახლა მთავარზე, ანუ უშუალოდ კონკორდიუმის პროექტზე.

პრემბულა, როგორც ველოდი, ფრიად პოეტურია: «ცხრა აბზაცი, ცხრა სიტყვა «ვინაიდან», ცხრა წერტილ-მძიმით დამთავრებული წინადადება და არც ერთი ჭკვიანური აზრი:

– ვინაიდან ქართველი ერის მსოფლმხედველობა, მთლიანობა, ტრადიციები, ფსიქოლოგია, ცხოვრების წესი და მრავალსაუკუნოვანი ქართული კულტურა განპირობებულია და გამსჭვალულია მართლმადიდებლური ქრისტიანული მოძღვრებით;

– ვინაიდან საქართველოს მოსახლეობის აბსოლუტური უმრავლესობა მართლმადიდებელი ქრისტიანია;

– ვინაიდან მართლმადიდებლობა საქართველოში ისტორიულად სახელმწიფო რელიგია იყო, ისტორიული უწყვეტობა კი ნიშნავს წარსულის აწმყოს და მომავლის სინთეზს;

– ვინაიდან საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებულია საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლი ქვეყნის ისტორიაში;

– ვინაიდან საქართველოს სახელმწიფომ აღიდგინა ისტორიული როლი მსოფლიო ცივილიზაციაში, როგორც დამოუკიდებელმა და დემოკრატიულმა სახელმწიფომ;

– ვინაიდან მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში ისტორიულ ეკლესიებს მინიჭებული აქვთ განსაკუთრებული იურიდიული სტატუსი;

– ვინაიდან კონსტიტუციურად ეკლესია დამოუკიდებელია სახელმწიფოსგან.»

ამის წამკითხველს უნებლიედ შექსპირი გაგახსენდება:

«ყველაფრით დაღლილს სანატრელად სიკვდილი დამრჩა...»

რადგან უვიცი და რეგვენი ბრძენობს ადვილად,

რადგან სიმართლე სისულელედ ითვლება ახლა,

რადგან სიკეთე ბოროტების ტყვედ ჩავარდნილა...».

დიდი პოეზიის და პოლიტიკანობის შერწყმის მცდელობა მუდამ დიდი კრახით და უნიჭო დოკუმენტის შექმნით რომ მთავრდება, კონკორდიუმის პროექტიც ამის დასტურია. ავტორებს საკუთარი გონებისთვის მეტი ძალა რომ დაეტანებინათ და რაც არ იცოდნენ, სხვისთვის მაინც ეკითხათ, არ დაწერდნენ, მრავალსაუკუნოვანი ქართული კულტურა მართლმადიდებლური ქრისტიანული მოძღვრებით არის განპირობებული და გამსჭვალული. ხოლო ცოტა მშობლიური ქვეყნის ისტორია რომ სცოდნოდათ, არც ამგვარი აბსურდული აზრი მოუვიდოდათ, საქართველოს მოსახლეობის აბსოლუტური უმრავლესობა მართლმადიდებელი ქრისტიანია. საქართველოს მოსახლეობის აბსოლუტური უმრავლესობისთვის ათეისტობა რომ დაებრალეზინათ, გასაკვირი არაფერი იქნებოდა. ეტყობა, პატივცემულმა ავტორებმა არ იციან, რომ საქართველოში მართლმადიდებელი ქრისტიანების გარდა ცხოვრობენ კათოლიკეები, იუდეველები, გრიგორიანელები, მუსულმანები, ბაპტისტები, ევანგელისტები, სხვები და სხვები. ვშიშობ, მათი რაოდენობა მართლმადიდებლებისას დიდად აღემატება.

საკუთარი უვიცობით კოპჩიაობას ჰგავს განცხადება, რომ თურმე «მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში ისტორიულ ეკლესიებს მინიჭებული აქვთ განსაკუთრებული იურიდიული სტატუსი». რას გვიბრძანებთ, მართლმადიდებლური მიმდინარეობის თეოკრატიული სახელმწიფო შეექმნათ, თუ შარიათის სამართლით ვიხელმძღვანელოთ? იქნებ აიათოლა ჰომეინის მოდელის ირანული მმართველობითი სისტემა ავირჩიოთ? ან სულაც ინკვიზიციის ბობოქრობის დროინდელმა ესპანურმა მმართველობამ აჯობოს?!

თუმცა, ვიდრე ამას გადავწყვეტდეთ, ის გავარკვიოთ, არიან თუ არა ჭეშმარიტი მართლმადიდებლები გულში სანთელჩახუტებული ფუნქციონერები, გავემებულ-გაალმასებული «მამა» ბასილის ხელჯვარიანი ხულიგნები, იელოველთა შეკრებების ცეცხლითა და მახვილით დამრბვეი ადამიანები, აგრერიგად მომრავლებული ნაცისტური პარტიების წევრები, მექრთამე და ღორმუცელა «ღვთისმსახურები», ქურდი სახელმწიფო ჩინოვნიკები...

სახელმწიფოს და ამ სახელმწიფოში მოქმედ რელიგიურ მიმდინარეობებს შორის შეთანხმების (კონკორდიუმის) დადებას ცივილიზებულ სამყაროში დიდი ხნის ისტორია აქვს. როგორც წესი, ეს არის შეთანხმება ერთმანეთის საქმეში ჩაურევლობის თაობაზე; იმის აღიარება, რომ ეკლესია დამოუკიდებელია სახელმწიფოსაგან. იქნებ ამ შეთანხმების პროექტის ავტორებსაც ეს მიზანი ჰქონდათ. ღმერთმა ინებოს, მაგრამ მათი გამოუცდელობისა და უცოდინარობის გამო პარლამენტს განსახილველად წარედგინა ბუნდოვანი, აბსურდული, ენობრივად ყოვლად უმსგავსო და, რაც მთავარია, პროვოკაციული პროექტი. იგი მიზნად ისახავს არა ურთიერთობების გარკვევა-მოწესრიგებას სახელმწიფოსა და საპატრიარქოს შორის, არამედ ამ ურთიერთობათა დაძაბვას. ეს ძალიან საშიშია. ამ საშიშროებას ზოგიერთი ურა-პატრიოტი ხელოვნურად ქმნის ქვეყანაში ახალი ომის გასაჩაღებლად, ამჯერად – რელიგიურ საფუძველზე («დრონის» ინფორმაცია).

სოციალური პუბლიცისტიკა. ამ შინაარსის პუბლიცისტური ნაწარმოები საზოგადოების სოციალურ მდგომარეობას ეხება. ეს გახლავთ სიტყვაკაზმულ მწერლობასთან ყველაზე ახლო მდგომი ჟურნალისტური ჟანრი. თუ ასეთი ნაშრომის შექმნას აპირებთ, გახსოვდეთ, რომ არ არის საკმარისი ფაქტების, მოვლენების ვირტუოზულად აღწერის ნიჭიც კი. მთავარია, ისე თქვათ, მკითხველმა პირველივე

სიტყვებიდან დაგიჯეროთ, რომ ეს სწორედ ასეა და თქვენ მისი გულის მოსაგებად (ან გულის ასაჩუყებლად) არაფერს იგონებთ.

ამ ჟანრის ნიმუშებად უთუოდ გამოდგება სულ ახლახანს თქვენს მიერ წაკითხული ნუგზარ შატაიძის, გიორგი პატაშურის, ნანა ჯოხარაძის პუბლიცისტური ნაშრომები.

გულს ნუ გაიტეხთ. გახსოვდეთ, რომ მსოფლიო პრესაში ერთსადაიმაცე სოციალურ თემაზე ყოველდღიურად ათასობით პუბლიცისტური ნაშრომი იწერება. ეს სრულებითაც არ ამცირებს თქვენს შანსს, სწორედ ამ ჟანრში გამოიჩინოთ თავი. მაგალითად, ქურდობაზე ან მეძავობაზე უამრავი ბრწყინვალე პუბლიცისტური ნაშრომია შექმნილი, მაგრამ ამის გამო არც ერთზე და არც მეორეზე კაცობრიობას ჯერ ხელი არ აუღია. სცადეთ, ვინ იცის, იქნებ თქვენ დაგიჯერონ. ოღონდ, ნუ იჩქარებთ, ჯერ იმის გარკვევა სცადეთ, რატომაა ამქვეყნად ამდენი უსამართლობა, ქონებრივი უთანასწორობა, ქურდული კანონები, პროსტიტუცია და მრავალი, მრავალი სხვა სოციალური უბედურება.

უმიზნო, ანუ ცრუ პუბლიცისტიკა. სამწუხაროდ, ან, იქნებ, საბედნიეროდაც, ნებისმიერი ქვეყნის საზოგადოებაში, არსებობენ ადამიანები, რომლებსაც აქვთ ძალიან ბუნებრივი სურვილი, იყვნენ პოპულარულები, აქვთ ე.წ. «წერის ტექნიკა»; იციან რაღაც ისტორიული ფაქტები; აქვთ ინფორმაცია მიმდინარე მოვლენებზე და, რაც მთავარია, საკუთარ წმინდა მოვალეობად საზოგადოების ყურადღების მიპყრობა, მეტიც – საზოგადოების გადარჩენა მიაჩნიათ. მიზანი შესანიშნავია, მაგრამ, როგორც წესი, მის მისაღწევად ამ ადამიანებს ხელს უშლით გულგრილობა და ანალიტიკური უუნარობა.

1992 წლის გაზაფხულზე «დრონში» მოვიდა თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის უნივერსიტეტის ყოფილი ათეიზმის კათედრის ასისტენტი, იმჟამად ერთ-ერთი აშკარად ნაციონალისტური პარტიის თავმჯდომარე, რომელმაც თავის დროზე სწორედ ჩემი უმსგავსო ლანძღვა-გინებით გაითქვა სახელი. მომიტანა დაახლოებით 50 ნაბეჭდ თაბახზე გადაჭიმული «პუბლიცისტური ნაშრომი» და მისი გამოქვეყნება მთხოვა. თანაც, გულახდილად მითხრა, მართალია, თქვენ სრული მორალური უფლება გაქვთ უარით გამისტუმროთ, მაგრამ მე გიცნობთ, როგორც პრინციპულ კაცს, პროფესიონალს და იმედი მაქვს, გამიგებთო.

წარმოიდგინეთ, მდგომარეობა 16-გვერდიანი ყოველკვირეული გაზეთის რედაქტორისა, რომელსაც გამოსაქვეყნებლად 50-გვერდიანი სტატია მიუტანეს, თანაც «ნამუსზე შეაგდეს», მართალია, პიროვნულად არ მოგწონვართ, მაგრამ, მოდი, საქვეყნო საქმე გავაკეთოთო!

მოვიკრიბე მოთმინება და ბოლომდე წავიკითხე შემოთავაზებული აბდაუბდა. მართალი გითხრათ, ვერაფრით გავიგე, რისი თქმა სურდა ავტორს. მერე რომის პაპზედაც მეტად მორწმუნე ქრისტიანად ქცეულ ათეისტთან კიდევ ერთხელ დავჯექი და შევეცადე, რომ მისი შრომის უნაყოფობაში დამერწმუნებინა. გულწრფელად მაინტერესებდა ერთი რამ, რაც ასევე გულწრფელად ვკითხე მოფილოსოფოსო ავტორს:

– რა გრჯით, ამ ვეებერთელა გაბარიტების გაუგებრობებს რა გაწერინებთ-მეთქი?

– რა ვქნა, თავს ვერაფერი მოვუხერხე, მეწერება და, აბა, არ დავწეროო?

მართლაც და, რა ქნას კაცმა, როცა «ეწერება», დაწეროს, თუ არ დაწეროს?!

თუკი ეწერება, ალბათ, უნდა დაწეროს კიდეც, მაგრამ ჩვენ აქ ვსაუბრობთ პროფესიონალიზმზე, ჟურნალისტიკის დანიშნულებაზე, ჟანრებზეც კი. არაფრისმთქმელი «ნაშრომების» გამოქვეყნებას საზოგადოებისათვის არავითარი სარგებლობის მოტანა არ შეუძლია. ეს არის დროის და ფულის უაზრო ფანტკა და, რაც მთავარია, საზოგადოების შეურაცხყოფა. მართალია, ვიღაცას «ეწერება», მაგრამ ისიც უნდა გავითვალისწინოთ, რომ იქნებ იმ მეორე მხარეს, ანუ მკითხველს ჩვენი ამბიციებისთვის სულაც არ სცხელა და არც ჩვენი ნაცოდვილარები «ეკითხება».

ჩვენ, საბჭოეთის შვილებს, ცრუ პუბლიცისტიკასთან დიდი ხნის ნაცნობობა გვაკავშირებს – ყველა ის პუბლიცისტური ნაწარმოები, რომელიც სოციალიზმის დანარჩენ სოციალ-ეკონომიკურ ფორმაციებთან, წარმოების სოციალისტური წესის კაპიტალისტურთან შედარებით უპირატესობას ამტკიცებდა, იყო სიცრუე. ძალიან გთხოვთ, დამიჯეროთ, რომ «საბაზრო კონკურენციასთან შედარებით, დიდი უპირატესობა აქვს სოციალისტურ შეჯიბრებას»; რომ სწორედ «სოციალისტური შეჯიბრებაა ეკონომიკის პროგრესის საფუძველი», ანუ სოცშეჯიბრში გამარჯვებულის ჟეტონი სჯობს 10 000 დოლარს!

ამგვარ «მსჯელობათა» ავტორებს საზოგადოებისა არ რცხვენოდათ. რცხვენოდათ კი არა, ვინც ამ სისულელის გამო მცირეოდენ პროტესტს გამოხატავდა, ციმბირს უკან ატოვებდნენ.

ანუ ეს იყო სავალდებულო სიცრუე.

ახლა ეს ვალდებულება აღარ არსებობს, მაგრამ არსებობენ ადამიანები, ვისაც ეწერებათ და ჰგონიათ, რომ ყალბი მაღალფარდოვნებით ნამდვილ პოპულარობას მოიპოვებენ. ასეთი ავტორები, აზრის ნათლად გადმოცემა ხომ არ შეუძლიათ და არ შეუძლიათ, წინადადებებსაც შეგნებულად აბუნდოვანებენ იმ იმედით, რომ ვინმე უმეცარი ამ ბუნდოვანებაში სიბრძნეს დაინახავს. მოკლედ, ცრუ პუბლიცისტიკის მიმდევრები ლამაზი სიტყვების უაზრო დახვავებით საკუთარი უმეცრების შენიღბვას ცდილობენ. რისთვისაც, ეს უკვე გითხარით, პოპულარობა ერთობ მიმზიდველი რამეა, ზოგჯერ – მომგებიანიც.

მთავარი ის არის, რომ სიცრუით არავინ ბრიყვდება თვითონ ავტორისა და მისი «ნაშრომის» გამომქვეყნებელი რედაქტორის გარდა.

თუ უბრალოდ, მარტივი წინადადებებით აზრის ნათლად და სხარტად გადმოცემა გეძნელებათ, პუბლიცისტობაზე ფიქრს სასწრაფოდ უნდა მოეშვათ და გადახვიდეთ, ვთქვათ, კულინარიაში – გემრიელი კერძის მომზადების ხელოვნება არაფრით ჩამოუვარდება ჟურნალისტიკას. მე, მაგალითად, ყოველთვის სიამოვნებით ვტრიალებ სამზარეულოში და ბედნიერი ვარ, თუ ჩემს ნახელავს ოჯახის წევრები და მეგობრები სიამოვნებით მიირთმევენ. ხოლო თუ შემაქეს!..

ახლა შესანიშნავი საკმაზებით უხვად და უგემოვნოდ შეზავებული ერთი ძალიან უგემური კერძი უნდა შემოგთავაზოთ, თან ბოდიში მოგიხადოთ და უმორჩილესად გთხოვოთ, იქნებ როგორმე ბოლომდე ჩაიკითხოთ:

*„საქართველოს „ცისარტყელას“ ფერები...
„წითელი“, „მიხაკის-ფერი“, „ცისფერების“, – „იკებანა თაიგული...“*

_ ერი _ ჰააა!...
_ ერი, _ ფააა-ფუ...
_ პირ-და-პირი და...
_ არა პირ-და-პირი გაგებით...

...

პატარა ქვეყანას, _ ჩიბუხში ჩასადებ საქართველოს, ისედაც დაქუცმაცებულ, დაბეჩავებულ, განწირულ, _ ერთ დროს «მამლუქების» მხარეს, _ დღეისათვის, ჯერაც შემორჩენილ 3-5-სამ თუ ხუთ მილიონიან ერს, _ კაცების «გაბერჩების» _ გადაჯიშების ხანა-პერიოდი ხომ არ დაუდგა?!

_ ისედაც განწირულებს, _ ესლა გვაკლდა?!

_ კაცების «გაბერჩება»-გადაჯიშება!!!(???)

ქართველი «მამლუქების» «გაბერჩების», «მამათ-მავლებად» გადაჯიშების პერიოდი ხომ არ დაიწყო?!

_ ესლა გვაკლდა?!

ნუთუ ესეც გარედან, _ ვიღაცისაგან-ვიღაცეებისაგან «შემოგდებული», _ «ევროპიზაციის» _ სამყაროს ცივილიზაციის, ერთიანი ევოლუციის შედეგია?!

_ არა მგონია!...

ეს პროცესი, _ ევოლუციური განვითარების, _ ცივილიზაციის «საწარმოო ხარჯის» _ შინაური შინაბერების, _ «მამათ-მავლების» აღებ-მიცემობის შემოტევის შედეგი ხომ არ არის?!

დაფიქრება გვმართებს!

კონტრ-მოქმედება გვმართებს, სანამდე მთლად «აღებ-მიცემობაში» არ გადავჯიშებულვართ, _ ამ სიტყვების პირ-და-პირი თუ... არა პირ-და-პირი გაგებით...(!!!).

ფაქტი, ქრონიკა, კომენტარი, _ ექსტრემალური გამოძახილი...

...

საქართველოში შექმნილ დღევანდელ უმძიმეს, აუტანელ პოლიტიკურ, სახელმწიფოებრივ ეკონომიკურ, სოციალურ ვითარებას, _ ყველა მხარე, სუბიექტი «ჰომო საპიენსი» _ თავისებურად განჭვრეტს, აღიგქვამს, _ თავის საკუთარ «რეცეპტებს» სთავაზობს ხალხს, საზოგადოებას, _ მათ შორის პრესას. _ საინფორმაციო საშუალებებს, _ იდეოლოგიას, მორალის, ეთიკის სხვა ზნეობრივი ნორმების დაცვით კლიმატის გაჯანსაღების სფეროში...

_ «გაუცხოების», «გადაჯიშების» პროცესმა დაგვრია მსახვრალი ხელი...

...

_ «აღარ გათენდება, ღამე საზიზღარი?..

რომელი საათია?, რომელი საათია?»

_ გალაკტიონი...

...

გეო-პოლიტიკურ, პოლიტიკურ, სოციალურ, ეკონომიკურ დარტყმებს, შემოტევებს, _ იდეოლოგიური, რელიგიური სექტების დარტყმები, შემოტევები ემატება, ენაცვლება...

ქართულ გენეტიკურ კოდს, _ თავისუფალი სექსი-პათოლოგიური, ფიზიოლოგიური გადახრება ემუქრება, _ ჩიბუხში ჩასადები ქვეყანა, _ მცირე ერი _

ერთ დროს «მამლუქების» მხარე, – შემორჩენილი კაცების, მამა-კაცების, დედა-კაცებად გადაქცევის ვერ აიტანს, – გენეტიკურად გადავშენდებით...

...

ყოფილი «წითელი» იდეოლოგები დღევანდელი «მიხაკის-ფერის» «პონტი-პილატები», – ღიად თუ ფარულად, – დღევანდელი და მომავალი «დემოკრატიული», «თავისუფალი», «დამოუკიდებელი» საქართველოს. – გაუკუღმართებული ფროიდისეული მოძღვრების, – «ცისფერი» გარდაქმნის ავტორები, – საუნივერსიტეტო კათედრიდან ირჯებიან, – იხარჯებიან...“ («მართალი გაზეთის» ინფორმაცია).

შემეძლო, უბრალოდ, თქმა, პატივცემული ავტორი მწარედ ცდება, «როცა მამლუქების მხარე» საქართველო ჰგონია-მეთქი და ამით დამემთავრებინა. უფრო ზუსტად, მიმენიშნებინა ავტორის ელემენტარულ გაუნათლებლობაზე. მაგრამ ცრუ-პუბლიცისტიკისა და გრაფომანიის ეს კლასიკური ნიმუში იმაზე გაცილებით უფრო საშიში მოვლენაა, ვიდრე ერთი შეხედვით შეიძლება რომ ჩანდეს: მისი ავტორი ცნობილი პუბლიცისტი, მამაცი კაცი, კალმის დიდოსტატი, თითოთ საჩვენებელი მოქალაქე, მოკლედ, ახალგაზრდობისთვის მისაბადი პიროვნებაა. ხოლო თუ თქვენ მის ნაშრომში რაიმე ბუნდოვნად ან გაუგებრად გეჩვენებათ, თქვენს უვიცობას და გაუნათლებლობას დააბრალებთ!

ანუ საზოგადოების ერთი ნაწილისათვის სამაგალითოდ ისახება ფუტურო, უშინაარსო, უაზრო, უმიზნო ნაწარმოები და მისი უნიჭო და ავანტურისტი ავტორი.

ვულგარული ცრუ-პუბლიცისტური ჟანრი ერთობ დამახასიათებელია მეოცე საუკუნის საქართველოსთვის. ცრუ-პუბლიცისტური პათოსით გაიჟღინთა ჯერ ყვითელი პრესა, შემდეგ – ოფიციაოზი, შემდეგ – სერიოზული, დამოუკიდებელი პრესა, თვით ყოვლად უწყინარი სტუდენტური პრესაც კი. ბოლოს ამ პათოსმა მთავრობასა და პარლამენტშიც შეაღწია!

მომავალ მკვლევარს, რომელიც XX საუკუნის დასასრულისა და XXI საუკუნის დასაწყისის საქართველოს სინამდვილეს შეისწავლის, ვთავაზობ სავარაუდო სათაურს თავისი ნაშრომისათვის: «ტრიბუნაზეა პუბლიცისტური სიცრუე».

თავი VII

ყოვლისშემძლე პრესა

80-იანი წლების დასაწყისიდან საბჭოთა კავშირში უცნაური ამბები დაიწყო. ჯერ იყო და, «ძლევამოსილ, მარადიულ ერთა ურღვევ კავშირს» ბზარები გაუჩნდა, რაც ე.წ. დისიდენტთა უკიდურეს გააქტიურებასა და მათ წინააღმდეგ სახელმწიფოს მიერ მიღებული ზომების ერთგვარ ლიბერალიზაციაში გამოიხატა. მრისხანე KГБ თითქოს ოდნავ შედრკა, ან იქნებ სისხლის სმა მოსწყინდა. პოლიტიკური არენიდან ზედიზედ გაქრნენ უკვე კარგა ხნიდან კარიკატურულ ფიგურებად ქცეული და მაინც ყოვლისშემძლე «სუპერ-ბებრები»: პელშე, პოლიანსკი, პოდგორნი, სუსლოვი, ბრეჟნევი, ანდროპოვი, ჩერნენკო, გრომიკო, კოსიგინი... 1985 წელს კი კრემლს

პატრონად ახალგაზრდა, ამბიციური, «პერესტროიკის» იდეებით შთაგონებული მიხეილ გორბაჩოვი მოევლინა.

მართალია, მისი პირველი ნაბიჯები დიად და «ცეცხლოვანი წყლის» დიდად მოყვარულ საბჭოეთში ანტიალკოჰოლური მიმართულებით გადაიდგა, მაგრამ ამ მკვდრად შობილ იდეას სულ მალე კომუნისტური რეჟიმისაგან ყოვლად მოულოდნელი გადაწყვეტილებებიც მოჰყვა: სიტყვის თავისუფლება საზოგადოების დემოკრატიზაციის მიზნით!

„– Я коммунист, при том, я убежденный коммунист“, – საჯაროდ განაცხადა ახალგაზრდა გენსეკმა და ახალი შემადგენლობის პოლიტბიუროსთან ერთად მმართველობის კომუნისტური რეჟიმის მოდერნიზაცია განიზრახა. არცთუ უჭკუო გორბაჩოვს გულუბრყვილოდ სჯეროდა, რომ ასეთი რამ, საერთოდ, შესაძლებელი იყო. იგი ხედავდა კომუნიზმის დასასრულს და მისი სიცოცხლის გახანგრძლივებას სერიოზული კოსმეტიკური საშუალებებით ცდილობდა. ამ გზაზე პირველი იყო სიტყვის თავისუფლება.

ახლანდელმა თაობამ, რა თქმა უნდა, იცის სიტყვის თავისუფლების მნიშვნელობა და ძალა, მაგრამ მისთვის ძნელი წარმოსადგენია ისეთი ვითარება, როცა სიტყვას შეუძლია პირწმინდად დაანგრიოს კაცობრიობის ისტორიაში ყველაზე დიდი, ყველაზე ძლიერი, ყველაზე ვერაგი იმპერია.

დიახ, საბჭოთა იმპერიის აღსასრული ისტორიული კანონზომიერებით იყო გამოწვეული – ადრე თუ გვიან მძიმედ დასნეულებული გოლიათი უეჭველად დაეცემოდა, მაგრამ ნებისმიერ შემთხვევაში აუცილებელი იყო რაღაც, რაც გოლიათის დაღუპვის უშუალო მიზეზი გახდებოდა: ომი, რევოლუცია, სახელმწიფო გადატრიალება...

ეს «რაღაც» აღმოჩნდა სიტყვა. იოანეს სახარებაშიც ხომ ასეა ნათქვამი: «პირველად იყო სიტყვა და სიტყვა იგი იყო ღვთისა თანა».

კომუნისტებმა თქვეს, ილაპარაკეთო და ოდესღაც უმტკიცესი დულაბით შეკრული მსოფლიო სოციალისტური სისტემა უზარმაზარ კოცონზე შემოდგმულ ზღაპრულ ქვაბს დაემსგავსა. არენაზე გამოვიდნენ ეროვნულ-გამათავისუფლებელი მოძრაობების ლიდერები და ფსევდო-ლიდერები, პარტიები და მოძრაობები, ორატორები და დემაგოგები, პატრიოტები და რენეგატები, დემოკრატები და «დერჟავნიკები», ნაციონალისტები და პროვოკატორები.

სიტყვას მოჰყვა საქმე: უამრავი ახალი ჟურნალ-გაზეთი, რადიო და ტელევიზია. მსოფლიო სოციალისტური სისტემა თითქოს ციებ-ცხელებამ შეიპყრო. დაგროვილმა უკმაყოფილებამ ვულკანივით ამოხეთქა და დაუოკებელ ძალად იქცა.

ახლმა, დემოკრატიულმა მასმედიამ ელვის სისწრაფით გააშიშვლა 70 წლის განმავლობაში საგულდაგულოდ ჩაცხრაკლიტულებული სოციალისტური სინამდვილე; ფართოდ გაუღო კარი კომუნისტური ჯურღმულებიდან თავისუფლებულ ყოფილ დისიდენტებს...

რახან საქმე სიტყვაზე, სიტყვიერ გარჩევაზე მიდგა, ყველამ თავისი თქვა და ყველამ თავისი მოითხოვა. საბჭოთა კავშირი და მთელი აღმოსავლეთი ევროპა მრისხანე საპროტესტო მოძრაობებმა შეაზანზარა. პოლონეთმა, უნგრეთმა, რუმინეთმა, ჩეხოსლოვაკიამ, ბულგარეთმა, გდრ-მ, იუგოსლავიამ და სხვებმა ხმა ამოიღეს. თხუთმეტივე მოკავშირე რესპუბლიკამ ჯერ საბჭოთა კონსტიტუციით მინიჭებული უფლებები, შემდეგ კი სრული დამოუკიდებლობა მოითხოვა. განზე არც საქართველო

დარჩენილა. აი, რას წერს 1989 წლის ორი იანვრის გაზეთი «თბილისი», უფრო ზუსტად, კომუნისტური გაზეთი ბედავს საბჭოთა რეჟიმის საფუძველთა საფუძველის, სასამართლო სისტემის კრიტიკას: «სამართლებრივი რეფორმის შედეგად, უპირველეს ყოვლისა, სასამართლომ მთელი სისრულით უნდა განახორციელოს უდანაშაულობის პრეზუმფცია. უდანაშაულო ადამიანი არ უნდა დაიჩაგროს. სასამართლო მისთვის უნდა იყოს თავშესაფარი ყოველგვარი დევნისაგან. ეს მხოლოდ მაშინ იქნება შესაძლებელი, როცა მოსამართლე მიიღებს სრულ იურიდიულ, ეკონომიკურ და პიროვნულ (მორალურ) დამოუკიდებლობას. თუ დავეთანხმებით გამოთქმას, რომ «იაფი მართლმსაჯულება სახელმწიფოს ძვირი უჯდება», ამ მხრივ ჩვენ ფრიად არასახარბიელო მდგომარეობა გვაქვს...

თვეში ორას მანეთად შეფასებულმა მოსამართლის ჯოჯოხეთურმა და უაღრესად საპასუხისმგებლო შრომამ სასურველი ნაყოფი რომ ვერ გამოიღოს, არ არის გასაკვირი...

მოსამართლის პიროვნული (მორალური) დამოუკიდებლობის მოპოვება უაღრესად ძნელია და იმიტომ კი არა, რომ ამ თავისუფლებას კანონმდებლობა ვერ მიანიჭებს. თვით მოსამართლე, გნებავთ, სასამართლო არ არის მზად სრული თავისუფლებისათვის. იურისტთა ახლანდელი კადრები, ბუნებრივია, იმ ძველ ტრადიციებზე, სამართლის იმ კონცეფციაზეა აღზრდილი, რომელსაც დღეს ასე დაუნდობლად ვაკრიტიკებთ. მომავალში, ალბათ, უნდა მოვიდეს მოსამართლის სრულიად ახალი ტიპი. თავისი პირდაპირი მოვალეობის იდეალური მსახურის გარდა, იგი უნდა იყოს მოღვაწე ამ სიტყვის საუკეთესო გაგებით და არა მოსამსახურეობივანური. ამას მარტო ნორმატიული აქტების შეცვლა ვერ უშველის. საჭიროა დრო, მოთმინება და ასეთ მოღვაწეთა აღზრდა. იმაზეც მიფიქრია, რომ მაშინ მეც, ისევე, როგორც ჩემი თაობის ყველა იურისტს, მოსამართლის უმძიმესი ტვირთის ტარება ერთობ გამიჭირდება. ჩვენი იურიდიული აზროვნება ხომ ავტორიტარული რეჟიმის პირობებში ჩამოყალიბდა».

გთხოვთ, ყურადღება მიაქციოთ: 1989 წლის იანვრის დამდეგს საბჭოთა სოციალისტური სისტემის კრაზზე საუბარი მეტისმეტად ნაადრევია. ამავე დროს, პარტიულ გაზეთში, პარტიის წევრი მოსამართლე (უპარტიო მოსამართლე საბჭოთა სინამდვილეში საერთოდ არ არსებობდა!) ვაჟა აბაკელია საბჭოთა სამართლებრივი სისტემის მანკიერებასა და საბჭოთა ავტორიტარულ რეჟიმზე ლაპარაკობს. რაც მთავარია, დაუსჯელად ლაპარაკობს! და არა მარტო ვაჟა აბაკელია. იგივე «თბილისი» აქვეყნებს პროფესორ ოთარ გამყრელიძის სტატიების სერიას სამართლებრივი რეფორმების აუცილებლობაზე. ამავე თემაზე ქვეყნდება უამრავი სხვა სტატიაც და პოეტ ჯანსუღ ჩარკვიანის ლექსი-მოწოდებაც:

*«პატარა ბიჭი «მართვედან» ყელს იღერებს და თვალს მიკრავს,
მღერის სიმღერას ქართველთა, – «ქართველო, ხელი ხმაღს იკარ».
იმღერე, ორბის მართვეო, მღერით გადახვალ ჯებირსა,
ქართველი კვლავაც ქართველობს, «დღე დადგა გამარჯვებისა».*

ჯანსუღ ჩარკვიანის სიტყვას, ისიც პრესაში გამოქვეყნებულს, სხვა ფასი აქვს: ჩარკვიანი კომპარტიის ძველი წევრია, უმაღლესი საბჭოს უამრავი მოწვევის დეპუტატი, ყველა მნიშვნელოვანი ადგილობრივი და საბჭოთა ფორუმის მონაწილე. სწორედ ეს კაცი ყველას საქვეყნოდ მოუწოდებს, ქართველო, ხელი ხმაღს იკარ, დღე დადგა გამარჯვებისაო!

ასეთი რამეების წერა, უფრო ზუსტად, წერა კი არა, კომუნისტურ პრესაში გამოქვეყნება, არც ისე იოლია. ამიტომ რედაქტორი იძულებულია ცოტა იეშმაკოს და საკუთარი გაზეთი ამგვარი გამოთქმებითაც შეალამაზოს: *«პარტია ყველაფერს იღონებს სოციალისტური დემოკრატიის შემდგომი განვითარებისათვის. საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებასა და მართვაში თითოეული ადამიანის აქტიური მონაწილეობისათვის, ნამდვილი სრული სახალხო ხელისუფლების გამარჯვებისათვის»* (გორბაჩოვის მიმართვიდან პარტიისა და საბჭოთა ხალხისადმი). ნუ გაგიკვირდებათ, რომ ეს ციტატა ამოღებულია ერთი იმდროინდელი ჩემი სტატიიდან *«მივდივართ დემოკრატიისაკენ»*. ამხანაგი გორბაჩოვი რომ არ დამემოწმებინა, საჯაროდ ვერ ვიტყოდი მთავარს: *«დღევანდელ პირობებში მოსამართლე ვერ იქნება ობიექტური. იმიტომ კი არა, რომ მას ეს არ უნდა, არამედ იმიტომ, რომ მას არ შეუძლია იყოს ობიექტური»*.

სახალხო მოსამართლე არჩევითი თანამდებობაა. სინამდვილეში არავინ არავის არ ირჩევს – მოსამართლე ინიშნება ზემდგომი სასამართლო ორგანოს მიერ პარტიული ორგანოებთან შეთანხმებით, ან პირიქით – პარტიული ორგანოს მიერ ზემდგომ სასამართლო ორგანოებთან შეთანხმებით. ამდენად, სახალხო მოსამართლე ანგარიშვალდებულია არა ხალხის, ამომრჩევლების წინაშე, არამედ მისი დამნიშნავის ან დამნიშნავების წინაშე. ვითარებაში, როცა არსებობენ თანამდებობის პირები და ორგანოები, რომლებსაც შეუძლიათ საკუთარი ნება უკარნახონ სახალხო მოსამართლეს, ამ უკანასკნელის მხრიდან რაიმე ობიექტურობაზე ფიქრი არარეალურია. იგივე შეიძლება გავიმეოროთ სხვა არჩევითი თანამდებობის პირების მიმართ».

ამგვარი «ეშმაკობანი» არც ჩემი გამოგონილია და არც ჩემი თაობის სხვა ჟურნალისტებისა. ეს იყო საბჭოთა პრესაში გავრცელებული სისტემა, რომელსაც პირობითად, «სტრიქონებს შორის წერა» ერქვა.

ეს 1989-ის დასაწყისია. აპრილში კრიტიკისა და მოწოდებების მოჩვენებითი რეალიზაციის დრო დგება. თბილისში რუსთაველზე, მთავრობის სასახლის წინ ათი ათასობით ადამიანი დამათრობელი სიამოვნებით ეწაფება ერთ დროს სასტიკად აკრძალულ მოწოდებებს თავისუფლებასა და დამოუკიდებლობაზე. უწყინარი მიტინგი თანდათან უაპელაციო პოლიტიკურ მოთხოვნად იქცევა და საბჭოთა რეჟიმი კიდევ ერთხელ აჩენს კლანჭებს, მთელ მსოფლიოს კიდევ ერთხელ უჩვენებს, რომ *«ჭორები მისი გარდაცვალების შესახებ გადაჭარბებულია»*: დარბეული მიტინგი, ათობით დახოცილი ადამიანი, ასობით დასახიჩრებული, მილიონობით სულიერად ტრავმირებული.

ამ დღეს, 1989 წლის 9 აპრილს, საქართველოში საბჭოთა ისტორია დამთავრდა.

უოტერგეიტის საქმე ხომ გახსოვთ? – როგორც კი პრესაში გამოქვეყნდა არგუმენტირებული ინფორმაცია პრეზიდენტის საარჩევნო გუნდის უსაქციელობის თაობაზე, პრეზიდენტი გადადგა!

არც უფიქრია, არც უყოყმანია, არც თავის მართლება დაუწყია – ამ ინფორმაციის გამოქვეყნებისთანავე პოსტიდან გადადგა მსოფლიოს ¹¹ პოლიტიკური ფიგურა – ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტი!

ასეთი მასშტაბებისა არა, მაგრამ თვისობრივად მსგავსი შემთხვევები თანამედროვე მსოფლიოში იშვიათი სულაც არ არის. მასმედიას საკმაოდ იოლად შეუძლია ბეჭეებზე დასცეს ნებისმიერი რანგის პოლიტიკური მოღვაწე. ერთი ენამწარე

ჟურნალისტის თქმით, პოლიტიკოსი და კოლო იმითაც ჰგვანან ერთმანეთს, რომ გაზეთით ორივეს გასრესა შეიძლებაო (კიდევ რით შეიძლება ჰგავდნენ ერთმანეთს, თქვენ თვითონ მოიფიქრეთ). წარმოიდგინეთ, XX საუკუნის ბოლოს მსგავსი რამ საქართველოშიც მოხდა: გაზეთ «საქართველოში» გამოქვეყნდა ინფორმაცია, რომ საქართველოს უშიშროების სამინისტრო უსმენდა ამ გაზეთის რედაქტორს ნოდარ გრიგალაშვილს. მართალია, როგორც ცივილიზებულ სამყაროში ხდება, ამის გამო უშიშროების მინისტრი შოთა კვირიათა თანამდებობიდან საკუთარი ნებით არ წასულა, მაგრამ მის ნაცვლად ეს გააკეთა პრეზიდენტმა შევარდნაძემ – უშიშროების მინისტრი პოსტიდან გადააყენა.

რამდენიმე წლის შემდეგ გენერალ კვირიათას ბედი გაიზიარა მი-სმა მემკვიდრემ ვახტანგ ქუთათელაძემაც. 2001 წლის ოქტომბრის ბოლოს ტელეკომპანია «რუსთავი-2»-ის ოფისში უშიშროების სამინისტროს რამდენიმე თანამშრომელი გამოცხადდა და კომპანიის ფინანსების შემოწმების მიზნით, დოკუმენტები მოითხოვა. კომპანიის ხელმძღვანელობამ უშიშროების თანამშრომელთა მოთხოვნა უკანონოდ მიიჩნია (სავსებით სამართლიანად!) და შემოწმებლებს უარი განუცხადა. უშიშროებამ ტელეკომპანიაში დამატებითი ძალები გამოიძახა. კომპანიის ოფისი ტყავის ქურთუკიანი, შეიარაღებული კუნთმაგარი ბიჭებით გაივსო. ჟურნალისტებმა მათ ოფისში მიმდინარე კოლიზიების ღია ეთერში გადაცემა მოახერხეს. პოპულარული ტელეკომპანიის მიმართ ძალადობა თბილისელებმა საკუთარ შეურაცხყოფად და სიტყვის თავისუფლების ხელყოფად მიიჩნიეს – ტელეკომპანიის ოფისთან ათი ათასობით ადამიანი შეიკრიბა. ვითარება უკიდურესად დაიძაბა. სტიქიურად შეკრებილ ხალხს ოპოზიციონერი პარლამენტარებიც შეუერთდნენ. დედაქალაქის რამდენიმე უბანში კონსტიტუციური უფლების დასაცავად მიტინგები ჩატარდა. როგორც ასეთ შემთხვევებში ხდება, გამოჩნდნენ ლიდერები, რომლებმაც ძალიან სწრაფად მოახერხეს მომიტინგეების პოლიტიკური ლოზუნგებით შეიარაღება: «ძირს პრეზიდენტი!», «ძირს მთავრობა!», «მოვითხოვთ ახალ საპარლამენტო და საპრეზიდენტო არჩევნებს!» და ა. შ.

მრისხანე მოთხოვნებით აღჭურვილმა მიტინგმა პარლამენტის რეზიდენციისა და სახელმწიფო კანცელარიის შენობასთან გადაინაცვლა.

მომიტინგეებს ბლომად შეუერთდნენ ხელმოცარული პოლიტიკოსები, დემაგოგები, პროვოკატორები და სეირის მაყურებლებიც. მართალია, უშიშროების სამინისტროს თანამშრომლებმა სასწრაფოდ დატოვეს ტელეკომპანიის ოფისი, მაგრამ ამას მოვლენათა განვითარებისთვის აღარავითარი მნიშვნელობა აღარ ჰქონდა. დაიწყო ხელისუფლების აშკარა კრიზისი.

შეგახსენებთ, მღელვარება დაიწყო ერთ-ერთი ტელეკომპანიის წინააღმდეგ უშიშროების სამსახურის მიერ საკმაოდ უნიჭოდ შესრულებული აქციით. ისიც სათქმელია, რომ მიტინგებს, ფაქტობრივად, იგივე ტელეკომპანია მართავდა.

უშიშროების სამსახურის რამდენიმე თანამშრომლის «ინიციატივა», საბოლოოდ, კატასტროფული აღმოჩნდა: თანამდებობები დაკარგეს პარლამენტის თავმჯდომარემ, სახელმწიფო მინისტრმა, უშიშროების და შინაგან საქმეთა მინისტრებმა და ბევრმა სხვამ.

შესაძლოა, პრეზიდენტს სხვა, უფრო მნიშვნელოვანი მოტივებიც ჰქონდა ოდესღაც საკუთარი ფავორიტების მოსაშორებლად, მაგრამ ეს მაინც პრესის დიდი გამარჯვება იყო.

დრონი მეფობენ

გავაგრძელოთ საუბარი პრესის, ზოგადად, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა ყოვლისშემძლეობაზე. პრესას, მართლაც, ბევრი რამ შეუძლია. ჩემი ნათქვამის საილუსტრაციოდ მინდა შემოგთავაზოთ რამდენიმე მაგალითი 1991 წლის მოდელის გაზეთ «დრონის» სინამდვილიდან.

«დრონი» 1991 წლის 1 ივნისს გამოვიდა და მალე, თავისი ობიექტურობით მკითხველთა უზარმაზარი სიმპათია დაიმსახურა. საქართველოში ძალიან დაძაბული პოლიტიკური ვითარება იყო. ხელისუფლება უხვად არიგებდა მტრებისა და მოღალატეების იარაღებს. პირველ მრავალპარტიულ არჩევნებში გამარჯვებულმა «მრგვალმა მაგიდამ» აშკარად თავი ვერ გაართვა სახელმწიფოს მართვას. უკვე ზაფხულში შეიძლებოდა გვევარაუდა, რომ საქმე აუცილებლად მივიდოდა შეიარაღებულ დაპირისპირებამდე და, საბოლოოდ, სამოქალაქო ომამდე. პრეზიდენტი ზვიად გამსახურდია ზედიზედ უშვებდა საბედისწერო შეცდომებს. საქართველოს თითქმის მთელი საინფორმაციო სივრცე მონოპოლიზებული იყო ხელისუფლების მიერ. მოკლედ, ეს ის დროა, როცა საქართველოს «ღვთის მიერ მოვლენილი ადამიანი», «წამებული», «დიდი ლიდერი» და, საერთოდ, ალაჰის ასივე ეპითეტის მფლობელი ზვიად გამსახურდია და მისი ყოვლად გამოუცდელი გუნდი მართავენ.

ამ უაღრესად რთულ და საშიშ დროს «დრონი» ქვეყნდება თამაზ კვაჭანტირაძის სტატია «ვაგლახ, უკვდავი».

მე ვერ გავხედავ ამ სტატიის რომელიმე ჟურნალისტურ ჩარჩოში ჩასმას (რომელიმე ჟანრისთვის მიკუთვნებას). იგი ერთდროულად პუბლიცისტური სტატიაც გახლავთ, მეცნიერული გამოკვლევაც, ესეიც და, თუ გნებავთ, უბრალოდ, წარსულის გახსენებაც.

სტატიის შესავალში ნათქვამია:

«პიროვნება ხასიათია. ეს ხასიათი იკვეთება, ერთი მხრივ, მისი ქმედების, მეორე მხრივ, – აზროვნება-მეტყველების საფუძველზე.

კაცი რასა იქმ და რას ამზობ – ეს საკითხის ერთი მხარეა; სხვანი როგორ აღიქვამენ შენს ქცევა-მეტყველებას – ეს მეორე, არანაკლებ მნიშვნელოვანი.

წინააღმდეგობრივი შეიძლება აღმოჩნდეს არა მარტო შენი ნათქვამი შენსავე ნაქნართან, არამედ მოვლენათა სხვისეული აღქმა-შეფასება – შენეულთან. ამგვარი წინააღმდეგობა ზოგჯერ ტრაგიკულია, ზოგჯერ – კომიკური, ხშირად კი – ტრაგიკომიკური: პიროვნებას გააჩნია».

შემდეგ მთელ საქართველოში ძალიან კარგად ცნობილი ოქროპირი-ლიტერატორი, ბატონი თამაზ კვაჭანტირაძე, მოგვითხრობს, ასევე, მთელ საქართველოში ძალიან კარგად ცნობილი ლიტერატურული გმირის ნათქვამ-ნაქნარზე და მისი ამ ნაქნარ-ნათქვამის შედეგებსა და საზოგადოებრივ შეფასებაზე.

მოკლედ, საუბარი ეხება პოლიკარპე კაკაბაძის მართლაც უკვდავ გმირს – ყვარყვარეს.

არც ერთი სიტყვა არსებულ ხელისუფლებაზე, არც ერთი სიტყვა პრეზიდენტზე ან ხელისუფლების რომელიმე სხვა წარმომადგენელზე! არავითარი მინიმუმბა, არავითარი გადაკრული სიტყვა!

ამის მიუხედავად, «დრონის» რედაქცია და თვით თამაზ კვაჭანტირაძე კინაღამ წალეკა ხელისუფლების თავგამოდებულ მომხრეთა რისხვის ნიაღვარმა – როგორ, თქვენ ჩვენი პრეზიდენტი ყვარყვარე თუთაბერს შეადარეთო?!

ეს ასეც იყო – თამაზ კვაჭანტირაძემ ყვარყვარიზმის არსის ჩვენებით, მართლაც, დახატა ზვიად გამსახურდიას და მისი ფანატიკური მიმდევრების სურათი.

ვწუხვარ, ბატონი თამაზის იმ სტატიას აქ ვერ მოვიყვან, მაგრამ იგი «დრონში» 1991 წლის 18 ოქტომბერს გამოქვეყნდა და ძალიან გთხოვთ, წაიკითხეთ, ვინძლო ყვარყვარეში ზოგიერთი თანამედროვე ხელისუფალი ამოიცნოთ – ყვარყვარიზმი ხომ უკვდავია!

«დრონს» გულწრფელად სურდა მაშინდელი ხელისუფლების მშვიდობიანი შეცვლა. ამ მიზნით, მან შეძლო გაეკეთებინა თითქმის შეუძლებელი – საზოგადოებას, ამომრჩევლებს დაანახა ხელისუფლების ნამდვილი სახე; დაანახა, რა იდგა ფანატიზმამდე მისული პატრიოტული ლოზუნგების უკან – უკიდურესი გულუბრყვილობა, ელემენტარული უვიცობა, დემაგოგია და ფარისევლობა. «დრონმა» ეს გააკეთა უბრალოდ და გენიალურად – ხელისუფლების ყველაზე აქტიური მხარდამჭერების წერილებისა და უმაღლესი რანგის ჩინოვნიკების აზრების აბსოლუტურად უკომენტარო გამოქვეყნებით!

არ გჯერათ? – მაშინ თვალი გადაავლეთ ამ პატარ-პატარა წერილებს, რომლებიც იმდროინდელი «დრონიდანაა» ამოღებული:

„პრეზიდენტში ხალხი ხედავს ღმერთს

ხალხს ბრბოს რომ უწოდებს, იმ მილიონობით ხალხს, რომლებმაც ხმა მივეციოთ ბატონ ზვიად გამსახურდიას, გადადგესო რომ ბრძანეს, მაგათმა აირჩია თუ რა. ჩვენ არ გვეკითხებიან, თუ გადავაყენებთ. თუ ჩვენ ბრბო ვართ, როგორც ბრძანეს და არაფერი არ გაგვეგება.

რამდენი ძვირფასი ინტელიგენცია თბილისში, რომლებმაც ხმა მისცეს ბატონ ზვიად გამსახურდიას, რამდენი ინტელიგენცია რაიონებში, რომლებმაც ხმა მისცა და მოიპოვა 87 პროცენტი.

თუ ამ ერთ მუჭა ინტელიგენტის ძალით გადავაყენებდით. რატომ გწყინთ, რომ ამბობს თქვენზე მოლალატეებიო. რატომ გიკვირთ, რატომ გწყინთ, არა ხართ? აბა, დაუკვირდით თქვენს მოქმედებას, ჯერ იყო და პრეზიდენტობის კანდიდატები, როგორი უშვერი სიტყვებით ლანძღავდნენ ბატონ ზვიად გამსახურდიას. ამით რაც გააკეთეს, ის იყო რა პროცენტებიც მიიღეს, კარგად იციან. შემდეგ შურით და ბოღმით სხვა ხერხებს მიმართეს. ახლა პრეზიდენტი არ გვინდაო. თუ არ უნდოდათ, რატომ იკლავდნენ ცოცხალ თავს პრეზიდენტობაზე.

ჩემო ძვირფასო ინტელიგენტებო, იცოდეთ, გონს თუ არ მოხვედით, თქვენი იარაღის ქართველ ერს არ ეშინია. პრეზიდენტის გადადგომით, ეს დღე ღმერთმა ნუ მოგვასწროს, რამდენიც გინდათ იმდენი ამბობს შემდეგ სიცოცხლე აღარ ღირსო. პრეზიდენტში ხალხი ხედავს ღმერთს, ხალხის მხსნელს და ამით თქვენ ნუ გაბოროტდებით. და ქვით, ბოთლებით, იარაღით და დანით თავს ნუ ესხმით მთავრობის სახლს. ამას ისტორია არ გაპატიებთ.

პელო შაფაქიძე“

**„ველარ მოვითმინე ამდენი
დაუმსახურებელი სიტყვები ...**

ჩვენ საქართველოში მცხოვრებ ყველა ხალხს გვწამს ჩვენს მიერ კანონიერად არჩეული პრეზიდენტის, ველარ მოვითმინე ამდენი დაუმსახურებელი სიტყვები:

«პრეზიდენტი გადადგეს», «არაფერი გაუკეთებია», «დიქტატორია» და სხვა.

ბატონო რედაქტორო: თუ გინდ ავიღოთ რამოდენიმე წერილი, რომლებიც გამოქვეყნებულია თქვენს გაზეთში. თუ გინდ წერილი «ციხეს რად უნდა რკინის კარები?» ბატონი ჭანტურია მისი წერილით ციხიდან მოითხოვს ხალხის მიერ არჩეულ და ღმერთიდან მოვლენილ პრეზიდენტის გადადგომას. ვინ არის ჭანტურია? ვითომ ქართველი ხალხის ერთგულია? ჭანტურიამ აირჩია ჩვენი პრეზიდენტი? როდესაც მის პარტიამ ბოიკოტი გამოუცხადა არჩევნებს, და ქართველი ხალხისათვის მტრობის მეტი არაფერი გაუკეთებია და აკეთებს. ასევე მის გვერდით მდგომი იარაღით შეიარაღებული ბატონი ი. წერეთელი მოითხოვს პრეზიდენტის ზ. გამსახურდიას გადადგეს და ქართველი ხალხის მტრის ედუარდ შევარდნაძის ჩამოყვანას საქართველოში, რისთვის, ვითომდა ქართველი ხალხის საკეთილდღეოდ? ქართველმა ხალხმა კარგად იცის შევარდნაძე ის ქართველია, რომელსაც არ უყვარს არც საქართველო და არც ქართველი ხალხი, ის დიდი პოლიტიკოსია მხოლოდ თავისი თავისათვის, კარგად გაიხსენონ მისი მოღვაწეობა საქართველოში, რამდენი ქართველი ადამიანი დაღუპა.

ასევე მინდა მოგახსენოთ ჟურნალისტ ბატონ კვარაცხელიაზე და მის დაწერილ წერილში, «დარჩა ორი გზა თქვენ რომელს ირჩევთ?» აქ ბატონი კვარაცხელია თხოვს ჩვენს პრეზიდენტს «შეიბრალოს თავისი ხალხი» და ის ხალხიც, რომელიც თითქოს მას სძულს» და რომ სისხლის ღვრა არ მოხდეს გადადგეს. ბატონი ვ. კვარაცხელია ცდება ამ თხოვნაში, მან კარგად უნდა იცოდეს ჩვენი პრეზიდენტი დიდი დამთმობი ბრძანდება რომ მას არცერთი ქართველი არ სძულს, თუ გინდ იცოდეს, რომ ის მისი მტერია. და ასევე ყველაფერ დათმობაზე წავა, რომ საქართველოში არ მოხდეს ძმათა სისხლის ღვრა. ბატონო ვ. კვარაცხელია თქვენ რა გააკეთეთ ქართველი ხალხისათვის? და ბოლოს ბატონი ჯ. ჩარკვიანის წერილი «პოეტის ტყვიით მოკლული კაცი?» თავის წერილში ბატონი ჯ. ჩარკვიანი საყვედურობს ბატონ მ. მაჭვარიანს, თითქოს მან დაკეტა მწერალთა კავშირი და მილიციელები დააყენა და კოპერატივად გადააქციაო. ბატონო ჯანსუყ საჭირო ყოფილა თუ არა ასე მოქცეულიყო ბატონი მ. მაჭვარიანი? ეხლა რას ბრძანებს ბატონი ჯანსუყი? ვინ დაუშინა მწერალთა კავშირს ტყვიები? ამას თვით უნდა გვიპასუხოს ბატონმა ჯანსუყმა. ბატონო რედაქტორო: თქვენ კარგად იცით თუ რა ჩაიდინეს ეგრეთწოდებულ ოპოზიციონერმა და პუჩისტებმა, მაგრამ ამათ შესახებ ერთი სიტყვაც არ სწერია, ისე გამოდის თითქოს ყველაფერი ეს დანაშაული პრეზიდენტის მომხრეების მიერ არი ჩადენილი. სირცხვილი თქვენ და იმათ, ვინც ასე უსამართლო წერილებს აქვეყნებენ. გთხოვთ, შეწყვიტოთ.

ბატონო რედაქტორო: ვნახოთ, თუ როგორ გააკრიტიკებთ და ისე «შელამაზებულნი» გამოაქვეყნებთ ჩემს წერილს.

**პენსიონერი
მარიამ მოძუაშვილი,
სოფ. ოფშკვიითი».**

წაიკითხეთ? _ ახლა გულზე ხელი დაიდეთ და, არა როგორც დამწყებმა ან, თუნდაც, პროფესიონალმა ჟურნალისტმა, არამედ, როგორც ქვეყნის მოჭირნახულე მოქალაქემ, თქვით, დადგებოდით თუ არა იმ ხელისუფლების გვერდით, რომელსაც ასეთი ჭკუის ადამიანები უჭერენ მხარს?

რა თქმა უნდა, გაზეთში იბეჭდებოდა ოპოზიციის წარმომადგენელთა ანალიტიკური სტატიები და რედაქციის თანამშრომელთა ირონიული, ოღონდ ობიექტური რეპორტაჟები. ეს იყო სისტემატური, გამიზნული მიმდევრობა.

ხელისუფლებამ ოფიციალურად (რატომღაც ამ სიტყვას ძალიან ხშირად ხმარობენ, ზოგადად, ხელისუფლების წარმომადგენელთა აღსანიშნავად. არადა, ოფიციალურად არის ხელისუფლების მხარდამჭერი პრესა) საშუალებით «დრონისთვის» რაიმე სერიოზული არგუმენტების დაპირისპირება ვერ შეძლო, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ რედაქციის თანამშრომელთა ლანძღვა-გინებას, გაქილიკებას, მოღალატედ და აგენტად შერაცხვას და სხვა.

მაშინდელმა ხელისუფლებამ ვერ გაბედა და არც იკადრა «დრონის» დახურვა _ ეს ძალიან ცუდად იმოქმედებდა ხელისუფლების ისედაც შეღავათებულ საერთაშორისო ავტორიტეტზე და უამრავ მტერს შესძენდა შინ, საქართველოში. «დრონის» გადარჩენაში უდავოდ დიდი წვლილი მიუძღვის მაშინდელი უზენაესი საბჭოს კულტურისა და განათლების კომიტეტის თავმჯდომარეს, «მრგვალი მაგიდის» მთავარ იდეოლოგსა და აგიტატორს თემურ ქორიძეს.

მაშინდელი «დრონის» რედაქციაში იქნებ სტიქიურად, მაგრამ მაინც შეიქმნა ნამდვილი გონებრივი ცენტრი (мозговой центр), საიდანაც განხორციელდა უძლიერესი და ეფექტური შეტევა საზოგადოებრივ ცნობიერებაზე. შემდეგში მსგავსი რამ ვერც «დრონმა» და ვერც რომელიმე სხვა გაზეთმა ვერ გაიმეორა. ამას მრავალი მიზეზი ჰქონდა და ოდესმე მის შესახებაც ვიამბობთ.

არა, «დრონს» არ მოუძაადებია სახელმწიფო გადატრიალება, არ წამოუწყია სამოქალაქო ომი, ათიათასობით ადამიანის ცოდვა საკუთარ კისერზე არ აუღია _ რაც მოხდა, ისტორიული კანონზომიერებით იყო გამოწვეული. «დრონმა» გააკეთა მხოლოდ ის, რაც ახლახანს მოგახსენეთ _ საზოგადოებას ხელისუფლების ნამდვილი, შეულამაზებელი სახე დაანახა და ამით მოვლენათა განვითარება დააჩქარა.

პრესა, რა თქმა უნდა, არ არის ყოვლისშემძლე, მაგრამ იგი არის უძლიერესი და ძალიან სახიფათო იარაღი ჭკვიანი ადამიანების ხელში. ამ ჭკვიანების გამოჩენას საქართველო ჯერ კიდევ ელის.

ეს მაშინ მოხდება, როცა საქართველოში მოულოდნელი თავისუფლებით დასადგურებული ეიფორია გაივლის, როცა პოლიტიკაში გრძნობების ადგილს ცივი გონება და ცივი ანგარიშიანობა დაიჭერს.

პრესა, მართლაც, დიდი და საშიში ძალაა. დიდია ამ ძალის არა-და-ნიშნულებისამებრ გამოყენების ცდუნებაც. პრესა, თავისუფალიც, ოფიციალურიც, ყვითელიც და მწვანეც უნდა ემსახურობდეს ქვეყნის ინტერესებს. ვიმეორებ, _ უნდა ემსახურობდეს ქვეყნის ინტერესებს.

ახლა ჩვენ მივადებით კიდევ ერთ უაღრესად საჭირობოროტო პრობლემას, რომელსაც პირობითად შეიძლება ეწოდოს

ხელისუფლება და პრესა

თავისუფალი პრესა არის თავისუფალი, დემოკრატიული საზოგადოების პირმშო, მისი ყოვლად აუცილებელი ატრიბუტი. დემოკრატიული სახელმწიფოს გარეშე წარმოუდგენელია დამოუკიდებელი პრესის არსებობა და პირიქით, – დამოუკიდებელი, თავისუფალი პრესის გარეშე წარმოუდგენელია დემოკრატიული სახელმწიფოს არსებობა. მოკლედ, არ არსებობს ერთი მეორისგან დამოუკიდებლად.

სწორედ ამიტომ და, ალბათ, იმის გამოც, რომ საკუთარი დემოკრატიზმი მსოფლიოსთვის დაენახვებინა, ერთ-ერთი პირველი კანონი, რომელიც თავისუფალი საქართველოს ხელისუფლებამ მიიღო, იყო კანონი პრესის შესახებ.

ბოდიშის მოხდით, კიდევ ერთხელ გავიმეორებ, რომ ეს იყო უაღრესად რთული და არეული დრო. ფაქტობრივად, არ მოქმედებდა ძველი და არ გვექონდა ახალი საკანონმდებლო ბაზა. ასეთ ვითარებაში პრესის კანონის მიღება, პრესისა და საზოგადოების ინტერესებიდან გამომდინარე, აუცილებელი იყო.

ვერ ვიტყვი, რომ კანონი უზადო იყო. პირიქით, მას ძალიან ბევრი ხარვეზი ჰქონდა, მაგრამ იგი უნდა მიეღოთ და მიიღეს კი-დეც. ეს იყო 1991 წლის დასაწყისში. იმასაც ვიტყვი, რომ მრავალი მიზეზის გამო ის კანონი არასოდეს ამუშავებულა – თუ შეიძლება ასე ითქვას, საკანონმდებლო სისტემიდან ამოვარდნილი აღმოჩნდა. ეს ყველამ ძალიან სწრაფად შენიშნა.

საერთოდ, თითქმის მთელ მსოფლიოში დროდადრო იფეთქებს ხოლმე კამათი პრესის კანონის «ყოფნა-არყოფნის» თაობაზე. ხელისუფლების წარმომადგენელთა ერთი ნაწილი ამტკიცებს, რომ ასეთი კანონმდებლობის მიღება აუცილებელია. მეორე ნაწილი რადიკალურად განსხვავებული აზრისაა. აზრთა სხვადასხვაობაა თვით ჟურნალისტთა შორისაც.

ვიდრე მომხრეთა და მოწინააღმდეგეთა არგუმენტებზე გადავიდოდეთ, კიდევ ერთხელ გავიხსენოთ, რომ პრესა (აქ და ყველგან, ზოგადად, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს ვგულისხმობ) არის უძლიერესი იარაღი მისი ფაქტობრივი მმართველის ხელში. მას, ვისაც პრესის გაკონტროლება შეუძლია, დიდი უპირატესობა ეძლევა პოლიტიკურ ოპონენტებთან ბრძოლაში. თუ გავითვალისწინებთ, რომ სახელმწიფო არის ადამიანის თავისუფლებათა შეზღუდვის დახვეწილი სისტემა, კონტროლიდან გასული, ანუ თავისუფალი პრესა ხელისუფლებას დიდ, ზოგჯერ სულაც დაუძლეველ პრობლემებს უქმნის. საუბარია ისეთი ჯერაც ჩამოუყალიბებელი სახელმწიფოს ხელისუფლებაზე, როგორცაა, მაგალითად, კომუნისტურის შემდგომი, ანუ ოცდამეერთე საუკუნის დასაწყისის საქართველო.

პრესაში, როგორც წესი, აისახება სახელმწიფოს მეტნაკლებად რეალური სურათი. ბუნებრივია, აისახება ზოგადად ხელისუფლებისა და კონკრეტულად ხელისუფლების წარმომადგენელთა მანკიერებანიც: უსამართლობა, უნიათობა, მექრთამეობა. მოკლედ, ყველაფერი ის, რაც სწორედ ახლა ხდება ჩვენს ქვეყანაში და, ალბათ, ასე გაგრძელდება, სულ მცირე, უახლოესი ათწლეულის განმავლობაში. თუ სხვა, დღეს უკვე დემოკრატიულად აღიარებული, ქვეყნების მაგალითებს

გავიხსენებთ, საქართველო ამ მხრივ არ არის არც პირველი და არც უკანასკნელი – ეგრეთ წოდებული ველური კაპიტალიზმის ავი სენი თითქმის ყველა მოწინავე ქვეყანამ მოიხადა. ეს ერთგვარი ნუგეშია, მაგრამ სავალალო ის არის, რომ ჩვენ გვაქვს სხვათა ისტორიული გამოცდილების გაზიარების და ამ რთული პერიოდის შედარებით «უდანაკარგოდ» გავლის შანსი, გვეხმარებიან კიდევ, მაგრამ ამ შანსს შეგნებულად არ ვიყენებთ.

დავუბრუნდეთ პრესისა და ხელისუფლების დამოკიდებულებას. ძალიან ხშირად, ხელისუფლებას თავისუფალი პრესა სჭირდება მსოფლიო საზოგადოებრიობის თვალის ასახვევად – შემოგვხედეთ, რა დემოკრატიები ვართ, პრესის რა თვითნებობას ვითმენთო. ასეა, ვიდრე ხელისუფლება სუსტია და საზოგადოების დათრგუნვის ნაკლები შანსი აქვს. როგორც წესი, ნახევრად დემოკრატიულ ქვეყანაში რეპრესიული აპარატის გაძლიერებასთან ერთად, ჩნდება პრესის «კანონიერ ჩარჩოებში» მოქცევის საჭიროებაც. ამიტომაც ხელახლა აგორდება ხოლმე კამპანია პრესის ახალი კანონის მოთხოვნით. ამ მოთხოვნათა მოტივაცია დაახლოებით ასეთია:

- 1. პრესაში მეტისმეტად გახშირდა დაუსაბუთებელი, უარგუმენტო, პიროვნების ღირსებისა და პატივის შემლახველი მასალების გამოქვეყნება;*
- 2. ქვეყნდება ცილისმწამებლური და შეურაცხმყოფელი მასალები;*
- 3. ქვეყნდება სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაკავშირებული მასალები;*
- 4. პრესაში დაიწყო ტოტალური შეტევა ხელისუფლებაზე;*
- 5. ყველაფერი ეს ხელს უშლის სახელისუფლო ორგანოების ნორმალურ ფუნქციონირებას.*

რა თქმა უნდა, ხელისუფლება საკუთარ მოქალაქეებს ამშვიდებს კიდევ, პრესის კანონიერ ჩარჩოში ჩასმა ცენზურის შემოღებას სულაც არ ნიშნავს, ყველაფერი ეს ისევ ჩვენი მეგობარი პრესის საკეთილდღეოდ კეთდებაო.

ეს ძალიან ძველი, ნაცნობი, გაცვეთილი და მოსაწყენი ჰანგებია და, აი, რატომ:

საქართველოს მაგალითი რომ მოვიშველიოთ, პრესაში პიროვნების ღირსებისა და პატივის შემლახველი, შეურაცხმყოფელი ან ცილისმწამებლური მასალების გამოქვეყნება ისჯება საქართველოში მოქმედი სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო კანონმდებლობით და საკმაოდ მკაცრადაც. თუ ვინმეს ამ კოდექსებით გათვალისწინებული სასჯელი მეტისმეტად ლოიალური ეჩვენება, მაშინ უნდა დადგეს შესაბამის კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის საკითხი. თუკი მისი უფლება, ღირსება ან პატივი შეილახა, საქართველოს ნებისმიერ მოქალაქეს უფლება აქვს მიმართოს სასამართლოს და მიყენებული მორალური ზარალის ანაზღაურება მოითხოვოს.

სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვა უნდა უზრუნველყოს სახელმწიფომ. თუ ვინმე შეგნებულად მოიპოვებს სახელმწიფო საიდუმლოებას მისი მეორე ქვეყნისთვის მიყიდვის მიზნით, ასეთი ქმედებაც მკაცრად ისჯება სისხლის სამართლის კანონმდებლობით.

რაც შეეხება ხელისუფლებაზე ტოტალურ შეტევას, მე არ მეგულება რომელიმე დემოკრატიული ქვეყნის პრესა, რომელიც საკუთარ ხელისუფლებას «ტოტალურად» არ უტევდეს. ასე რომ არ იყოს, პრესის არსებობა, საერთოდ, აზრს დაკარგავდა. აქედან გამომდინარე, მასობრივი ინფორმაციის შესახებ კანონის მიღებას მხოლოდ ერთი მიზანი აქვს – პრესაზე სახელისუფლო კონტროლის დაწესება.

დემოკრატიული საზოგადოებისათვის სრული ანაქრონიზმი და ფულის ყოვლად უაზრო ფანტვია ე.წ. ოფიციალის, ანუ ხელისუფლების აზრის გამომხატველი პრესის არსებობა. მსოფლიო გამოცდილებამ დიდი ხანია დაამტკიცა, რომ ვიწრო უწყებრივი ან ხელისუფლების აზრის გამომხატველი მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების შენახვა ბიუჯეტს, ანუ ქვეყნის მოქალაქეებს, ძალიან ძვირი უჯდება. ხოლო არაპირდაპირი შემოსავალი აქედან, უბრალოდ, არ არსებობს. როცა ხელისუფლება პრესის თავისუფლებაზე თავის გამოდებას იწყებს, ეს, უპირველეს ყოვლისა, ავტორიტარიზმისაკენ სწრაფვას ნიშნავს.

საქართველოს ხელისუფლების მიერ 2000 წლის მიწურულს პრესის მიმართ გაცხადებული პოლიტიკის (ანუ პრესისთვის «თავისი ადგილის» მიჩენის მცდელობის) განჭვრეტა ძნელი სულაც არ ყოფილა. ჯერ კიდევ 1994 წელს გამოქვეყნებულ ერთ-ერთ სტატიაში ვიწინასწარმეტყველე, რომ ეს უთუოდ ასე მოხდებოდა. უბრალოდ, ზუსტი თარიღი შემეშალა – პრესის წინააღმდეგ მიმართული კამპანია ნავარაუდევზე ოდნავ გვიან დაიწყო. დაუკვირდით, დღიდან საქართველოში ჩამოსვლისა (1992 წლის მარტი), საქართველოს პრეზიდენტს (რომელსაც ხან სახელმწიფო საბჭოს თავმჯდომარე ერქვა, ხან – პარლამენტის თავმჯდომარე და ხანაც – სახელმწიფოს მეთაური), ზოგიერთ გაზეთში ყოვლად უშვერი სიტყვებით ლანძღავდნენ და ფანტასტიკურ ბრალდებებს უყენებდნენ. და არა მარტო მას. ღრმად ჩასანგრებული პრეზიდენტი და მისი ამაღალი პრინციპულად დუმდა. აქაოდა, გაგვდისო, პრესა სულ გადაირია – კვლავ მკვდრული მდუმარება. იგრძნობოდა, რომ ხელისუფლება ძალებს იკრებდა და «მამხილებელ დოკუმენტებსაც» აგროვებდა.

დარწმუნებული ვარ, ამასობაში სპეცსამსახურები პრესის წინააღმდეგ იმდენ დოკუმენტს დააგროვებდნენ, საქართველოს ყველა დამოუკიდებელი გამოცემის ასაკრძალავად სავსებით საკმარისი რომ იქნებოდა.

მაგალითები ძალზე შორს წაგვიყვანს. მხოლოდ 2000 წლის «ლიტერატურული საქართველო» რომ გადაათვალიეროთ, დარწმუნდებით, რომ ქართული პრესა ნამდვილად ასცდა თავის ორბიტას: იქ იმდენი ადამიანია გალანძღული და ცილ-დაწამებული, ნახევარი ევროპის გაზეთებს რომ ეყოფა. ახლა საქმე ტექნიკაზეა – თუ მრავალ ცოდვაში გარეული თავისუფალი პრესა სასწრაფოდ დადუმდა, ძალიან კარგი. თუ არ დადუმდა, ისე დაადუმებენ (და სავსებით სამართლიანად), თქვენგან მოწონებული.

როცა ხელისუფლება იძულებულია პრესა გააჩუმოს, ან მოქმედების არეალი შემოუსაზღვროს, ეს არც პრესის ძლიერებაზე მიუთითებს და არც ხელისუფლებისა. პირიქით, ასეთი დამოკიდებულება, ზოგადად, პრესისა და ხელისუფლების უმწობაზე მეტყველებს. პრესა უმწეოა იმის გამო, რომ ხელისუფლება თავისი განზრახვის თუნდაც თქმას ბედავს. ხელისუფლება კი უმწეოა იმის გამო, რომ მას პრესის თუნდაც ოდნავ შეზღუდვის სურვილი უჩნდება.

ხელისუფლება, რომელიც საკუთარი ტყავის გადარჩენას პრესის შეზღუდვაში ხედავს, განწირულია დასალუპავად. თანაც, პრესის შესაზღუდად გადადგმული პირველივე ნაბიჯის გადადგმისთანავე.

პრესის წინააღმდეგ ნათქვამი გადაკრული სიტყვაც კი ჟურნალისტურ წრეებში და მთლიანად საზოგადოებაში ტრადიციულად ძალიან მწვავე რეაქციას იწვევს. ამ

დროს თითქოს ყველას ავიწყდება, რომ ეს არის ხელისუფლების უკიდურესი კრიზისის, შეიძლება ითქვას – აგონიაში მყოფი ხელისუფლების უკანასკნელი გაბრძოლება. ვიმეორებ, ამას გვკარხანობს მსოფლიო გამოცდილება. თუ ქვეყანაში საგანგებო მდგომარეობა არ გამოცხადდა, პრესის შეზღუდვა, მრავალი მიზეზის გამო, პრაქტიკულად შეუძლებელია.

მოკლედ, ჟურნალისტებს შეუძლიათ მშვიდად იხმაურონ – მსოფლიო ისტორიას არ ახსოვს პრეცედენტი, ხელისუფლებისა და პრესის ბრძოლაში საბოლოოდ ხელისუფლებას გაემარჯვოს.

იცვლებიან მთავრობები, მმართველობის სისტემები, სახელმწიფოების საზღვრები; ზოგი სახელმწიფო სულაც ქრება მსოფლიოს პოლიტიკური რუკიდან და მის ნაცვლად ახალი აღმოცენდება. და ასეა ქვეყნის გაჩენიდან დღემდე. უცვლელია მხოლოდ ხელისუფლებისა და პრესის კრიტიკული ურთიერთდამოკიდებულება. სწორედ ეს არის საზოგადოების განვითარების მამოძრავებელი ძალა. პრესა აიძულებს ხელისუფლებას იყოს ფხიზლად და... მეტნაკლებად პატიოსნად. თავისუფალი პრესა იცავს საზოგადოებას ხელისუფლების თვითნებობისაგან. ნებისმიერ ნორმალურ ხელისუფლებას ჰაერივით სჭირდება თავისუფალი პრესა.

რა თქმა უნდა, საუბარია სერიოზულ პრესაზე და არა ყვითელზე, პორნოგრაფიულზე, უწყებრივზე და ა.შ.

სახელმწიფო და პრესა

ნებისმიერი ქვეყნის ნებისმიერი ხელისუფლების აკვარგიანობაზე საუბრით დროის დაკარგვა ნამდვილად არ ღირს. ხელისუფლება, უხეშად რომ ვთქვათ, არის ჯგუფი საშუალო ან უფრო დაბალი ინტელექტუალური მონაცემების მქონე ამბიციური ადამიანებისა, რომელიც საკუთარ თავს «პროფესიონალ პოლიტიკოსთა» გუნდს უწოდებს. ეგრეთ წოდებული «განვითარებადი ქვეყნების» (развивающиеся страны) მთავრობათა წარმომადგენლები ცდილობენ ამომრჩეველთა თვალში როგორმე იდენტური მნიშვნელობა მიანიჭონ ცნებებს «ხელისუფლება» და «სახელმწიფო». ძალიან დიდი დრო და სახსრები იხარჯება იმის დასამტკიცებლად, რომ სახელმწიფო არის ხელისუფლება და ხელისუფლება არის სახელმწიფო.

1991 წელს, ჩემსა და ერთი მაღალი, მაგრამ არცთუ პოპულარული თანამდებობის პირს შორის ასეთი საუბარი გაიმართა:

- ხელფასი რამდენი გაქვთ?
- 250 მანეთი.
- გადმოდით სამუშაოდ ჩემს გაზეთში და თვეში 1000 მანეთს მოგცემთ.
- რა უცნაური ხუმრობა იცით ჟურნალისტებმა.

ძნელი მისახვედრი არ უნდა იყოს, სახელმწიფო მოხელეს რატომ ერჩივნა დაბალხელფასიანი მაღალი თანამდებობა მაღალანაზღაურებიან უთანამდებობას. მეტიც, მაღალჩინოსანთა აბსოლუტური უმრავლესობა მზადაა, საერთოდ, უხელფასოდ იმუშაოს. გიკვირთ, არა? – პატიოსანი მოქალაქისთვის, მართლაც, უცნაურია, მაგრამ, წელან რომ «განვითარებადი» ვუწოდეთ და სინამდვილეში «განუვითარებელი» (недоразвитый) რომაა, ისეთ ქვეყანაში საქმე ცოტა სხვაგვარადაა: აქ ხელისუფლება არის დაუსჯელად საკუთარი ქვეყნის ძარცვის საშუალება;

ცივილიზებული სამყაროსგან განსხვავებით, სადაც ხელისუფლებაში ყოფნა, უმთავრესად, პრესტიჟის საქმეა.

უიშვიათესი გამონაკლისის გარდა, ღარიბ ქვეყანაში მაღალ სახელმწიფო თანამდებობებს ელტვიან: კარიერიზმის უკურნებელი სენით დაავადებულები, დემაგოგები, მექრთამეები და საშუალო ნიჭის ხელმოცარული ადამიანები. აი, ისეთები, მითიური ტროას აღმოჩენის ამბავს რომ შეიტყობენ და მერე დარდობენ, ამას ხომ მეც ადვილად მივხვდებოდიო. დაუკვირდით, ამგვარ «განვითარებად» ჩინოვნიკებს, მათ შორის იურისტებსაც, ძლიერ უჭირთ საკუთარი აზრის ნათლად და სხარტად ჩამოყალიბება სიტყვიერად! ხოლო თუ საქმე აზრის წერილობით გადმოცემაზე მიდგა...

თავი VIII

ჟურნალისტური გამოძიება

პირველი საქმე

ჩემი ჟურნალისტური მოღვაწეობა სწორედ გამოძიებით დაიწყო. დამწყები ჟურნალისტი აღმაშფოთა თბილისის მეტროს ერთ-ერთ სადგურში მომხდარმა ფაქტმა: მილიციელმა დააკავა ჩვენი დედაქალაქის სტუმარი, სამი შვილის დედა რუსი ქალბატონი. დაკავების მიზეზი მეტისმეტად ტრივიალური იყო – ქალბატონი შეეკამათა მეტროს მოლარეს. სინამდვილეში, მილიციელის მოქმედება იმ ქალბატონის მშვენიერმა გარეგნობამ და ჩაცმულობამ, უფრო სწორად, ჩაუცმელობამ გამოიწვია – თბილისის ზღვიდან მომავალი რუსი ქალი, რბილად რომ ვთქვა, შილიფად ჩაცმული გახლდათ.

«წესრიგის დამცველის» საუბედუროდ, ნახევრად შიშველი ქალბატონი ერთობ პრინციპული და მეზრძოლი ხასიათისა აღმოჩნდა. მისი დაკავების მომენტში ვითარება ისე გამწვავდა, რომ მილიციელმა მეტროს მატარებლების მოძრაობა ოციოდე წუთით გააჩერა. ბოლოს და ბოლოს, თავისას მაინც მიაღწია და, იმდროინდელი მილიციური ტერმინოლოგიით რომ ვთქვა, «ექვმიტანილი სამორიგეოში წარმოადგინა».

მილიციელმა მორიგეს მოახსენა, რომ ამ ქალბატონმა უხეშად დაარღვია საზოგადოებრივი წესრიგი, არ დაემორჩილა მის მოთხოვნას, აბუჩად აიგდო საზოგადოება და ასე შემდეგ. სამორიგეოში დაიწყეს «საქმის შეკერვა». არ გაჭრა ჩემი და სხვა მოქალაქეების კეთილმა რჩევებმა, თხოვნამ, მუქარამ, რომ ეს უმსგავსობა გაზეთის ფურცლებზე მოხვდებოდა... მოკლედ, ის ქალი და მისი სამი მცირეწლოვანი ბავშვი «კუტუსკაში» ჩასვეს, ჩვენ კი დაგვპირდნენ, თუ ბევრს «ვიხტუნავებდით», მეზობელ კამერაში გვიკრავდნენ თავს.

დავუკავშირდი მეტროს პოლიციის ხელმძღვანელობას (უფროსის გარდა) – არაფერი გამოვიდა. მოკლედ, რიგითმა მილიციელმა პირველ რაუნდში დიდი უპირატესობით გაიმარჯვა.

მეორე რაუნდში საქმეში ჩაერთო «მძიმე არტილერია» «თბილისის» რედაქტორის მეთაურობით. მესამე რაუნდში გამოქვეყნდა ჩემი წერილი «და იქმნა სიმართლე», მეოთხე რაუნდში რინგზე თეთრი პირსახოცი გადმოაგდო, ანუ რედაქციაში გვესტუმრა მეტროს მილიციის უფროსი და მოგვახსენა, რომ მილიციელს სადისციპლინო კომისიამ სამუდამო დისკვალიფიკაცია მიუსაჯა – სამსახურიდან დაითხოვა.

ეს იყო გამოძიება ცხელ კვალზე. ჟურნალისტი უშუალოდ მონაწილეობდა საგამოძიებო ღონისძიებებში და, კაცმა რომ თქვას, დიდი გავლენა იქონია გამოძიების საბოლოო შედეგზეც.

ამ ისტორიის ყველაზე საინტერესო თავი სწორედ ამის შემდეგ დაიწყო. ორიოდე კვირაში რედაქციაში მომაკითხა უკვე სამოქალაქო პირად ქცეულმა, უმუშევრად დარჩენილმა მილიციელმა.

– მე სასაყვედურო არავისთან არაფერი მაქვს. ჩემმა სიბრიყვემ დამღუპა. უნდა დამეჯერებინა, რომ მეუბნებოდით, სამსახურს დაკარგავო. შევცდი. თქვენ რა, არასოდეს შემცდარხართ?

– ჩემთან ამის სათქმელად მოხვედით-მეთქი? – დავუბრუნე კითხვა.

– არა, ბატონო, საქმე ის არის, რომ მე ოთხი შვილის მამა ვარ, რაიონიდან ჩამოვედი და აქ ერთოთახიან ნაქირავებში ვცხოვრობ. ჩემს სოფელში სამ ძმას ერთი პატარა სახლი გვაქვს. ჩემი სამსახურიდან გაგდება ნიშნავს, რომ ცოლ-შვილი მშვიერი და ღია ცის ქვეშ მრჩება, ბინის მიღების აღრიცხვიდანაც მომხსნიან. წასასვლელიც აღარსად მაქვს. მილიციაში კომკავშირული საგზურით მივედი. რაიმე სპეციალური განათლება არა მაქვს, ამ ქალაქში არც მეგობრები მყავს და არც ნათესავები. თქვენს გარდა არავისთან მიმესვლება. თქვენ დამპირდით, რომ მილიციიდან დამითხოვდნენ და დამითხოვეს. ახლა იქნებ ისევ თქვენ მიშველოთ... მონოლოგი საკმაოდ გრძელი იყო. თვალცრემლიანი მილიციელი არ ცრუობდა.

«კარუსელის» უკან დატრიალება გაცილებით ძნელი აღმოჩნდა. მილიციის ჩინებს ძალიან გაუჭირდათ დაჯერება, რომ ჩვენ გულწრფელად გვსურდა დავხმარებოდით სწორედ იმ კაცს, ორიოდე დღის წინ სამსახურიდან რომ გავამევებინეთ. საბოლოოდ, ყველაფერი ისე დამთავრდა, როგორც ზღაპრებში ხდება-ხოლმე – რუს ქალბატონს მილიციის პოლკოვნიკმა პირადად მოუხადა ბოდიში და ისიც მშვიდობიანად გაემგზავრა მშობლიურ ციმბირში; მე პრინციპული და მებრძოლი ჟურნალისტის სახელი მოვიპოვე, ჩვენმა გაზეთმა – რამდენიმე ათასი ახალი ხელმომწერი. ჩვენი რედაქტორის მონდომებით, დასჯილი მილიციელი სამსახურში აღადგინეს და თავის რაიონში საკარმიდამო ნაკვეთიც მისცეს.

შეგახსენებთ, ეს იყო კომუნისტების მმართველობის დროს, როცა პრესის პრინციპულობა ერთობ პირობითი მცნება გახლდათ, ანუ პრესა იმდენად პრინციპული იყო, რამდენადაც ამის უფლებას იძლეოდა პარტიული ცენზურა.

90-იანი წლების დასაწყისში საქართველოს ჟურნალისტთა კავშირის ეგიდით ჩატარდა რამდენიმე სოლიდური შეხვედრა, «ფრიად პატივცემული გვამების» მონაწილეობით. ეს პატიოსანი საზოგადოება სრულიად სერიოზულად განიხილავდა საკითხს ჟურნალისტებისათვის რაღაც პრივილეგიების, საგანგებო

უფლებამოსილებისა და თვით ცეცხლსასროლი იარაღის ტარების უფლების მინიჭების თაობაზე. რაც მთავარია, ჟურნალისტთა უფლებების ამგვარ გაფართოებაზე, ჟურნალისტური გამოძიების ავან-ჩავანზე ყველაზე თავგამოდებით ის ადამიანები მსჯელობდნენ, ვისაც რიგით ჟურნალისტად არასოდეს ემუშავა. ანუ მე მიცავდნენ ის ადამიანები, რომლებმაც არ იცოდნენ და არც სურდათ გაეგოთ, მჭირდებოდა თუ არა მათი დაცვა.

ასეთი ადამიანები ყველა ქვეყანაში და ყველა სფეროში არსებობენ. ისინი გამუდმებით ფუსფუსებენ ცნობილი მწერლების, მხატვრების, რეჟისორების, მსახიობების, ჟურნალისტების და თვით კრიმინალური ავტორიტეტების გვერდითაც კი.

თუ თქვენ ოდესმე გამოჩენილი ადამიანი გახდით, ეცადეთ, არ გაგადიზიანოთ უნიჭოთა და ხელმოცარულთა მომაბეზრებელმა მეურვეობამ. ისინიც ადამიანები არიან და სხვისი დიდებიდან პაწია ნატების მითვისებას ცდილობენ.

როგორ დავიწყოთ?

პასუხი ძალიან უბრალოა – ჟურნალისტური გამოძიება უნდა დავიწყოთ ინფორმაციის შეგროვებით. ეს არის რთული, შრომატევადი, ხანგრძლივი და უმადური საქმე. უპირველეს ყოვლისა, უნდა იცოდეთ, სად და როგორ ეძებოთ საჭირო ინფორმაცია.

ერთ მხიარულ თავგადასავალს გიამბობთ.

ჩემმა მეგობარმა, შესანიშნავმა იურისტმა, დამირეკა და მთხოვა მიმეღო მისი კოლეგა, პროკურატურის მაღალი რანგის ჩინოვნიკი. ეს იყო დაახლოებით ცენტერნახევრიანი, ღაჟღაჟა, საოცრად გულახდილი კაცი.

– მე არ დავიწყებთ მტკიცებას, მამა აბრამის ბატკანი ვარ, ცხოვრებაში უკანონო არაფერი ჩამიდენია-მეთქი. დასამალი რა მაქვს – ჩემზე უკეთ იცით, რაც არის პროკურატურა. ხდება ხოლმე, აშკარა უკანონობას ჩავდივართ, მაგრამ ფული სწორედ საქმის კანონიერად გადაწყვეტაში კეთდება. კი, ბატონო, საქმე საქმეზე თუ მიდგა, მეც და პროკურატურის თანამშრომელთა უმრავლესობაც ციმბირს ვერ უნდა გადავურჩეთ, მაგრამ იმ საქმეში, რისთვისაც ბატონმა (და აქ პროკურორმა საკმაოდ ცნობილი მწერლის გვარი დაასახელა)... ერთ-ერთ ჟურნალში გამაკრიტიკა, სრულიად უბრალო ვარ. ეს იყო ურთულესი საქმე. შემოდლია ვიამაყო, რომ მე და ჩემმა მეგობრებმა იგი ყველა წესისა და კანონის დაცვით გამოვიძიეთ. მწერალმა ყველაფერი თავდაყირა დახატა.

მე კი, უბრალოდ, არ ვიცი, როგორ ვუპასუხო მწერალს. აი, რა დავწერე...

და პროკურორმა წამაკითხა პასუხის ვარიანტი, რაღაც საშუალო მეცხრეკლასელი გოგონას სასიყვარულო ბარათსა და საბრალდებო დასკვნას შორის.

მოკლედ, პროკურორთან ასე შევთანხმდით: იგი გამაცნობდა საქმესთან დაკავშირებულ ყველა დოკუმენტს, პირდაპირ და არაპირდაპირ მტკიცებულებებს, მწერლის პუბლიკაციასაც. მე შევეცდებოდი მის ნაცვლად დამეწერა საპასუხო წერილი. რა თქმა უნდა, თუ მართლაც დავრწმუნდებოდი პროკურორის სიმართლეში.

ორიოდე დღის შემდეგ ჩვენს «იტალიურ» ეზოში საბარგო მანქანა შემოვიდა და ჩემს ისედაც ვიწრო ბინაში დაპირებული დოკუმენტების შემოზიდვა დაიწყო. ეს იყო უზარმაზარი «საქმე», ასზე მეტი სქელტანიანი ტომი.

წარმოიდგინეთ, რამდენი დრო და ენერგია დასჭირდებოდა ამ დოკუმენტაციის გაცნობას, დაკონსპექტებას, გაანალიზებას, ზოგიერთი საექვო გადაწყვეტილების კვალიფიციურ იურისტებთან შემოწმებას. და ყველაფერი ეს იმისთვის, რომ მერე, ორიოდ საათში, პროკურორის სახელით დამეწერა ასოცსტრიქონიანი პასუხი პატივცემული მწერლის ვრცელ ბრალდებებზე.

გთხოვთ, ყურადღებით მოეკიდოთ ერთ ფაქტს: მე, ჟურნალისტს, მთხოვეს «უბრალო» სამსახურის გაწევა – დავხმარებოდი ვიღაც პროკურორს ვიღაც მწერლისთვის პასუხის გაცემაში, ანუ ჩემთვის საქმის მასალების გაცნობა და საკუთარი აზრის გამოთქმა არავის დაუვალებია...

პროკურორის პასუხი ერთ-ერთ რესპუბლიკურ გაზეთში გამოქვეყნდა, რასაც დაუყოვნებლივ მოჰყვა მწერლის რეაქციაც – მან პროკურორის წინაშე საჯაროდ ბოდიში მოიხადა თავის პუბლიკაციაში დაშვებული უნებლიე, მაგრამ მძიმე შეცდომების გამო. პროკურორმა, ნამდვილად ვიცი, დიდი სიამოვნებით მიიღო მწერლისგან საჯაროდ ბოდიშის მოხდა და, ჩემდა გასაკვირად, თანამდებობიდან გადადგა.

ჩემი გვარი, რა თქმა უნდა, არსად გამოჩენილა. ბუნებრივია, ოდესმე ვერც პროკურორის ხელმოწერით გამოქვეყნებული სტატიით ვიამაყებ (სიმართლე რომ გითხრათ, სათაურიც აღარ მახსოვს), მაგრამ კიდევ ერთხელ მინდა შეგახსენოთ – საქმისადმი პროფესიული დამოკიდებულება აუცილებელია ნებისმიერ შემთხვევაში. იმ ასტომიანი «საქმის» შეუსწავლელად კვალიფიციური საგაზეთო მასალა ვერ მომზადდებოდა. დიდი-დიდი, მომზადდებოდა პროკურორის მიერ დაწერილი აბდაუბდის გრამატიკული თვალსაზრისით კვალიფიციურად გასწორებული ვარიანტი, რომელიც საკმაოზე მეტად ამბიციურ მწერალს ბოდიშს ვერ მოახდევინებდა.

ამით მხოლოდ ერთი რამ მინდოდა მეთქვა – თუ ჟურნალისტური გამოძიების დაუძლეველი სურვილი გაგიჩნდათ, მზად უნდა იყოთ ნებისმიერი ოდენობის, ნებისმიერი ეპოქისა და ნებისმიერი შინაარსის დოკუმენტების მოსაპოვებლად, შესასწავლად და გასაანალიზებლად.

თუმცა, ასეთი თავგამოდებაც საკმარისი არ არის. საჭიროა კიდევ უშუალოდ თქვენი დაკვირვება მოვლენათა განვითარებაზე. არ უნდა დაივიწყოთ, რომ ძალიან ხშირად საქმე გაქვთ სამკვდრო-სასიცოცხლოდ დაპირისპირებულ მხარეებთან და მათგან ერთ-ერთი აუცილებლად ტყუის (კანონის წინაშე, რა თქმა უნდა). ისიც შეიძლება, ორივე ტყუოდეს, მაგრამ უიშვიათესია შემთხვევა, ორივე მხარე მართალი იყოს.

ძალიან ხშირად, ადამიანები, სამართლებრივი გაუნათლებლობისა თუ ფსიქოლოგიური მდგომარეობის გამო, გულწრფელად არიან დარწმუნებული საკუთარ სიმართლეში. ასეთი ადამიანების გადარწმუნება, უბრალოდ, წყლის ნაყვანა. უამრავი ცალმხრივი დოკუმენტით და ზეპირი ინფორმაციით კარგად შეიარაღებული ასეთი ადამიანები განსაკუთრებული მიზანდასახულობით გამოირჩევიან, დადიან რედაქციებში და ხშირად აღწევენ კიდევ მიზანს, _ საკუთარ მოსაზრებებს თავს ახვევენ რედაქციებს ან რომელიმე ჟურნალისტს. ისინი უბედური, საბრალო ადამიანები არიან. ჯიუტად ეძებენ საკუთარი შვილის სიკვდილში დამნაშავე პირებს. ასახელებენ კიდევ მათ, მკვლელების მფარველებზეც მიუთითებენ, არგუმენტებიც მოაქვთ...

ამ ადამიანებს არ სურთ დაიჯერონ და არც ოდესმე დაიჯერებენ, რომ მათი ნასათუთარი, უნიჭიერესი, ულამაზესი, უკეთილშობილესი შვილი უბედური შემთხვევის გამო დაიღუპა.

ასეა მთელ მსოფლიოში და ასეა ჩვენთანაც, საქართველოში.

მოდი, გამოვიძიოთ ...

ჟურნალისტური გამოძიების, როგორც ჟანრის უსაზღვრო პოპულარობა ჟურნალისტურ ბაზარზე ამ სახის პროდუქციასზე დიდი მოთხოვნილებით აიხსნება. ეს ბუნებრივია _ საზოგადოებას აინტერესებს კრიმინალური ისტორიები. ოღონდ ის, რაც პრესაში ქვეყნდება და მკითხველს ჟურნალისტური გამოძიების ნიმუშებად მიეწოდება, ძალიან ხშირად სულაც არ არის დამოუკიდებელი გამოძიების შედეგი.

გამოძიება არის მართლმსაჯულების ერთ-ერთი ყველაზე რთული, შრომატევადი და ხშირად სიცოცხლისათვის სახიფათო სფერო. ოფიციალური ორგანოების პროფესიონალ გამოძიებელს ცივილიზებულ სამყაროში სოლიდურ მატერიალურ ანაზღაურებასთან ერთად აქვს კანონით მინიჭებული საგანგებო უფლებამოსილება (დაკითხვის, დაკავების, ცეცხლსასროლი იარაღის ტარების, საპატიმროებში, სახელმწიფო დაწესებულებებში საგამოძიებო ღონისძიებების ჩატარების უფლება; ტექნიკური აღჭურვილობითა და საიდუმლო ოპერატიული მონაცემებით სარგებლობის, სხვადასხვა ოპერატიული სამსახურების დახმარების შესაძლებლობა და ა.შ.).

და მაინც, უამრავი დანაშაულის საიდუმლოება სამუდამოდ საიდუმლოებად რჩება _ ოფიციალური გამოძიება ვერ ახერხებს დანაშაულის გახსნას, ანუ ნამდვილი დამნაშავესათვის დანაშაულის დამტკიცებას.

ჟურნალისტი-გამომძიებელი ამ კომფორტს მოკლებულია. მას აქვს ფრიად შეზღუდული მატერიალური რესურსები და უფლებრივი მდგომარეობა: არ შეუძლია მოწმის ან ექვმიტანილის ოფიციალური დაკითხვა, ექვმიტანილის დროებითი იზოლაცია; მას არ ეხმარება არავითარი სახელმწიფო სტრუქტურა (პირიქით, სიამოვნებით უშლის ხელს); არა აქვს ფიზიკური პირისგან დოკუმენტების მოთხოვნის უფლება; არავინ აწვდის ოპერატიულ მონაცემებს და მრავალი სხვა.

იმასაც ნუ დავივიწყებთ, რომ სრულფასოვანი გამოძიება გამოძიებლისაგან ღრმა პროფესიულ ცოდნას და გამოცდილებას მოითხოვს.

ყველაფერი ამის საპირისპიროდ, ჟურნალისტ-გამომძიებლებს აქვთ ორი რამ _ პროფესიული (ჟურნალისტური) მოტივაცია და... ენთუზიაზმი. ერთიცა და მეორეც

ფრიად დასაფასებელი და ანგარიშგასაწევია, მაგრამ, სამწუხაროდ, საშუალო სირთულის საქმის გამოსაძიებლად საკმარისი არ გახლავთ.

შეგნებულად, თუ ქვეცნობიერად ეს ყველა ჟურნალისტმა და რედაქციამ იცის, მაგრამ პოპულარულ ჟანრს ამის გამო ვერავინ შელევია. მოკლედ, იკვრება ჯადოსნური წრე:

ჟურნალისტური გამოძიების, როგორც ჟანრის დათმობა შეუძლებელია; ასევე შეუძლებელია რედაქციის რესურსებით მეტნაკლებად რთული საქმის ობიექტური გამოძიება!

ვინაიდან გამოსავალი არსებობს ყველა გამოუვალი მდგომარეობიდან, იგი ამ შემთხვევაშიც მოიძებნა.

დამოუკიდებელ ჟურნალისტურ გამოძიებად წარმატებით სალდება:

1. რომელიმე სახელმწიფო საგამოძიებო უწყების მიერ რედაქციისათვის (ან დამოუკიდებელი ჟურნალისტისათვის) მიწოდებული მასალების ზერელე ანალიზი.

XXI საუკუნის დასაწყისის საქართველოში წინასწარი გამოძიების პრეროგატივა აქვთ პოლიციას, პროკურატურას და უშიშროების სამსახურს. ამას დავეუმატოთ საგადასახადო ინსპექცია, ფინანსთა სამინისტრო, თავდაცვის სამინისტრო, სამხედრო პროკურატურა, დაზვერვის დეპარტამენტი და, რაც მთავარია, კონტროლის პალატა. როგორც წესი, ყველა ეს სახელმწიფო ორგანიზაცია ერთმანეთის მიმართ განსაკუთრებულად გულთბილი დამოკიდებულებით არ გამოირჩევა. ანუ თითოეული მათგანი რედაქციას სიამოვნებით მიაწვდის პარალელური საგამოძიებო ორგანოს სახელის გამტეხ და საკუთარი «კაიბიჭობის» დამამტკიცებელ მასალებს. ეს მასალები, რა თქმა უნდა, ცალმხრივია, მაგრამ ამის გარკვევა რედაქციის ძალებს აღემატება. ასეც რომ არ იყოს, პრესა მუდამ ჩქარობს სენსაციური მასალების გამოქვეყნებას და... საბედისწერო შეცდომებიც გარანტირებულია – საგამოძიებო ორგანოები მუდამ ცდილობდნენ, ცდილობენ და მომავალშიც ეცდებიან გამოძიების საკუთარი ვერსიის და არა ობიექტური სინამდვილის გახმაურებას.

2. ერთ-ერთი მხარის ადვოკატის ხელთ არსებული მასალები და ამ ადვოკატის მოსაზრებები.

მოდი, შევთანხმდეთ: რაიმე საინტერესო მოვლენის აბსოლუტური სიზუსტით აღდგენა პრაქტიკულად შეუძლებელია, თუნდაც ეს საინტერესო რამ დღისით-მზისით, უამრავი მოწმის თვალწინ იყოს მომხდარი. ნებისმიერი დონის გამოძიების მიზანი არ უნდა იყოს და არც არის აბსოლუტური ჭეშმარიტების დადგენა. გამოძიება იურიდიული თვალსაზრისით მტყუან-მართლის გარჩევას, კანონიერების დადგენას ცდილობს. სასამართლო კი ჩადენილ დანაშაულს არსებული კანონმდებლობით გათვალისწინებულ კვალიფიკაციას ანიჭებს.

ამ უბრალო ჭეშმარიტებას მხოლოდ იმის გამო ვიხსენებ, რომ თქვენი ბევრი წინამორბედის შეცდომა თქვენც არ გაიმეოროთ – არარსებული ჭეშმარიტების ძიებას საკუთარი ჟურნალისტური კარიერა არ შესწიროთ.

აქვე კიდევ ერთი ძალიან სერიოზული საფრთხის თაობაზეც მოგახსენებთ. ნებსით თუ უნებლიედ, «გამომძიებელი ჟურნალისტები» ძალიან ხშირად საკუთარ თავზე იღებენ ადვოკატის ფუნქციას – იცავენ რომელიმე მხარის ინტერესებს.

ჟურნალისტი არ შეიძლება იყოს ადვოკატი, ვინაიდან ადვოკატი კანონით გათვალისწინებული ყველა ხერხით იცავს თავისი კლიენტის

ინტერესებს. მისთვის მნიშვნელოვანია არა, ზოგადად, სიმართლე, არამედ ის სიმართლე, რაც ხელს აძლევს მის კლიენტს. ანუ არც ერთი ადვოკატი არ არის აბსოლუტურად ობიექტური, ვინაიდან იგი ვალდებულია დაიცვას თავისი კლიენტის ინტერესები. სწორედ ამამი იღებს გასამრჯელოს.

ჟურნალისტის (რედაქციის) ამოცანა რადიკალურად განსხვავებულია – იგი ცდილობს, ზოგადად, სიმართლის დადგენას. ვიმეორებ, გამომძიებელი ჟურნალისტი რომელიმე მხარის ინტერესებს კი არა, სიმართლის ინტერესებს ემსახურება. ყოველ შემთხვევაში, უნდა ემსახურობდეს. ეს გარემოება კიდევ უფრო ამძიმებს ჟურნალისტის მდგომარეობას: თუ, მაგალითად, ადვოკატს ერთი მოწინააღმდეგე, ერთი მაგინებელი ჰყავს, ნიჭიერ და ობიექტურ (სიმართლის მაძიებელ) ჟურნალისტს ერთბაშად სამჯერ მეტი «მტერი» უჩნდება – ორივე დაპირისპირებული მხარე და განმსჯელი ორგანო – სასამართლო.

3. ჭირისუფალთა ჭირვეულობა. ბუნებრივია, ჭირისუფალი ორივე დაპირისპირებულ მხარეს ჰყავს – დაზარალებულსაც და განსასჯელსაც. ბევრი მტკიცება არც იმას სჭირდება, რომ ერთსაც და მეორესაც საკუთარი თავი უსამართლოდ დასჯილად, ხოლო მოწინააღმდეგე – უსამართლოდ დაუსჯელად მიაჩნია. ამიტომ ორივე მხარის არგუმენტებს, დოკუმენტურსაც და თეორიულსაც (პირდაპირ და ირიბ მტკიცებულებებს) უდიდესი სიფრთხილით უნდა მოეკიდოთ. ისიც უნდა გაითვალისწინოთ, რომ ჭირისუფლები წლების განმავლობაში ნალოლიავები არგუმენტების მსხვერველს ძალიან მტკივნეულად განიცდიან.

ჯერ კიდევ 1988 წლის სექტემბერში «თბილისში» გამოქვეყნდა საგამომიებო და სასამართლო მასალებზე დაყრდნობით შექმნილი პუბლიცისტური ნაშრომი «უცხო ნათესავი». იგი ეხებოდა მსოფლიოში ცნობილი სპორტსმენის მიერ ჩადენილ შემადრწუნებელ დანაშაულს. ავტორმა სცადა მკითხველისათვის დაენახებინა, როგორ მივიდა 30 წლის სახელგანთქმული სპორტსმენი შემზარავ დანაშაულამდე და ამამი ბრალი დასდო არსებულ სამართალდამცველ სისტემას. საქმე ის იყო, რომ ვიდრე მცირეწლოვან ნათესავ გოგონას გააუპატიურებდა და მოკლავდა, სპორტსმენმა ბევრი სხვა დანაშაული ჩაიდინა, მათ შორის, ბოროტი ხულიგნობა, ხანდაზმული ქალბატონის გაუპატიურება, მცირეწლოვანი ბიჭის გაუპატიურების მცდელობა და სხვა. სამართალდამცველებისთვის ყველაფერი ეს თავის დროზე ცნობილი იყო, მაგრამ ავტორიტეტმა თავისი გაიტანა და დამნაშავე არ დაისაჯა. საბოლოოდ კი მოხდა ისეთი რამ, რისი დაფარვაც ავტორიტეტის ყოვლისშემძლე მფარველებმაც ვერ შეძლეს.

მაშინდელი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ამგვარი დანაშაულისათვის სიკვდილით დასჯას ითვალისწინებდა.

სასამართლოდან ათი წლის შემდეგ ავტორთან მთელი ჩანთა დოკუმენტებით ხელში გამოცხადდა დამნაშავის დედა. მისი პრეტენზია ჟურნალისტისადმი, არც მეტი, არც ნაკლები, ასეთი იყო: შენ მოკალი ჩემი შვილი!

ანუ, თურმე, ეს ამბავი პრესით რომ არ გახმაურებულიყო, ის ცნობილი სპორტსმენი სასტიკ სასჯელს გადაურჩებოდა.

სცადეთ და, სიკვდილით დასჯილის დედას აუხსენით, რომ მისი შვილი ჟურნალისტმა კი არა, საკუთარმა საქციელმა და მმართველობის მაშინდელმა სისტემამ იმსხვერპლა.

დიდი ხნის წინათ ერთმა ჩემმა კოლეგამ გამაცნო შავებში ჩაცმული დარდიანი კაცი, სახელად შოთა და მთხოვა, დაეხმარებოდი. როგორც გაირკვა, რამდენიმე წლის წინათ შოთა ოჯახით ავტოავარიაში მოხვედრილა და ამ ტრაგიკული შემთხვევისას მისი 22 წლის ფეხმძიმე ქალიშვილი დაღუპულა.

შევისწავლე ამ შემთხვევასთან დაკავშირებული მასალები. შევხვდი მოწმეებს, დავათვალიერე შემთხვევის ადგილი და ორივე ნაავარიევი ავტომანქანა, გავეცანი ექსპერტების დასკვნებს, ადვოკატების, თვით მოსამართლის მოსაზრებებს და ასე შემდეგ. აღმოჩნდა, რომ ავტოავარიაში დამნაშავე მძღოლი შს სამინისტროს თანამშრომელი, მფარველთა წყალობით, რამდენიმე წლის განმავლობაში დაუსჯელი რჩებოდა. საქმე კი შეჩერებული იყო ბრალის დაუდასტურებლობის გამო.

გაზეთში წერილის გამოქვეყნების შემდეგ სისხლის სამართლის საქმე ხელახლა აღიძრა, დამნაშავე მძღოლი საკმაოდ ოპერატიულად გაასამართლეს და, თუ მეხსიერება არ მღალატობს, შვიდი წლით პატიმრობა მიუსაჯეს.

წერილის გამოქვეყნებიდან რამდენიმე დღის შემდეგ რედაქციაში იმ რაიონის სასამართლოს თავმჯდომარე გვეწვია. მას სურდა ჩვენივე გაზეთით განეცხადებინა, რომ თავის დროზე დამნაშავე მძღოლის საქმის გამოძიებასა და გასამართლებაში არავითარი მონაწილეობა არ მიუღია და პრესაში გამოთქმული პრეტენზიები მას არ ეხებოდა (მისი გვარი წერილში ნახსენები არც ყოფილა). თხოვნა შევუსრულეთ.

მოსამართლის ამ უმტკივნეულო განმარტებას ჩემთვის ყოვლად მოულოდნელი, მაგრამ ჩვენი საზოგადოებისათვის დამახასიათებელი შედეგი მოჰყვა: ჩემთან გამოცხადდა დაზარალებული, სწორედ ის შავებიანი, დარდიანი ბატონი შოთა და სასტიკად გამლანძლა, რადგან მე იმ რაიონის მოსამართლეს, თუნდაც სავსებით ლოგიკურად, გაზეთში განმარტების საშუალება მივეცი!

ბატონმა შოთამ მრავალი წლის შემდეგ სწორედ ჩემი და რედაქციის საშუალებით იპოვა სამართალი. და მაინც, ყოვლად დაუმსახურებლად გავგლანძლა და კარი გაიჯახუნა.

მუდამ უნდა გახსოვდეთ, რომ თქვენი კეთილშობილური თავგამოდებისათვის მადლობის ნაცვლად, შესაძლოა, ალიყური მიიღოთ. ადამიანების უმრავლესობას არ უყვარს მადლობის გადახდა მის მიმართ გაწეული უანგარო სამსახურის გამო. ჰგონიათ, რომ მადლობა მათ სამუდამოდ ავალდებულებს სიკეთის გამკეთებლისადმი. უჭირთ ამ ტვირთის ტარება და სულს ამგვარი მეთოდით იმსუბუქებენ.

4. საზოგადოებრივი აზრი. კიდევ ერთხელ გავიმეორებ: რაც უკვე ვთქვი და რის თქმასაც ამ წიგნის დამთავრებამდე მოვასწრებ, სულაც არ გახლავთ აბსოლუტური ჭეშმარიტება. ეს არის ერთი კაცის მოსაზრებები და გნებავთ გაიზიარეთ, გნებავთ – არა. ყოველ შემთხვევაში, უკრიტიკოდ ნურაფერს ირწმუნებთ, მათ შორის, ასეთ საკამათო თეზისსაც – საზოგადოებრივი აზრი ძალიან ხშირად ძალიან შორს დგას სიმართლისაგან.

ეს არ ნიშნავს, რომ საზოგადოებრივი აზრი საერთოდ არ არსებობს, ან საზოგადოებრივ აზრს, თუნდაც აშკარად მცდარს, ანგარიში არ უნდა გავუწიოთ. საქმეც ის არის, რომ იგი არსებობს და გვინდა თუ არა, ანგარიშიც უნდა გავუწიოთ.

ერთ მკაფიო მაგალითს გავიხსენებ. გასული საუკუნის ოთხმოციანი წლების ბოლოს ურა-პატრიოტული მოძრაობის პროპაგანდისტებისა და აშკარა პროვოკატორების ძალისხმევით საქართველოში ჩამოყალიბდა მტკიცე საზოგადოებრივი აზრი, რომ საქართველოს ჰქონდა საკმარისზე მეტი რესურსები საბჭოთა კავშირისგან დამოუკიდებლად არსებობისათვის: ციტრუსები, ვენახები, ჩაის პლანტაციები, მინერალური წყლები, ქვანახშირი, კურორტები, ნავსადგურები, მძიმე და მსუბუქი სამრეწველო პოტენციალი და ა.შ. მთავარი იყო პოლიტიკური და ეკონომიკური დამოუკიდებლობის მოპოვება. სამწუხაროდ, ძალიან სწრაფად დავრწმუნდით საწინააღმდეგოში – პოლიტიკურმა დამოუკიდებლობამ ერთბაშად თავს დაგვატეხა ეკონომიკის არნახული ნგრევა, უმწვავესი პოლიტიკური დაპირისპირება, სამოქალაქო ომი, სიბნელე, სიცივე, შიმშილი და უსამართლობა.

ანუ მაშინდელი საზოგადოებრივი აზრი დაფუძნებული იყო დემაგოგიაზე, სიცრუეზე და ელემენტარულ უმეცრებაზე. მაგრამ ეს იყო საზოგადოებრივი აზრი და მაშინ მის წინააღმდეგ გალაშქრება მხოლოდ ერთეულებმა თუ გაბედეს. ეს ერთეულები კი გახლდნენ ის ადამიანები, რომლებიც მაშინდელი პოლიტიკური ელიტისგან საკმარისზე მეტად შორს იდგნენ. ზოგიერთი მათგანი, მაგალითად, მსოფლიო სახელის მქონე ფილოსოფოსი, აკადემიკოსი მერაბ მამარდაშვილი, საკუთარ იდეებს შეეწირა კიდეც.

საზოგადოებრივი აზრი ხშირად დამორგუნველად მოქმედებს პრესაზე.

«გამომძიებელი» ჟურნალისტი ზოგჯერ ერთგვარი აღფრთოვანებითაც კი იჯერებს ერთ-ერთი მხარის არგუმენტებს. განსაკუთრებით მაშინ, თუ საქმე პიროვნებასა და რომელიმე უწყებას (ვთქვათ, შინაგან საქმეთა სამინისტროს) დაპირისპირებას, ან, უბრალოდ, რომელიმე სახელმწიფო უწყებისა და მისი ხელმძღვანელობის საეჭვო მოქმედებას ეხება. ჟურნალისტის სიმპათიები ათიდან ცხრა შემთხვევაში მაინც ძლევამოსილი სახელმწიფო უწყების წინააღმდეგ ამხედრებული უშიშარი მეომრის მხარესაა. და, აი, პრესაში ჩნდება სტატიები, სადაც საუბარია, თუ როგორ აიღო მინისტრმა ქრთამი, როგორ გაათავისუფლეს თანამდებობიდან სიმართლისათვის მეტრძოლი თანამშრომელი, როგორ დაიჩაგრა სამი შვილისა და ხუთი შვილიშვილის ერთადერთი მარჩენალი ბებია და სხვა უამრავი მომხიბლავი ზღაპარი.

საზოგადოებრივი აზრი იმ ისტორიის თაობაზე, რომელსაც საილუსტრაციოდ შემოგთავაზებთ, ათ წელზე მეტი ხნის განმავლობაში იქმნებოდა. პრესაში მხოლოდ ათი წლის შემდეგ გაჩნდა სიმართლის ძიების მიმანიშნებელი ჟურნალისტური გამოძიების მცდელობა. საქმე ის არის, რომ იმ შორეულ დროს დატრიალებული ტრაგედიისას დაღუპული ორივე 18 წლის ბიჭი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჟურნალისტიკის ფაკულტეტის სტუდენტი იყო. სავსებით გასაგებია, რომ ჟურნალისტური წრეები აღაშფოთა მომხდარმა დანაშაულმა და ყველამ ერთხმად ექვმიტანილის, უფრო ზუსტად, დამნაშავედ შერაცხული პიროვნების სასტიკად დასჯა მოითხოვა. საბოლოოდ, ასეც მოხდა – სასამართლომ ექვმიტანილს ფრიად საეჭვო განაჩენი, 15 წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯა.

„ათი წლის შემდეგ

1991 წლის 19 აპრილი. 15 საათი და ათი წუთი. თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის უნივერსიტეტი.

მეორე კორპუსიდან გამოსულ ჟურნალისტიკის ფაკულტეტის მეორეკურსელ დათო ჯორბენაძეს ორი 18-19 წლის ბიჭი მიუახლოვდა. ერთ-ერთმა მკლავში ხელი მოჰკიდა და რაღაც უთხრა. ნათქვამი, ეტყობა, ჯორბენაძემ შეურაცხყოფად მიიღო და ბიჭს «ხურდა დაუბრუნა». ნაკლებად პატივმოყვარე არც მეორე აღმოჩნდა და ბიჭებმა ერთმანეთისკენ გაიწიეს. მოკამათეებს გულშემატკივრებიც შეუერთდნენ და ჩხუბიც დაიწყო, თუმცა, მოჩხუბრები მალე გააშველეს.

ჯორბენაძე და მისი მეგობარი დათო ბაკურაძე მეორე კორპუსში დაბრუნდნენ. დარჩენილები დაიშალნენ – მარდალეიშვილი და ჩხუტიაშვილი შინ წავიდნენ, ლომაძე და ბედოიძე უნივერსიტეტის წინ ავტობუსის გაჩერებაზე დარჩნენ.

ათიოდე წუთში ლომაძემ და ბედოიძემ მათკენ მომავალი ბიჭების ჯგუფი, დაახლოებით 12-14 კაცი დაინახეს. მათ შორის წინა ინციდენტში მონაწილეებიც იცნეს. მიხვდნენ, ცემა არ ასცდებოდათ, მაგრამ მამალაყინწობამ თავისი გაიტანა.

ბიჭებმა წრე შეკრეს. ლაპარაკი თითქმის არ ყოფილა.

ჩხუბი რამდენიმე წუთში დამთავრდა. უფრო ზუსტად, მოჩხუბრები გააშველა გოგონების შემადრწუნებელმა კვიცილმა – დათო დაჭრეს!..

დათო ჯორბენაძე ერთხანს დაბნეული იდგა და დანით მიყენებულ ჭრილობას ხელით იფარავდა. მერე მოცელილივით დაეცა. დაჩოქილი ბაკურაძე ასფალტს მუშტებს უშენდა. ირგვლივ უამრავი ცნობისმოყვარე ირეოდა და საშინელი ხმაური იდგა. დაჭრილი სასწრაფოდ საავადმყოფოში წაიყვანეს.

ამ არეულობაში თანაკურსელებმა მოგვიანებით შენიშნეს გაფითრებული ზაზა როინიშვილი. – მგონი, მეც დამჭრეს, – თქვა მან და გასისხლიანებული პერანგი გადაიწია. ისიც სასწრაფოდ საავადმყოფოში გააქანეს.

დათო ჯორბენაძე იმავე დღეს, საოპერაციო მაგიდაზე გარდაიცვალა. ზაზა როინიშვილი – მეორე დღეს, ოპერაციის შემდეგ.

საქმე გაიხსნა

გამოძიებამ «დაადგინა», რომ ამ ტრაგიკულ ინციდენტამდე ორიოდე დღით ადრე დათო ჯორბენაძეს ორი უცნობი ახალგაზრდა ტყავის ქურთუკის წართმევას უპირებდა. მაშინ მოძალადეებს თავისი ვერ გაუტანიათ. აქედან გამომდინარე, გამოძიებამ «დაასკვნა», რომ ორი დღის შემდეგ მომხდარი და ტრაგიკულად დამთავრებული ინციდენტის ინსპირატორები სწორედ ის ყაჩაღები, ანუ ლომაძე, ბედოიძე, მარდალეიშვილი და ჩხუტიაშვილი იქნებოდნენ.

მილიციამ, როგორც მოსალოდნელი იყო, საქმე ოპერატიულად, ცხელ კვალზე «გახსნა» – კობა ბედოიძემ დანაშაული «აღიარა». გამოძიებას «გულახდილად» აცნობა, რომ სწორედ იგი და მისი მეგობრები (ლომაძის მითითებით და ხელმძღვანელობით) ცდილობდნენ ჯორბენაძისთვის ქურთუკის წართმევას; ორი დღის შემდეგ სწორედ ამ მიზნით მივიდნენ უნივერსიტეტის მეორე კორპუსთან; სწორედ მათ წამოიწყეს

ჩხუბი და სწორედ მან, კობა ბედლიძემ, საკუთარი სახლიდან წამოღებული სამზარეულოს დანით დაჭრა ჯორბენაძეც და როინიშვილიც.

ეჭვიმტანილები დააკავეს. მხოლოდ ზურა ლომაძე გაქრა უგზო- უკვლოდ. ლომაძეზე ძებნა გამოცხადდა და ძიება შეჩერდა.

ვერსიები

ყველაფერი, ალბათ, ამით დამთავრდებოდა, მაგრამ გამოძიებისთვისაც მოულოდნელად, 1999 წლის 25 ნოემბერს ვაკის რაიონის პოლიციაში მკვლელად და ყაჩაღად შერაცხული, უკვე დაკაცებული ზურაბ ლომაძე გამოცხადდა.

ათი წლის განმავლობაში გამოძიებამ ვერა და ვერ დაადგინა ჩხუბში მონაწილეთა რაოდენობა და ვინაობა. უფრო ზუსტად, გამოძიება ჯიუტად არ იზიარებს იმ მოწმეთა ჩვენებებს, რომლებიც ამბობენ, რომ ბედლიძე-ლომაძის წყვილი დათო ჯორბენაძის გულშემატკივრებმა წრეში მოაქციეს და უმოწყალოდ სცემდნენ. ვერ აღმოაჩინეს მკვლელობის იარაღი – დანა. ვერ დაადგინეს, მონაწილეობდა თუ არა ჩხუბში ზაზა როინიშვილი და რა ვითარებაში დაიჭრა იგი. ვერ მოიძორეს აკვიატებული აზრი ქურთუკის გახდაზე. თუ ჯგუფური ჩხუბი არ ყოფილა, მაშინ ვერ დაადგინეს ვინ ვის ეჩხუბებოდა – ლომაძე – ბაკურაძეს და ბედლიძე – ჯორბენაძეს, ლომაძე – როინიშვილს და ბედლიძე – ბაკურაძეს, თუ ლომაძე – ჯორბენაძეს და ბედლიძე – როინიშვილს. საერთოდ, გარდაცვლილი ზაზა როინიშვილის მონაწილეობა ამ ჩხუბში, საქმის მასალების მიხედვით, ბურუსით არის მოცული.

სასაცილოდ გამოიყურება გამოძიების მტკიცება «ლომაძის კუთვნილი» დანის თაობაზე. დანა რომ ლომაძეს ეკუთვნოდა, უტყუარად არის დადასტურებული, იგი მოწმეებმა დახატეს კიდევცო, ამაყად აცხადებს გამომძიებელი პროკურორი. საქმეში, მართლაც, არის ჩაკრული ორი მოწმის მიერ ჩახატული დანა. ეს მონახაზები ისე ჰგავს ერთმანეთს, როგორც ატამი და საზამთრო...

არსებობს დაწერილი კანონი, რომლის ძალითაც, ყველაფერი, რაც საეჭვოა, უნდა გადაწყდეს განსასჯელის სასარგებლოდ; რომ განსასჯელი არ არის ვალდებული ამტკიცოს საკუთარი უდანაშაულობა – სწორედ ბრალდების მხარეა ვალდებული, დაამტკიცოს განსასჯელის დანაშაული. თანაც, უტყუარი არგუმენტებით. ჩვენს შემთხვევაში კი ბრალდების მხარდამჭერი პროკურორი მორჩილად და უცვლელად იმეორებს გამომძიებელი პროკურორის მიერ შეთხზულ ვერსიას და მოქმედებს პრინციპით: მე დაგაბრალებთ, თქვენ კი ეცადეთ თავი იმართლოთ, თანაც, არც ერთ თქვენს არგუმენტს არ გავიზიარებ.

ყველაფერი ეს და, მათ შორის, «ქურთუკის ვერსიაც» იმისთვისაა გამოგონილი, განსასჯელმა როგორმე ვერ დაამტკიცოს, რომ მოცემულ მომენტში თავს იცავდა, რომ მას ჰქონდა აუცილებელი მოგერიების უფლება. ეს არის ამ ათწლიანი დავიდარაბის მთელი ფილოსოფია.

ორჭოფი მოწმეები

ზურაბ ლომაძის ნებაყოფლობით გამოცხადებამდე ორი წლით ადრე გამოძიება თითქმის გამოუვალ მდგომარეობაში ჩააყენა ბრალდების რამდენიმე მთავარი მოწმის განცხადებებმა. ხოლო დაზარალებულმა და ჩხუბის ერთ-ერთმა მთავარმა მონაწილემ, ბაკურაძემ 2000 წლის 1 თებერვალს გამოძიებას ასეთი ჩვენება მისცა:

...ჯორბენაძისათვის ქურთუკის წართმევის მცდელობას არ შევსწრებივარ... როინიშვილი რა გარემოებაში დაჭრა ლომაძემ, არ დამინახავს... ვჩხუბობდით მე და ბედოიძე, ჯორბენაძე და ლომაძე... ჩხუბის დროს გარშემო ბევრი ხალხი იყო...

ურთიერთჩხუბის დროს ერთი მხრიდან ორი კაცი (ბედოიძე და ლომაძე), მეორე მხრიდან მე და ჯორბენაძე და კიდევ 5-6 კაცი ვიყავით. თუმცა, ჩვენი მხრიდან მხოლოდ მე და ჯორბენაძე ვჩხუბობდით».

ძალიან საინტერესოა ზურაბ ლომაძისა და დათო ბაკურაძის დაპირისპირების ოქმი. დათო ბაკურაძე, როგორც ღირსეულ კაცს შეეფერება, აღარ იმეორებს საექვო ვერსიას ქურთუკის გახდაზე. არც იმას უარყოფს, რომ ჯგუფური ჩხუბის დაწყებამდე რამდენიმე (ათამდე) თანამოაზრის შეკრება მოახერხა; რომ სწორედ თვითონ და მისი ნაცნობები წავიდნენ ლომაძისა და მისი მეგობრების საძებრად «საქმის გარჩევის» მიზნით.

ამის მიუხედავად, ორი დღის შემდეგ, 16 თებერვალს გამომძიებელი წერს დადგენილებას «სისხლის სამართლის საქმეზე საგამომიებო ვადის გაგრძელებაზე შუამდგომლობის აღძვრის შესახებ», რომელშიც ტრადიციულად, კვლავ ქურთუკზე, ხულიგნურ ქვენა გრძნობებზე, ცინიზმსა და თავხედობაზეა საუბარი. ბატონი გამომძიებელი, თბილისის პროკურატურის განყოფილების გამგის მოადგილე, არავითარ ყურადღებას არ აქცევს საქმის უპირველესი მოწმეების, მათ შორის, დათო ბაკურაძის ჩვენებებს.

იკვეთება მილიციის მოქმედებაც – სტრესულ მდგომარეობაში მყოფ მოწმეებს ისინი თვითონ კარნახობენ ჩვენებებს; წინასწარ აჩვენებენ ამოსაცნობი პირის ფოტოებს და ამოსაცნობ ნივთმტკიცებებს (ძირითადად, ეჭვმიტანილთა ტანსაცმელს).

მართლმსაჯულება მოითხოვს მსხვერპლს

ასეთი იყო ვითარება 1999 წლის 25 ნოემბრისათვის, როცა ლომაძე გამოჩნდა. 26 ნოემბერს კი გამომძიებელი წერს შუამდგომლობას «ბრალდებულ ზურაბ ლომაძის მიმართ აღმკვეთი ღონისძიების სახით პატიმრობის შეფარდების შესახებ». მისთვის უკვე ცნობილია ქადაგიშვილის, დავარაშვილის, თხილავას, ქოიავას ჩვენებები. ცნობილია ლომაძის ჩვენებაც. ამის მიუხედავად: «ლომაძის ბრალი მის მიერ ინკრიმინირებულ ქმედებაში სავსებით დადასტურებულია საქმეში არსებული მთელი რიგი მტკიცებულებებით... აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ზ. ლომაძის მიერ

ჩადენილია მძიმე კატეგორიის დანაშაული და იგი წლების განმავლობაში ემალებოდა გამოძიებას».

შეგახსენებთ, რომ ამ მოსაზრებათა შემოქმედი გახლავთ თბილისის პროკურატურის შს ორგანოებში მოკვლევისა და ადამიანის უფლებათა დაცვის ზედამხედველობის განყოფილების უფროსის მოადგილე.

მაშ ასე, გამომძიებლისთვის აბსოლუტურად არაფერს ნიშნავს ამ საქმის უმნიშვნელოვანესი მოწმეების, თვითონ ლომადის ჩვენებები...

ათი წლის წინათ მომხდარი ინციდენტის ორი მონაწილე, საუბედუროდ, დაღუპულია. ჩხუბის ყველა სხვა მონაწილე პასუხისმგებლობიდან გათავისუფლებულია. დარჩენილია მხოლოდ ერთი – ზურაბ ლომაძე. საკუთარი უსუსურობის დასაფარავად გამოძიება ეძებს და პოულობს კიდევ განტევების ვაცს. გამოძიებას სჭირდება არა სიმართლე, არა ობიექტურობა, არამედ რიტუალური მსხვერპლი. ამ შემთხვევაში – ბოროტი ხულიგანი, პათოლოგიური მკვლელი, ურჩხული, რომელიც დანით შეიარაღებული დადის, თანატოლებს მუქარით ქურთუკებს ხდის და, თუ საბაზი იპოვა, წყვილ-წყვილად და გულგრილად ხოცავს.

ეძებს და პოულობს კიდევ. ამ საქმეში მარტო კობა ბედოიძის ისტორია რად ღირს, რამდენიმე დღის განმავლობაში ჯიუტად რომ იმეორებს, ორი კაცის მკვლელობა ჩემს კისერზეაო. ვინც დიდი ტრადიციების მქონე ქართული პოლიციის საკანში არ მოხვედრილა, მისთვის ძნელი წარმოსადგენია, რატომ იბრალებენ ადამიანები უმძიმეს დანაშაულს...

რა თქმა უნდა, არ ვამტკიცებ, რომ დამნაშავე არ უნდა დაისაჯოს; რომ თუნდაც ეჭვიმტანილი ლომაძე არ შეიძლება იყოს დამნაშავე. აქ საუბარია გამოძიების მანკიერებაზე; იმაზე, რომ დამნაშავეს უნდა მიეზღოს მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის მიხედვით და არც ერთი მისხალით მეტი.

ჩემდა გასაოცრად, «ლომაძის საქმეში» ისიც აღმოვაჩინე, რომ ბრალდების მხარე აბსოლუტურად არ იზიარებს სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის დასკვნას, ჩხუბის მომენტში ლომადის ფიზიოლოგიური აფექტის მდგომარეობაში ყოფნის თაობაზე. ასეთი რამ მსოფლიო გამოძიების პრაქტიკაში ჯერ კიდევ შერლოკ ჰოლმისს ეპოქიდან აღარ გვხვდება.

ახლა ორიოდე სიტყვა, ზოგადად, ბრალდების მოწმეებზე, ანუ იმ ხალხზე, ვინც ათი წლის წინათ და დღესაც თავგამოდებით ამტკიცებს «ქურთუკის ვერსიას».

ნუ განვსჯით მათ მკაცრად. იმ ტრაგედიისას ისინი სავსებით გამოუცდელი, 18-19 წლის გოგო-ბიჭები იყვნენ. მათი უმრავლესობა პირდაპირ თუ არაპირდაპირ მონაწილეობდა ტრაგედიაში. მათ ვერ შეძლეს თავიდან აეცილებინათ ის, რაც მოხდა, ქვეშეცნულად თავს დამნაშავედ გრძნობენ და მკვლელის სასტიკად დასჯით საკუთარი შეცდომის გამოსყიდვას ცდილობენ.

ბრალდების მხარე უსინდისოდ სარგებლობს მათი ადამიანური სისუსტით“... («ახალი 7 დღის» ინფორმაცია).

ეს არის ჟურნალისტური გამოძიება პოლიციის, პროკურატურის, სასამართლოს მასალებზე (დოკუმენტებზე) დაყრდნობით. ჟურნალისტმა შეისწავლა წინასწარი გამოძიების მასალები, მოწმეთა დაკითხვის ოქმები, გააანალიზა პროკურორის, ადვოკატების, მოსამართლეების არგუმენტები და მივიდა დასკვნამდე, რომ საქმე «გაფუჭებულია» შეგნებულად, თავიდანვე. ბრალდებულის დანაშაული არსებული მასალების მიხედვით ვერ მტკიცდება. ლომადისათვის 15-წლიანი პატიმრობის მისჯა

გამოწვეულია საზოგადოებრივი აზრის ზეწოლითაც, ოღონდ, არა მხოლოდ ამით. ეს არის მანკიერი სამართლებრივი სისტემის შედეგიც. ეს არ არის სასამართლო შეცდომა, ეს არის აშკარა ძალადობა, რითაც იფარება გამოძიების უსუსურობა. ეს ყველაფერი დაინახა ჟურნალისტმა და სცადა მკითხველისთვისაც აეხსნა საქმის ნამდვილი ვითარება. გამოუვიდა თუ არა, თქვენი განსასჯელია. თუ სტატია თავიდან ბოლომდე ინტერესით წაიკითხეთ და ოფიციალური გამოძიების სინდისიერება-კომპეტენტურობაში ოდნავ მაინც ეჭვი შეგეპარათ, ჟურნალისტს მიზნისთვის მიუღწევია.

ახლა იმავე დანაშაულის ოფიციალური ვერსიის დამცველი სტატიაც ვნახოთ. სხვათა შორის, ორივე სტატია გაზეთ «ახალ 7 დღეში» ერთდროულად გამოქვეყნდა.

„ზურაბ ლომაძის დანაშაული და სასჯელი“

მკვლელობამდე რამდენიმე დღით ადრე, 1991 წლის 15 აპრილს, საღამოს, დავით ჯორბენაძეს ორმა დანით შეიარაღებულმა უცნობმა ახალგაზრდამ ტყავის ქურთუკის გახდა მოსთხოვა. ჯორბენაძემ მოძალადეებს საკადრისი პასუხი გასცა (ერთ-ერთ მათგანს დანა გადაუმტვრია). ამ ინციდენტის შემდგომ გაგრძელებად შეიძლება ჩაითვალოს მკვლელობა, რომელიც ოთხი დღის შემდეგ დაახლოებით იმავე ტერიტორიაზე მოხდა.

გულიკო ჩხაიძე. დავით ჯორბენაძის დედა იმ დღეს ასე იხსენებს: «მკვლელობა პარასკევ დღეს მოხდა. 17 აპრილს თბილისში ჩამოვედი. იმ დროს ჩვენი ოჯახი ბათუმში ცხოვრობდა. დათო შეშინებული დამხვდა. ვკითხე, რა შეემთხვა, მაგრამ მან არაფერი მითხრა. შინაგანად ვნერვიულობდი, გული ცუდს მიგრძნობდა. როდესაც ბავშვების ტანსაცმელს ვალაგებდი, შევამჩნიე, რომ დათოს ტყავის ქურთუკი ბეჭის არეში დანით იყო გაჭრილი. დათომ ამიხსნა, რომ ქურთუკს ართმევდნენ, მაგრამ ვერ შეძლეს; თან დამამშვიდა, რომ უკვე ყველაფერი დამთავრებული იყო და მას არაფერი ემუქრებოდა. მე შევამჩნიე, რომ დათო ძალიან ღელავდა».

დავით ჯორბენაძის ოჯახის წევრები: «ამ ინციდენტის შემდეგ იგი დაძაბული ჩანდა და მარტო თითქმის არასდროს რჩებოდა, თან ყოველთვის მეგობარი ან ძმა დაჰყვებოდა. 19 აპრილს კი დათო უნივერსიტეტში მარტო წავიდა».

დათოს ჯგუფელები: «19 აპრილს, დაახლოებით პირველ საათზე, დათო ჩვენთან ერთად უნივერსიტეტის მეორე კორპუსის მიმდებარე ტერიტორიაზე იმყოფებოდა. იქვე იყო ბიჭების ერთი ჯგუფი (მოგვიანებით ირკვევა, რომ მათში არიან ზურაბ ლომაძე, კობა ბედოიძე, გურამ ჩხუტიაშვილი და დათო მარდალეიშვილი). ერთმა მათგანმა (მოგვიანებით ძიება ადგენს, რომ ეს მარდალეიშვილია) თავის მეგობრებს დათოზე ანიშნა და ჩვენს გასაგონად უთხრა: რამდენიმე დღის წინ ამ ბიჭს ქურთუკის წართმევას უპირებდნენ, მაგრამ ვერ შეძლესო. ამის შემდეგ ერთ-ერთი ბიჭი იმ ჯგუფიდან (ზურაბ ლომაძე, რედაქცია) ჯორბენაძესთან მოვიდა, გვერდზე გაიყვანა იგი და უთხრა, ფული მაქვს წაგებული, სასწრაფოდ უნდა ჩავაბარო და შენი ქურთუკი უნდა მომცეო. დათოს ქურთუკის გახდა მოსთხოვა და დაჰპირდა, რომ მეორე დღეს 3 ათას რუსულ რუბლს მისცემდა. ამ მოთხოვნას დათოსა და იმ ბიჭს (ლომაძეს) შორის ხმამაღალი საუბარი მოჰყვა. საუბარი მოგვიანებით ჩხუბში გადაიზარდა. კამათში ყველა ჩავერიეთ და მოჩხუბრები დავაწყენარეთ. ჩვენ უნივერსიტეტში შევედით. ისინი პირველი კორპუსის ბალისკენ წავიდნენ».

დათო ბაკურაძე, ჯორბენაძის მეგობარი: «დაახლოებით სამი საათი იქნებოდა, როცა დათოსთან ერთად პირველი კორპუსისკენ მოვდიოდით. გაჩერებასთან ორმა ბიჭმა გაგვაჩერა. შევხედე, ისევ ისინი იყვნენ (კობა ბედოიძე და ზურაბ ლომაძე). საუბარი არ ყოფილა. ერთი მათგანი, რომელსაც ზურა ერქვა, პირდაპირ მიეჭრა დათოს და დანა დაარტყა. ორჯერ დაარტყა. მე ვერაფრის გაკეთება ვერ მოვახერხე. ბიჭები გამორბოდნენ. წრე შეიკრა. მერე მეორესაც დაარტყეს დანა. ეს მეორეც ჩვენი მეგობარი იყო, ზაზა როინიშვილი».

მოკლული ახალგაზრდების ადვოკატი, ლევან ალაფიშვილი: «...სისხლის სამართლის საქმეში 25 აპრილამდე ზურაბ ლომაძის სახელი საერთოდ არ ფიგურირებდა. გამოძიებამ 21 აპრილს მის სახლში მაინც ჩაატარა ჩხრეკა და ამოიღო წითელი ფერის პულოვერი, ჯინსის შარვალი და ტყავის უსახელო ქურთუკი. 24 აპრილს გამოძიებამ კვლავ გაჩხრიკა ლომაძის სახლი და მისი საძინებელი ოთახის ერთ-ერთი თაროდან ამოიღო მონადირის დანა. აღსანიშნავია, რომ სისხლის სამართლის საქმეში ზურაბ ლომაძის სახელი არც ამ პერიოდში ფიგურირებდა. მიუხედავად ამისა, გამოძიებამ მის სახლში ორჯერ ჩაატარა ჩხრეკა და მკვლელობის იარაღი ამოიღო. ლომაძე დანაშაულს არ აღიარებს. იგი სახლში არ არის. იმალება».

ამის შემდეგ, 25 აპრილს, ლომაძის საქციელით აღშფოთებული კობა ბედოიძე ჩვენებას ცვლის და ახალ ჩვენებაში მკვლელობის ფაქტს ისე აღწერს, როგორც მოწმეები აღწერდნენ საკუთარ ჩვენებებში. ბედოიძე დამნაშავედ ზურაბ ლომაძეს ასახელებს».

ლომაძე ამ დროს უკვე საქართველოში აღარ იმყოფებოდა. მასზე ძებნა გამოცხადდა.

სისხლის სამართლის საქმის მასალების მიხედვით ირკვევა, რომ საქმეში არსებობს მრავალი ურთიერთგამომრიცხავი ჩვენება: 21 აპრილს, როცა ლომაძის სახლში სამართალდამცავებმა ჩხრეკა ჩაატარეს, ამ ფაქტის შესახებ ლომაძის დედა თავის ჩვენებაში აცხადებდა, რომ ჩხრეკის დროს იგი შინ არ იმყოფებოდა და სახლში მოგვიანებით, თერთმეტის ნახევარზე მივიდა. თუმცა, ჩხრეკის დაწყებისას, ათ საათზე შედგენილ ოქმზე ზურაბ ლომაძის დედის ხელმოწერაა; გარდა ამისა, 24 აპრილს ლომაძის სახლიდან სამართალდამცავებმა დანა ამოიღეს. მოწმეები თავიანთ ჩვენებებში მკვლელობის იარაღად სწორედ ასეთ დანას ასახელებენ.

დათო ჯორბენაძის დედა: «ლომაძეებმა დაიწყეს ჩემი შვილის მეგობრების შევიწროება, მათზე ზეწოლა».

ეკა თხილავას ჩვენება საქმის მასალებიდან: «დავინახე იარაღი ლომაძის ხელში. ეს დანა იყო. დავინახე, როგორ დაარტყა დანა დათოს!»

ეკა თხილავა მოგვიანებით ჩვენებას ასე ცვლის: «ისეთი ამბავი იყო, არაფერი ჩანდა. კონკრეტულად არაფერი დამინახავს. არც ის, ვინ დაარტყა დათოს დანა».

დათო ჯორბენაძის დედა: «ეკა თხილავას მიუგზავნეს შავი სამყაროს წარმომადგენლები. აშინებდნენ, ემუქრებოდნენ ფეხმძიმე ქალს. ჩვენების შეცვლას მოითხოვდნენ მისგან».

ადვოკატი ლევან ალაფიშვილი: «ლომაძეების მიერ ერთხელ გადახდილი თანხა და მართლმსაჯულების მოსყიდვა არ იყო საკმარისი. საქმე ის იყო, რომ ლომაძეს მაინც ჰქონდა განზრახ მკვლელობაში ბრალი წაყენებული. საჭირო იყო ალიბის შექმნა საიმისოდ, რომ ლომაძეს მკვლელობის ჩადენა არ შეეძლო, ან შეეძლო გაუაზრებლად. ამიტომ სასწრაფოდ «იპოვეს მოწმეები», რომლებიც ამტკიცებდნენ,

რომ ლომადეს მკვლელობის წუთებში გონება ჰქონდა დაკარგული – ჩხუბის დროს თავში მძიმე საგნის ჩარტყმის შედეგად. მოწმეები ამტკიცებენ, რომ ზურას მთელი ის საღამო გონება არ დაბრუნებია. ეს ჩვენებები, კატეგორიულად ეწინააღმდეგება 1992 წელს თავად ლომადის მამის, ვალერი ლომადის, მიერ მიცემულ ჩვენებას. მამა მაშინ წერდა: 19 აპრილს, სახლში მისულმა, საღამოს ზურა სახლში ვნახე. მისთვის საეჭვო არაფერი შემიმჩნევია. იგი ტელევიზორს უყურებდა და მშვენიერ ხასიათზე იყო. მეორე დღეს ქორწილში უნდა წასულიყო და მთელი საღამო ამაზე ვსაუბრობდით. ტანსაცმელს არჩევდა».

დღეს ბევრი სვამს კითხვას: რატომ ჩაბარდა პოლიციას 8 წლის განმავლობაში ძებნილი ლომადე?

ადვოკატ ალაფიშვილის აზრით, სამართალდამცავებმა მას მისცეს გარანტია, რომ (რადგან დაუსრულებელი დამალვა უკვე აუტანელი ხდებოდა) გამოცხადების შემთხვევაში მას სასამართლო სასჯელის მიზერულ ზომას შეუფარდებდა. რაც მთავარია, სასამართლოს განაჩენს პროკურატურა არ გაასაჩივრებდა.

დანარჩენი დეტალები ცნობილია საზოგადოებისთვის: 1999 წლის 25 ნოემბერს ზურაბ ლომადე ვაკის რაიონის პოლიციას ჩაბარდა. მართლმსაჯულებამ შეასრულა პირობა: **ორი ადამიანის მკვლელობაში ბრალდებულ ლომადეს, ფაქტობრივად, დამსახურებული სასჯელის ნახევარი შეუფარდა**“... («ახალი 7 დღის» ინფორმაცია).

იმედია, წაიკითხეთ. ესეც ჟურნალისტური გამოძიების შედეგია, ოღონდ, ამ შემთხვევაში, ჟურნალისტმა აშკარად ვერ შეძლო საზოგადოებრივი აზრისგან თავის გათავისუფლება. რას ვიზამთ, ვერც გმირობას მოვთხოვთ ვინმეს და ვერც იმას უარვყოფთ, რომ ძლიერი საზოგადოებრივი აზრი ერთობ დამთრგუნველი და მაცდური ძალაა.

სწორედ იგი აიძულებს ჟურნალისტს პრობლემას მხოლოდ დაზარალებულთა თვალთ შეხედოს. აქ არის მხოლოდ დაზარალებულის ოჯახის წევრების, მეგობრების, ადვოკატის მოსაზრებები და ოფიციალური ვერსია. ჟურნალისტი იძულებულია ისაუბროს იმ დანაზე, რომლის მკვლელობის იარაღად გასაღება თვით საკმაოდ ტენდენციურმა წინასწარმა გამოძიებამაც კი ვერ გაბედა.

ავტორი საუბრობს გარიგებაზე სასამართლოსა და ექვმიტანილს შორის **«...მართლმსაჯულებამ შეასრულა პირობა: ორი ადამიანის მკვლელობაში ექვმიტანილ ლომადეს, ფაქტობრივად, დამსახურებული სასჯელის ნახევარი შეუფარდა»**.

ესეც მძიმე შეცდომაა: სასამართლომ განსასჯელს 15 წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯა, ანუ მაშინდელი კანონმდებლობით გათვალისწინებული პატიმრობის მაქსიმალური ვადა. ამასთანავე, გამოიყენა მაშინ მოქმედი ამნისტიის მოთხოვნები და სასჯელი გაუნახევრა. აქ რაიმე დარღვევაზე საუბარი მიაბიტობაა.

ჟურნალისტს უფლება არა აქვს თვითონ განუსაზღვროს სასჯელი ექვმიტანილს და ბრალდებულს – ამას მოითხოვს ელემენტარული ჟურნალისტური ეთიკა. გახსოვდეთ, რომ სანამ რთულ კრიმინალურ საქმეზე რაიმე დასკვნას გააკეთებდეთ, საფუძვლიანად უნდა გაეცნოთ მოქმედ კანონმდებლობას და კომპეტენტური იურისტებისგან საფუძვლიანი კონსულტაციები მიიღოთ.

და კიდევ ერთი: ეცადეთ ყველაფერი განსაჯოთ მშვიდად და ცივი გონებით.

5. სოციალური დაკვეთა.

ჩვენ ხშირად და სამართლიანად ვამაყობთ, რომ ვემსახურებით თავისუფალ პრესას. მსოფლიოს დემოკრატიული ქვეყნების ხელისუფლებებიც ამაყობენ, რომ თავისუფალი პრესა დემოკრატიის უპირველესი მონაპოვარია. თვით კომუნისტი იდეოლოგებიც თავგამოდებით ამტკიცებდნენ, რომ ყველაზე თავისუფალი, ყველაზე დემოკრატიული პრესა მხოლოდ სოციალისტურ სამყაროში არსებობდა. მოკლედ, ყველა – ხართუმიდან, თბილისის გავლით ვაშინგტონამდე მხოლოდ თავისუფალ პრესაზე ზრუნავს.

ეს, რა თქმა უნდა, ასეა, მაგრამ ნუ დაიზარებთ და ამ წიგნის ის ადგილები გაიხსენეთ, სადაც პრესის მნიშვნელობაზე, პრესისა და ხელისუფლების დამოკიდებულებაზე, ზოგადად, პრესის რაობაზეა საუბარი. გაიხსენეთ? – მაშინ სულაც არ გაგიჭირდებათ დაასკვნათ: *პრესა კაცობრიობის ისეთი ძვირფასი, ისეთი მნიშვნელოვანი მონაპოვარია, ისეთი გავლენა აქვს საზოგადოებაზე, რომ მის თავისუფლებაზე საუბარი მეტისმეტად გადაჭარბებულია.*

ანუ მასობრივი ინფორმაციის ნებისმიერი საშუალება ემსახურება მისი მფლობელის ინტერესებს. არ არის სავალდებულო, რომ ეს მფლობელი მაინცდამაინც სახელმწიფო იყოს. იგი შეიძლება იყოს რომელიმე პარტია, პროფკავშირი, ბანკი, კომპანია, სამრეწველო კლანი და ა.შ. ასე რომ, ცნება «თავისუფალი პრესა» პირობითია. იგი, შესაძლოა, გათავისუფლებული იყოს სახელმწიფო ცენზურისაგან, მაგრამ არავითარ შემთხვევაში – მისი მფლობელი-დამფინანსებლისაგან. პრესა, მართლაც, ძალიან სერიოზული ძალაა იმისათვის, რომ სრულად თავისუფალი იყოს. გთხოვთ, კიდევ ერთხელ ყურადღება მიაქციეთ, აქ საუბარია პრესის, ზოგადად – მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა თავისუფლებაზე და არა სიტყვის თავისუფლებაზე.

ვიმეორებ: როგორც წესი, «თავისუფალს» ვუწოდებთ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების იმ ნაწილს, რომელზეც არ ვრცელდება ხელისუფლების დიქტატი.

აქედან გამომდინარე, მსოფლიო პრესაში და, წარმოიდგინეთ, საქართველოს პრესაშიც ხშირად გვხვდება ხელისუფლების რომელიმე შტოს, ან რომელიმე ფინანსური კლანის დაკვეთით შესრულებული სტატიები, მათ შორის, ჟურნალისტური გამოძიების ჟანრისა.

1995 წლის ბოლოსა და 1996 წლის პირველ ნახევარში პროფესორ ჯაბა იოსელიანისა და მის მიერ შექმნილ პატრიოტულ ორგანიზაცია «მხედრიონის» დანაშაულებრივ ქმედებათა გამოაშკარავებას, ზედიზედ რამდენიმე ათეული ნომერი მოუძღვნა ყოველკვირეულმა «სახალხო გაზეთმა». განზრახვა, რა თქმა უნდა, კეთილშობილური იყო, მაგრამ უხეშად ირღვეოდა უდანაშაულობის პრეზუმფცია, ადამიანის უფლებები და ჟურნალისტური ეთიკაც: ხელისუფლების მიერ აშკარად პოლიტიკური მოსაზრებით დაპატიმრებული მრავალი ეჭვმიტანილი, მათ შორის, ისეთებიც, რომლებიც მალე სასამართლომ სხვადასხვა მოტივით გაათავისუფლა პასუხისმგებლობიდან, – დამნაშავეებად იყვნენ გამოცხადებული.

წაიკითხეთ ოფიციალურად გამოქვეყნებული საგამომიებო მასალები. უმრავლესი მათგანი მომზადებულია რომელიმე სახელმწიფო სამართალდამცავ ან მაკონტროლებელ ორგანოში.

კომუნისტურ პრესაზე ხომ ლაპარაკიც ზედმეტია. თავი დავანებოთ ოციან, ოცდაათიან თუ სამოციან წლებს. ასე იყო მაშინაც, როცა საქართველოს ცეკას პირველი მდივანი «დემოკრატი» ედუარდ შევარდნაძე გახდა. იმ შორეულ 1972 წელს ჯერ კიდევ ამხანაგად წოდებულმა ქვეყნის პირველმა პირმა მექრთამეობისა და «უკანონო შემოსავლების» წინააღმდეგ უკომპრომისო და დაუნდობელი ბრძოლის რაუნდები წამოიწყო. მაშინდელი პრესა აჭრელელებულია ამ აქციების მხარდამჭერი ყველა ჟანრის «ჟურნალისტური შედეგებით». თუმცა, მაშინაც ყველა მეტნაკლებად მოაზროვნე ადამიანი შესანიშნავად იცოდა, რომ ყველაფერი ეს ფარისევლობა, საზოგადოების თვალში ნაცრის შეყრა იყო და მეტი არაფერი. ამ «რაუნდებს», კანონების გასასტიკებას, გაუთავებელ ტაშისცემას შედეგი არ მოჰყოლია იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ «დიადი საბჭოეთის» ერთ პროვინციაში მმართველობის რეჟიმის შეუცვლელად ცხოვრების წესის შეცვლა ყოვლად წარმოუდგენელი გახლდათ.

როგორ მოვიქცეთ?

გეთანხმებით, ჟურნალისტურ გამოძიებასთან დაკავშირებით ისეთი სურათი დაიხატა, ეს კითხვა ბუნებრივად ჩნდება: გამოვიძიოთ, თუ არ გამოვიძიოთ?! _ ეს არ არის ასე იოლად საპასუხო კითხვა. როგორც ვთქვით, ჟურნალისტურ გამოძიებაზე უარის თქმა შეუძლებელია, სრულფასოვანი ჟურნალისტური გამოძიების ჩატარებაც თითქმის გადაუჭრელი პრობლემების წინაშე გვაყენებს!

ხოლო ნამდვილი გამოძიების შედეგის ნაცვლად, მკითხველისათვის ნახევარფაბრიკატის, რაღაც სუროგატის შეჩერება ყოვლად უღირსი საქციელია. ასეთ შემთხვევაში, ალბათ, აჯობებს, ჩვენს ნაშრომ-ნაჯაფს არ დავარქვათ «ჟურნალისტური გამოძიება». გამოვიძიოთ მხოლოდ ისეთი საქმეები, რისი ძალაც შეგვწევს და რომლებიც ოპერატიულობას არ მოითხოვს.

მაშ, ევროპელი და ამერიკელი ჟურნალისტები რომ იძიებენო? _ იკითხავთ, და მართალიც იქნებით, მაგრამ გავითვალისწინოთ ორი რამ: ჯერ ერთი, იმ ბედნიერი ქვეყნების ჟურნალისტებსაც ბევრი და მძიმე შეცდომა მოსდით; მეორეც _ იქაური და ჩვენებური ჟურნალისტების (რედაქციების) ფინანსური შესაძლებლობების შედარება, უბრალოდ, სასაცილოა.

მოკლედ, ვაკეთოთ ის, რაც შეგვიძლია და დაველოდოთ უკეთეს დროებას.

როგორ მოვამზადოთ საგაზეთო მასალა ჟურნალისტური გამოძიების შედეგებზე

თქვენი მძიმე და ხანგრძლივი შრომა წარმატებით დაგვირგვინდა. ხელთა გაქვთ კარგად გაანალიზებული დოკუმენტური მასალა. ახლა საჭიროა მისი პრესისთვის მომზადება _ სტატიის დაწერა. ვიმეორებ, უნდა დაიწეროს საგაზეთო სტატია და არა საბრალდებო დასკვნა. როცა საქმე გამოძიების შედეგების გამოქვეყნებაზე მიდგება, ამ ორ ცნებას («საგაზეთო სტატია» და «საბრალდებო დასკვნა») ჟურნალისტებიც და იურისტებიც ძალიან ხშირად ერთმანეთში ურევენ. უფრო ზუსტად, ჟურნალისტები ცდილობენ სტატია საბრალდებო დასკვნას დაამსგავსონ, იურისტები _ პირიქით, როგორც საბრალდებო დასკვნა გადააკეთონ სტატიად.

საგაზეთო სტატიაში სულაც არ არის სავალდებულო თქვენი უკლებლივ ყველა დასკვნის ფაქტებით და არგუმენტებით დამტკიცება, კოდექსებისა და სხვა ნორმატიული აქტების მოშველიება, ე.წ. «საქმის ფურცლების» მითითება და ა.შ. ეს მხოლოდ მაშინაა აუცილებელი, თუ ვინმე გეკამათებათ და საპირისპიროს დამტკიცებას ცდილობს. სტატიაში უნდა ჩანდეს, რომ ავტორი მოცემულ საქმეს სრულყოფილად იცნობს; ხელთა აქვს უფრო მეტი დოკუმენტი, ვიდრე ოფიციალურ გამოძიებას. თუ ყველა თქვენი დოკუმენტის გამომზეურებას და ყველა არგუმენტის შესაბამისი ფაქტებით დამტკიცებას განიზრახავთ, მიიღებთ უზარმაზარ, მკითხველისათვის ფრიად მოსაწყენ მტკიცებულებათა ნუსხას. რა თქმა უნდა, არ ვამბობ, რომ ფაქტების, არგუმენტების და მტკიცებულებების მოტანა, საერთოდ, საჭირო არ არის – საჭიროა, მაგრამ ისინი ძალიან ფაქიზად უნდა შეირჩეს. მაგალითად, თქვენ გაქვთ ყველა დამამტკიცებელი საბუთი იმისა, რომ ექვმიტანილმა დაზარალებულთან, ვიდრე მას მოკლავდა, გაუკუღმართებული სქესობრივი კავშირი დაამყარა: ნივთმტკიცებანი, ექსპერტიზის დასკვნა, და ა.შ. ასეთ შემთხვევაში, თქვენ, უბრალოდ ამბობთ, რომ ექვმიტანილი ასე მოიქცა და მკითხველს არ აცნობთ ექსპერტიზის ვრცელ დასკვნას. შეგიძლიათ თქვათ, რომ ამას ამტკიცებს ექსპერტიზის დასკვნა, ან იგი სულაც არ მოიშველიოთ. მკითხველი ამაში ნამდვილად არ შეგეკამათებათ. შეგიძლიათ პირიქითაც მოიქცეთ – მოიტანოთ ყველაზე მნიშვნელოვანი ციტატა ექსპერტიზის დასკვნიდან უკომენტაროდ.

არ უნდა დაივიწყოთ, რომ ჟურნალისტური გამოძიებაც, უპირველეს ყოვლისა, გამიზნულია მკითხველისათვის. ამიტომ მას უნდა ახლდეს ყველა ის ატრიბუტი, რაც, ზოგადად, უნდა ახლდეს ყველა მნიშვნელოვან საგაზეთო პუბლიკაციას: თვალში მოსახვედრი სათაური, შინაარსის შესაბამისი ქვესათაური, დამაინტრიგებელი შესავალი, ლოგიკური დასკვნა, ფოტომასალა და ა.შ.

ძალიან ხშირად, ამ ჟანრის ნაშრომები პუბლიცისტური ხასიათისაა, თუმცა, ფორმის მიხედვით, იგი სავსებით შესაძლებელია იყოს:

- 1. მშრალი ინფორმაცია მტკიცებულებათა მოშველიებით.*
- 2. პუბლიცისტური «ნოველა».*
- 3. დოკუმენტური დეტექტიური «მოთხრობა».*
- 4. რომელიმე კერძო ან სახელმწიფო უწყების (კომპანიის ფიზიკური პირის) წინააღმდეგ მიმართული ბრალდებების ნუსხა, ან ბრალდებათა გამაქარწყლებელი არგუმენტების ჩამონათვალი.*
- 5. სენსაციური განცხადება.*
- 6. ინტერვიუ.*
- 7. მონოლოგი და ა.შ.*

ყველაფერი თქვენს ოსტატობაზე და თემის პოპულარობაზეა დამოკიდებული. თუმცა, მკითხველის თვალში უპირატესობა მაინც ოსტატობას ენიჭება.

აქ შეიძლება ძალიან ბევრი გვესაუბრა ფორმებზე, მაგრამ, ვფიქრობ, ამის აუცილებლობა აღარ არის, ვინაიდან როცა, ზოგადად, ჟურნალისტურ პროდუქციაზე ვსაუბრობდით, ამ თემას საკმაოდ დაწვრილებით შევხვით. ამის გარდა, ჟურნალისტური გამოძიება ისეთი რთული ფენომენია, მას, ალბათ, სათანადო

მაგალითების მოშველიებით ცალკე სერიოზული გამოკვლევა უნდა მიეძღვნას. იმედი მაქვს, ამის დროც მალე დადგება.

ეს მხოლოდ დასაწყისია

უნდა გამოვტყდე, ვერ ვიტან, როცა რამეს ვკითხულობ იმისათვის, რომ მასზე მერე რაღაც უნდა დავწერო. ამ განწყობით ჩავათავებ ორიოდ გვერდი და... სულ დამავიწყდა, რომ ამ წიგნს ჩემი სურვილითა და გატაცებით არ ვეცნობოდი. თურმე ნუ იტყვი, კიდევ კარგი, რომ მომიწია ამის წაკითხვამ.

არ ვიცი, რა წარმოდგენა ჰქონდა იმ ვენეციელს დღევანდელი ჟურნალისტიკის პირველ ჩანასახსა და მისი შექმნის ხელოვნებაზე, მაგრამ მას შემდეგ, რაც თეიმურაზ ქორიძემ ამ საინტერესო საქმის კუთხე-კუნჭულებში ჩამახედა, სიამოვნების გარდა უდიდესი კმაყოფილებისა და მადლიერების გრძნობაც გამიჩნდა. პირდაპირ უნდა ვუთხრა თეიმურაზს: შენ ამ წიგნით ან მართლაც ბევრს გაუყენებ ჟურნალისტიკის პროფესიის არც ისე ადვილად ასავლელ აღმართს, ან თვით იმასაც თავქუდმოგლეჯილს გააქცევ, ვისაც კარგა ხანია სტარტი აუღია, მაგრამ ესოდენ დიდი პასუხისმგებლობა და სირთულე თუ ახლდა თან ამ დალოცვილ ერთ ციციქნა კალამს, არაფრით არ ეგონა. მე რომ მე ვარ, მართალია, შუა საუკუნეებიდან არ ავყოლივარ წერისა და ბეჭდვის ცდუნებას, მაგრამ ცოტა როდი მიყლაპია სტამბის მტვერი. ამ ნაშრომის წაკითხვის შემდეგ კი ვერ გამოვიდებ თავს, პრესის თავგადაკლული მუშაკი ვარ-მეთქი.

წიგნის ავტორს იმაშიც ვემადლიერები, სხვადასხვა გაზეთში ადრე გამოქვეყნებული საინტერესო პასაჟებისკენ რომ მიმაბრუნა. ბევრმა მათგანმა მომანიჭა სიამოვნება, მაგრამ იმ ერთი ქურდის ფსიქოლოგიურმა თუ სოციოლოგიურმა ტრაგიზმმა, ასე დამაჯერებლად და ხატოვნად რომ აქვს ავტორს აღწერილი, ნამდვილად დამაფიქრა — ღმერთო, დამიფარე და, ზოგიერთი მოზარდი ცუდ გზას არ გაუყენოს...

ისე, კაცმა რომ თქვას, თეიმურაზ ქორიძე ჟურნალისტიკის ავ-კარგზე საუბარში ისე კარგად ახერხებს პირადი სათქმელის შეპარებასაც, რომ თქვენი მოწონებული.

ეჭვი არ მეპარება, ეს ნიჭიერი და მოქნილი პროფესიონალი საქართველოში ჟურნალისტიკის მიერ გავლილი გზის კვლევას ამით არ შემოფარგლავს და ახალგაზრდობას ნამდვილად დაუდებს მაგიდაზე ამ ურთულესი, მაგრამ უაღრესად საჭირო და საინტერესო დარგის სახელმძღვანელოს აკადემიურ გამოცემას.

ლევან ჩიქვანაია,
პედაგოგიკის ინსტიტუტის დირექტორი

კოლეგა

არის ასეთი შესანიშნავი წიგნები: «სახალისო ფიზიკა», «სახალისო ბიოლოგია», «სახალისო ქიმია»... ისინი ურთულეს მოვლენებსა და საგნებზე, ღრმად სპეციფიკურ მეცნიერულ თემებზე ისე მიმზიდველად, ისე ნათლად და ისე ხატოვნად გვიამბობენ, რომ მოზარდისთვის კი არა, ზრდასრული საზოგადოებისთვისაც ბესტსელერივით საკითხავია — აქამდე შენთვის შეუცნობელი, უცბად და იოლად შეცნობადი ხდება.

ეს მშვენიერი წიგნები ახლა გამახსენა თეიმურაზ ქორიძის დასასტამბად გამზადებულმა ნაშრომმა — «დიდი წვრილმანები». ჩემი ნება რომ იყოს, მას «სახალისო ჟურნალისტიკას» ვუწოდებდი და, აი, რატომ: ავტორი ისე სხარტად, სიტყვის პალიტრის მრავალფეროვნებით, ზომიერი იუმორით, მხატვრული სახეებით, ისე ალაღად დაგვატარებს ჟურნალისტიკის — ამ ურთულესი (დიახაც, ურთულესი) პროფესიის ლაბირინთებში, რომ პროფესიული, მეცნიერული კვლევის საგანი მრავალგზის უფრო უკეთ აღსაქმელი ხდება, ვიდრე ეს იქნებოდა «აკადემიური», ანდა, როგორც ძველად იტყოდნენ, «მაღალი შტილით» მოწოდებისას.

არც მიკვირს. თემურ ქორიძის წიგნი ჟურნალისტიკაზე სწორედ ასეთი უნდა იყოს.

გაზეთ «თბილისში» თემურის მოსვლა რთულ და საინტერესო დროს დაემთხვა — «პერესტროიკის» სიო უკვე ჰქროდა და ცენზურის «აღვირიც» ცოტა მიშვებული იყო. ბატონი არჩილ გოგელია კი, ჩვენი მაშინდელი რედაქტორი, თავისი უტყუარი ჟურნალისტური ყნოსვით გრძნობდა, რა და ვინ სჭირდებოდა ასეთ დროებას და, ესე იგი, გაზეთს. საამისოდ კი, თემური, თავისი სირთულეგამოვლილი ცხოვრებით, «მოქნილი» ჭკუით და ბასრი კალმით უკვე შემზადებული ახალგაზრდა კაცი გახლდათ და მის, როგორც ჟურნალისტის, «რეალიზებასაც» წინ რაღა დაუდგებოდა!

იშვიათი და ბედნიერი გამონაკლისი — პირველივე წერილები (თემა: ადამიანი და მართლმსაჯულება) წლობით პირში წყალდაგუბებულმა მკითხველმა დიდი მოწონებით მიიღო და... წამოვიდა სხვადასხვა დროს სხვადასხვა სფეროებში დაბრიყვებულ, უფლებამწიფებულ ადამიანთა წერილები, მაგრამ რა წამოვიდა! ერთ სამუშაო ოთახში ვისხედით. ოთხნი ვიყავით და მთელ დღეს თემურის მკითხველთა ტელეფონის ზარებს ძლივს ავუდიოდით. მის მაგიდაზე ნიადაგ ათობით საქალაქდებიდო... «საქმე 1...» ესეც: შემოვიდოდა, საქალაქდებიდა ჰქონდა ილიაში ამოჩრილი; გავიდოდა – საქალაქდებიდა... არავინ იცოდა მისი ასავალ-დასავალი. ვიცოდით ერთი: დაწერდა წერილს და ქალაქს აალაპარაკებდა.

ერთი სიტყვით, როგორც თვითონ წერს, – «საქართველოს ორჯერ და ორჯერვე მოულოდნელად დაატყდა თავისუფლებათ», – ისე დაემართა პირადადაც: პოპულარობა მოულოდნელად დაატყდა თავს. მოსწონდა და უფრთხილდებოდა, ლაღი იუმორით «ბაქიობდა» კიდევ ამის გამო.

თემურმა იცის თავისი «მწარე» კალმისა და ნიჭის ფასი, მაგრამ არასოდეს გადავა «დაუკრეფავში» და არასოდეს არაფერს დაწერს ჰაიჰარად. მისთვის უცხოა ჟურნალისტის ყოველდღიური ტემპისთვის დამახასიათებელი «ფეხი გავიქნიე ხელი».

ის, როგორც წესი, არ მუშაობს «საყველპურო» თემებზე და, ამიტომ, სანამ დაწერდეს, ყოველის მხრიდან «უვლის» გარს. მან ყველაფერი უნდა იცოდეს მის ირგვლივ. მხოლოდ ამის შემდეგ შეიძლება ჩანაფიქრის ქალაქდზე გადატანა, მაგრამ... არა ყველაფრის. «ჟურნალისტის ნაშრომი აისბერგს უნდა ჰგავდესო», –

ამბობს და იცის, რასაც ამბობს: ორი მესამედი ფაქტებისა უნდა შემოინახო, — ვინ იცის, შენი წერილით გაბრაზებული კაცი, თუ კლანი რას შემოგედავება... მას მოსწონს სიტყვა «აპერკოტი», კრივის ტერმინი, და რადგან თავად სულ მძაფრ თემებს უტრიალებს, ცდილობს, მცირედი შეცდომაც არ გაეპაროს და თავად არ მიიღოს «აპერკოტი».

თხემით ტერფამდე ჟურნალისტია: კომუნიკაბელური, გამჭრიახი, «ყველგანმავალი», ენა და კალამმახვილი, ლოგიკური, ჰუმანური, და ცოტა მიუნჰაუზენი.

ამხანაგად, «სალალობოდ» — ღმერთმა მოგცეს, მაგრამ თუ რამე არ მოსწონს შენი, ვინც გინდა იყავი, ლაქუცს არ დაგიწყებს. ხელთათმანივით არ იცვლის პრინციპებს...

მაგრამ სიტყვა გამიგრძელდა. წაიკითხეთ თემურ ქორიძის წიგნი და... «ჟურნალისტი შიშველია» — უკეთესად ვერავინ გაგაცნობთ ავტორს, ვიდრე ამას გააკეთებს «დიდი წვრილმანები»; იშვიათადვე, ვინმე გაიმბობთ ჟურნალისტის ძნელ პროფესიაზე ისე გულახდილად და ისე ჭკუისსასწავლი სისადავით, როგორც «დიდი წვრილმანები».

ეს წიგნი სასარგებლო იქნება ყველასთვის, ვისაც აინტერესებს «მეორე უძველესი პროფესია», ანუ ჟურნალისტიკა — დროის წამით წამად აღმნუსხველი და «მაჯისაცა შემტყვებარი» სფერო საზოგადოებრივი ცხოვრებისა.

ლია გოდერძიშვილი,
ჟურნალისტი

თეიმურაზ ქორიძე

დიდი წვრილმანები

რედაქტორი

გურამ გოგიაშვილი

მხატვარი

ვახტანგ რურუა

ტექნიკური რედაქტორი

ქეთი ხეტეშვილი

სტილისტი

ევა ქორიძე

კორექტორი

ნუნუ პაპიძე

ოპერატორი

დარეჯან მზარელუა

წიგნის სპონსორია ფონდი

„კულტურა და ტელეკომუნიკაცია“

თბილისი

2002